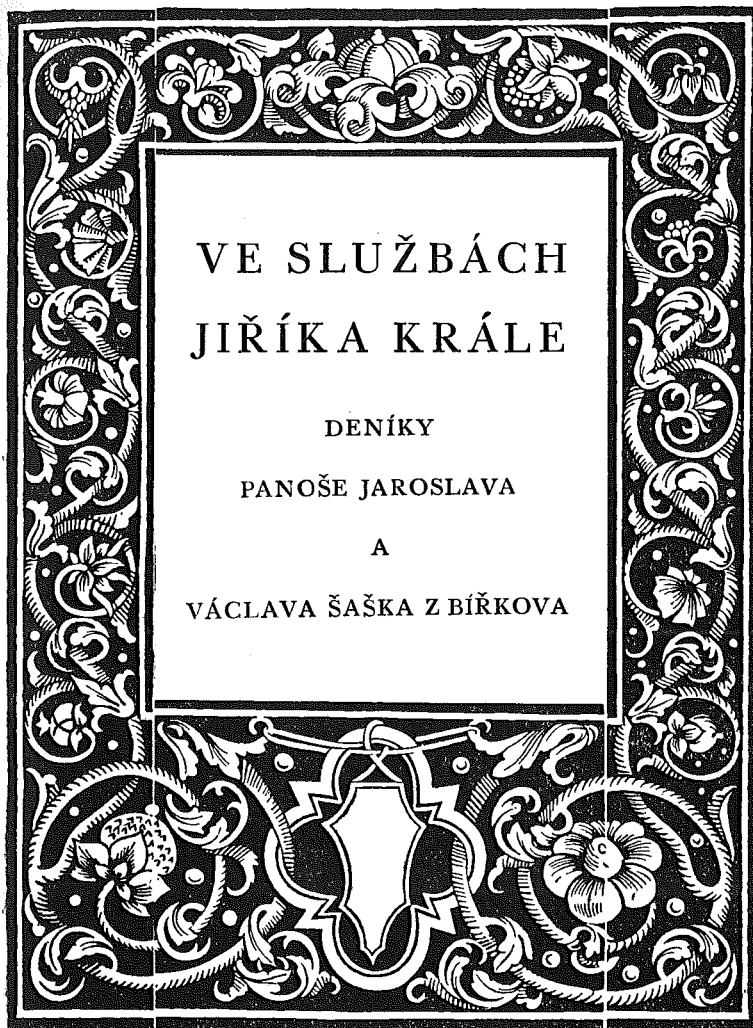

VE SLUŽBÁCH JIŘÍKA KRÁLE

VE SLUŽBÁCH
JIŘÍKA KRÁLE

DENÍKY

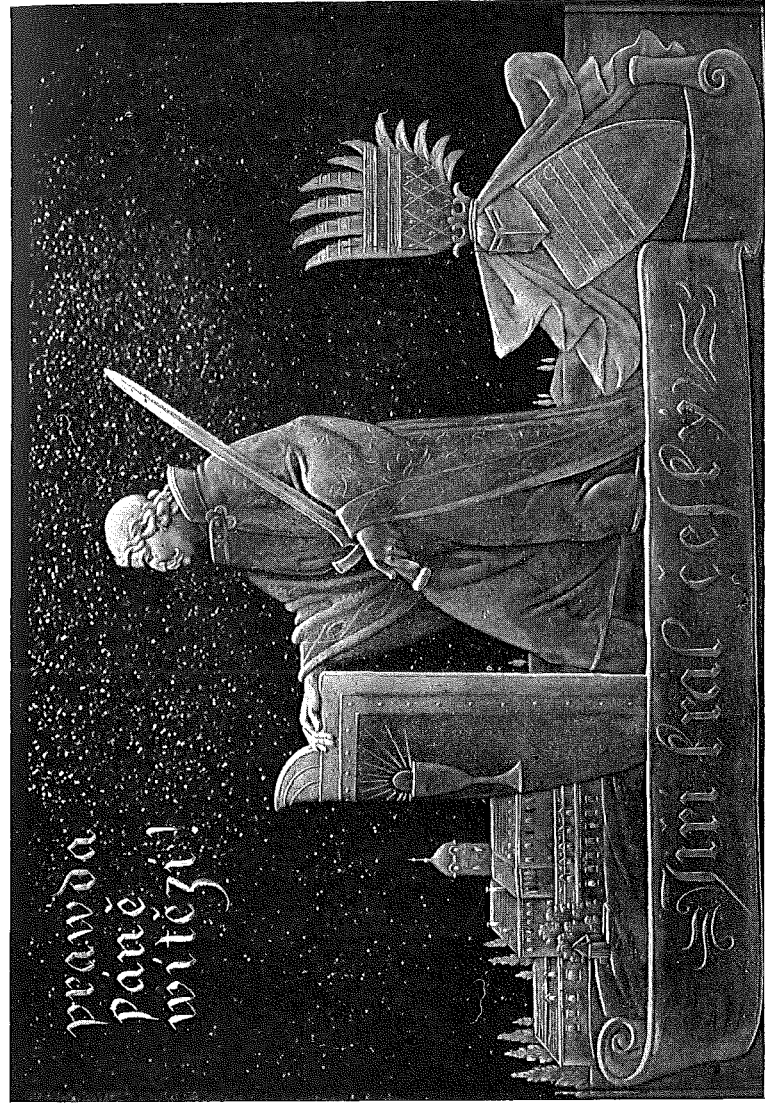
PANOŠE JAROSLAVA

A

VÁCLAVA ŠAŠKA Z BÍŘKOVA

EVROPSKÝ LITERÁRNÍ KLUB

*Jos. Drahonovský:
Jiří z Poděbrad.
Skleněná plaketa.*

VĚNOVÁNO

památce věrných ctitelů

husitského krále,

MIKOLÁŠE ALŠE

a

ALOISA JIRÁSKA

RUDOLF URBÁNEK: ČESKÉ CESTY NA ZÁPAD A NEJSTARŠÍ DVA ČESKÉ CESTOPISY

»Z Čech až na konec světa«
(Alois Jirásek)

Známý historik i publicista hrdinského období husitského Vavřinec z Březové svou charakteristikou oblíbeného cestopisce, t. zv. Mandevilly, jehož dílo přeložil do češtiny, »veliký lanťarěj nebo zjezdilec« ještě před válkou husitskou razil výstižný i charakteristický termín pro muže, jimž bylo dopřáno z vlastní zkušenosti poznati větší kus světa. Tímto pojmenováním, odvozeným z němčiny, byla lépe vyznačena směrnice tehdejšího českého člověka, zjezdilého po zemích cizích, nežli vlastní podnět, jenž ho k cestám po cizině pudil. Je z něho viděti, jak se český zájem obracel především na západ, představovaný hlavně, byť ani tehdy již ne výlučně, sousedním Německem; méně však je odtud patrné, čím byl zájem ten veden, zda touhou, poznati cizí lidí i země, nebo praktickou potřebou. Kdybychom měli na mysli jen vlastní osobnost Mandevillovu, jak si ji český čtenář patnáctého věku představoval, byla by ovšem při tom rozhodující touha, ukojiti zálibu v dobrodružství i dychtivou zvědavost smyslu i ducha bohatou pestrostí cestovních dojmů z málo známé nebo kouzlem neznáma zcela obestřené ciziny. To však právě by málo odpovídalo tehdejšímu typu českého »lanťarěje«, o němž platí charakteristika Zik. Wintra o cestování za starodávna: »Cestování pro zábavu, pro pochvalu, naši staří neznali. Obvyčejná cestování podnikána za obchodem, za řemeslem, za studiem; podnikána z osobní nutnosti.«

Přirozeně ani tato charakteristika Wintrova neplatí úplně. Ani český člověk středověký nebyl při svých cestách prost touhy, která s praktickými potřebami měla málo společného. Avšak k tomu, aby se taková touha mohla naplniti, bylo třeba nejen odhodlání, sněsti a překonat všechny ty hojné překážky, s nimiž bylo tehdejší cestování spojeno, ať již to byly poměry fyzické, obtíže i nebezpečí cest, nebo nesnadné okolnosti sociální, zvláště záležející v ne dosti ještě vyvinutých formách styků obchodních. Bylo k tomu třeba i vyšší kultury i jistého již luxu společenského. Bude ještě v Čechách déle trvati, než v 16. století najdeme mladé šlechtice cestovati se svými informátory po zemích jižních i západních, aby nabyli rozhledu ve světě. Předtím, byly-li takové tužby, spojovaly se a namnoze se skrývaly pod jinými účely praktickými. Jestliže šlechtic nacházel jejich splnění v cizích službách dvorských i vojenských nebo

na jízdách rytířských, podobně měšťan jim vyhovoval při svých cestách obchodních, kleriků i vagantů, potulný student, stejně při svém putování po střediscích církevních i kulturních, jako řemeslný tovaryš po různých městech, známých svou speciální výrobou. Zvláště však byly to pouti, cesty po proslulých místech poutnických, jež zjednávaly všem tehdejšími vrstvám, i nejnižším, uvolnění takových nejasných a zjevně nepřiznávaných přání a sklonů.

Bylo již však řečeno, že se při tom směrnicí českého člověka obracela především na západ a ovšem i na jih, kde Itálie s Římem tak mocně lákala středověkou zbožnost. Než tato, převážně západní orientace neovládala české myšlence hned od počátku a byla výsledkem až delšího historického vývoje. Souviselo to s různými možnostmi historických počátků kmenů českých a slovanských na osudovém rozhraní ve střední Evropě mezi západem a východem, mezi Římem a Byzancí. Spojitost s německým západem nebyla s počátku tak pevná a výlučná, jak se dřívejším badatelům zdálo, a mnohá pásma, spojující nás na počátku našeho historického života s východem, poskytovala možnost jiného vývoje, nežli jaký pak opravdu nastal, ne však bez rozličných zastávek a oklíků, kde se toč dějinný stále ještě mohl dáti jiným směrem. Vyhlídky na to, že se s energičtějším postupem kmenové centralisace slovanské vytvoří na východě od Německa trvalá velká říše slovanská s českým či slovanským jádrem, byly velmi slibné, a zdálo se, že nebude to jen slovanský stát, nýbrž zároveň i slovanská církev, stojící vedle Říma a Byzance a vyznačující se, ne-li přímo dogmaticky, tedy alespoň liturgicky (slovanskou řečí bohoslužebnou), zvláštní individualitou, z níž záhy vyroste i mohutná svérázná kultura slovanská. Nestal-li se třetím Římem Velehrad, nebylo ještě během X. století zcela vyloučeno, že se jeho dědictví s podobnými nároky přece jen ujme přemyslovská Praha. Ani vznik státu maďarského nebyl ještě podstatným, rozhodujícím ohrožením těchto nadějí, jen kdyby český stát boleslavský býval soudržnější a tím trvalejší a kdyby byl s pevnější organizací politickou mohl spojití i rozsáhlejší organizací církevní. V tom byly Čechy předstíženy Polskem Boleslava Chrabrého, přece však ne tak, aby Polsko samo stačilo na veliké úkoly, jichž se stávalo bezděčným dědicem. Jejich zmar na české straně byl rozhodnutím o další historické orientaci české. Sklon k západu byl tak posílen a utvrzen, že, třebaže se i potom někdy vracely možnosti unie mezi Čechami a Polskem, příslušnost česká k západu nebyla již předmětem pochyb, ani tehdy ne, když husitské Čechy hledaly krále na Litvě, teprve nově církvi východní získané. Zvláště pak silným svazkem, jenž české země politicky, hospodářsky i kulturně spojoval s německým západem, byla mohutná německá kolonizace století 13.; jí se v zemích českých ustálil národnostní dualismus, »dvoji lid«, a jejich přičlenění k západu se tak plnou měrou dokonalo, ne bez vážných nebezpečí pro obyvatelstvo české, jež však byla mocným postupem českého národního uvědomění překonána.

Ukazatelem tohoto nezadržitelného prolínání živlů českých i cizích, západních, v němž se tak škvěle osvědčila česká přizpůsobivost, zůstávajíce svou, své české povaze věrnou přese všechny proměny, nastalé při tomto osudovém zá-
X pase, byla nejen přítomnost cizích, zvláště německých živlů v českém prostředí,

nýbrž i pobyt Čechů samých na cizí půdě. Již první Čech, jenž nabyl evropské slávy, sv. Vojtěch, svým pobytem na škole v Magdeburce se stal příkladným českým typem pro budoucnost, ukazuje, jak Čech přese všechny cizí vlivy, s nimiž se setkává a jež musí v sobě zpracovat, může zůstat i dále výrazným představitelem českosti, v dobrém, bohužel však zčásti i ve špatném smyslu slova. Postavíme-li vedle tohoto, převahou již západnického zjevu o sto let pozdějšího sázavského opata Božetěcha, v němž spíše můžeme tušiti rázovitý typ domácí, vyrůstající ještě z kořenů cyrilometodějských, třebaž též již z velké části nucený vyrovnávat se s vlivy západními — najdeme právě u něho symbolický případ vítězství vlivů západních nejen v tom, jak slovanští mniši musili ještě před jeho opatováním dočasně i na jeho sklonku již trvale ustoupiti z kláštera sázavského, nýbrž i ve známé Božetěchově pouti s křucifixem do Říma, osíře zaujatého proti slovanskému obřadu, jež byla nepřímým opatovným pokřovením i v tomto smyslu.

Božetěch tehdy již byl představitelem tradice minulosti, kdežto pravým představitelem nových Čech, jenž i svým odporem proti slovanské liturgii zřejmě vyznačoval svou západní směrnicí, byl o něco mladší kronikář Kosmas, jenž v mládí i svého vzdělání nabyl v dalekém Lutychu. A stejně byl již po výstupu západníkem po Kosmovi hned následující Jindřich Zdík, biskup olomoucký, jež pro jeho evropské jméno lze srovnávat se sv. Vojtěchem. Ten svými styky — bylť kromě dvojího pobytu v Palestině i kromě účasti na křucifixu proti Polabským Slovanům (r. 1147) i několikrát u papežské kurie v Římě — i svými reformními snahami církevními se dobře vyzval v současnou společnost západní a byl též od jejich předních zástupců, mezi nimi i od Bernarda z Clairvaux, jako rovný příslušník přijímán.

A muži právě jmenovaní nebyli jen výjimkami, nýbrž jejich vztah k západu byl již pravidlem. Při tom je zajímavé, že se Češi při svých cestách za vzděláním neomezovali jen na německé sousedství. Již Kosmas se, ne bez ironického příděchu, zmiňuje o mladících, »kteří se nedávno vrátili jako noví filosofové, nasytivše se rozkošných krmí na velikém stole paní filosofie a vyčerpavše pohledy celé Francie«. Stejně z Paříže a z Montpellieru, jako z Padovy a Bologne, z Perugie i Vincenzy, je stále slyšeti více českých jmen tamních studentů, a jako prohloubení styků mezi Čechami a kurii papežskou mělo důsledek v rostoucí počtu českých kleriků v Římě i potom v Avignoně, tak stále se šířící kruhy politiky lucemburské přivýhaly české šlechtice i studenty též cestám do Anglie, kde pak zvláště universita oxfordská se svými vlivy vikléfskými působila neobyčejně na vývoj české reformy církevní.

Některá česká jména se svými přívlasky, pochodícími z jejich cizích studií, stala se proslulá: Paříž tak dala trvalý přitvuk jménům dvou nejučenějších Čechů doby předhusitské jako »mistrům Pařížským«, stejně Vojtěchovi Raňkovu, jenž v Paříži byl i rektorem universitním, jako Matějovi z Janova, a dobře známý z husitské historie Angličan Petr Payne nebyl ve své době v Čechách jediným »Englišem«, jenomže druzí »Englišové« byli Češi, zvaní tak podle svých cest a styků. A podobně i s některými cizími městy zůstává v české vzpomínce lečťteré české jméno nezapomenutelně srosilé. Má-li Avi-
XI

gnon, nehledíc ani k poměru Karla IV. k němu, své dobré místo v dějinách doby lucemburské jedenáctiletým zde pobytem biskupa Jana z Dražic v době krále Jana s tak významnými ozvěnami v tehdejší českém umění a smrtí Jana Milíče v dějinách náboženské reformy, škotské Saint Andrews z let pozdějších bylo místem kačičské smrti upálením zajímavého husitského apoštola, lékaře Pavla z Kravař. Než ani sama vůdčí jména české reformy nebyla bez podobných cizích reflexů i kromě své tragické souvislosti s Kostnicí: Hus snad byl r. 1397-98 v družině krále Václava v Němcích a pak v Reměši, a Jeronyma Pražského zanesla jeho pohyblivá těžkavost mimo německé university v Heidelberce a v Kolíně [Köln] i dále na západ do Oxfordu a pak i na východ do Budína, Krakova a na Litvu do Vítebska, zde, na Litvě, zčásti v nedávných stopách jeho jmenovce, mnicha Jeronyma Pražského, proslulého zvláště svou misionářskou činností na Žmudi.

Všecka tato jména s množstvím jiných, jichž s novými objevy pramennými stále přibývá, se nám ozývají ze starší knihy Ferd. Tadrý »Kulturní styky Čech s cizinou až do války husitských« (1897), jež je ve svém dobovém i věcném výseku nejbohatším příspěvkem k našemu temat. Doplníme-li pak hojnou její látku i doklady z ostatních oborů, které již spadají mimo její vlastní program, z dějin hospodářských, vojenských i politických, užaseme nad mnohostí i pestrostí vztahů, které poutaly českého člověka středověkého k západu, stavějíce ho na jeho cestách a výpravách, podnikaných z nejmnohemějších podnětů, přímo, tvář neznámým, zcela odlišným poměrům a rozmnožující osobními zážitky jen stará spojující pásma o mnohá nová a ještě pevnější.

Zřetel k západu ovšem nebyl ani tehdy tak výlučný, aby byly středověkému Čechovi všechny cesty na východ zavřeny. Ani po vzniku říše maďarské, po církevním rozchodu mezi západem a východem a po výboji mongolském nebyla všecka pásma s ruským Slovanstvem přerývána; byla však spíše rázu praktického, zvláště obchodního, jak možno pozorovati z příslušných zpráv z doby Karla IV., nežli kulturního. Po této stránce byla česká účast na ruském východě, počítáme-li k němu i Litvu, spíše aktivní než receptivní, jak příkladně ukazuje uvedená již zmínka o litevském misionářství mnicha Jeronyma Pražského; zájezd jeho známějšího jmenovce a druhá Husova na dvůr velkoknížete Vítolda byl ojedinelou epizodou, a proto i vliv ruského pravoslaví na český utrakvistismus byl poměrně malý. Jako se v tomto významném případě v účinnosti daleko nemůže vyrovnati vliv východní vlivům západním, především vlivům anglické vikélie, tak to platí při srovnání vlivů východních a západních i obecně, s důležitou však výjimkou, pokud jde o české cesty do Palestiny, připomínané již z doby před výpravami křížovými a tím více ovšem po nich. V celkové bohaté historii cest do Svaté země zaujímá česká kapitola místo nikoli poslední, a s tím nutně souvisí i kulturní důsledky tohoto východního putování v českém vývoji dalším.

Při neobyčejné hojnosti těchto českých cest na západ i — méně — na východ může na první pohled překvapovati, že jejich nespornému významu ve všech stránkách českého života neodpovídá příslušná literární ozvěna, že dlouho ne-

máme cestopisů, které by svým způsobem vyjádřily dojmy, jimiž na české poutnické i poutníky cizina působila. Najdeme jen příležitostně poznámky, v nichž se obráží určitá vzpomínka, nikoli však souvislé vypsání vnějšího rámce cesty nebo pobytu v cizině, vylíčení zvláštností i novot, na něž poutník narazil a které ho upoutaly. Jeho zkušenosti a zážitky nezůstaly sice bez účinku; paměť poutníková, která ve starších dobách, kde nebylo tolik a tak rychle se střídajících dojmů, také je lépe a trvaleji uchovávala, je ústní tradicí sdílela svému okolí. Ale jejich dosah při tom byl jen omezený, nepřesahuje příliš hranic rodiny a známých.

K tomu, aby se rozšířil, bylo třeba prostředků literárních. Ty se však nezabývaly cestovními zkušenostmi, dokud byl poutník příliš zabrán svými účely praktickými, aby věnoval bližší pozornost i všemu tomu, s čím byly ve spojení. Poutník, ovšem s nutným předpokladem potřebného vzdělání i schopnosti literární, musil vyjít z dosavadního úzkého kruhu, aby měl smysl pro hmotné i duchovní okolnosti svých zájmů v cizím prostředí a dovedl je náležitě oceniti. Cesta musila pro něho nabýti ceny již sama sebou, nejen jako pouhý prostředek jeho praktických účelů; užitek zřetel, byť se ani potom neztrácel, přece jen ochaboval, jsa přístupem i věcem jiným, dříve namnoze zcela vedlejším a proto nevšímáným. Divadlo vnějšího světa vábilo k sobě smysly, a příroda nebyla již jen mrtvou, nezajímavou věcí. Krátce, pravého cestopisu nebylo, pokud se neprobudil smysl pro přírodu a s ním i smysl pro cizího člověka. Třebas humanismus mnoho učinil pro probuzení i rozvíjení tohoto smyslu, v podstatě cizího věkům předešlým, přece vidíme právě z případu autorů našich prvních cestopisů, kteří ještě nřiká nebyli zasazeni vlivy humanistickými, že toto veliké obohacení ducha i citu člověka pozdního středověku nebylo omezeno jen na sféru humanistickou, že k němu člověk středověký dospíval i přirozeným vývojem a že z těchto nových výměřů nebyl vyloučen ani český utrakvista, jak to lze jistou měrou pozorovati i na našem Jaroslavovi.

Rozdíl mezi starším i novým pojetím se výrazně ukáže, všimneme-li si, jakým způsobem ještě reagoval Petr z Mladoňovic na bohaté podněty, podávané mu, jako účastníku koncilu kostnického (Konstanz), velkolepým přírodním rámcem i rušným životem jezerního města. Jsme bažaláři Petrovi vděční za jeho relaci o procesu Husově, ale, kdo by tu čekal, že mu Petr nebo někdo jiný z přítomných zde Čechů — a bylo jich zde více ze strany Husovy i ze strany katolické, z této od Štěpána Pálce až do toho kazatele z lounského Podlesí, Václava »predikace« ze Slaného — něco poví o Kostnici a jejím životě za koncilu, byl by velmi zklamán. A ne jiný výsledek by byl později při zprávách o českých poselstvech na koncil basilejský a do Říma. I tam příležitost, podati místní a sociální pozadí veliké české píe, minula nevyužita. R. 1462 M. Václav Koranda mladší, jenž je tu příkladem za jiné, se ve své zprávě o poselstvu, žádajícím v Římě o potvrzení kompaktat, prostě spokojuje protokolárním podáním a celou jízdu do Říma odbývá skoupými slovy: »Když jsme přijeli do Říma...« Jak jinak si o jedenáct let dříve, r. 1451, vedl Eneáš Silvius při svém poslání do Čech na sněm benešovský, doveda se svým vlastním úholem zcela v duchu nového názoru humanistického na lidi i přírodu XIII

spojiti i živé vylíčení města Tábora a jeho bojovných kacířských obyvatel! Zaslouží při tom povšimnutí, že oba naši autoři, jejichž práce dále následují, byli laici, předstihující svým zájmem o konkrétní okolnosti své cesty své křesťanské vrstevníky, neboť ani Hilarius Litoměřický, představitel českého kleru katolického, by v té příčině nezadal svému soupeři Korandovi. Okolnost tato i česká forma obou našich deníků dobře charakterizují, jak v Čechách za doby Jiříkovy již pohročila laicisace i znárodnění české literatury, při čemž i tu stojí v čele zemanstvo.

Cestám Čechů do ciziny způsobily dlouhé války husitské velmi těžké překážky, a to nejen utrakvistům, ale i českým katolíkům. Náboženský i národní fanatismus, rozvířený v okolním sousedství hojnou emigrací katolickou i pohorujícími porážkami a sdílený odtud i zemím jiným, nečinil velkých rozdílů mezi oběma Čechy. Obecné heslo »Non est fides Bohemo« (Není víry u Čecha) nemělo tak smysl mravní, charakterový, jako by šlo o českou proradnost, neboť právě Češi tehda vynikali věrností slova, jako spíše náboženský, podezřívající prostě každého Čecha z kacířství. A nářek z kacířství měl tehdy osudné následky, vylučuje podezřelé ze společnosti křesťanské a zbavuje katolíky všech závazků k nim i přísah. Za takových okolností bylo utrakvistickým Čechům skoro nemožno, chtěli-li se vyvarovati po případě i smrti na hranici, se sousedními katolíky se stýkati, s nimi obchodovati atd. Ani ujednání kompaktat, jimiž byli opět Češi uznáni za syny církve, tu mnoho nepomohlo. R. 1447 bylo českým zástupcům v Římě přímo řečeno: »Almania a Germania, to jest země německé, mají vás za bludné a vždy k tomu hledie, aby na vás kacířství opraveno bylo.«

Tak nejen za války, ale i po ní nebylo pro cesty utrakvistických Čechů v cizině jen poněkud snesitelných podmínek: jakmile se vědělo, že jde o Čechy, byli vystaveni ne-li přímému pronásledování, tedy alespoň kacířováním a potupám. Těm, jak bylo již řečeno, často neunikli ani čeští katolíci, prostě s husitskými kacíři ztotožňovaní, přes to, že přirozenou váhou věci zaujímali v ohloli krále Zikmunda i jeho nástupců na trůně českém přední místa, ať ve vojsku, v radě, při posláních politických nebo v kanceláři. Než i za nejnepříznivějších poměrů najdeme také české utrakvisty v cizině, ne však veřejně, nýbrž ve skrytu, v příbuzných jim skupinách církevní, sektářské oposice v Němcích, v Pikardii i v Anglii, jak svědčí uvedený již případ Pavla z Kravař. S tím byla částí ve spojení i husitská propaganda, hledící působiti i na katolíky veřejnost, jak to bylo patrné zvláště z rozšíření husitských manifestů ke všemu křesťanstvu r. 1430 i 1431, jež pronikly kromě Německa i do Anglie, Francie a Španěl.

Nebylo to po prvé, kdy čeští husité užívali tohoto způsobu, aby čelili rozbouranému proti nim fanatismu, jenž, podněcený kazatelskou agitací, šířící o nich podobné očerňující pomluvy i žaloby, jaké byly údělem prvního křesťanství a jaké se pak i jinde opakovaly i opakují proti revolučním novotářům — byl rodnou půdou protihusitských křiců. A tato vzrušená nálada cizí veřejnosti, ještě více jítřená nepochopitelnými českými vítězstvími, nepomýjela ani po válce a udržovala se dále v širokých vrstvách lidu, když bylo stále více patrné,

že české kacířství žije dále, a když římská kurie uznávala za nutné, novými agitačními zápaly podněcovati uhasínající plameny, znovu oživujíc domněni, jako by z Čech hrozilo nebezpečí nejen nové náhazy víry, ale i nové války. Bylo by však mylné mysliti, že tak o Česích soudily všechny vrstvy obyvatelstva sousedního i vzdálenějšího.

K vzdálenosti, s níž úměrně rostlo ochlazení tohoto záru, přistupovaly i hospodářské a politické zájmy se svými zmírňujícími vlivy, a to tím více, čím méně bylo opravdové náboženské horlivosti. Na jedné straně potřeba českého obilí v Míšni za druhé náboženské války za krále Jiříka prakticky znemožňovala plnění papežských zakázů všeho obchodního styku s českými utrakvisty, a ukázovala se tak důvodnost tvrzení »Dialogu« Jana z Rabštejna, že Čechy jsou »křotitelkyni a živitelkyni všech zemí okolních«. Na straně druhé dovedli cizí knížata oceniti pomoc, jakou jim politicky i vojensky mohly podati uklidněné i znovu uspořádané Čechy za pevné vlády husitského krále i jak by bylo nebezpečno, vyvolati proti nim novou válku a s tím i obnovu českých rejs do zemí sousedních. Proto římská kurie nenacházela se svými bojovnými hesly mnoho příznivého sluchu leč tam, kde, jako u Matyáše Uherského, vycházela tím vstříc cizí ctižádosti a žádostivosti. Není přehánáno mínění, že se přese všechny obtíže již vžívala náboženská snášlivost k českému utrakvismu, ne-li ještě přímo zásadním uznáním, tedy prakticky, a že nové bouření kuriální bylo tak jen rušivým živlem. Bylo to významným základem mezinárodní politiky Jiříkovy.

Bylo-li možná, aby se klidnější modus vivendi našel v Polsku i na Litvě jak k pravoslavným, tak i k Židům, vidělo-li se v Bosně, kam vedly náboženské zmatky s Patareny, a jestliže zatím tehdy i ve Španělsku, jak se právě druhové páně Lvovi mohli přesvědčiti, většinou žili katolíci, Moriskové i Židé celkem klidně vedle sebe — proč by podobný stav v Čechách musil vésti k novým bojům? Záleželo hlavně na kurii římské, aby tu uznala kromě starších závazků vlastních, kompaktat, i skutečnost, že dvojnásob bylo tu zákonně uznáno a že i životní praxe přese všechny poruchy tu vedla ke klidnému soužití. O něco později, uprostřed let osmdesátých, slyšíme zajímavý úsudek Slezáka Poppe-laua o poměrech polských a španělských. Lečtější lidé prý vytýkají králi polskému, že činí neprávem, dovoluje-li ve svých zemích různověří. Také v království španělského žije mnohem více křtěných i obrácených Židů a nevěřících Saracenů než pravověrných křesťanů. Ale papež je trpí a je s nimi spokojen, protože mu opatřují jeho kuchyni. Kdyby nyníjší král granadský se jemu pohorně poddal se svým saracenským královstvím, papež by se dlouho nerozpakoval je přijmouti; ale ne přilís by se namáhal, aby je obrátil, jejich víru napravil a k jinému životu je napomenul!

Připustme, že případ český byl obtížnější, že ústřední poloha utrakvistických Čech v Evropě, šlo-li o uchování církevní jednoty a jejího universalismu ve víře i v obřadu, nutila kurii římskou k větší opatrnosti a zdržlivosti! Bylo by od tak zkušeného politika, jakým byl Pius II. (Eneáš Silvius), jen včasným ústupkem politické nutnosti, kdyby se byl s Jiříkem po dobrém dohodl o přijatelný s obou stran kompromis. Než právě zde narážel Jiřík na netušený od-

por. Aby jej odstranil a aby papežství pohnul k ústupnosti, zahájil obdivuhodný zápas, v němž obě jednání, jež dala podnět ke vzniku našich dvou cestovních deníků, byla významnými články, dobře charakterisujícími prostředky i cíle české zahraniční politiky vůbec.

*

Jiřík, když se stal r. 1458 českým králem, nebyl nováčkem v zahraniční politice. To bylo pole, v němž bylo mu zhoušeti své síly i schopnosti již dříve, v letech správcích, kdy jako obecně uznávaný zemský gubernátor s takovým úspěchem pracoval nejen o vnitřní obnovu Čech samých, ale i o obnovu českého státu vůbec i jeho vážnosti a moci ve střední Evropě. Nejlepším uznáním i odměnou jeho všestranného důsledného úsilí byla jeho volba za krále 2. března 1458. Byl to více než jeho osobní úspěch, bylo to zároveň vítězství českosti i utrakvismu ve státě »dvojího lidu«, kde stáli Němci vedle Čechů a katolíci vedle utrakvistů. Bylo v zájmu utrakvismu, a poněvadž utrakvisté tvořili většinu ve vlastním základě státním, v Čechách i na Moravě, i v zájmu českosti samého, aby se toto národní i husitské království udrželo nejen za Jiříka, ale i dále.

Moudrý i energický postup Jiříkův v krátké době dosáhl, že jeho království bylo uznáno od odpůrců domácích i cizích, i od císaře Fridricha a od kurie římské, ovšem ne zcela bez výhrad, jež budoucnost činily nejistou. Nebylo-li pochyb o tom, že národní království Jiříkovo stojí pevně, nacházejíc pro spravedlivou a nestrannou vládu Jiříkovu i uznání a ocenění u jeho německých poddaných, zato bylo hůře po stránce náboženské. Ne tak, že by se katolíci poddaní vzpírali proti králi husitovi, neboť jeho vláda i nábožensky byla ke katolíkům spravedlivá a šetrná, nýbrž proto, že kurie za papeže Pia II. chtěla vyrovnání s utrakvistickými Čechami provéstí jen v duchu svého neústupného universalismu, zapomínajíc, že je v této při jen jednou stranou, a chtěla Čechům vnutiti svůj dikrát naprosté jednoty ve víře i v obřadu. Papež se při tom mohl opíratí ne tak o knížata cizí, jako o domácí nespokojence, kteří se spíše z národnostní žárlivosti i z politické zvěle a stavovského sobectví nežli z důvodů náboženských stavěli proti králi, ať to byli Vratislavští nebo odbojní jednotlivci anebo posléze česká panská jednota. Ovšem tato domácí oposice byla sama proti králi příliš slabá, a zdar její obrany záležel na pomoci cizí. Proto právě zde, v půdě politicky mezinárodní, tkvělo pro Jiříka vlastní nebezpečí, a proto zde rozvinul Jiřík největší úsilí, aby si mezi knížaty evropskými zjednal takové místo, že by se papež na něho přímého útoku nemohl odvážití a že by byl donucen ke smírnému kompromisu.

Jemu, husitovi a »povýšenci«, nebylo již sice upíráno místo mezi knížaty ostatními, jak nejlépe nasvědčovaly příbuzenské sňatky, v něž již jednak s okolními knížaty vstoupil (se saskými Wettiny a s Matyášem Uherským) nebo o něž se již s nimi smluvil (s Hohenzollery a Wittelsbachy). Ale šlo o více, měla-li býti jeho posice nedobytná! To měl na mysli hned první velký plán Jiříkův, jeho volba za krále římského vedle a vlastně místo císaře Fridricha III.

Třebaže se to zdá u Čecha, jenž sám německy uměl velmi málo, takže se neobešel bez tlumočnicka, málo reální, nebylo v tom u Jiříka méně důvodu nežli při podobné akci starší v letech padesátých u Filipa Burgundského: bylo-li tu možno namítnouti německé zaujetí proti Čechovi, naopak bylo možno hromě důvěrných Jiříkových styků s většinou knížat německých i jejich znalostí jeho schopností uvéstí důvod pro lidové vrstvy tak významný, jako bylo dílo jeho vnitřní české obnovy, zvláště obdivuhodný a záviděný český blahobyt. Avšak překážkou, vážnější, nežli se původně zdálo, byla při tom hospodářská žárlivost neschopného jinak císaře Fridricha, s počátku plánu římského království dosti příznivého, a souvislé s tím stranické spory v Němcích mezi oběma tehdy vlivnými skupinami knížecími, hohenzollerskou, jinak císařskou, a wittelsbáškou. Další průběh jednání ukázal, že se císař nedal k větší povolnosti pohnouti Jiříkovým spolkem s oposicí rakouskou a že se ani strana hohenzollerská nedala vylákatí ze své solidarity s císařem. Tím bylo o plánu tom rozhodnuto, a Jiřík, jako střizlivý politik, řídící se potřebami měnlivé politické situace, nehnal se tehdy ani později, při jiných svých plánech, za nemožnostmi a nedával tak v zájmu věc samu, českou při, jejímiž byly plány ty jen včasnými prostředky.

To bylo ještě dříve, nežli v holsavém poměru ke kurii nastalo vyjasnění Piovým zrušením kompahtat 31. března 1462, na něž Jiřík odpověděl na srpnovém sjezdu pražském nevyhnutelným již a pro další budoucnost určitě zavazujícím prohlášením, že zůstane i s rodinou svou kalichu věren a je hotov zaň položití život. Když to hrál prolašoval, byl již v proudu jiný jeho politický plán, plán evropského spolku protitureckého, s nímž bylo spojeno jméno jeho rádce, možno říci ministra, Francouze Antonína Mariniho z Grenoblu, jako dřívější plán římského království měl jako svou značku jméno Němce Martina Maira: v poslední době se sice historik F. M. Bartoš pokusil i v tomto případě místo Mariniho položití opět jméno Mairovo, nikoli však tak důvodně, abychom jméno Mariniho i jako původce plánu, nejen jako jeho vyjednavatele, musili vypustiti.

I koncepce Mariniho měla, jako plán předešlý, za základ vedoucí dobovou myšlenku boje proti Turkům, a již tato motivace, opakující se i v další zahraniční politice Jiříkově, ukazuje, jak vhodně dovedl Jiřík, jenž si plány svých ministrů dovedl tak přizpůsobiti, že lze pak mluvit i o něm jako jejich tvůrcím činiteli, sloučiti otázku českou s nejdůležitější tehdy otázkou mezinárodní politiky. Základem, z něhož tehdy vycházel a o jehož působení osti nebylo ani v cizině pochybností, bylo znamenitě osvědčené české vojenství, a právě při otázce veliké výpravy proti Turkům bylo možná poukázati na služby, jaké Janu Hunyadovi proti nim prokázalo české zoldněstvo. A když se kurie nepřátelsky obracela proti Čechům, bylo nasnadě, že Jiřík, ujmaje se velikého úkolu, v jehož čele až dosud stála kurie, měl na zřeteli Francii: vstupovalt zde nedávno nastoupivší hrál Ludvík XI. bezděky v poměru ke kurii ve stopy svého otce Karla VII., před jehož smrtí byl již ve Francii na programu plán ligy proti Turkům, a to bez papeže a spíše proti němu, protože se již myslilo na to, osaditi papežský Avignon a svolati tam obecný koncil, od papeže Pia tak zatracovaný. Smrt Karlova sice zabránila tomuto konfliktu, XVII

ale ten se z týchž příčin, zvláště z rozporů mezi Francií a kurti v politice italské, vracel znovu, třebaže zatím jen ve formě zastřené. Ani Mariniho a Jiříkův plán spolku knížecího, s nímž byla spojována i nová úprava křesťanské Evropy, nepočítal již s papežem, zato však v čelo nové evropské organizace posouval Francii. Při tom se kromě Francie přední účast přičítala státům od islamu v první řadě ohroženým, Benátkám, Uhrám a Polsku, a vedle nich i Burgundsku, neboť vévoda Filip Dobrý byl od poloviny let padesátých v obecném mínění pokládán za vlastního odpůrce sultánova a od něho se v otázce turecké čekala přední pomoc.

Netrvalo však dlouho, a proti Jiříkově koncepci, jež konkurovala s tradiční již protitureckou politikou kuriální, jako při plánu římského království konkuroval Jiřík s císařem, vstoupila v činnost papežská diplomacie, využívajíc všech okolností, jež mohly od nového plánu Jiříkova odvrátit ty, o jejichž získání za spojence Jiříkovi šlo, ať to bylo v Benátkách a Uhrách nebo v Burgundsku a ve Francii. Přípravná činnost Mariniho, jenž v letech 1462—64 horlivě pracoval v Benátkách, v Uhrách i Polsku, jako v Bruselu a na dvoře francouzském, kam někdy v léti 1463 zajel po druhé, tím byla zkrácena, takže se již 19. října 1463 papeži Píovi podařilo ujednatí spolek s Burgundskem a s Benátkami k válce s Turky.

Ve Francii proti netajené nepřítzni Ludvíkově mohl tehdy Pius jako účinného, byť zatím skrytého spojence užítí nadaného intrikána, biskupa Jana Balue, oblíbence králova, jemuž se již před očima vznášela toužená odměna, hodnost kardinálská; doufal v ni stejně, jako se jí nedlouho předtím dostalo jinému důvěrníku královi, biskupu Janu Jouffroyovi za to, že krále pohnul ke zrušení t. zv. pragmatické sankce, francouzského to zisku ze sporu basilejského koncilu s papežstvím, zvláště z veliké části osvobozujícího církve francouzské od tíživých finančních nároků kuriálních. Proto původní příznivé Ludvíkovo stanovisko k českému plánu se měnilo, a tomuto ochlazení bylo nutno přizpůsobiti i český postup. V popředí se ocitl návrh česko-francouzského spolku na výboj, obrácený proti Burgundsku, s nímž se Ludvík, nedávno ještě s ním tak přátelský, také brzy dostal v poměr napjatý, a mezi Francií a Burgundskem při tom znovu ožival spor o Lucembursko, v němž Jiříkovi, ježto tu šlo o část koruny české, připadalo místo rozhodující. V pozadí se však stále rýsoval, byť jen mlhavě, plán původní a s ním myšlenka koncilu obecného, na němž by se kromě stížností a nároků francouzských též jednalo o české otázky církevní. Situace na dvoře francouzském se znovu jasnula, a mezi cizími diplomaty na něm se v květnu 1464 pokládalo škoru za jisté, že se s příchodem nového českého poselstva, na něž král Ludvík čekal, dostaví pokus o svolání obecného koncilu.

To byl významný předpoklad, s nímž se právě tehdy z Prahy vydávalo na cestu do Francie české poselstvo s panem Albrechtem Kostkou a s Marinim. Účast Kostkova tu byla příznačná, naznačujíc, jak ve věcech takového dosahu, jako byly tehdy na programu, nemohl se Jiřík spolehnouti jen na cizího důvěrníka, nýbrž k tomu užil jednoho ze svých předních diplomatů utrakvistických. Užíval-li jindy a jinde služeb diplomatů původu cizího, nebylo to proto,

že by mezi Čechy byl nenašel osob k tomu vhodných. Z jeho poměru k českým katolíkům však je vysvětlitelné, že, zvláště když jeho nepřítznivý poměr k papeži uváděl i je v choulostivé postavení, raději, pokud to bylo možné, užil v případech, pro ně tak riskantních, utrakvistů: zajisté na dvůr burgundský by byl Kostku neposlal, ale o králi francouzském se nadál, že to nebude na překážku, ne zcela důvodně, jak se pak ukázalo.

Krále Ludvíka, jenž »se vzdychy po lovích talácel a lovil«, nebylo snadno osobně stihnouti, a když k němu Češi přece jen byli předpuštěni, pokračovalo další jednání tak váhavě, že třeba si to vysvětlovati vlivem jeho církevních důvěrníků, Čechům nepřítznivých a spíše papeži při tom přísluhujících, zvláště biskupa Balue. Bylo to jako již předtím v Uhrách, kde si Marini též stěžoval na nepřítzeň prelátů: stopy zahročení papežského byly patrné zde i tam. Důležitě bylo, že při tomto jednání vystoupil český plán v celé své plnosti: opět se jednalo o spolek knížecí, k jehož ustavení Kostka žádal, aby král Ludvík svolal sjezd knížat anebo jejich zástupců. Zde však znovu najevo vystoupil odpor prelátů, jenž zároveň rušivě zasahoval i do věcí jiných, s tím souvisejících. Ve věci hlavní přímo prelátů vytykali, že jednání o spolek knížat nepřislouží králi Jiřímu jako věc vlastní papeži a císaři; smlouvy česko-francouzské neměly býti na újmu ani Burgundsku, při čemž se uváděly i pochybnosti, zda lze je vůbec králi Ludvíkovi uzavřítí s Jiříkem, jenž »jest v papežově klatbě«.

Je z toho viděti, že na dvoře francouzském bylo již známo, že papež Pius 16. června 1464 pohnal z kacířství Jiříka do 180 dní před svůj soud a že se z toho již předem anticipovalo jeho odsouzení, snad ne bez vlivu přítě-žujících žalob, které do Francie byly z Čech poslány, aby jednání zde mařily. Odtud si i vysvětlíme, proč prelátů přiměli Ludvíka před novým slyšením zástupců Jiříkových 15. července k formálnímu prohlášení, že se při jednání o smlouvu s Čechy nechce k žádnému bludu, z něhož jsou Češi podezříváni, přidati ani ho ani jakéhokoliv neposlušnosti proti církvi svaté podporovati, zachovávaje ve všem čistotu víry, při čemž se zajisté nikoli bez úmyslu jmenuje Jiřík králem katolickým.

Při jednání s preláty se neubráníme dojmu, že nejen se asi prelátů vzpírali přímo s utrakvistou Kostkou jednati, ale že se i Marini sám ze žárlivosti na účast Kostkovu snažil uchovati si jednání jen ve vlastních rukou. Ke zdaru to nepřispívalo, avšak jednání i bez toho by bylo sotva dopadlo jinak. Král Ludvík se sice přese všecko nechtěl k papeži nemohl zatím odhodlati po půhonu papežském k zásadnějším rozhodnutím na prospěch českého plánu, přece však nechtěl spolek s Jiříkem vůbec odmítnouti: jeho prohlášení, že s ním chce »v přítzeň a v přátelství vstoupiti«, »buď komu libo nebo žela«, znělo tak kategoricky, že se mu i prelátů, třebaže s těžkým srdcem, musili podrobiti. Zdržovali však i dále všelikými výhradami, zvláště pokud šlo o uznání české suverenity nad Lucemburskem, dokonání smlouvy přátelské, až zase král sám znechuceně všim tím »dvornými kajhlováním« Čechy uklidnil nařizením, aby byla listina smluvní vydána podle jejich přání. Máme-li při jednání s Ludvíkem zřetel k věci hlavní, k spolku knížecímu, byl výsledek nepřítznivý, jak sotva bylo jinak možná v tehdejších poměrech XIX

politických ve věci tak dalekosáhlé, v níž se střetalo tolik zájmů protichůdných. Sám Marini to pokládal za porážku, a proto — ale nepochybně též chtěl se vyhnouti výtkám Jiříkovým pro jeho ne zcela správný i taktní postup — se v Rouenu s českým poselstvem rozloučil, přerušuje tak nepochybně svou službu u Jiříka, aby pak nám již zcela beze stop zmizel s očí. Jinak však, byť ani o Lucembursku nic určitého nebylo dojednáno, nebylo jednání s Ludvíkem marné. Za procesu již papežského nebylo bez výhody pro Jiříka, že právě tehdy došlo k přátelské smlouvě s králem francouzským, byť i za obvyklých formálních výhrad na prospěch katolické víry i církve, sloužících za ochranný pláštík Ludvíkovi, a že tak cesta z Čech na dvůr francouzský zůstala otevřena. Při tom ani nebylo bez významu, slyšíme-li, že nejen Kostka byl přijat do rady krále Ludvíka, ale že totéž vymohl i pro vratislavského (Breslau) biskupa Jošta z Rožmberka; proti pletichám české oposice měla tím býti zdůvodněna v politice česko-francouzské solidarita Čech bez rozdílu vyznání, a Jošt měl tím býti těsněji k politice Jiříkově připoután. A možnost, plynoucí z přátelské smlouvy s Ludvíkem, bylo pak opravdu použito ne sice hned v listopadu 1464, jak bylo při jednání s králem Ludvíkem již předem naznačováno, nýbrž až později, r. 1467, při čemž se vracela ne sice již myšlenka nové evropské organizace, přece však plán koncilu obecného.

Další nepřátelský postup papežský proti Jiříkovi, ne sice již z papeže Pia, nýbrž za jeho nástupce Pavla II., za něhož po krátké, zdánlivě smírlivé pauze byl vydán již 2. srpna 1465 nový půhon na Jiříka, vyžádal si s české strany nové obranné akce, s níž je opět spojeno jméno Martina Maira. Protože se proces proti českému králi dotýkal důležitých zájmů politických a tak zasahoval i celé české sousedstvo, měl býti tento jeho mezinárodní ráz vyznačen i přímluvnou akcí různých knížat evropských, jejímž účelem bylo svolání zvláštního sjezdu, kde by se mohl Jiřík očistiti z podezření kacířstva i útisku katolíků a kde by se česká otázka rozřešila tak, aby nebyla na přehážku stále toužené válce proti Turkům. A právě proto se tehdy vypravil na cestu po zemích západních sváček Jiříkův, bratr jeho choti Johany, pan Lev z Rožmitálu, aby na různých dvorech evropských tuto přímluvnou akci osobním zakročením a důvěrným výkladem pře Jiříkovy připravil a usnadnil.

Z formy, v níž je nám zachován o této cestě deník jednoho z jeho průvodců, totiž latinským překladem moravského preláta Stanislava Pavlovského, pozdějšího biskupa olomouckého, bychom vlastně účel Lvův nepoznali. Tam vlastně o Jiříkovy není zmínky, leč až na konci, že byl z Nového Města (Wiener Neustadt) Šašek, pisatel deníku, poslán ke králi Jiřímu, aby mu oznámil, že se pan Lev vrací a je zatím na dvoře císařském. Než v této drobnosti třeba hledati více nežli přibuzenský vzátek: byla s tím zajisté spojena i předběžná zpráva o výsledku cesty, cesty v podstatě nikoli soukromé, nýbrž oficiální, již soukromý ráz byl jen maskou. Sám překladatel ovšem v názvu, v předmluvě i ve svých věnováních zdůrazňuje její ráz soukromý: je to pout ze zbožnosti, za náboženským účelem podniknutá; s tím se zároveň spojuje i nářek na touhu po slávě, jež rytíře ponouká, aby přese všechna nebezpečí podnikli cesty, na nichž by své rytířství osvědčili a je novými zkušenostmi obo-

hatili. Proto též nový zpracovatel překladu Horhý určuje v novém názvu její povahu jako cestu »rytířskou, dvorskou a poutnickou«. To však o jejím vlastním, politickém účelu nesmí mysliti. Nemýlil se již ostatně o tom ani sám Horhý, dobře chápe její věcnou souvislost s neocenitelným pro zahraniční politiku Jiříkovu formulářem »Kancelář krále Jiřího«, v němž jsou obsaženy hlavní doklady obranné činnosti Mairovy i Heimburkovy.

Ze starších cest českých rytířů, kteří v cizině, ne bez vlastních velkých nákladů, české jméno proslavovali, třeba připomenouti onu Jana z Michalovic s konce doby přemyslovské, o níž složil Raimund z Lichtenburku celou německou báseň a již oslavné zmínky neodpěl ani přímý kritik ideálů rytířských, t. zv. Dalimil. Za doby Jana Lucemburského, jemuž samému se dostalo jména »horuny rytířstva«, bylo rozhlášeno oslavné jméno pana Plichty ze Žirotína, nad něhož však Češi z národního důvodu ještě kladli jeho vrstevníka Viléma Zajíce z Valdeka. Z doby Václava IV. z českých nositelů slávy rytířské po daleké cizině ještě lze jmenovati Racha Sedláka z Vreškovic. Z kanceláře Václavovy se též zachoval v pozdějším známém sborníku Prokopa písaře formulář doporučení jakéhos pána, jenž se vydal na cestu do ciziny, »přeje si uniknouti pohledu domácímu a shodnouti se se svými předky v rytířských skutcích«, formulář, jenž je charakteristickou obdobou doporučení pana Lva od královny Johany.

Po válce husitské se roku 1436 v Praze na mostě připomíná hlání, při němž Jan řečený Larva, jak praví starý letopisec, svrhl císařova dvořenína Michala, »že ledva dýchal. A týž Larva udatně metal Uhřaty jako rukavici v kolbě«. I tehdy Češi ještě jezdili do ciziny, aby při slavných příležitostech obnovili starou slávu českého rytířství: tak roku 1447 při korunovaci krále Kazimíra v Krakově »panu Kamaretovi, rytíři Čechu, dávali velikú čest v kolbě, že nad jiné nade všechny vyhrával; a tak darován krásnými záponami, prsteny, koňmi a jinými rozličnými a mnohými věcmi«. Po té stránce bylo charakteristické usnesení zemského soudu v Olomouci z 3. února 1448, že se k soudnímu půhonu nemusí stavěti ten, »ktož by po dobrodružství anebo k Božtmu hrobu nebo do Frankrejcha nebo do Vlach vyjel a pohon jeho nezastal«; výhrada ta se však nevztahovala na toho, kdo by vyjel z Moravy do sousedství, »do Rakús, do Polsky, do Slesie, do Čech neb jinam přes mezi moravskou« (nepochybně do cizí služby vojenské). Bylo z toho viděti, že ani tehdy ještě v zemích českých nechybělo šlechticů, kteří byli ochotni následovati příkladu Plichty ze Žirotína i Viléma Zajíce a dobývati v daleké cizině sobě i své zemi slávy rytířské. A pan Lev z Rožmitálu i jeho rytířští druhové, především ovšem Jan Žehrovský z Kolovrat, měli tuto slavnou historii rozmnožiti o nové položky, i v místech, kam tehdy bylo Čechovi jinak těžko proniknouti.

Než tehdy byl již soumrak rytířstva, jak cítíme i z ostré poznámky letopiscovy o smrti »dobrého honce i kolce« Mikuláše Pecingára z Bydžína (1516): »Ten tam; by [kdyby] jich více ubylo, bylo by lépe v Čechách!« Lze pochýbovati, že by pan Lev byl tak horlivým ctitelem rytířstva, že by se na rytířskou jízdu za slávou anebo i na pout za slavnými ostatky vydal v době tak nebezpečné, kdy šlo o trůn sváčka Jiřího i sestry Johany. Sotva to lze

vyhládati tak, že by se snad opatrnicky hleděl vyhnouti rozhodnutí mezi vznikající tehdy i stavovskými jednotami panskou a mezi husitským králem, neboť s ním byl příliš úzce spjat a ani jeho další životní dráha neukazuje, že by vůči odbojným pánům ve své věrnosti hráli zaholšal. Byl by si jistě jako katolík přál klidného vyrovnání české pře, aby nedošlo ani k válce domácí ani k naprostému rozchodu s papežem; ale právě tomuto cíli a s tím i zájmům svého švagra, jehož vladařských zásluh ani s katolického stanoviska nemohl neuznat, mohl nejlépe posloužit svou diplomatickou akcí na knížecích dvorech.

Králi samému se pak dobře hodilo, že v tomto případě, kdy šlo o to, aby katolické Evropě sebe ukázal ve světle příznivém, na základě církví povolených a neprávem zrušených kompaktát, ne jako hrdce ani utiskovatele katolíků — mohl užití služeb magnáta katolického. Všimneme-li si pak, jak král po návratu odměnil německé — a jistě i české — průvodce Lvovy, zvláště Gabriela Tetzla, je nasnadě domněnka, že i dříve již podstatně přispěl k financování cesty švagrův, podnikané především v jeho, králově věci. Bylo toho potřebí tím více, když vystupování páně Lvovo mělo být imponující, takové, aby Čechy, stále pomlouvané jako vyvrhel lidstva, všude důstojně představovalo a tak i přispělo k očistění jména českého, a to nejen ve smyslu vojenském, kde česká pověst byla dosti rozhlášena, ale i ve smyslu společenském; odtud knížecí všude vystupování Lvovo, odtud jeho pořádání hostin i tanců, jež se opravdu neminulo účinkem na cizince!

Jestliže o vlastním rázu cesty Lvovy se tak málo z deníku Šaškova dovídáme, třeba to vysvětlovati i povahou jeho pozdějšího překlada od katolického preláta, jenž, jak ukazují i jiné okolnosti, nebyl doslovný, nýbrž úpravou. Katolickému prelátovi se o sto let později málo hodilo, vytýkati souvislosti mezi předkem katolického moravského hejtmána Zdeňka Lva, jemuž byl jeho překlad především věnován, a mezi husitským králem, a zdá se, že podrobnosti k tomu se vztahující prostě vypustil.

Jaké byly přímé výsledky cesty Lvovy, se nedovídáme, ale můžeme si důvodně domyslíti, že, nedošlo-li jejich vlivem k přimlívám knížat, k nimž se pan Lev obracel, hned, že alespoň cesta Lvova vážně přispěla k tomu, aby k některým z nich, jako k společné přimlívě wittelsbašské i k přimlívě Albrechta Braniborského, o nichž určitě víme, došlo pak během roku 1466, ne však již podle formulářů Mairových, nýbrž podle konceptů nového ministra Jiříkova, jenž se uprostřed roku 1466 ujal jeho obrany, Řehoře Heimburka. Ovšem při tvrdé neústupnosti papežské, jež všechny přimlůvy již předem činila zbytečnými a marnými a jež 23. prosince 1466 vedla přese všechny cizí výstrahy k odsouzení Jiříka jako »syna zatracení«, zdá se, jako by cesta Lvova již předem měla přece jen znamenat marnosti. Avšak, byť i získání jí přimlůvci nemohli papeže od tohoto zoufalého kroku zdržeti, přece cesta ta přispěla značnou měrou nejen k očistění dobré pověsti české na západě, ale i k věcnějšímu a spravedlivějšímu hodnocení české pře. Mělo to velký význam pro tu chvíli, až se pozná, že zbraň ani proti Jiříkovi, stejně jako dříve proti předcházející generaci husitské, nic nepomůže a že je třeba i s ním jednati

o nová kompaktáta. Ze chvíle ta, třebaže již na samém počátku let sedmdesátých byla blízká, přece nenastala, bylo způsobeno dopuštěním osudu, předčasnou smrtí Jiříkovou, která příznivému již vývoji dala opět jiný směr.

*

K pravému zhodnocení obou našich deníků bylo by vhodné srovnati je s jinými podobnými pracemi souvěskými, které měly též podobný cestovní program. Bohužel, brání tomu některé nepříznivé okolnosti, přecházející zatím užívati jejich plného textu a nutící se spokojiti jen s citáty a částečnými parafrazami. Tak to je hned s případem španělského šlechtice Petra Tafura, jenž ke konci let třicátých na své cestě do Svaté země projel říší německou a byl též v Praze a jehož cestopis charakterizuje příslušný článek K. Häblera (v Zeitschrift für allgem. Gesch. 1887) jako nejpůvabnější dílo tohoto druhu středověké literatury. Není pochyby, že oba naši prostí autoři nedosahují literárních hodnot této obdoby a zůstávají za ní i v hloubce úsudku. Byl tento sevillský šlechtic vzorným představitelem španělského rytíře, jak společenskou vyspělostí, tak i vzděláním. Jeho postavení mu otvíralo všude přístup jako ve Vratlavě (Breslau) ke králi Albrechtovi a ve Vídni (Wien) k jeho choti Alžbětě, takže jeho bystrý, všímavý duch měl všude dosti přímých a cenných informací. Měl i živý smysl přírodní, jak vidíme z popisu jeho cesty Alpami, a pozorný postřeh pro individuální zvláštnosti v životě sociálním (poměry v Brugách) i ve vzhledu měst (dláždění ve Štrasburce i tamní způsob vytápění bytů). I jeho cestovní technika, užívající již i šeků, byla vyspělá.

Jen o málo let starší než naše deníky byly zápisky švábského rytíře Jiřího z Ehingenu, jenž byl původně ve dvorské službě u Zikmunda Tyrolského a pak u Albrechta Rakouského (s tím byl r. 1453 též v Praze) a jež jeho otec sám měl k rytířské jízdě, aby se stal zkušenostmi v cizině pravým rytířem a aby v domácím pohodlí nezalezl. Byl nejprve u Johanitů na Rhodu a v Palestině, načež se vydal do Portugalska. Právě líčení dvora lisabonského a bojů u Ceuty — pak též u Granady — tvoří hlavní část jeho zápisek, zajímavých svým prostým upřímným tónem i pravdivostí, jež je práva i nepřátelům. Zřetele dvořana i rytíře jej plně zabíraly, takže ostatních příhod i zkušeností »pro stručnost« prostě pomínil.

Ehingena, ač jeho zápisky vyšly již r. 1842 v prvním svazku téže sbírky, v níž o dvě léta později vyšel překlad deníku Šaškova, si nepovšiml Krones ve své srovnávací studii o našem tematě (»Land und Leute Westeuropas am Schlusse des Mittelalters nach gleichzeitigen Reiseberichten« v témže časopise — 1887 — jako uvedený již článek o Tafurovi), stejně jako přehlédl deník Jaroslavův. Jeho práce nás zajímá, že v ní kromě dvou cest ulmského domníkána Fabra na východ a cestopisu slezského rytíře Poppelaua z let osmdesátých přihlédl i k deníku Šaškovu a k souběžným s ním zápiskům Norimberčana Tetzla, jenž se též účastnil cesty Lvovy a zanechal nám o ní německý deník. Jeho charakteristiky však z větší části zůstávají na povrchu a nevystihují hlouběji podstaty věci, ani u Šaška, ani u Tetzla. Není zcela správné, odhaduje-li Krones výše než u obou těchto našich zpravodajů světový názor

Poppelauův, zvláště staví-li jeho škepticismus při rozličných ostatcích i středověkých tradicích nad jejich lehkověrnost, při čemž ovšem vítaným způsobem doplňuje starší Kloseovy výtahy z cestopisu Poppelauova (ve *Scriptores rerum Silesiacarum III.*). Čteme-li, jak tento dvořan předtím císaře Fridricha, jenž v letech 1484—86 podnikl z Vídně cestu do Porýní, Burgundska, Anglie, Francie i Španěl, mezi jiným nevěří v Toulousu v pravost rukopisu Apokalypsy, přičítaného svatému Janovi, pro více nesprávností i jak pochybuje v Saint-Michaelu o brnění archanděla Michaela, a srovnáváme-li s tím stanovisko Šaškovo i Tetzlovo, nemůžeme uznati, že by Šašek, když ne Teitzel, zůstával daleko za Poppelauem, nehledíc ani k bystrosti pozorovatelské, v níž mu oba nezadají. Tím méně pak to platí o Jaroslavovi. K jejich vzájemnému srovnání jsou v dalších poznámkách a doplňcích uvedeny některé příklady.

Před vlastní charakteristikou obou českých autorů i Němce Tetzla, s nímž ze zmíněných již cestopisů srovnání našeho Šaška právě pro jejich věcnou spojitost bude nejzajímavější, bude vhod si všimnouti personálu obou družin, o něž nám jde, Kostkovy i Lvovy, především ovšem autorů našich zápisů, jejichž jména jsem zatím v dřívějším výkladu anticipoval bez důkazu, že opravdu v nich máme autory deníků.

Osobností vůdců obou poselstev jistě určovaly i povahu jejich družin. Podle toho bude možná i vniknouti v nesnadnou otázku zjištění jejich průvodců, jejichž jména z deníkových záznamů slyšíme z větší části jen ve zkratkách a nezřetelných koruptelách. Albrecht Kostka z Postupic, člen slavného v historii husitské rodiny, syn Vilémův a bratr Jiříkova důvěrníka Zdeňka, byl po smrti bratra Bohuše (1449) s druhými bratry Zdeňkem a Janem v nedělném držení rodového dědictví, především zboží litomyšlského, a sám byl fojtem dolnoluzických. Palachův vytýká u něho kromě rodového již talentu diplomatického i jeho schopnosti vojenské, učenost a jemné mravy, ale i menší horlivost o kaších než u bratra Zdeňka. I když také tento poslední rys uznáme, zvláště s ohledem na to, jak Albrecht r. 1470 přešel ke králi Matyášovi, jenž ho pro starší jejich styhy ještě r. 1467 zval svým přítelem, a ke katolictví, přece jeho důrazná obrana nároku laického v politice proti prelátům při jednání s preláty francouzskými r. 1464 ukazuje, jak byl tento utrakvista ideově zajedno se svým králem. Je možno předpokládati, že těmto jeho význačným rysům odpovídala i povaha jeho průvodců, že byli to většinou utrakvisté a to z ohledu jeho rodové državy litomyšlské, a pokud byli to Němci, jimiž, zdá se, byli blíže nevyznačení Ruprecht a Leonard, že byli to Němci lužičtí. A podobně by bylo již možno předem se domnívati, že čeští průvodci Lvovi byli katolictví zemané z českého jihozápadu, kde tehdy oba katolictví bratři královny Johany Lev a Protiva z Rožmitálu drželi Rožmitál, Blatnou, Rokycany, Sřerlu i Přimdu kromě Pechy a Semil na severovýchodě.

V obou družinách byli kromě sluhů, kteří se i jazykově hodili k tomu, aby po nich bylo možná z cesty posílati do Čech nutné zprávy, i heroldi, kteří kromě znalostí heraldických, jimiž přicházeli vhod representacním i rytířským účelům Lvovým, sloužili oběma poselstvům i jako tlumočníci. Pokud jde o znalost řeči, není pochyby, že jak Kostka — o tom výslovně víme, že ke

králi Ludvíkovi mluvil latinsky — tak i Lev znal kromě němčiny i latinu; okolnost, že při slyšení u Filipa Burgundského službu tlumočnickou zastal markrabě z Baden—Röteln, nasvědčuje, že asi mluvil francouzsky a že pan Lev francouzsky neuměl. Jako u Ehingena mimo herolda byla zvláštní síla, již byla svěčena starost o šaty («sackman oder trosser») a patrně i o jiné potřeby výpravy, takového šafáře nebo správce — vedle kuchařů (Jaroslav o nich užívá plurálu) — bylo třeba i českým družinám. Representační ráz cesty Lvovy pak vysvětluje, že Lev měl s sebou i loutnaře.

V žádném z tří našich deníků není nikde přímo uvedeno jméno autorovo. Již Palachův při vydání deníku o cestě Kostkově pokládal za jeho autora téhož Jaroslava, jenž 15. prosince 1465, pokoušeje se přímo papeži Pavlovi doručiti list Jiříkův, byl od papeže za to, že při tom nazval Jiříka králem, s nadávkami («tu bestia») odmrštěn a později o vánočních, když ho papež znovu sám zahlédl v hostele, byl na jeho rozkaz od komorníka holí z hostela vyhnán. Palachého ztotožnění tohoto Jaroslava s Jaroslavem z deníku, jež za velmi pravděpodobné uznal i nový vydavatel deníku Jos. Kalousek, můžeme pokládati za nepochybné. Jestliže byl od Kostky do St. Polu ke králi Ludvíkovi poslán »pan Anton (Marini) s služebníky svými — toto přímé vyčtení, zdá se, svědčí, že to byli Francouzové — a s Jaroslavem« a jestliže se i v dalším líčení té jízdy kromě toho, že Jaroslav byl s Marimem od krále přijat, jistě jako vlastní zástupce Kostkův, též opakuji plurály »viděli sme«, »sniedali sme« atd., již toto místo by stačilo, abychom o autorství Jaroslavově nepochybovali. Potvrzení pak přináší líčení, jak jednání Kostkovu a Marinovu s Francouzi u okna naslouchají Ruprecht, Václav Strachota a Jaroslav («poslouchali sme»): mladý Strachota autorem býti nemůže, protože se při návratu již v Lyoně od poselstva oddělil, a mezi Ruprechtem a Jaroslavem, když s tím spojíme dotčené podrobnosti z jízdy do St. Polu, je již snadná volba. Římská příhoda Jaroslavova z r. 1465 i jeho důvěrný poměr ke Kostkům by připouštěly i dohad, že Jaroslav nebyl v Římě po prvé, nýbrž že ho asi Jiřík k tomuto důležitému poslání zvolil, protože Jaroslav již v Římě byl, a to snad r. 1462 se Zdeňkem Kostkou. S tím by pak nepochybně souvisela i znalost nejen němčiny a latiny — Jaroslav obsah latinské řeči Kostkovy před Ludvíkem XI. i pak vlastního jednání s Francouzi podal jako přímý svědek, a také jeho uvádění latinských jmen místních i lechtéré latinské reflexy ukazují jeho znalost latiny — nýbrž i, alespoň jistou měrou, vlastiny. Na možnost, že mu ani francouzština nebyla zcela neznáma, ukazuje podrobnost, jak ho v Lyoně poslal pan Kostka »s dvěma pacholaty (pážaty)«, aby najal vůdce přes hory, k čemuž Jaroslav v sebeironii podotýká, že »zjednal jakéhos pidrmana, ježto ani cesty ani mluvití (asi dialektem s venkovany) uměl«.

Mohli bychom však pochybovati o tom, že, užívalo-li se v deníku o cestě Kostkově o účastnících jejích důvěrně jmen křesťanských, této důvěrné formy užil i Vratislavan Hanke, jenž r. 1465 do Vratislavě z Říma podal zprávu o potupném nezdaru Jaroslavově. Spíše lze souditi, že tu užil poněkud změněné formy jeho jména rodového: z Jaroslavě. Je to ves u Hor. Jeleni na Vysočomyštsku, tedy v blízkosti kostkovské Litomyšle, kde se na rozhraní 14. a 15.

století připomínají členové zemanského rodu Písklat z Jaroslavě, z nichž jeden byl r. 1413 v přátelském vztahu k litomyšlskému biskupovi Janovi Železnému, ne-li přímo v jeho službě, odtud by snad byl i vysvětlitelný přechod člena téhož rodu ve službu pánů Kostků, též na Litomyšl. O stáří Jaroslavově není z čeho souditi: nepomůže ani, jak by se snad zdálo, okolnost, že mu říšské svátosti v Norimberce nepřipomněly jejích, po letech novou, ale zároveň poslední oslavu v Praze r. 1437, neboť o tom nemusil ve svém odlehklém východočeském domově věděti. Stejně nevíme, byla-li to pražská universita, na níž nabyl svého vzdělání.

Podobně, jako u Jaroslava samého, lze vytknouti souvislosti s českým východem i u jiných jeho druhů: u lehkomyslného poněkud Bavora, ježž tak lákaly erotické svody cizího života, s Hoděčínem u Častolovic, kde víme r. 1480 o Bavorovi z Bošína, nebo s Bukůvkou u Bohdanče, kde r. 1491 seděl Jan Bavor z Hustřan (Hustřany samy jsou u Jaroměřě); Jana Červíkovského pak, opravíme-li jeho jméno na Černíkovského, s Černíkovci: ty se sice r. 1457 z násilné držby Jana Koldy ze Žampachu vrátily v moc Jiříkovu, Jiřík však je našemu Janovi mohl postoupiti v zástavu nebo jinak. A konečně lze snad spojití Václava Strachotu s Orlicí u Kyšperka, kde se od r. 1406 připomínají Strachotové z Královic. Tento Strachota byl zajisté ještě mladší, poněvadž se na zpáteční cestě z Lyonu s jedním kanovníkem, vracejícím se z pouťi ze španělské Compostelly, rozjel »do Vlach na učenie«, snad do Bologne.

Hanuš Causar, jemuž v hrčmě v Roueně uhradili listy hrále českého, nepraví se určitě, zda Jiříka, na heroldství, patřil asi v jinou místní souvislost: jeho jméno připomíná panoše ze Zejzře, jinak i Frány z Ejzře, usedlé v Praze na Malé Straně. Z nich bratři Jan a Václav z Ejzře koupili r. 1456 tyz Hradisko (u Hostivice), při čemž byl svědkem Jan Kornhauský z Kolovrat; heroldský úřad Hanušův snad nebyl s tímto sociálním postavením rodovým v neshodě. O Ruprechtovi a Leonhardovi již bylo řečeno, že to podle jmen byli nepochybně Němci.

Za autora deníku o cestě Lvově ještě před r. 1824, před parafrastickou monografií J. E. Horáheho, byl pokládán vícekrát v něm dotčený Šašek. Dobrovský nejprve (1792) se jen zmiňuje o »průvodci« páně Lvovu, r. 1818 jej však blíže určuje jako jeho šaška, domnívaje se asi — správně — že to neodporuje povaze některých dvorských šašků, mezi nimiž opravdu nacházíme i diplomaty. Od doby Horáheho se na delší dobu ustálilo mínění, že jde o člena rodu Šašků z Mezihoří z Plzeňska, a s tím i souhlasil Palacký, v jehož knihovně též byl krásně zachovaný exemplář překládu Pavlovského (nyní v Národním museu pražském). Znamenití znatelé české genealogie Martin Kolář a Aug. Sedláček však způsobili změnu na prospěch určité osoby, Václava Šaška z Bříchova (u Přeštic).

O jeho autorství — v deníku se mluví o něm opět ve třetí osobě — je dohled v deníku samém, když v Bruselu zápasí Šašek s jedním dvořanem burgundským a když se v těsné s tím souvislosti formální i věcné, najednou přejde k první osobě a autor vypravuje, jak vévodkyně ho poctily tolika vínem, že v opojení sotva do hospody došel. To se potom potvrzuje i na jiných místech,

kde autor sice o Šaškovi opět užívá třetí osoby, ale tak, že jeho totožnost je s ním zřejmá, ať mluví o laskavosti na dvoře londýnském, zvláště k Šaškovi, i na dvoře císařském, kde mu pan Lev na císaři vyprosil udělení odznaků rytířských, nebo o Šaškově přepadení v Katalonii. Také o tom svědčí způsob vypravování o jeshyni sv. Jakuba, kde vedle všech skoro českých šlechticů, cesty účastných, není sice Šašek jmenován, zato se však tu sám uvádí v první osobě. Jeho vztah k panu Lvovi byl důvěrný, jak je patrné zvláště z jeho posláni z Nového Města (Wiener Neustadt) do Prahy, načež se nepochybně znovu ke Lvovi se vzhazy Jiříkovými vrátil, takže lze z toho souditi, že byl jeho oblíbeným služebníkem. Podle toho, jak líčí audience, jímž byl přítomen, ale zvláště, jak sám v Bruselu požádal vévodu, aby mu k zápasu vybral soupeře, je na místě domněni, že se — kromě němčiny, již byl ve své domovině blízek — vyznal i v latině.

Šašek o Tetzlovi má celkem jen dvě zmínky, kdežto Tetzl se o Šaškovi nezmínuje vůbec, ani ve svém soupise účastníků cesty. Je to nápadné a jak se zdá, ukazuje to, že mezi nimi bylo nějaké napětí; ostatně si Tetzl mnoho nevídá ani Čechů ostatních. Přesto však právě Šaškova kolínská (Köln) zmínka o něm, kde ho jmenuje »Tacelius a Craffenberg«, nejlépe slouží k průkazu, že autorem německých zápisek o cestě Lvově, také přímo jej nevyznačujících, je Tetzl, jenž sám na počátku deníku vypravuje, jak pan Lev přijel na Gräfenberg a jej žádal, aby s ním jel do Norimberka (Nürnberg). Byla to již příprava k tomu, aby byl Tetzl ziskán k účasti na jízdě Lvově.

Na jeho účasti panu Lvovi, zdá se, velmi záleželo, protože šlo mu o to, aby měl v Tetzlovi, finančním praktikovi, stojícím ve svém rodném Norimberku, důležitém tehdy středisku obchodním, na rozhraní mezi životními zájmy městského patriciátu a venkovské šlechty, zdatného i znalého pomocníka, jenž by mu pomohl opatřiti finanční, úvěrovou techniku jeho cesty. O té jinak neznáme leč několik podrobností, kde se vždy setkáváme s Tetzlem: ten nejen za pobytu na dvoře portugalském při nabídkách králových poznamenává, že zařím je měsíc páně Lvův dobře opatřen, nýbrž i v Benátkách a v Novém Městě na dvoře císařském projednává žádost Lvovu za půjčku a je zajisté i prostředníkem při zástavě drahocenného rukávu židovi novoměstskému. S tímto finančním rázem účasti Tetzlovy je možná ve spojení i souvislost jiná: Lvův plán, zajeti i do Palestiny, o němž jsou kromě glejtu Filipa Burgundského charakteristické narážky právě u Tetzla.

I přes hlavní, diplomatický ráz cesty nesmíme podceňovati Lvovu dychtivost poznání, jež v cizině chtěla vše viděti, byť i to bylo spojeno se značným nebezpečím, jak přímo u něho Tetzl vytýká při moru v Portugalsku. V Benátkách bylo v podstatě jeho diplomatické posláni u konce, a on by byl tehdy mohl cestou na východ vyhověti již jen svým soukromým tužbám: jednal-li pak ještě s císařem a chtěl zajeti i k Matyášovi Uherskému, nebylo to vlastně již v jeho programu, protože jednání s oběma těmito panovníky bylo zařím v soulase s potřebami měnlivé situace opatrováno od Jiříka jinak. O pravděpodobnosti palestinského plánu Lvova, zdá se, svědět i latinský suchý výčet památností palestinských (»Visitatio totius terrae sanctae«), jenž provází vy-

dání překlada Pavlovského a jež Pavlovský snad již našel při českém originálu Šaškově. Měl-li ještě Lev tehdy v Benátkách, jež byly pro střední Evropu vlastním východiskem cest na východ, přání, jeti do Palestiny, při čemž by se byly hlavně osvědčily znalosti a styky Tetzlovy, jež sám, jak se zdá podle shovnosti jeho zmínek o Horní Italii i Benátkách, byl tu již z dřívějšího dobře obeznalý, ne-li i dále na východě, o změně tohoto úmyslu rozhodla jeho finanční úseň, která ho již zde přiměla zvoliti k nevůli Benátčanů dosti chatrnou hospodu a které dože pak nebyl ochoten odpomoci.

Tetzlovi při finančních i diplomatických úkolech, jež mu Lev svěřoval, stal po boku jeho norimberský hraban i příbuzný Gabriel Muffel, člen zcestovalé rodiny, jehož otec Mikuláš byl r. 1452 s císařem Fridrichem v Římě a jeho památnosti popsal, a právě plán cesty do Palestiny snad zvláště působil na jeho přibrání. Byl mladší bratr Mikuláše Muffla, jež r. 1461 provázal Viléma Sasšého na cestě do Palestiny, a dotčeného popsání Palestiny se snad právě od něho panu Lvovi dostalo, nehledíc k praktickým zkušenostem páně Mikulášových, jež též mohly Gabrielovým prostřednictvím Lvovi posloužiti.

Jako k Mufflovi, vázal Tetzla přátelský, blíže neurčený poměr i k Acháci Frodnarovi, zaujímajícímu v družině Lvově přední místo v počtech, v kolobách i vyjednávání: Tetzl ho nazýval »mein stalbruder«, což snad ukazuje na jejich starší styky přátelské, a je-li domněnka ta správná, mohli bychom ve Frodnarovi viděti prostředníka, jež již v Praze panu Lvovi Tetzla za vhodného průvodce na cestu doporučil. Horký jež ztotožnil se známým rakouským bouřlivákem a odbojníkem proti císaři Fridrichovi Fronauerem, ale ten se nazýval Camaret (jeho bratr, jež zahynul již roku 1458, byl Konrád), kdežto náš Frodnar má křestní jméno Achác. Musil by to býti nějaký jiný jeho bratr nebo příbuzný. Také by bylo možná našeho Frodnara uvést i v příbuzenskou souvislost s jiným Rakušanem, jež již dříve měl postavení, jež by shodovalo s předností, dávanou mu od pana Lva; byl to Eustach Fronacher, někdejší rada císařova bratra Albrechta.

Jako Šašek, i jiní členové početné družiny Lvovy — podle glejtů byla by měla míti 40 osob a 52 koní, kdežto družinu Kostkovu Kalousek odhadl asi na 30 koní, ale zdá se, že osob bylo o něco více (v Kolíně se při ohňovém tanci připomíná 48 účastníků) — náleželi českému katolickému západu. Jejich katolictví hned dosvědčuje úvodní poznámka Šaškova, jak se pan Lev se všemi průvodci v Plzni vyzpovídal. Či byl synek panský (»puer domini« u Šaška; avšak u Tetzla »ein panerherrn sun«), jež byl později pokládán za Lvova synka Zdenka, avšak byl jen jedním z jeho tří pázat — nevíme. Jinak nejslavnějším členem družiny Lvovy byl pan Jan Žehrovský z Kolovrat, jehož rytířská zdatnost i síla v zápasech a hláních byla všude nejvíce obdivována a jež se tak vlastně ještě více než Lev sám stával škvělným představitelem českého rytířství.

I on, jako slavný rytíř doby lucemburské Plichta ze Žirotna, pán na Panenském Týnci, jemuž nezadal v oslavě příbuzného znaku orlice, vyšel, maje v rodovém držení Mšecké Žehrovice, z téhož okruhu lounského Podlesí. Zachování rodového klástra v Ročově i po válce husitské bylo i symbolem

udrževšího se katolictví v rodě kolovratském přese všechny příbuzenské svazky se šlechtou utrakvistickou, v nichž si zvláště zmínky zaslouží snatek Elišky, dcery Jana z Kolovrat na Kornhauze, se slavným Janem Roháčem z Dubé, takže i s tímto hrdinou husitským byl Jan Žehrovský v příbuzenství. Omyl Horkého, že jež ztotožnil s jiným Kolovratem, s panem Hanušem, jež se stal i administrátorem katolickým, vedl k domnění, že pan Jan za nové války odpadl od Jiříka: naopak, přidržel se ho věrně až do jeho smrti; sám zemřel až potom a byl pochován 5/VIII 1473 v Kolíně, kde se dosud zachoval jeho náhrobek.

Dalším katolickým a panským průvodcem Lvovým byl Burian ze Švamberka, náležející nepochybně větví muckovské, jež byl nepochybně totožný s oním Burianem, jež byl r. 1480—89 purkrabím na rozmitálském hradě Blatné; ze Švamberků pánům z Rožmitálu sloužil i Racek, jež byl r. 1465 purkrabím v Rokycanech a v letech sedmdesátých se připomíná v podobném postavení v Domažlicích, Písku a na Hluboké. Onen Burian (Tetzl má formu: Gauban, jako při průvodci páně Lvovu dvakráte užil formy »Buyan«) ze Švamberka, s nímž se pan Lev setkal v Kolíně nad Rýnem (Köln), buď snad patřil oně větví, jež držela hrad Svržno, nebo byl oním Burianem z větve lestkovské, jež kromě Lestkova měl zápisy na klášteře chotěšovském. Je zajímavé, že se o něm zmiňuje jen Tetzl, nikoli Šašek: byl toho snad přičinou nějaký nepřítomný poměr mezi nimi?

Blíže neoznačený Bořita, jež poblíž Barcelony upadl v katalonské zajetí, byl zajisté Bořitou z Martinic, jež v letech 1453—61 byl maršálkem dvoru královského a jež r. 1454 byl ve věci lucemburské poslán do Francie a také jindy konal Jiříkovi důležité služby diplomatické; v letech 1463—65 se uvádí jako hofmistr královny Johany. Snad až po svém návratu se Lvem do Čech se stal hejtmánem na hradě v Mostě, ve službě synů králových, knížat minsterberských, a na jeho dalekou jízdu s panem Lvem jistě naráží Hilarius Litoměřický, když, vybízeje ho 24/VIII 1467 k poslušnosti církvevnímu, napsal: »Projel si, pane, mnohé země, hled k tomu, jakť jinde jsú poslušni! A slýchals ot učenyých lidí, že bez poslušnosti nelze spasenu býti.« Ze i Bořita dostal v Bruselu řád zlatého rouna, nepřipomíná sice Šašek ani Tetzl, ale že byl po panu Lvovi a Janovi Žehrovském třetím rytířem toho řádu, praví Balbín, správněji nežli překlada Pavlovského se dovolává je starého obrazu znaku martinického na Smečně se zlatým rounem i listu císaře Ferdinanda III. k španělskému králi Filipovi IV., kde se praví, že Bořita řád ten dostal od Filipa Burgundského. Balbín i jeho druh Krüger snad o tom zprávu našli v pozdější rukopisné genealogii martinické (»De la Torre, Memoires de la maison de Martinicz«), uváděné od Horkého. Jinak by bylo jejich tendenčně oslavným zmínekám o Bořitovi těžko věřiti, jako nelze přijmouti Balbínův, ničím nedoložený dodatek, že mezi průvodci Lvovými byl i Drslav Vratislav, předešl pozdějšího hraběcího rodu Vratislavů z Mitrovic, jimž se chtěl Balbín tímto, tehdy dosti obvyklým způsobem zavděčiti. Znak martinický se zlatým rounem spolu se znakem Bořitovy choti Anny Dražické z Kumaldu je namalován v zámecké kapli smečenské a je obdobou kamenných desek značo-

vých, zasazených na vnější zdi kaple; zde latinský nápis při značku martinickým mluví o zřízení věže r. 1460 od pana Bořity, avšak řád zlatého rouna tu chybí. Zdá se tedy, že znaky v kapli byly teprve později namalovány i s nápisem o zřízení kaple i věže od obou manželů r. 1460. Letopočet tento sotva znamená, že by tehdy již Bořita měl řád zlatého rouna, neboť je pochybné, že by mu jej byl Filip Dobrý udělil r. 1454 při jeho posláni do Francie, jež vlastně mířilo proti němu: spíše lze se domnívat, že nápis i s obrazem obou znaků v kapli vznikl až po r. 1460 i po návratu Bořitově z cesty páně Lvovy. Lze-li proti Bořitově účasti na cestě Lvové uvést, že právě roku 1466 jemu zavadil své manství Mikuláš z Herlejova i že tehdy mu i král Jiří zvýšil zápis na některé vsi na Smečenskú, není to důvod dostatečný, protože se obojí zápis v dvorských deskách mohl stát i za Bořitovy nepřítomnosti. Jestliže bylo třeba Bořitu z katalonského zajetí vykoupení, není pochyby, že hrál Jiří i zde finančně zasáhl, aby se jeho důvěrník, v jeho službě zajatý, opět dostal na svobodu.

Pětipeským u Šaška a Tetzla rozumí genealog Kolář Václava Pětipeského z Chyš, o jehož vdově Anně z Vřesovic se činí zmínka r. 1480. Pětipsy byly u Kadaně, a již r. 1449 seděl tu Vilém Pětipeský z Krásného Dvoru (též z Egrberka), jenž měl od krále Jiřího v zástavě též některé vsi na Velvarsku a jenž snad byl otcem Václavovým. A zemanem Mirošem je Kolářovi Miroš z Vochova (Vochov nebo Bochoy na Plzeňsku): hejtman toho jména byl r. 1452 na Strakonických již pod Joštem z Rožmberka jako mistrem johanitským; zdá se to pravděpodobnější, nežli abychom snad hledali v porušené formě jména Zikmunda z Mirošovic, jenž r. 1468 byl šternberským purkrabím ve Vitorazi.

Než ani u několika jiných šlechticů, jejichž forma jmen u Šaška a Tetzla je zřejmě porušena, nejsme nuceni se vzdávat pravděpodobného výkladu. Výraz »Pollack, ein edelmann« u Tetzla i koruptela u Šaška »Kmesekius cum fratre« vedly dříve k výkladu Slavíkovu, že tu šlo o dva polské šlechtice, bratry Kmesecké. Třeba však oba výrazy, jež značí dvě jména, náležitě rozlišiti. »Polák« je rodné jméno, jež může dobře obstáti tak, jak je u Tetzla nacházíme, nebo lze je uvést i ve spojení se vsí »Poláky« u Kadaně, odkud r. 1482 máme doklad o Václavovi z Polák; spíše však se zdá býti oprávněna eventualita první, forma »Polák«. V tom případě však v nové alternativě, zda jde o nějakého příbuzného známého hejtmána husitského z první poloviny let třicátých ve Slezsku Petra Poláka (r. 1428 se nazývá Petrem Polákem z Volfiny), jenž je patrně týž Petrem Polákem, jemuž r. 1437 zapsal císař Zikmund několik vsí u Počátek i Počátky samy, nebo zda jde o Jana Poláka ze Sulislavě (u Stříbra), o němž jsou doklady z let 1448—66 (r. 1425 i 1434 se připomíná též Odolen Polák na Libočicích u Podbořan) — rozhodnutí, tuším, padne spíše na některého z Poláků sulislavských, nepochybně katolických, než na Poláky z Počátek, pravděpodobně utrakvistické. Pokud jde o Kmeseckého, zdá se, že je to porušenina jména »Kněžického« nebo »z Kněžic« (u Podbořan). Snad se tu míní Jan mladší z Kněžic, jenž byl r. 1478 na Hluboké, tehdy páně Lvové, purkrabím: odtud se tehdy podnikaly do Raňous kořistné jízdy, z nichž při jedné, jak praví zpráva současná, »byl

Jan Polák, páně Lvuov služebník; ten byl hejtmanem«. Byl tento Jan z Kněžic totožný s Janem, synem Viléma z Kněžic u Sulova (ves u Nepomuku), jenž r. 1480 prodal své dědictví v Horšicích (ves u Přeštic)?

Jinou koruptelu »Knysto« bylo by možno, tuším, uvést i souvislost se jménem »Knížek«: r. 1475 byl panoše Jan Knížek z Běhařova svědkem o postupu vsi Mladětic (u Královic) kláštera plasského. A jméno »Indersyz« nebude snad nemožné vyvoditi ze jména vsi Jindřichovic u Blatné, podle níž byl zván panoše Jan z Jindřichovic, jenž za své služby dostal roku 1450 tvrz »na Hrobiech v Hradci« (na Plzeňsku; z r. 1419 je znám Jan Jalovice z Jindřichovic s držbou v Jindřichovicích a Újezdci a r. 1455 Petr z Jindřichovic v Újezdci). Jiráskův výklad jména šlechtického průvodce Jana Žehrovského k zápasu na dvoře bruselském »Kevardus« na »Kovarský (Slavík má: Kevhard) vede k domněnce, že by tu mohlo jíti o některého zemana z Kovářova, vsi u Orlíka. Z r. 1407 jsou známi panoši Mareš z Kovářova a Matěj Brus z Kovářova; z r. 1423 Mikuláš řečený Smetánka z Kovářova a z r. 1425 Petr z Estrhář řečený Kovář, seděním v Ošelině (ves u Stříbra). Zdá se to bližší nežli souvislost s Keharem, nebo Geharem, šternberským služebníkem, r. 1468 v Soběslavi a r. 1471 purkrabím páně Zdeňkovým na Vitorazi.

*

Ze tří deníků, jež nás tu zajímají, formu vlastníka deníku má jen práce Jaroslava, v níž den za dnem můžeme přesně sledovati cestu i jednání poselstva Kostkova. S tím souvisí i náznakový jeho způsob, jeho četná »etc.«, heslovitě naznačující, že by se o té věci neb případu dalo říci více, co se však ponechávalo k uchování jen paměti. Bohužel, autor to již opravdu ponechal jen své paměti, ale sám své náznaky dodatečně nerozvinul, jak by byl mohl. Tím je dána jeho stručnost, ale i bezprostřednost podání. Autor se po návratu spokojil dopisem, jenž po Palackém — ten jej našel v městském archivu v Budějovicích — šťastnou náhodou byl ještě přístup, jsa již v soukromém majetku, Kaloušovi při jeho novém vydání, ale pak zapadl. Než i tak klonil bych se k mínění, že nečetné doplňky a korektury pocházejí od Jaroslava samého, takže by byl Palacký i Kalousek měli před sebou originál, čistopis autorův, což si přilíš přitvrdil zde Kalousek nedovolil tvrditi. V jeho smyslu bylo by možno uvésti nepochybnou chybu »salva grauatice«, (při váhavosti Ludvíka XI. k českému jednání), což si vykládám jako »salva conscientia« a což by mohlo ukazovati na cizí opis, autorem opravený. K tomu, že autor opis ten, ať již vlastní nebo cizí — chyba právě dotčená mohla býti vlastním přepsáním, od autora přehlédnutým — sám opravoval, ukazuje zvláště oprava a místa, že v Bourges Češi s sebou vzali dva »Franky«: jen autor sám mohl »dva« opravit na »tři«; podobného rázu je i škrtnutí slov »velmi rádi« při českém svolení, aby byl v listině smluvní z titulu Jiříkova škrtnut »vévoda lucemburský etc.«, což Češi jistě rádi nečinili.

Sdílel bych s Horškým a ještě bych v leccems zesílil naznačené již mínění, že Pavlovského překlad je úpravou českého originálu. Pochybuji, že by se byl prostý Šašek tak vyhybal určování dnů, kdy kde byli; spíše to souhlasí s huma-

nistickou nešetností k datům. Ovšem třeba uznati, že ani Tetzl nemá určitějších udání časových, jako nemá určení vzdáleností, spojuje se jen povšechnými výrazy. Tak jsme při časovém odhadu cesty Lvovy odkázáni hlavně na data knížecích glejtů, neboť údaje mílové o vzdálenosti jednotlivých míst, které i Pavlovský ponechal, nekryjí se s noclehy a také není vždy udáno, které míle se míní. Podle Aug. Sedláčka měřila staročeská míle něco přes 11 km; z r. 1734 máme však výpočty míle české na 7·45 km, německé na 7·39 km (prostřední na 6·65 a malé na 5·91), francouzské na 11·09 km (1½ míry vlášské): tak je velmi těžko i jen přibližně odhadnouti míry Šaškovy, stejně jako předtím i Jaroslavovy, když tento mluví o mílich českých »dobrých«, »velmi velikých« a zase o »malých mílich, jako v Frankrejchus i o »leukách malých« a o »leukách velikých«.

Také bych myslil, že je nápadné, že poselstvo Lvovo, přece z většiny české, by bylo při svém, zajisté i zevně zjevném češství ušlo všemu tomu kačeřování a potupám, o jakých se zmiňuje Jaroslav: i zde mám za to, že to spadá spíše na účet překladu Pavlovského, jemuž se samému o takových věcech, podezřívajících dobrou katolickou předku jeho patrona, přičilo psátí. Tak se asi stalo, že navíta podání Šaškova, jistě obdobná podání Jaroslavovu, byla v leccems poněkud setřena překladem Pavlovského, ostatně formálně nijak nevyňikajícím, jak by prokázal filosofický jeho rozbor. Než můžeme býti vděční právě té okolnosti, že Pavlovský nebyl mohutnou osobností literární, zcela se uplatňující na úkor českého originálu. Není pochyby, že latinský překladatel, připínaje se kromě změn naznačených věrně k české předloze, jak je viděti z prostých, nesložitých vět, z nichž vane její prostá povaha, i z těch ne právě řídkých bohemismů, přece nám zachoval naivní kouzlo prostého originálu více, než by se dalo čekatí.

Třebas tedy překlad nám nepodává zcela přesný a výstižný obraz originálu, spíše však jen zhracováním i výpusťkami, nežli věcnými proměnami, přece i tak můžeme se domnívati, že vlastní Šaškovo obsírnější a snad i soustavnější zpracování stručných záznamů z cesty samé vzniklo v pohlednější době pozdější, ani ne tak za větší prázdny v mezidobích cestovních, jako spíše až po návratu domů. Svědčí o tom na př. nebezpečí přepadení od gallických venkovánů, rozhněvaných poraněním jednoho z nich od pážete Lvova, o němž se vypravuje hned v souvislosti s cestou do Sv. Jakuba, ač to patřilo až k návratu; podobná je zmínka o dvojím přebročení řeky Miña, na cestě k Svatému Jakubu i zpět. Také sem patří omyly Šaškovy o městě Ingelheimu, o plavbě přes Kanál z Anglie i o přijetí na dvoře portugalském v Braze místo v Evoře, jakož i některé jiné drobnější omyly místopisné, jichž by se byl autor vystřehl, kdyby své zápisky byl psal hned na místě; v tom případě nebyl by ani napsal o větrných mlýnech u Dendermonde, že jich dosud neviděl, ačkoli se o nich zmínil již dříve u brabantského města Herzogenbusche. Charakteristická je pro to poznámka Šaškova, zachovaná i v latinském překladě, při líčení nebezpečí při plavbě z Calais, již naznačuje přestávku ve svém dodatečném spisování: »o tom nyní přestanu vypravovati«, nebo napomenutí k sobě samému při

exhurse o Maurech granadských: »Však vraťme se k novému úhlu« (»verum ad propositum!«).

Přes lečteré své omyly, jež můžeme prokázati i jeho konfrontací právě s Tetzlem, je přece vypravování Šaškovo namnoze nejen podrobnější, nýbrž i v podrobnostech přesnější nežli povšechnější většinou podání Tetzlovo, o němž se můžeme stejně domnívati, že podle poznámek hned za cesty učiněných vzniklo až dodatečně, snad ne hned po návratu, nýbrž dosti pozdě po něm, jak, zdá se, ukazuje chyba na konci o době jeho návratu na Gräfenberg; někde ovšem stojí tu tvrzení proti tvrzení, takže je těžko rozhodnouti, které je správnější, jako když Šašek slyšení v Bruselu klade na osmý, ale Tetzl na desátý den, nebo tvrdí-li Šašek, že pobyt v Ansbachu trval dva dny, kdežto Tetzl má »dni několik«. Někde se zdá, že u Tetzla v originále byly přípisky na okraji, jež nebyly vždy vhodně pojaty do popisu (jak lze pozorovati při udělení řádu hráde Reného i ve zmatené zmínce o kuřli jeho šaška Tuybelina a jeho hlavě, veliké jako pomoraně). Jinak však je při Tetzlovi proti Šaškovi výhoda, že rodová pieta zachovala německé jeho znění ve formě původní. Je-li i u Tetzla nápadné, že, ač v leccos byl od Lva dobře zasvěcen, chybí u něho určitější zmínky o diplomatické povaze cesty, sluší to přičísti Tetzlovi samému; byl mu jako konvenčnímu katolíkovi, jenž se nechtěl dostati v rozpor s vůlí papežskou, jak zvláště svědčí jeho i Frodnarovo chování po návratu do Čech, vlastní její účel povážlivý, ne-li protivný, a ježto jeho sympatie mířily jinam, nechtěl se asi Tetzl určitěji zmiňovati o věcech, jež šonala ve službě Lvově, ale jež nebyly podle jeho srdce a jež snad uváděti mu bránila i jeho opatrnost.

Ličení Jaroslavovo, jež je prvním dílem původního českého cestopisu, líčícím cestu, kterou více méně prošlo od časů Václava II. tolik českých poselstev v době lucemburské, nám potvrzuje, jak dlouhé osamocení utrakvismu v ostatním světě katolickém stupňovalo touhu ducha i smyslu po cizím, vnějším světě, jakmile jen poněkud ochabla síla původního puritánského rigorismu, tomu nepříznivého. Prostou primitivnost těchto poznámek, úryvkovitě črtaných pod vlivem přívalu nových dojmů — Palacký je charakterisuje: »velmi hrátce sice, ale dosti rozumně a zajímavě« — oživuje naivní půvab zbystrěné dychtivosti poznání i vidění, pokud to jen připouštěl praktický účel cesty, nedovolující delšího zdržení na jednotlivých místech, kde se přes celkovou nepřítel cizího prostředí vždy našlo dosti ochotných průvodců a informátorů, oficiálních i soukromých. Vlastní přírodní dojmy tu přirozeně ustupují před dojmy cizích měst i nových poměrů v nich, z nichž nás především zaujme, jak se Češi s věže chrámu Notre-Dame opětovně dívali »šířokosti, dlúhosti a velikosti města Paříže«. Jaroslav si všimne »hřídovate krajiny« v Champagni, jež působí, že »domové i hostelové i zdi všelikteraké všecky jsou z hřidy«; dobře si všimne v Abbevillu veliké lodní dopravy po Sommě k moři i zpět, při čemž zmínka o tom, jak prostor městský je jen z poloviny zastavěn a jsou tu i štěpnice a zahrady, projevuje uspokojení českého člověka z rovinného domova. Ale může naň, pokud lze souditi z jeho zápisků, příliš nepůsobilo: u Dieppe, kde k němu přijel, vytýkal »nezdravé povětří« od páchnoucích XXXIII

hromad ryb i vaření soli. Ani malebná divokost hor ještě nenachází u Jaroslava citovou disposicí k jejímu ocenění, a obtíže cesty nabývají při tom nepříznivé převahy, takže v Savojsku se ozve jeho rozmrzelá kritika, že jeli zde »tú přepekelnú ne cestú, ale skalami a horami«, »těmi horami přepekelnými«, »a tu se stýškalo živu býti, aneb spieše někam přeč utéci etc.«. Přece však kromě měst pevných, dobře hrazených si leckde Jaroslav všimne a poznamená, že je město nebo ves »dosti pěkná«. Při tom se zase charakteristicky ozve i český přízvuk v oceňování, nejen srovnává-li se vzdálenost, na kterou prý nesl sv. Diviš svou sťatou hlavu, se vzdáleností pražské šibenice od města, nebo srovnává-li Šašek město St. Pol s Českým Brodem, jenž je větší (sem patří i jeho srovnávání českého počítání času podle celého orloje s francouzským podle půl orloje od půlnoci) — nýbrž i vzpírá-li se Jaroslav tvrzení Marinovu, že je Remeš tak velká jako Praha: »ale já sem tomu nemohl svoliti etc.«. Zde cítíme hrdost Čecha i husity nad Prahou, a vzpomínka na Prahu a Betlém se přítlučením ozve i na místě, v cizině pro husitu nejdokladnějším, v Kostnici, vzbuzená rychlou asociací charakteristiky Němců, pálcích Husa, a známé písničky o útočce na Betlém. Při tom se jeví uspokojení českého husity, že tu noc, kdy byli v Kostnici (Konstanz), hrom bil, přehlušuje zvonění »zlých« kněží na dómě na mrahy.

Při takovém srovnávání musil v křivlavých formách vystoupiti mravní i náboženský rozpor mezi Čechami a laxnější, konvenčnější cizinou, jenž byl nápadný právě utrakvistovi, jenž musil jeho důsledky na svých zádech odnáseti. Vlivem zmatených a nesmyslných pověstí vyrostla v důvěřivém mínění širších kruhů představa o husitství a pak o češství vůbec v tak obłudných formách, že se málem blížila divoké fantasmie středověkých Lucidářů, jako by ani o lidi nešlo. U Jaroslava se vrací výraz, jak se jim, Čechům, lidé divili, stejně v Němcích, jako ve Francii, »přitelíš velmi«, že »tak se pěkně a slušně mají v krmích etc.«, takže Jaroslav až Abbevillské proto nazval »lidmi třeshněnými«. A cizí kacerování, v němž se příliš nelíšila bohatá, »bezmohá« křemářka ženevská, jež Čechy ze své hospody vyhnala, od vysokých prelátů francouzských, zatracujících je bez rozdílu, »že jsme všichni kacieři«, připadalo Čechům tím nespravedlivější, když v cizině viděli nemožné v tehdejších Čechách případy vlažnosti náboženské i zvlé mravní, jak u laiků, tak i u kněží.

Čechy pobuřovalo, šel-li v Norimberce (Nürnberg) kněz s tělem božím a nikdo za ním a nikdo nepoklehl ani se neohlédl, až se kněz setkal s celým procesím z právě konané slavnosti Urbanské. Uráželo je svěťáctví i špatné mravy cizího kleru, volnost veřejně vystupující prostituce, v Čechách v utrakvistických městech zcela zakázané, i bujný život ve společných oběma pohlavím lázních. Přesto však ani Češi neodolávali svůdné přitažlivosti těchto, nezvyklých u nich forem životních, rychle se jim alespoň zčásti přizpůsobující, takže nezůstávalo jen při opětovné lítosti páně Bavorovců, »že se jest kdy oženil«, nýbrž i čteme, že se společným lázním nevyhýbali, že v St. Quentinu v lázních »někteří se z našich dali holiti, právě jako v Sodomě atc.« a v Bourboně v teplících »pasovali sme se dvorně etc.«.

V poměru k ostatkům vidíme již u laika Jaroslava výsledky přímé kritiky re-

formní, při čemž se hrot obrací stejně proti ostatkům církevním, jako proti kuriozitám i oněm památnostem světským, vyžadujícím na lidech příliš víry. Jaroslav odsuzuje, jak kněží ostatky »dvorným obyčejem lidi o peníze tantuují«, ale on se ani nerozpakuje v Norimberce vysloviti pochybnosti o ukazovaných zde ostatcích slovy: »ač jest tak, jak oni pravie«, a ani mnoho jiných »dvorných« věcí nepopsal, jednak že nemohl, jednak však úmyslně (»aniž mi se zdálo psáti etc.«). Stejně jako v Remeši škeptická poznámka »tak pravie« ruší dojem vypravování o zázračné smrti sv. Divíše, tak se i děje v St. Denis při výhledu kněží o zlatých klenotech korunovačnických. Tak s prostou, bohabojnou vírou, jež však již nevrhá svými příliš přísnými požadavky tak těžké stíny na přirozené požadavky životní, spojuje autor prvního českého cestopisu i dosti střízlivého rozumu, aby našel snazší způsob vyrovnání mezi českými reformními ideály i lidskou přirozeností.

Po této stránce, v poměru k ostatkům, se od Jaroslava lišil více Tetzel nežli Šašek. Tetzel v této otázce nezapře svou konvenčnost své rodné město ani svého příbuzného Mikuláše Muffla, jenž ve svém soupise památností Říma, spleťaje výčet tavních hostelů, ostatků a odpustků i s vypravováním příslušných legend a zázraků, plně vyjádřil svou oddanost nejnaivnější pověře a vnějškové zbožnosti: podle něho, umře-li někdo na římské pouti, ať na cestě tam nebo při návratu, budou mu všechny hříchy odpuštěny, ježto putoval za milosti boží! Tetzel nábožensky nepřesahuje průměr svého pravověrného prostředí. Víra jeho, živá sice, nikoli však exaltovaná, leckdy dojímací svými rozkošně naivními adjektivy u jmen světců (»milý pán, svatý Tomáš«, a tak i o sv. Zikmundovi atd.), je zcela naplněna důvěrou v pravost i moc ostatků i legend o svatých i jejich zázracích. Naproti tomu u Šaška lze již postřehnouti vliv kritičtějšího husitského sousedství, stavějící jej mezi Jaroslava a Tetzla, takže je z toho patrné, že cizí ztotožňování českých utrakvistů i katolíků nebylo zcela bez důvodu. Než i konvenční religiozita Tetzlova s nelibostí zaznamenává, jak biskupští kněží, majíce ženy, jsou stejně nemravní jako neučení, jak je zvláště pozorovati na jejich velmi chatrných kázáních i na primitivní, nepřislušné formě zpovědi jejich věřících.

Ani Šašek není povýšen nad pověrečnost své doby, a leccos by s ním zajisté i sdílel Jaroslav, kdyby se byl dotekl těchž věcí, jako Šašek, jako pověřivosti potom podléhal i Poppelau, neváhaje na př. přijmouti od gdnánského kupce darem zlatý prsten, chránící před padoucníci. Jako beze všech pochybností Šašek zaznamenává pověst o hradu v Halle, obývaném od zlých duchů, i podobné pověsti o hradu doverském a o římském vodovodu v Segovii, stejně i on si dal v Norimberce svůj prsten od kněze položit na kopy, jímž byl Kristus proboden, aby byl chráněn před bolestmi v boku, a jistě jako Tetzel věřil, že v Compostelle i v Perpignanu stačí posvátným řetězem opásati posedlého, aby byl uzdraven. I když, jako Tetzel, podává celé soupisy ostatků, přece i u něho leckdy letmé poznámky »prý«, »zajisté se tvrdí«, i nepřilíhly dbalá péče o úplnost soupisu, kde leckde musí jako doplněk postačiti slova »a jiné přemnohé, zde nepoznamenané«, »kněží kázali« atd., jasně naznačují jeho pravé stanovisko, ne příliš vzdálené od Jaroslavova: v Kolíně nad Rýnem (Köln) přímo XXXV

praví, že by výčet jednotlivých ostatků stál velkou prací, a v Londýně, když prý se snažil vše zaznamenati, se spokojil odpovědí, že by to bylo nemožno i dvěma písařům, kdyby dvě neděle psali. S Jaroslavem se Šaškovo »prý« přímo shodlo v určitém případě v Norimberce při meči, jenž prý byl Karlovi Velkému poslán s nebe. Případ s křížem u Londýna, proslulém tím, že mluvil s lidmi, o němž Šašek praví, že jim »to bylo jako jisté tvrzeno«, má svou tlumenou pochybovačností pro Šaška význam příznačný.

Pro srovnání Šaškovo s Tetzlem je zajímavé sledovati poměr obou k záračnému křicifixu burgoskému, kde je patrná Šaškova umírněnost vůči Tetzlově naprosté důvěřivosti. Je však pozoruhodno, jak se oba shodli v odsouzení křesťanů kastilských i katalonských. Jestliže Tetzl srovnával »zlé křesťany« na pomezí kastilsko-aragonském ve vzhledu i mravech s cikány, nejpovržnějšími tehdy druhem lidí, a nazývá-li Katalánce »největšími lupiči a padouchy«, mezi nimiž nebylo jistoty majetku ani života, srovnával se s tím Šašek, říká o nich, že jsou to lidé »proradní a zločinní, křesťanské sice víry, ale horší než jacíkoli pohané«. Proniká tu, podníceno vlastními špatnými zkušenostmi, již vědomí relativity lidské, na něž zůstává bez vlivu příslušnost náboženská. A to je u obou doplněno stejně cenným, třebaž tichým uznáním náboženské snáselivosti, s níž se ve Španělsku setkali. U Šaška sice nenajdeme onu významnou podrobnost Tetzlova o městu Meridě, jak tu vedle sebe žilo šestero věr, neboť zmínil-li se, jak by se dalo čekat, i Šašek o tomto, tak nápadném zjevu praxe náboženské, zdá se, že to bylo od Pavlovského, prodchnutého již nesnáselivými myšlenkami protireformačními, vypuštěno. Než i jinak se i v jeho překladu zachovala místa, svědčící o snáselivosti mezi různověrci španělskými tak Šašek zaznamenal, že ve Vilsanu žili svorně křesťané i Židé, jako byla i shoda mezi Židy a granadskými Saracény. A Šašek spolu s Tetzlem výslovně uznává, že byli mezi pohany (Maury), jejichž třemi provinciemi profeli, mnohem bezpečnější než mezi Kataloňany. Toto uznání náboženské relativity a spojeného s tím požadavku snáselivosti bylo pro Šaška ještě významnější než pro Tetzla, neboť otázka snáselivosti byla v Čechách naléhavou otázkou přítomnosti i budoucnosti, jež byla tu již z části prakticky řešena a mohla se již tehdy vyházati vzácnými úspěchy, přes to, že spory náboženské tu nepřestávaly. Jich právě se týkala řečová výuka, obracející se z prostředí bruselského do Čech, daleko větší měrou, než snad sporů i hádek s podněty z jiných oborů životních: »neboť v těchto krajích se lidé tak netupí a nadávkami si neutrhají jako u nás«. To promluvil člověk, unavený již nekonečnou vášnivostí sporů náboženských a toužící po klidu, jehož bylo možno dojtí právě smířlivějším soužitím různověrců a jejich vzájemnou snáselivostí.

To byl u Šaška čistě český tón, jenž však nezazněl osamocně. I jinak a zase jsa podnícen zvláštními poměry českými, projevil se v Šaškových zápiscích český člověk pozorným zájmem o liturgické zvláštnosti ciziny, zvláště pak, šlo-li o případy eucharistické. I katolík Šaška se dotklo, že v Olmedě při mši při pozdvihování svátosti nikdo nekřehal, nýbrž všichni zůstali státi, »jako nerozumná zvířata«, což dobře zapadalo v obraz, jaký si o Olmedských Šašek

učinil, že jsou to lidé »horší než sami pohané«, oddaní životu nečistému a sodomskému, až prý je stydno vypravovati o jejich neřízenostech, takže Šašek zcela věří tomu, ale ovšem v jiném smyslu, co Olmedští sami říkali, že jejich městu není podobného v celé Kastilii. U Čecha též byl pochopitelný zájem o tradici blíže Brescie, že neúcta k svátosti oltářní byla potrestána zvláštním způsobem, šileným křepčením do mdlobné únavy v den výroční. Než Šaška zajímaly i jiné obřadné odchylky, stejně ve franském Heilsbrunně, že se zde v klastěře při mši nepozdvihovala krev Páně, a v Salisbury, kde se sloužila mše beze světél jako trest za odpadlictví a kde Češi kromě jiných zvláštností po prvé viděli o Velký pátek slavnostní umývání nohou 13 chudých — jako v Miláně zvláštní mešní kánon ambrosiánský. Pro Čecha pak bylo jen důsledné, jestliže si při velkolepém dojmu, jakým naň působil compostellský Sv. Jakub, vzpomněl na Prahu, na chrám svatovítský, alespoň pokud šlo o jeho kanovníky.

Kromě Španěl zvláště Burgundsko zaráželo i českého katolíka, jenž přece jen podléhal alespoň zčásti vlivům husitského puritánství, svým nevázaným životem, především v lázních, jenž i Tetzla udivoval. Měli k nahlédnutí v tento bujný vír zvláště vhodnou příležitost, mohouce býti v Brüggách účastni masopustního karnevalu. Zdá se, že i tu zasáhly škrty Pavlovského; přece však jim unikla charakteristická širší zmínka o tamní mravní nonchalanci k milostnicím knížecím i jejich dětem s tím udivujícím důsledkem, že bastardi mají stejné právní i společenské postavení jako děti manželské.

Bohatství legend, s nimiž se setkáváme u Šaška a v ještě větší míře u Tetzla, nebylo ovšem jejich prvotním duševním majetkem, nýbrž bylo ohlasem místní tradice, na niž však oba reagovali různým způsobem, zůstávajíce ve shodě se svou zvláštní duchovní povahou. Tato různost vystupuje i v jejich zvláštním poměru k místním tradicím. Je při tom pro Šaškovo vnímavost charakteristické, že různým těmto tradičním pozůstatkům věnoval více pozornosti i místa než Tetzl, maje snad k tomu zčásti oporu i ve starších znalostech z českého domova, jak se zdá ani ne tak v pověsti o Melusině, jejíhož jména ještě nezná, jako spíše o Dětrichovi Berounském (Theoderichovi), o němž naopak Tetzl nemá ani zmínky: nebylo to jen proto, že Horní Itálii věnoval Tetzl vůbec málo místa, ježto ji pravděpodobně znal již z dřívějšíka, nýbrž že o tyto pověsti neměl takového zájmu jako o náboženské legendy.

Tetzl neměl však zájem ani o lechtřejší historky z nedávné doby, jež Šaška zaujaly, jako na př. o zloději, jenž se v Benátkách dostal do pokladnice státní, nebo o tom, jak v Novém Městě vznikly zlaté prsteny na zvonu klasterním. A tento nezájem Tetzlův se přenášel i na události historické, o nichž se jim na cestě dostalo zpráv z místních podnětů, pokud jen nebyly svými důsledky v přímé souvislosti s jeho vlastními názory, jako vidíme při sporu kastilském a při odboji katalonském. Výjimek bylo málo. Takovou bylo obšírné zaznamenání tradice o španělské Meridě i zmínky o Rolandovi a o dvanácti rodech z francouzské krve před Zaragozou nebo ze současné historie při městě Toursu připomínka svatebního poselstva Ladislavova. Jestliže se právě Tetzl o něm šíře zmiňuje a Šašek se tu spokojuje jen několika slovy, můžeme z toho vy-

tušiti různá stanoviska obou autorů k této věci, osobně odůvodněná: není to nic divného u realisticky a osobně založeného Tetzla, i když se jeho podnětu zde těžko lze dohadnouti, ale spíše to zajímá u Šaška, u něhož, jakož i z nejnnutnější jeho zmínek o králi Ludvíkovi v této souvislosti, lze tušiti nějaké nepříznivé předpojetí proti Francii, nezdarem jednání o sňatek Ladislava u českého katolíka ostatně dosti vysvětlitelné. Mohli bychom se však, tuším, dohadovati i více, srovnáme-li skoupost Šaškovu s obšírností Tetzlovou právě o Ludvíkovi XI. a počtách, jichž se od něho panu Lvovi dostalo: je otázka, nezachoval-li se král Ludvík i tentokrátě vůči panu Lvovi v hlavní věci, v podpoře krále Jiřího, ještě chladněji, nežli se s české strany čekalo. Zdá se to tím spíše, vidíme-li, jak Šašek jinak, skoro týmiž slovy jako Tetzl, uznává Francii za stát největší a všemi věcmi nejvíce v křesťanstvu oplývající. Ovšem, uvážíme-li i v tomto případě možnost opravné výpusťky Pavlovského, bylo by možno právě zde dojít i k závěru zcela opačnému, že Pavlovského úprava tu zasáhla, protože Ludvíkova odpověď byla Jiříkovi příznava.

Zato zvidavý a dychivý zájem Šaškův, v Anglii upoutaný záhadným zjevem svěřce Tomáše Becketa, neopominul se z nedávné minulosti kromě trojího odboje Gentských proti Burgundsku zvláště zmíniti o stále ještě živé památce Panny Orleánské, ne ovšem bez chyb, jež však sluší přičísti ne tak jemu samému, jako vlastní tradici francouzské. I vzpomínka v Miláně na nedávnou korunovací Zikmundovu i na starší Vladislavovu náležela místní tradici, spojené s jejich korunovačními šaty, jež byly v chrámě ambrosiánském ukazovány, nikoli však uvedená již předtím zmínka o přechodu Čechů r. 1158 přes Addu, z níž se nepochybně ozývá, jako zčásti i o Děřichovi Berounském, kronika Dalimilova. Nade všecky však jeho zmínky historické vyniká svým významem i vztahem epizoda o tajemném poustevníkovi blíže Salamancy, v níž se nedávná historie splétala s neukojeným dosud současným zájmem v Polsku i v Čechách o osud nešťastného krále Vladislava Varnenčíka a o níž u Tetzla, jenž ovšem tentokrátě nebyl přímým jejím svědkem, chyběje mezi důvěrníky, jež s sebou pan Lev vzal na odboče k chýši poustevníkově, není ani slova. S ní o naši pozornost může závoditi jen partie o mysu Finisterre, nad níž, tuším, nebylo o té věci v celé středověké literatuře vůbec napsáno nic zajímavějšího.

I Tetzl má o tom hrátkou zmínku, svědčící, že ani naň nezůstal bez dojmu pohled v pusté dálnky, za nimiž nikdo neví, co je, a odkud se prý nikdo z těch, kdo se odvážili to zvědět, nevrátil. To, co o tom napsal Šašek, však ukazuje, jak mocnějším byl na citlivějšího Čecha dojem pohledu v záhadné končiny mořské, kde se již podle jména místa tušil konec světa, kde »není nic jiného než vody a moře, jehož hranic nikdo nezná leč Bůh«. Byl to dojem daleko ještě dojímavější než ona »příšerná melancholie«, jež naplňovala o 500 let později jiné Čecha, Karla Čapka na konci Evropy na Severním mysu v jeho »Cestě na sever«. Byla v tom bezděčná symbolika, že právě Čech, i když katolík a nikoli příslušník české reformy, otevírající duchu katolické Evropy cestu do budoucnosti, naznačil i v této situaci tuchu nekonečnosti světa, vypravuje o dobrodružné výpravě portugalských lodí na západ, z níž

se po čase vrátila jen jedna, zdánlivě s nezdarem, přece však s jiskřkou naděje, že není tu konce světa, že člověka přece jednou jeho odvaha dovede k rozluštění záhad, sklíčujících zatím jeho ducha i srdce.

Viděli jsme již, jak se Šašek liší od Tetzla v otázce náboženské i větším zájmem o tradice i historii, svědčícím o větší šířce i chápavosti ducha. Byl to důsledek jejich různosti povahové, jež v leccems hořemila i v různosti národnosti, jsouc reflexem různých poměrů, v nichž oba vyrostli. A tyto rozdíly postihneme i v jiných věcech, jež společně viděli i prožili a jež přece se tak různě zrcadlí v jejich zápiscích. Oba byli šlechtici se zálibami rytířskými, avšak jejich výslední dojem je různý: jestliže u Tetzla posléze převažuje blahobytný městský patricij a dvořan, u Šaška rozhodně vystoupí charakteristické rysy vojáka a venkovského zemana. Je-li Tetzl mužem vzdělanějším, jenž v Toledě dovede oceniti krásu skvostného exempláře Pisma, psaného zlatem, jak v textu, tak i v glosách, a jenž se s nechtí odvrací od nevzdělaných kněží biskupských, vyniká zase Šašek přirozenou bystrostí, chápavostí i všestranností zájmu. I Šašek projevuje v Londýně zájem o sladký zpěv anglický, ale zájem Tetzlův je v tom bdělejší a širší a ukazuje častěji zmínkami o zpěvu i hudbě dobrého zpěváka a snad i hudebníka. Při všem tom vystupuje Tetzl jako uvědomělý Němec, jenž si dobře všimá, že ve slavném klášteře Guadalupském je opatem Němec, že král Ludvík XI. je proti Němcům, naopak však že král René má Němce, jichž má mnoho na svém dvoře, velmi rád a že i umí dobře německy a že i Španělky v Burgosu mají Němce rády — kdežto český Šaškovo se vyjadřuje spíše jen nepřítmo.

Dvořan a politik v Tetzlovi, jenž, zdá se, byl dříve v bližším služebním poměru, zvláště k Albrechtovi Braniborskému, jehož zajisté ne bez důvodu zve »můj pán«, je patrný v jeho živější pozornosti k současným poměrům politickým jak v Německu, na dvoře falckém, nebo u kolínského arcibiskupa Adolfa Nassavského, tak i jinde, v Burgundsku, ve Francii i Španělsku. S tím souvisí i jeho bystrý zřetel k ceremonielním podrobnostem (na př. v Burgundsku při audienci u Filipa Dobrého, nebo v Anglii při úvodu královnině i při její hostině a v Toledu při hostině královské s jejím exotickým, saracenským rázem atd.), k udílení řádů, ale také zřetel k dvorským historikům (o manželském životě španělského krále Jindřicha IV., o intrikách aragonské královny Juany) i k osobnímu vzhledu jednotlivých knížat i k jejich zálibám, čemuž věnuje více pozornosti než Šašek. Tak Ludvíka XI. nám představí Tetzl ve vystřížné zkratce jako vášnivého lovce, ke každému nedůvěřivého a raději se zdržujícího v malých místech než ve větších městech, a na dvoře krále Reného nezapomene ani na groteskní zjev trpaslíka Tuybelina. Proto také je pochopitelné, že si Tetzl tak všimá i vnějších zařízení dvorských, proč nejednou popisuje drahocenné kredence při hostinách a proč mu v Angersu neujde ani nádherná ložnice krále Reného (ta má u Šaška obdobu v líčení královské ložnice v Segovii i domů a ložnice jednoho z bohatých kupců benátských).

Tomu, jak městský patricij má v Tetzlovi na konec převahu nad sklony rytířskými, jevicími se jeho účastí na závodech rytířských, může za doklad posloužiti, že v Londýně nebyl, ač mohl býti, mezi těmi, kdo se dali pasovati

za rytíře, aby dostali zlatý odznak řádu králova, nechťe snad zcela překročiti hranice, dělicí městského patricia, s jeho stavovskými přece jen odlišnými okolnostmi, od šlechtice. I při své držbě léna gräfenberského byl Tetzl, jako jeho norimberský příbuzný, především měšťanem, finančníkem a velkoobchodníkem, a tak se nám jeví i ve svých zápiskách. Při srovnání jeho poznámek o obchodu i výrobě s příležitostnými zmínkami Šaškovými je patrna jeho odbornost. Proto ho zajímá bohatství nebo chudoba kraje, jímž projíždí, jeho hospodářské podmínky i komunikační a cenové poměry. Proto při Francii nastjeme i jistý pokus o statistický odhad, zde zatím ještě jen počtem hostelů, měst i vysokých hodnostářů církevních. Všímá si obchodu burgundského (v Mechelnu i v Gentu) i anglického v Londýně, jako katalonského v Barceloně; připomíná kupecký dům florentský v Miláně; zajímá se o zlatníky i soukeníky londýnské, o řemeslníky v Angersu i v Miláně, kde zvláště připomíná dobré platněře. A není-li v té příčině u něho zmínek o Brüggách a Benátkách, sluší to, tuším, přičísti tomu, že tu šlo o věci, dobře mu již známé ze starší, osobní zkušenosti. Naopak jeho zájem o věci na poloostrově pyrenejském i v protějším africkém Algarve naznačuje, že tu jde o věci jemu dříve neznámé a že tam tedy sám dříve asi nebyl, podobně jako to prozrazuje jeho zvláštní představa o Anglii. Z jeho zápisek vyzívá i cestovní praktik, jemuž ani cesta po moři nebyla cizí, takže to přispívá i k vysvětlení, jak on i Žehrovský zachránili pana Lva při bouřlivém nastupování na loď v Calais. Právě po této stránce, stejně jako finančník, mohl panu Lvovi platně posloužit.

Než, připustíme-li, že Tetzl již před cestou s panem Lvem poznal značný kus světa, přece se již v některé jeho poznámce hlásí zvyklost pohodlí z norimberského střediska, jež se nerada smíruje s obtížemi cestovními, zvláště v končinách, odlehlejších od obvyklých cest. Odtud jeho stesky na trýznivé horce při jízdě Španělskem, na »hanebné hory, kde není viděti lidí ani dobytka, kde není vody ani čeho jiného holé skály«, i na nedostatek dobrých hospod! Jak mu bylo obtížno v takové divočině sháněti nejnuznější potřeby pro lidi i pro koně a vařiti si za nejhorsších podmínek! I časté nástrahy od lupičů a kořistníků, nutící býti stále ve střehu, byly tak nepřijemné! To vše byly věci, které sice Šašek musil stejně snášeti, ale jež snášel bez přílišných nářků, s větší odhodlaností i odolností než Tetzl, jemuž obtíže ty byly již tím více zatěžko přemáhati, čím byl pohodlnější a čím větším byl labužníkem i rozkošníkem, jenž rád užíval všech darů života.

S jakým uspokojením píše Tetzl o sedesáti chodech na hostině londýnské a o čtyřiceti při španělské obdobe v Medina Celi! Jak je při tom příznačné srovnání chuťově kvalifikujících poznámek Tetzlových s prostým konstatačním Šaškovým! U zvláštního druhu kachny, předložené jim v Salisbury, zajímá Šaška jen její zvláštnost, ale Tetzl k tomu i k popisu hned přidává, jak byla upravena i jak chutnala. Žasne-li Šašek nad množstvím i láci pstruhů a lososů v Bayonne, mluví při podobné příležitosti v Bordeaux Tetzl, libuje si též jejich láci, o chuti pstruhů. A stejně předtím v Saumuru, když se Šašek obdivoval bohaté zásobeností špižirny biskupské, zajímaly tam Tetzla ohromné sudy čtyřicetiletého vína. Příznačné však je pro Německo 15. století, že ještě

Tetzl Gelderským vytykal vedle nevěrnosti i jejich přílišné pijáctví. Kritický ochutnavatel cizích nápojů neopominul při Anglii vsunouti zmínku o pivu, ale gourmanda prozrazuje i celý odstavec o vzácných cibetkách v Portugalsku a jejich vůni, kde Šaškovi stačila krátká věta. I Šašek si příležitostně všiml krásy žen v Anglii, Maurek granadských nebo Vlašek v Bescii, ale zálibné poznámky Tetzlovy o tom se opakují častěji s důslednou pravidelností, ani ovšem neopomíjejíce vytknouti šerednost hostilských Maurek. S tím souvisí i charakteristické Tetzlovy zmínky o ženské módě i tancích, takže vypravování o ženském khlásteře v Neusse, jak jsou tam krásné jeptišky, jak si tam žijí pohodlně a po své vůli, jak krásně jsou oblečeny i jak znamenitě tančí, je pro něho zvlášť symbolické spojitic v jednom tolik věcí, jichž si v životě cenil. I není divu, že volné životní formy v zemích burgundských byly podle jeho srdce, a není pochyby, že o brüggských lázních i o brüggském karnevalu by se byl mohl s rozkoší šíře rozepsati, než jak naznačují jeho krátké, ale přece s dostatek výmluvné poznámky.

Naproti tomu zcela ve shodě s tehdejšími po více vojenským českým charakterem, jak byl i v cizině dobře znám a uznáván, vystupují z celého deníku Šaškova osobité rysy vojenské se vši statečnou rozhodností i sebedůvěrou, směle čelící každému zápasu i každému nebezpečí. A nebyla to jen skvělá reprezentace českého rytířství při veřejných zápasech a slavnostních khláních, jež vyznačovala Šaška i ostatní šlechtické druhy Lvovy; stejný duch statečnosti i ušlechtilého sebedovědomí se jevil u celé družiny Lvovy bez rozdílu v každém případě, kde šlo o to, ukázati se pravým mužem. Nejlépe je to viděti při nebezpečí v Los Molinos, kdy veliký sběh ozbrojeného lidu ohrožoval Čechy v jejich hospodě a kdy se pan Lev, přikazuje, aby nikdo živ s místa neustupoval, u svých druhů dovolával mužnosti i čestnosti: »Nuže, odporujme jim, dokud síly stačí, jak se sluší na muže dobré [roz. urozené] i statečné! Na prvním místě to ovšem byl pan Jan Žehrovský, jenž u svých i u cizích byl vlastním představitelem tohoto českého rytířství a s nímž Šaška spínal i svazek vděčného přátelství, neboť jen statečné Janově energii byl zavázán za to, že ušel zajetí lupičských Katalonců. V Bruselu se panu Janovi obdivoval lid jako potomku starých obrů, a sám vévoda Filip vyjádřil podobné obdivné mínění, řka k Čechům vůbec: »Co vy pokládáte za hru, tomu se my velmi obdivujeme. Vy si tak hraete se životem, jako byste ani žiti nechťeli!« Mělo to podobný význam, jako když kdysi u Kresčáku prohlásil hrál Jan: »Toho bohda nebude, aby hrál český z boje utíkal!« a když to anglický hrál Eduard pak nad mrtvolou slepého krále-hrdiny dotyrdil slovy: »Dnes padla koruna rytířstva; nikdy nebylo podobného tomuto králi českému!« Avšak co u Kresčáku bylo míněno jen králi, třebaš i tak to mělo ráz symbolický, v uznání burgundskému se přímo rozšířovalo na celý národ. A jestliže pan Lev zdůrazňoval nezištnost své jízdy rytířské, nepřijímaje nikdy darů, jež by se nesrovnávaly s její čestnou povahou (s tím se s ním později ne zcela srovnal Slezák Poppelau), pan Jan Žehrovský zase svým laškovaním s hezkou Španělkou v Olmedě, jež pro celou družinu páně Lvovy mohlo míti tak osudné následky, ukazoval, že české rytířství nebylo ani prosto rysů prostě lidských, XLI

nevzdávajíc se tradiční rytířské galanterie, třebaže zde bez vysokých poloh. Vojenské záliby Šašky nalezly na cestě dosti příležitosti, k nimž by se s netajeným zájmem přitýkaly. Jako již Jaroslav, i Šašek si všude všimá brannosti jednotlivých krajín, počtu ozbrojenců, jež mohou do pole postaviti, i jejich pevností, je-li které město dobře opevněno, má-li hradby a věže z kvádrů i jaký je k němu přístup, při čemž ne bez podivu ve Španělsku i v Lombardii zaznamenává i některé vsi ohrazené. Tak se u Dünkirch, nejpevnějšího města burgundského, obdivoval, jak napuštěním vody mořské lze k němu přístup na dvě míle zabrániti; u burgundského Lieru jeho podiv vzbuzovaly vysoké valy, že přes ně nemohla střelba domům škoditi, u Avignonu čtyry zdí a čtyry příkopy, u španělského Ponte de Lima opevňovací zvláštnost čtyřhranných věží. Z hradů mu v paměti pevně utkvěly tvrdý, rovinný hrad v Angersu se svými 22 mohutnými, stejně stavěnými věžemi (Tetzel jich tu napočítal 25 a dodal, že zeď je tak široká, že možno po ní jeti s vozem) i hrad v Miláně, vzbuzující úžas, třeba ještě nebyl dostavěn, svými devíti příkopy, podzemními chodbami i zásobami vojenských potřeb; podobně ho udivily i benátské loděnice a arsenály. Nikde však neviděl tolik hradů jako v Katalonii, ač jinak i jinde uznával hojnost hradů, jako v hrabství roussillonském nebo v Provincii (jen cestou z Avignonu do Carpentras napočítal 16 měst a 13 hradů). Přirozenou pevností přichozího českého vojáka zajímaly horské průsmyky v Dauphiné, jež prohlašuje za nedobytné, a to tím spíše, když ještě byly zesíleny nesčíslnou střelbou, že nikde tolik pušek neviděl; podobné hlasy, stejně tvrdé, pak Češi prošli na cestě z Benátek k Pontaffelu. Pokud šlo o množství bombard i jiných zbraní nemohl ovšem Šašek zapomenouti ani na Norimberk [Nürnberg]. Jako barvitá, v podstatě přese všecko bojovné prostředí idylicky působivá vzpomínka, vynořoval se Šaškovi obraz hradeb compostelských, zdaleka žlutě zářících spoustou fiál, rostoucích na jejich zevní straně, zatím co stranu vnitřní jako zelený les obrůstal břečkan (kú podivu obrůstal i hradby Bragy), při čemž hradbám příliš bojovného vzhledu nedodal ani chatrný příkop, ani čtyřhranné starobylé věže.

Tato vzpomínka, zajímavá i pro koloristický přírodní smysl Šaškův, byla příznačná nejen pro Šaška samého, nýbrž i pro Čechy vůbec, vyznačujíc, jak se v něm voják spojoval s venkovským zemanem, v podstatě toužícím po životě poklidném a libujícím si v jeho darech, ale stále hotovém zbraní jich proti každému hájiti: byl vlastně, třeba katolík, představitelem Jiřkových poklidných Čech, těšících se z nového, nebývalého blahobytu, ale stále připravených, aby k své obraně proti cizí nárokovosti užily nedávno tak slavně se osvědčivší zbraně, nového českého umění válečného. A právě zemanský agrární charakter Šaškův se všemi svými důsledky určuje neméně, ne-li ještě více, než jeho vojenský smysl povahu jeho díla. Sedláka — a tehdejší selský svobodník nebyl tak daleko od zemana, hospodářícího na svém — lze všude v zápiscích Šaškových tušiti, a z jeho pozorných, všímavých poznámek každou chvíli na nás dýchne skrytá nostalgie, tlumený stesk po českém domově, po rodném popluzí, s nímž stále bezděky srovnává všecko tu bohatou kořist, kterou jeho smyslům dlouhá cesta poskytuje.

Malé vsi portugalské, jen o několika chyších, zajisté mu připomínaly české samoty, »jednoty«, ale i jinak měl český domov stále na mysli. Ukazuje to zvláště zmínka o rybnících v Bretagni, že od toho dne, co vyjeli z Čech, neviděl tolik rybníků jako tam! Horlivý rybníkář z něho mluví tím, jak si zjednával informace o době výlovy i výši výnosu a jak i jinde jevil oborný zájem o rybářství, ať to bylo u Dünkirch léčení na mořské ryby na suchu, za odlivu nebo ať šlo o rybářství v Gardském jezere v Peschieře, kde všichni obyvatelé rybařili; zajímalo ho stejně množství mihulí u Nant, jako pstruhů a lososů u Bayonne. Myslivce pak v něm měl potěšení nad velikými cizími oborami s množstvím zvěře, zvláště nad onou u Salisbury s mnoha daňky a s neuvěřitelnou hojností zajíců i králíků, s jakou bylo možno srovnati jen loviště u portugalského Mont-Argilu, pravý lovecký ráj — ale též nad zvěřincem bruselským i londýnským a zvláště zase nad velikým zvěřincem krále Reného v Angersu, kde byla zvířata, která předtím neměl příležitosti viděti. Jestliže mu porýnský Krefeld poskytl novou zkušenost honby na králíky fretkami, jízda rozkošnými háji u kastilského Madrigallega zůstala v jeho paměti spojena s množstvím jelenů i daňků. Z dravého ptactva pak jeho myslivckému oku lahodilo neobyčejně množství luňáků u Londýna.

Obdobou neznámých exotických zvířat byly mu kromě neznámých jinde stromů i rostlin horských portugalské i španělské háje piniové, cypřišové, kaštanové, pomorančové i palmové. U Barcelony, oplývající palmami datlovými, připomínaly zbožnému křesťanovi jejich ratolesti slavný vjezd Kristův do Jerusalema, zato srdce sedláckovo tu bylo mocně dotčeno starou legendou o starci, sázejícím palmy, ač z nich budou užitek mítí teprve jeho potomci, jako krásnou oslavou nepřetržitě, pokorně a obětavě práce rolnické. Neméně však dojmem cizoty, než tyto stromy cizí, působilo též na Šaška, viděl-li tu rostliny domácí, české, vyrůstati dívoce v nezvyklých formách a pokrývati ohromné plochy, jako polejku a anýz, šalvěj, rozmarinu a pelyněk nebo různé druhy jalovce, dorůstající výše sosen a tvořící celé lesy. Přechodem k zjevům domácnějším byly dubiny, háje olivové a vinnice, zvláště však ovocné zahrady, a radost Šaškova, cítící z nich vůni domova, můžeme pozorovati z jeho opětovaných pochvalných přívlastků, stupňujících se až k superlativům. V Biskají, kde ho překvapovalo množství stromů ovocných, ježto zde jednotliví měšťané nebo sedláci měli jich i několik tisíc, zajímalo ho, jak je sází, jako v Čechách honopí, a jak si z jejich ovoce, nemařice vína ani piva, připravují nápoj.

Než vlastní hořeny osobnosti Šaškovy postřehneme tam, kde jedná o vlastních věcech selských, odpovídajících jeho nejsilnějším náklonnostem. Bystře pozoruje cizí zvyky selské. Vidí, jak anglický sedlák ohrazuje svá pole i luha příkopem, stejně jako jím jsou tu obkličeny i lesy, ale neujde mu, že vlastní bohatství země záleží v kovech i v množství ovcí, jichž i jejich vlny si všimá jako Tetzel, ale spíše jako pěstitel než jako obchodník. Se stanoviska selského výše cení Bretagni s jejími úrodnými poli, ohrazenými kamennými ploty, jež umožňují i pastvu dobytka bez pastýřů. Ještě výše v úrodě klade krajinu Santarin blízce Lisabonu, kde poznal, jak žito a pšenice ve třech měsících dozrávají ke žni. Nejvýše však cení úrodu roviny lombardské, kde jedno pole

nese trojí užitek, víno, ovoce i obilí, a kde jsou všechny jeho požadavky uspokojeny: »Pole jsou úrodná, města krásná, hrady četné a vsi nešťastné a to většinou zdmi ohrazené.« Zvláštnosti v hospodaření ho poutají, jako primitivní způsob mlácení blíže Segovie, ale opravdu si cení toho, co může srovnati s poměry českými. Všímá si luk, všimá si i dobytka: uznává, že sotva kdy uvidí krásnější dobytek nežli ve Francii u Blay nebo krásnější koně nežli u vévody gelderského; naopak bylo mu divno, že ve Španělsku i Portugalsku nechovají, jako jinde, dobytek doma, nýbrž na pustínách a že másla a sýra ani neznají, užívajíce místo másla oleje olivového. Při mlýnech měl příležitost, srovnávat český způsob pohonu s větrnými mlýny v Brabantsku i v jiných územích burgundských, s mlýny, poháněnými koni, u Evory a posléze s říčními mlýny v Benátsku u Trevisa, imponujícími svým množstvím.

Třebas u člověka 15. století lze mluvit jen o počátcích chápání přírodního, nemůžeme přece ani našemu prostému zemanovi smyslu toho upřít, a to v míře dosti značné právě pro jeho selský, těsný a bezprostřední vztah k půdě, jenž ho od zítelů užitekových již z části vedl k hledišku, které bychom již nepravě mohli nazvat estetickým: při něm se již neoceňuje jen praktický prospěch a účel, nýbrž i zevní vzhled a jeho citový dojem. Nesmíme tu ovšem čekat pokusy o odstíněné vyjádření tohoto dojmu a musíme se zatím spokojiti většinou jen výrazy povšechnými, bez konkrétního individualisování jednotlivých zjevů. K vystižení krajinného svérázu, jež je vlastním účelem cestopiscovým, je především třeba konkrétní názornosti. A není pochyby, že Šašek měl bystrý, citlivý posrtek optický, jsa při tom veden, jak již dotčeno, svým smyslem i zájmem vojáka, rolníka i lovce, byť i jeho formální pohotovost vždy nestačila k vyjádření toho, co a jak to viděl. Vedle superlativů, jež samy povědí méně, než chtějí, ačkoli i v nich je již jistou měrou obsaženo srovnávací hodnocení pozorovatelovo, najdeme u Šaška i případy, snažící se vystihnouti jedinečnost i zvláštnost pozorovaného předmětu, byť i zatím jen málo vlastní jeho malebnost a krásu, takže spolu s ním, zahloubáme-li se pozorněji v jeho podrobnosti a vmyslíme-li se hlouběji v jeho způsob vidění i líčení, opravdu máme dojem určité krajiny, určitého jejího výseku. Někde však potřebuje Šašek jisté spolupráce čtenářovy, aby byl dojem úplnější a určitější. Zvláště je tomu tak, kde primitivní Šaškova technika vypravovatelská jen stručně naznačuje věc samu, nepřipojujíc již dalších rysů, které by určitěji a barevněji vystihly jeho vlastní dojem.

Praví-li Šašek, že na hradbách compostelských bylo již z dálky viděti množství žlutých fial nebo že hradby Bragy byly všude zaroslé břečtanem, koloristický dojem je i u čtenáře hned vyvolán. A podobně působí i náčrtek Avignonu, jehož čtvery zdi, opatřené věžemi z kvádrů, zajisté jedny nad druhými, jsou obkličeny i čtverými příkoppy, naplněnými vodou, nebo čteme-li, jak se nad lombardskou rovínou zdvihá milánský hrad, stavěný jako dóm sv. Ambrože z bílých mramorových kvádrů a spojený s městem pěti mosty. Nebo vzpomeňme, jak dojem Alp, tyčících se z Dauphiné, je i barevně dosti vyznačen slovy, že »se vždy bělají nikdy netajícími sněhy«, stejně jako svými sněhy svítí i Pyreneje u města Daxu, zatím co se ves Saint Jean-de-Luz červená

svými cihlovými taškami, nebo jak svítí pobřeží anglické (křídla zde však Šašek pokládá za vápenec), jako by bylo sněhem pokryto, a jak u Burgosu celá hora svými kámenky (patrně křemennými nebo slídovými) jako veliké zrcadlo odráží světlo sluneční s bolestivou oslnivostí!

Ale vedle »nejpůvabnější roviny« mezi horami kolem města Susy i rovina piemontská, »nejkrásnějšími vinicemi pokrytá«, nabude pro nás pravého dojmu, domyslíme-li si zde utajený přívlastek, vyznačující i její zeleň. S tímto doplňkem barevně oživne i obraz burgundské nížiny s různě zbarvenými skvrnami píscin i bažin, nad nimiž se jako veliká ramena zdvihají křídla větrných mlýnů, i flanderských měst s jejich průplavy. Tak se nám vybaví anglické pastviny s bílými stády ovec i tamní pahorkatiny se světlejšími listnatými lesy, bretaňské dubiny s lesklými zrcadly rybníků, krásné lučiny a zahrady při řece Loíře, ostrovy v řece Garonně, kastilské háje piniové u Villa Fuente i širé planiny, zaroslé šalvějem, rozmarínou a polejkou, háje datlové u Barcelony. Z jednoduše na sebe mimo jiné upozorní vzrovné, olovem i cínem kryté střechy hostelů anglických, mezi nimi pak zvláště chrám canterburského, výstavnost brabantské vsi Turnhoutu se svým kamenným dlážděním i kamennými, břidlicovými taškami na střechách, nádherná francouzských měst i hradů (v Saumuru si opět všiml břidlicové střechy) i skvělého hradu a kláštera v Segovii, velkolepost legendami opředeného chrámu compostelského i kláštera a hospitálu v Guadalupě, čistota Barcelony, imposantnost Avignonu, Milána i Benátek. Z mostů, o nichž se tak často zmiňuje, kamenných i dřevěných, zvláště Šašek vytká most v Londýně, po celé délce zastavěný domy, ale krásou nejvýše klade most v Blois a ovšem nezapomenutelný most v Avignoně, o nichž obou praví, že neviděl krásnějších.

Šašek dovede častěji též vhodně k individualisaci místní uvéstí štafáž lidskou i zvířecí, dobře zapadající v rámeček příslušné krajiny. Neklid i zmatky vnitřní charakteristicky doplňují zprávy o nejistotě cest i o nebezpečí lidových srocní a útoků, ať v Němcích nebo na poloostrově pyrenejském. S tím, zdá se, vnitřně souvisí, ač to Šašek sám přímo nepraví, i jeho nepřívznivá charakteristika, jak o Angličanech, jejich nevěrnosti i úkladné lstivosti, jimž prý nelze věřiti, ani když pohorně klesají, tak zvláště o Kataloncích. Šlechtic Šašek nepřehlédl, jak se v souhlase s bujným životem v městech burgundských i šlechta tamní usazuje v městech, aby tu více užila. Neušly mu fyziologické zvláštnosti obyvatelstva, jako na př. volatost lidu v horním Podráví, ani jeho zvláštní mravy, jimž zvláště věnoval pozornost v národnostní i náboženské směsi španělské, všimá si, jak a čím se lidé živí i jak bydlí, jak se šatí, jaké hry mají i zápasy, jak žijí nábožensky, jakých způsobů užívají při popravách i při pohřbech. Zajímalo ho, jak se lechde topí, uhlím, všesem, dřívím cypřišovými a révovými i dokonce sušeným trusem. Kromě obchodu i hornictví, na něž se ovšem díval laičtěji než Tetzel (přece však právě on poznamenal, třebas na záhladě cizích informací, že Francie sice má 40 řek, z těch že však se jen po 12 zboží do ní dováží), všiml si i různé výroby soli. Zvláštní zájem pro něho měl styk s Maury i černochoy, s jejich nezvyklými formami životními.

Politický pečlivě dbal nejen hranic jednotlivých území i jejich příslušnosti, nýbrž i jejich správy, ať šlo o dva rychtáře v Turnhoutu nebo o velkou radu v Benátkách, všimaje si i úředních budov, jako věžaté radnice v Bruselu, odkud si s výše prohlíželi město, radnice v Padově nebo nejvyššího soudu v Zaragoze. V Horní Itálii ho zajímala i otázka poplatnosti poddaných měst benátských. Že vůbec zde Milánu i Benátkám věnoval zvláštní pozornost, vysvětlují politické důvody, jež nutily krále Jiříka obracet k nim pilný zřetel: bylo v obou městech bohatství nesmírné, zvláště v Benátkách, jež prý jen z Verony měly roční plat 200.000 dukátů a jež byly vůbec městem nejobohatším. Ale i tu střízlivost Šaškova, jež se neomezuje jen na pochybnosti o církevních ostatecích, nýbrž jež, jako již u Jaroslava, přesahuje i na pole světské, je na pozoru, omezujíc pověsti o tom, jaké nesčíslné příjmy Benátky mají a jak vládou devíti královstvími, pochybovačným »jak se nám vypravovalo«. Podobně se v Novém Městě za Vídně [Wiener Neustadt] při drahocenném rouchu císařském, odhadovaném od radů císařských na 500.000 zlatých, ozve důrazná škepsa Šaškova i jeho druhů.

Škepsa ta se však týkala spíše hodnoty hmotné, různým drahocennostem a památkám přičítané, nežli vnitřní ceny umělecké. Vůči té ovšem stála naivní prostota Šaškova bezradná, bez námitek přijímajíc tradiční hodnocení. Avšak bylo-li u Šaška smyslu vpravdě estetického ještě málo, přece Šašek nebyl bez zájmu kulturního: po té stránce je mu ke cti, že si uprostřed veškeré té záplavy nových dojmů v Salamance i v Padově všiml tamních vysokých škol.

K výrazné charakteristice dojmů krajinných nemálo přispěl i Šaškův zřetel k štafáži zvířecí. Kromě zvíře exotické i lovné, o níz k zajímavým poznámkám ho vedly jeho zvědavost i zájem lovecký při oborách knížecích i leckde cestou ve volné přírodě, nezapomenul ani na množství luňáků v Londýně, na ohromná hejna čapí i na spoustu kobylek za Salamancou v Bovedě, a radost jala našeho venkovana i rytíře, jehož koňarskou zálibu dobře osvědčují i jeho lítostné zmínky o koních, posílých panu Lvovi na cestě, i o jejich útrapách cestovních, při pohledu na vzácný dar, jakého se panu Lvovi dostalo od krále portugalského ve dvou janettách, koních, jimž v rychlosti a křepkosti nebylo v křesťanstvu rovno. Přirozeně ho, stejně jako Tetzla, zaujal pohnutý obraz býčích zápasů v Burgosu i v Salamance, a v St. Malo zaznamenal jako věc vschutku velmi charakteristickou, jak tu noční stráž opatřují psi volně puštění. A jestliže mu připadala pozoruhodnou vzácnost vlků v Anglii i v Bretagni, kde je i s koží věšeli jako zloděje, zato s odporem vzpomněl existence velkých hadů, štrů i ještěrek, pro něž v horách portugalských při řece Dueru nebylo skoro jiných zvířat a pro něž se tu v městech a ve vsích ani dobytek nechoval.

Šašek nebyl sice první z Čechů, kdo poznal moře — tím nepochybně byl sv. Vojtěch — ale první, tuším, podle trpce zažitých zkušeností na cestě z Calais do Anglie a odtud zpět do Bretagne, šře o něm psal i o jeho nebezpečích, z nichž se svými druhy vyrážal jako zářakem, a také první rozlišil různé druhy loď mořských. S údivem pozoroval a zaznamenal, jak se v šesti-hodiných obdobích v samém městě Mecheln střídá příliv a odliv, jak je střída

ta dobře patrná i v řece Garonně, ale nejvíce nař působila tato věčná mořská hra s pravidelnou proměnou souše v moře u slavného kláštera St. Michel u města St. Malo, v jehož ulicích se též bouřlivé moře leckdy roztékalo. Nebylo-li mu dopřáno, aby viděl a popsal i poušť, přece na poloostrově pyrenejském na několika místech přešel pustými planinami, jež byly již blízký pustinnému typu sousední Afriky.

Ze všeho je viděti, že Šaškovi nebyla tak bohatá příležitost, poznati dalekou cizinu, podána marně. Jeho dílo sice ještě ve své popisné technice nedosahuje stupně uměleckého, přece však náš prostý cestovatel, postaven jsa před tak mnohotvaré a pestré jeviště světa, obstál na svou dobu dobře; nebyl to pouhý poutník, mající jen zřetel ke hostelům i jejich ostatekům, nýbrž opravdu již cestovatel, cítící rozmanitost a individuální zvláštnost jednotlivých zjevů a umějíci již podle toho i jejich dojem svým způsobem vyjádřiti. Byl to podivuhodný vhléd do nového, jiného světa, jež takto svým českým současníkům otvíral. Bohužel však, jen svým současníkům a nepochybně jen v úzkém kruhu známých, na něž tento deník ve své rukopisné formě mohl působiti! Tisk překladu Pavlovského přišel již pozdě, aby mohl šře zasáhnouti a aby se stal vlivným článkem českého literárního vývoje.

*

Bylo-li dílu Šaškovu dopřáno, aby alespoň po stu letech oživilo tiskem, třebaš ve formě latinské, rukopisná práce Jaroslavova zapadla úplně, až ji, jako mnoho jiných památek literatury husitské, vzkřísil k novému životu r. 1827 Fr. Palacký. Než ani tisk překladu Pavlovského nedošel širší známosti; jsou o ní tuším stopy jen v kruhu Balbínově v druhé polovině 17. století. A jako pro širší veřejnost českou, přece však podle povahy edice spíše pro kruhy odborné, byl deník Jaroslavův více zpřístupněn novým vydáním Kalouskovým (1887), tak při deníku Šaškově po obšírném, vyčerpávajícím a na svou dobu záslužném německém komentáři J. E. Horkého (1824), jenž však ještě neznal zápisek Tetzlových, a po novém stuttgartském vydání latinského překladu od J. A. Schmellera (r. 1844) pro Čechy samé skoro objevně působily dvě současně publikace, ale až r. 1890: Jiráskovo znamenité, beletristické zpracování pro mládež »Z Čech až na konec světa« s ilustracemi Mik. Alše a Slavíkova úprava, opět s obálkou Alšovou, na základě obou textů, Šaškova i Tetzlova, kdežto Jirášek se řídil jen komentářem Horkého (i s některými jeho omyly). Slavík, prohládaje zpětný překlad překladu Pavlovského dodatky z textu Tetzlova i svými poznámkami, nesnažil se o úplnost překladu zde ani tam, ani o vysvětlení věcných neshod mezi nimi, jak ostatně při jeho, také jen populárním vydání ani nebylo třeba. Jeho vydání a zvláště ovšem verze Jiráskova, v níz Šašek vystupuje jako utrakvista a věrný citel Žižkův, se již zasloužily o dokonalé zdomácnění osobnosti Šaškovy u většiny českého čtenářstva. Odborné první řádně ocenil jeho deník Jar. Vlček, opíraje se o úpravu Slavíkovu a nepřehlídaje k vydání vlastímu, a vykázal jeho autorovi dobré místo v soudobé české literatuře jako vlastnímu předchůdci Vratislava z Mitrovic: ne-

byloť před Vratislavem žádného ze starých našich cestopisců, »jenž by sebral tolik cenné látky a tak všestranně pozoroval oholí, lidi i stav věci«.

Účelem našeho vydání bylo zpřístupniti oba deníky, jež jsou nejstaršími českými cestopisy, širší veřejnosti ve formě, jež by, podávajíc jejich text nedotčený, dbala i edičních požadavků, týkajících se jeho srozumitelnosti a přehlednosti, pokud to ovšem dnes za těžké přístupnosti potřebných pomůcek bylo možno. Kromě úvodních výhledů, mafících na péči dobový rámec i objasnění osobností obou autorů i jejich průvodců, opatřil jsem text deníku Jaroslavova podle vydání Kalouskova, dovoluje si jen některé změny v pravopise (v užívání velkých počátečních písmem), v transkripci i v interpunkci, jakož i v rozdělení kapitol a odstavců (při častém výraze »jmenem« jsem ponechal hrátkou kvantitu, důsledně od Kalouska zachovávanou). Celkový titul i nadpisy kapitol jsou tu ovšem také nové.

Překlad, vracející text Šaškův znovu původní češtině, je dílem Bohumila Mathesia, jenž také nově rozdělil i kapitoly a odstavce; jemu též náleží podle příkladu Slavíkova, beroucího podle povahy českého vydání text Šaškův za základ a text Tetzlův jen jako případný doprovod, výběr doplňujících výňatků z textu Tetzlova. Použil při tom mých poznámek a vysvětlivek. Forma jmen místních i osobních je v textu Šaškově, jakožto textu odvozeném z příkladu, jenž je uváděl svým způsobem, uvedena ve způsobu nynějším, kdežto v textu Jaroslavově, ponechaném v znění původním, jsou zachovány formy staré a formy nové jsou uváděny v hranaté závorce.

Závěrečné »Poznámky a doplňky« (doplňky ovšem hlavně z Tetzla, sloužící k lepšímu osvětlení i charakteristice textu Šaškova i ke kritice jich obou) jsem také připojil sám, podobně jako jsem navrhl mapu obou cest, kterou provedl Emanuel Kouřil, i výbor vyobrazení. Z příloh první tři přeložil Boh. Mathesius, překlad čtvrté je ode mne.

Všecky výňatky z Tetzla jsou jak v textu Šaškově, tak v »Poznámkách a doplňcích« odlišeny zvláštním tiskem.

DENÍK PANOŠE JAROSLAVA

o poselstvu pana Albrechta Kostky z Postupic
k Ludvíkovi XI., králi francouzskému, r. 1464

HLAVA PRVNÍ: CESTA DO FRANCIE

Let božích etc. LXIIII°: Výjezd posluov krále českého k králi franskému i jinam etc. Ve jméno božie šťastně!

V středu po svatě Žofii [16. května] v hodinu XIII^{tú} vyjeli sme z Prahy. První nocleh v *Berúně* tři míle od Prahy. Druhý nocleh v *Plzni* VII mil od Berúna.

Třetí nocleh v *Tachově* [Tachau], VI mil od Plzně, u pana Buriana [z Gutšteina]; a tu sme byli v neděli den Svatého Duchy [20. května] a ctěni sme od pana Buriana počestně.

Čtvrtý nocleh w *Uncigli* [Wunsiedel], městě markrabie bramburského, VII mil od Tachova [Tachau]. Ten den sme sniedali v klášteře *Valcasiech* [Waldsassen] IIII míle od Tachova a ctěni sme od mnichuov etc. A před tiem klášteřem jako puol míle, v lesiech, potkal nás hauf jakýchs Turkuov Němcuov, ješto na pohany táhli⁴) etc. A když sme do *Uncigle* na nocleh přijeli, tu na nás Němci škaredě hleděli etc. Item v tom *Uncigli* chovají kulí puškových, kteréž jsou Čechové na ně do města vstřieleli, když jsou je byli oblehli; a chovají těch kulí na kyrchově, k kostelu je přikovavše na řetěziech, jako svátosti etc.⁵)

Pátý nocleh v úterý letniční v *Pajerrajtě* [Bayreut], také městě markrabie bramburského, VI mil od *Uncigle*. A ten den sme sniedali tři míle od *Uncigle* v městečku markrabově jmenem *Fars* [Gefrees?] a sniedali sme v hospodě, ano kněz jakýs šenkuje víno, pivo etc. a všecko nám na libry prodával, víno, pivo, chleb i seno etc., a všecko z miery draho: libra ryb za V gr., tak že sme II zlaté uherské za sniedanie dali. A když sme

do Pajerrajtu přijeli, tu na nás také Němci dvorně⁹⁾ hleděli etc., a jakýs se Němec velmi nám divil a dvorně mluvil etc.

Šestý nocleh v středu po letnicích [23. května] v Grajfenberce [Gräfenberg], V mil od Pajerrajtu a IIII míle od Normberka [Nürnberg]; a to městečko jest hrazené, dosti pěkné a slušie k koruně české, a držíta je dva měštěniný z Normberka a přijímala sta léno od krále českého etc.⁴⁾ Ten den sme sniedali na cestě tři míle od Pajerrajtu v městečku jmenem Pegnic, pod hradem jmenem Pehmstajn [Behemstein] etc.⁵⁾ a tu nám jeden kuon zuostal dobrý páně Januov Črvikovského etc.

Sedmý nocleh v Normberce ve čtvrtek před sv. Urbanem [24. května]. Tu sme přivítáni od pánuov Normberských a ctění sme XIIti konvemi vína vlaského, franku⁶⁾ i jiného etc. Nazajtřie den sv. Urbana chodil s námi jeden měštěnin z starších a potom dva, ukazující nám město, a i na hrad nás vedli. A ten den sme viděli, několik nás, velmi veliký neřád, a zvlášt tento: že šel kněz s tělem božím s rynku dobře daleko do ulice, a žádný za ním nešel etc. A jel jakýs Němec tůž ulicí před knězem velmi blízko, na koníku sedě, přezděv sobě Urban; a šlo po něm veliké množstvie lidí starých i mladých, mužov i žen, a nesli korúhev,⁷⁾ a byt se kto za se ohledl aneb poklekl, ničádný! Než kdež víno šenkovali, tu pili a dávali jim hojně píti etc.

Nazajtřie v sobotu ukazovali nám svátost: božie kopie, kus kříže svatého, řetězy sv. Petra, Pavla a sv. Jana Křtitele, žlabu kus z Betlema, sv. Jana evangelisty zub, téhož kus košile, kus ramene sv. Anny, matky Panny Marie, sv. Mauricia meč, kterýž mu anjel z nebe přinesl etc., sv. Karla Velikého korunu, meč, ješto jemu také anjel z nebe přinesl, ač jest tak, jakož oni pravie.⁸⁾ Myšky, plechovice⁹⁾ etc., a jiných mnoho dvorných věcí viděli sme, ješto sém jich tuto nemohl popsati, aniž mi se zdálo psáti etc.

Nazajtřie v neděli [27. května] jeli sme z Normberka, den sv. Trojice, V mil do Onspachu [Ansbach], kdež kněz Albrecht,

4 markrabie bramburský, dvorem jest. A ten den na cestě ješto

míli od Onšpachu převrátil se, na voze sedě, pan Albrecht Kostka s panem Antoniem,¹⁰⁾ a dvorně pan Anton křičal etc. A když sme do Onšpachu přijeli, tehdy markrabie nedal našim kuchařom nic v hospodách vařiti, než chodili sme k stolu na hrad k markrabí a ctění sme velmi počestně. A byli sme tu v pondělí nazajtřie, a jezdil pan Albrecht a pan Anton s mar-

Síředovéhý vůz na cestě. Ze Ctibora Tovačovského „Hádání Pravdy a Lži“ 1539.

krabí na lov; a ten den vedl nás markrabie k kněžně do pokoje jejieho, ješto tam nekaždý bývá etc.¹¹⁾

Nazajtřie v úterý poslal s námi markrabie dva dvořany svá, ješto nás provodili a klejtovali až do Virtemburka [Wirtemberg] k hrabiem virtemburským etc.; a bychom jich byli neměli, byli bychom několikrát neřádne převezeni.¹²⁾ A zuostavili sme tu v Onšpachu dva pacholky, ješto se nám byla roz-nemohla. A tak ten den, v úterý po sv. Trojici, jeli sme V mil od Onšpachu do města Tynklšpühl [Dinkelsbühl]. A jest město dosti pěkné, a pravili nám, že jest říšské etc.

Nazajtřie v středu jeli sme VI mil do města jmenem Šveviš Münd [Schwäbisch Gmünd], a jest město dosti pěkné. A jeli 5

sme k tomu městu jakýms potokem [říčkou Rems] míli k městu a nazajtří za město dvě míli. A tu nám pravili, že sme ten potok musili přejeti CXXI krát etc.

Nazajtří ve čtvrtek na Božie tělo [31. května] jeli sme V mil do města jmenem Štokard [*Stuttgart*], jenž jest hrabí virtemburských, kdežto dvorem ti hrabie bydlé, a tu sme poctivě od jich rady přivítání.¹³⁾ A na cestě sme sniedali v městě jmenem Šorndorf v hospodě velmi přípravné. A jeli sme skrze město jmenem Khenštot [*Cannstadt*], jedné puol míle od Štokard. A když sme přijeli do toho města Štokard, tu mnohé krásné panny i panie posielaly k nám, abychom k nim přišli, a druhé samy přicházely s měšci, pásy etc., bychom kupovali, tak že pan Bavor želel, že se jest kdy oženil. A odtud sme klejtování od těch hrabí až do města Pforc [*Pforzheim*] etc.

Nazajtří v pátek po Božiem těle jeli sme IIII míle velmi veliké od Štokard do města markrabie padenského¹⁴⁾ jmenem Forc; a tu sme byli v sobotu nazajtří den sv. Marcelle [2. června] a stáli sme v hospodě u velmi tlusté hospodyně etc. a frejovné; a na cestě dvě míli pili sme dobrou vodu v horku pod hrádkem jmenem Vajsach etc.

Nazajtří v neděli ochtáb sv. Trojice [3. června] jeli sme V mil do města Paden [*Baden*], tu kdež markrabie padenský dvorem bydlí; tu sme přivítání počestně od rady markrabovy, a poslali nám s hradu dobře veliký súdec vína na kárách a zvěřiny etc. A nazajtří v pondělí zváni sme k markrabí na hrad k obědu, a ctil nás markrabie i markrabina, sestra ciesařova,¹⁵⁾ velmi; a myli sme se v teplicech, a druzí i s hraběnkami, a tancovali i s kněžnú, markrabinú dcerú etc.; a v tanci klekli, když na páteře zvonili,¹⁶⁾ každý s svú klekl etc.

Nazajtří v úterý jeli sme z Paden od markrabie V mil do Štraspurka, a dal nám próvod markrabie až do toho města; a dále nás nemohl ubezpečiti, než poslal list po svých služebnících ku pánuom Štraspurským, aby to učinili pro krále českého, pána našeho milostivého, a proň, pro markrabí, a jestliže bychom jich v čem potřebovali aneb žádali, aby nám radni

a pomocni byli etc. I přišli k nám do hospody ti hrdí páni měšťané štraspurského města a přivítali nás poctivě a darovali rybami i vínem etc. a pilně se tázali, kterak se má král český, pán náš najmilostivější etc. A když pan Albrecht Kostka mluvil s nimi, kudy bychom bezpečně mohli projeti do Frankrejchu, tehdy ono řekli, že nikoli neprojedem, kamž se kolivěk obrátíme, buďto pustíme-li se po Rýně do Kolína [*Köln*], aneb pojedeme-li proti Rýnu nahoru, že jistú bitvu máme. A tak nám řekli, jestliže bychom chtěli a bylo nám vděk, že nám chtějí dáti Lte neb C koní, aby nás provodili až skrze ty klauzy¹⁷⁾ nebezpečné do Frankrejchu, aneb kamž bychom chtěli etc. I tak se stalo, že dali nám Lte jiezdných, pěkně přípravných, na dobrých koních, dosti teverných¹⁸⁾ Němcuov, z nichžto bylo kopiníkuov XXVIII. A zvláště nás vystřiehali od jakého hrabie jmenem Grof Hanns fon Ebrspurg, abychom se jeho varovali; o kterémž sme potom zvěděli, zase jedúc v Konstancí, že jest zajisto na nás na horách stál, ale že sme se opatrně měli, nesměl nám nic učiniti. O tom pak, kterak jest ten hrabie přišel k nám byl do hospody tu v Štraspurce, a co jest mluvil se panem Albrechtem Kostkú, a vše úkladně, bylo by mnoho psáti, ješto sěm toho nemohl stihnúti všeho psáti etc.

Nazajtří [6. června] velmi ráno jako po puolnoci jeli sme z Štraspurka nahoru podle Rýnu, až sme přijeli do jakého dosti dobrého města jmenem Slicštot [*Schlettstadt — Sélestat*], a pravie, že jest také říšské; a leží mezi bahny, VI mil od Štraspurka etc.; a tu sme sniedali. A dále ten den jeli sme odtud dvě míli pod hory do městečka Štraspurských jmenem Villa [*Weiler*]. A tu nám opět pověděno, že nikoli neprojedem přes ty hory a lesy pomeznie bez znamenité puotky a bitvy; a tak kromě těch Lte jiezdných, kterěz sme měli z Štraspurka, zjednali z toho městečka Štraspurských z svého Lte pěších; a tak sme měli všech, ješto nás provázeli přes ty hory, C Němcuov dobře přípravných a k tomu sme se sami také na pěči velmi měli etc. A psal pan Anton franský list a poslal k kniežete loturinského hajptmanu, aby nám byl próvod dán skrze

to kniežecstvie. I tak se stalo, že poslal ten hajtman proti nám Lte pěších až blíž na pomezie, pokudž to kniežecstvie loturinské v hory sahá etc.

Nazajtršie ve čtvrtek jeli sme IIII míle převelmi zlú cestú, jako přes pekelné hory, až do města Sandii [*Saint Dié*], kteréžto město leží v krajině kniežete loturinského. A ta krajina i to knieže slušie k koruně královstvie franského a slove Loturingia; a to knieže, tak nám pravili, že jest syn krále sicilského a má zámky své tu na pomezí etc.¹⁹⁾

Nazajtršie v pátek jeli sme III míle malé, jenž v těch zemích a krajinách slovú leuky, do města Ragun [*Raon l'Etape*]; a provázeli nás ještě z toho města Sandii hajtman kniežete loturinského, kterýž byl proti nám vyslal Lte pěších etc., sám nás provázal až do města, jenž slove Lenštot [*Lunéville*] etc.

Nazajtršie v sobotu jeli sme VII leuk velikých do vsi veliké jmenem Villa Scti Nicolai, ves sv. Mikuláše, a druzí říekají Portus S. Nicolai, Břeh sv. Mikuláše [*St. Nicolas du Port*]; a jest ves veliká, pravie, že jest v ní CCC hospodářuov; a drží ji knieže loturinské; a také pravie, že se nedá těm Frankuom v té vsi ohraditi, boje se, aby se jemu nezprotivili etc. A sniedali v městě Lenštot, dvě leuce od té vsi etc.

Nazajtršie v neděli [10. června] okazovali nám v té vsi ruku sv. Mikuláše a jiné svátosti etc. A v tom kostele u sv. Mikuláše leží tak mnoho železa, okovuov, řetězuov etc., ješto, což jest našich tu bylo, každý pravil, že žádný viece železa takového nevidal; a bez klamu zdá mi se, že by na Lte vozuov nemohlo pobraño býti etc. A jeli sme ten den v neděli po sniedani VI leuk do města, jenž slove Taul [*Toul*]; a pravie, že jest říšské. Biskupstvie jest v něm, a jest biskupem syn maršálka vévody burgundského mladý etc.²⁰⁾ A divili se nám v tom městě přieliš velmi etc.

Nazajtršie v pondělí jeli sme z toho města Taul III leuky do vsi, jenž slove A neb Auve [*Void?*], tak nám ji [j]menovali. A to sme již s cesty jeli k králi sicilskému, majíce jinudy jeti k králi franskému etc.

Nazajtršie v úterý jeli sme VII leuk do města jmenem Barluduk [*Bar le Duc*], kdežto král sicilský dvorem bydlí. A převrátil se pan Albrecht s panem Antoniem, a vozka nebohý zbit a darmo etc. A sniedali sme na cestě v jakés vsi, míli od toho města Barluduc; a tu sme našli mnicha u pěkné panny, kterýž s námi jel a mši slúžil etc. A ihned vyjela proti nám rada krále sicilského, a přivítali nás počestně etc. Nazajtršie v středu před sv. Vítem o nešpořiech dáno jest slyšenie nám před králem sicilským; a tu jest pan Albrecht Kostka najprv pozdravenie učinil od krále českého a dal listy věřící. A když jest králi list věřící od krále českého přečten, ihned král vzal jest pana Albrechta s panem Antoniem zvláště do svého pokoje s svú radú; a tam sú dobře dlúho byli, až jsú i odpověď měli od krále, a to vše v tajné radě. Nazajtršie ve čtvrtek zval pan Albrecht Kostka radu krále sicilského k obědu, a král zval nás všecky k večeři, a tu sme ctěni poctivě etc. A potom v hospodách, což sme ty dni tu protrávili, všecko zaplatili královi úředníci etc.

Nazajtršie v pátek den sv. Víta [15. června] jeli sme VII leuk do vsi jmenem Šumic [*Châlons?*]; a ta ves leží v krajině, jenž slove Campania [*Champagne*]. A jest krajina dosti pěkná, ale nemá v sobě vody a lesuov a vsi velmi říedké; a křídovatá jest krajina a domové i kostelové i zdi všecky jsú z křídý.

Nazajtršie v sobotu jeli sme XV leuk velmi čistým rovnem skrze tu krajinu Kampanii a přijeli sme do města jmenem Reyms franský a latině Remis [*Remeš*]; město dobře veliké; pan Anton pravil, že jest jako Praha, ale já sěm tomu nemohl svoliti etc. A jest v něm kostel Matky Božie, krásný a pěkný, v němž se král franský na královstvie maže; a u sv. Dionysia, za míli českú vzdálí od Paříže, tu se obláci v majestát a šaty sv. Karla, a teprv v Paříži jej korunují etc. U toho také města Remis svatý Dionysius sťat, vzdálí od města jako dvakrát neb třikrát od Prahy k pražské šibenici; a tak pravie, že jest po sťetí hlavy sv. Dionysius vzal svú hlavu a nesl ji až do toho kostela Matka Božie a tu najprv byl pochován etc.

Nazajtršie v neděli [17. června] jeli sme z toho města XI leuk do vsi jmenem Villa Beate Virginis, ves Matky Božie [Nôtre Dame de Liesse] a převozili sme sě přes vodu jmenem Sana [Aisne], V mil od Remis, a teče ta řeka ku Paříži; a jeli sme mimo město pěkné podál jmenem Lan [Laon] etc. A do té Vsi Matky Božie, jakož sme v ní leželi, jest pouť velmi slavná, a kněžie dvorným obyčejem lidi o penieze tantují etc.

Nazajtršie v pondělí jeli sme XII leuk do města jmenem Villa Scti Quintini, Ves svatého Kvintyna [St. Quentin]; a ihned ten den myli sme sě v lázni s pěknými etc., a někteří sě z našich dali holiti, právě jako v Sodomě etc.

Nazajtršie v úterý jeli sme IX leuk do vsi dobře veliké jmenem Lyhuns [Lihons] etc.

Nazajtršie v středu [20. června] jeli sme IX leuk do města dobře velikého jmenem Amiens. A jeli sme skrze město řečené Korbel [Corbie], III leuky od Amiens. A tu v tom Amiens ve čtvrtek nazajtršie viděli sme krále cyprského, rex Cipri latině etc.²¹⁾ A tu nám teprve právě pověděno, kde jest král franský; neb před tím žádný neuměl nám pravě pověděti, a to proto, že jest nikděž na jednom místě dlúho nebyl, neb sě jest vždycky po lovích talácel a lovil etc. V tom také městě Amiens jest kostel pěkný; a mají mnoho reliquií, svátostí: sv. Jana Křtitele hlavu etc.

HLAVA DRUHÁ: NA FRANCOUZSKÉM DVOŘE KRÁLOVSKÉM

Nazajtršie v pátek před sv. Janem Křtitelem božím jel pan Anton s služebníky svými a s Jaroslavem k králi franskému do města jmenem Sampo [St. Pol], latině Villa s. Pauli, Ves sv. Pavla; a jest dobře menšie nežli Český Brod; hrad v něm. A pravili nám, že jest to město vévody burgundského;¹⁾ a také sme jej tu viděli, šedivého, starého etc. A na cestě sme sniedali v městě jmenem Turlan [Doullens], a jest dosti pěkné město, muož býti naprostřed mezi Amiens a Sampo etc. Tu, když jest pan Anton krále došel, žádal a prosil JKMTi, aby nám JMt ráčil ukázati a rozkázati, kdy a kde nás ráci v našem poselství slyšeti etc. Tu JMt velmi ochotně a rád nás uzřel a tak rozkázal, abychom jeli do města jmenem Avevilla, latině Abbatis Villa, Opatova ves [Abbeville]; město dosti pěkné, jednak tak veliké, jako Amiens; ale polovicí nenie domy vyplněné, než štěpnice a zahrady jsú v něm; a jde skrze ně voda dobře veliká, a jdú po té vodě lodie veliké nahoru z moře a dvorné ryby, potvoryorské, vezú etc. A tak JMKská řekl, že chce za námi v pondělí neb v úterý aneb konečně v středu do toho města Avevilla přijeti, abychom my napřed jeli etc.

Nazajtršie v sobotu jeli sme od krále zasě ku panu Albrechtovi do toho města Amiens; a tu pan Anton pověděl panu Albrechtovi, což králova Mt rozkázal.

Nazajtršie v neděli, den sv. Jana Křtitele božieho [24. června], jeli sme X leuk do toho města Avevilla, kdež nám králova Mt rozkázal. A když sme tam přijeli, z miery sě nám velmi ti 11

třeštění lidé divili. A byl král řekl, že v pondělí neb v úterý aneb konečně v středu do toho města Avevilla za námi přijede a že nás ihned tu chce slyšeti. Tehdy nepřišel, než po několika dnech přiblížil se k tomu městu Avevilla, že jedné V leuk od něho byl v jakés vsi jmenem Dumpiir [Dompierre], a v té vsi jest tvrz v bahnech etc. A tu byl král i s královú;²⁾ neb králová, když sme my přijeli do toho města Avevilla, byla tu i s králem cyprským, bratrem svým, a nazajtršie v pondělí po sv. Janu ihned tam do té vsi i s tím králem jela. Tehdy, když král nepřišel v úterý ani v středu, jakož nám byl řekl, i jel k JMti po druhé pan Anton, jedné sám třetí; a v tom JMti rozkázal po panu Antoniovi, abychom k JMti na tu tvrz Dumpiir v sobotu po sv. Petru a Pavlu přijeli etc. Mezi tím ve čtvrtek před sv. Petrem a Pavlem zval byl pan Albrecht Kostka k obědu radu vévody mediolanského³⁾ a některé staršie měšťany toho města Avevilla, a ti se velmi divili, že Čechové tak se pěkně a slušně mají v krmiech etc.

Tehdy v sobotu po sv. Petře [30. června] jeli sme ráno k králi do té vsi Dumpiir; a když sme přijeli IIII leuky od Avevilla do vsi jmenem Krs [Crécy],⁴⁾ jedné jednu leuku od toho Dumpiir, kdežto král na lovu byl, a tu sme sniedali etc; a pan Anton jel odtud opět sám třetí k králi, aby zvěděl, kterou by hodinu mohl přístup k JMti býti. Tehdy jest přijel zasě k nám, snad mohlo býti ve čtyři hodiny s poledne, jako by v Praze⁵⁾ bylo ve XXti hodin. A tu sme ihned jeli k králi; a kdy sme k té vsi přijeli, kdež král byl, vyjeli proti nám z té vsi jakýs znamenitý pán a jiní rytieři té země franské a přivítali nás; a ten do své aneb před svú hospodu nás vedl, a tu před hospodú ssedavše s koní, ihned sme na tvrz šli s tím pánem k králi. A když nás na tvrz pustili, tu sme před pokojem královým dobře dlúho stáli, než nás před krále pustili. A když nás před JMt pustili, tu pan Albrecht Kostka najprve pověděl pozdravenie od krále českého. Tehdy pan Anton také učinil pozdravenie od krále uherského a polského⁶⁾ a také ihned od obú králí dal listy věřicie etc. Tehdy král četl sám listy věřicie své radě a najprve

krále českého. A když jest je všechny přečetl, tehdy kázal panu Kostkovi a panu Antoniovi, aby sedli na stolič, proti k tomu připravené; a oni se zbraňovali a nechtěli seděti, až rada králova řekla, že jest ten obyčej, aby poslové královští sediece poselstvie dáli etc.⁷⁾ A prvé než jsú sedli, mluvila sta dva z rady, přistúpivše ku panu Kostkovi a panu Antoniovi, od krále: že JMt žádá, aby, což najkratšejie mohú, poselstvie dáli a krátce mluvili. Tehdy pan Kostka řekl, že chce krátce mluvit.

A tak sedše, mluvili sú; najprv pan Albrecht Kostka mluvil latině, omlúvaje se, že by raději rytierské běhy chtěl vésti, nežli před tak mocným a najkřestanštějším králem mluvit. A tak mluvil dobře dlúho a mnoho, ješto sém tuto nemohl všeho slovo od slova popsati. Než krátce konec a rozum všie té řeči byl jest tento: že král český žádá a prosí krále franského jakožto krále najkřestanštějšieho a toho, jenž miluje obecné dobré viery křestanské etc, aby JMt ráčil učiniti sněm a svolanie králóv, kniežat etc. křestanských, aby se oni osobně aneboli rady jich s plnú jich mocí sjeli v jedno miesto a v jeden čas, kdež by a kdy by král franský ukázal a položil; a že toho žádá král český pro chválu boží a pro zvelebenie viery křestanské a cierkve svatě římské obecné a pro svatú říši křestanskú etc. A to jest dobře široce a dlúze vymlúval, že jest tomu jednak byla hodina neb vice etc. Též jest také i pan Anton mluvil o túz věc od krále polského latině a od krále uherského franský; ačkoli⁸⁾ mluvil jest od obú králí vice nežli to, což jest pan Kostka od krále českého vymlúval, neb jest mluvil, vypravuje, kterak se jemu vedlo u krále uherského, že sú jej tam chtěli někteří biskupové v kletbu vehnati, a co jest tam slyšal o králi franském, kterak jest o JMti papež rozpisoval, haněje JMt etc; též i o příhodách, kteréž sú se jemu dály u krále polského etc.; a také vypravoval, co se jest jemu přihodilo, když jest ještě kdy jel od krále franského ku pánóm Benátčanóm; a kterak se k králi franskému JMti král český, král polský a král uherský laskavě mají a jich lidé poddaní kterak velmi krále franského milují i zemi franskú, a zvlášt páni

čeští že jsou velmi přichylní k králi i království franskému a též páni Benátčané; a to vše velmi jest široce vymlúval latině i fransky etc.

K tomu král franský skrze svého kancléře odpověděti kázal, že ta věc a žádost krále českého, kterou jest pan Albrecht Kostka mluvil, jest věc veliká a že tak brzo na to odpovědi neslušíe dáti, než s dobrým rozmyslem; a tak rozkázal, abychom zase do Avavilla jeli, a že za námi král přijede v úterý aneb konečně v středu ihned po nás a tu že o všecky věci chce nám konec a místo učiniti. A tak sme ihned ten den v sobotu zase do toho města Avevilla jeli a přijeli sme večer etc.

Potom v pondělí, v úterý i v středu [2., 3. a 4. července], když byla králova rada, patriarcha jerusalemský, biskup brojcenský a pan kancléř i jiní páni, do rady příslušející,*) před králem přijeli za námi do toho města etc., posielali po pana Antonie a tu s ním, jakož jest on pravil, dvorné hádanie mievali, a zvláště o tom sjezdu aneb sněmu všech králuov i kniežat i o jiných věcech etc. A rozkázali jemu, aby mluvil s panem Albrechtem o to, aby listy ukázali, literas commissorias latině, česky listy moci neb poručenství; a tázali: kterou moc, latině libertatem, máte? etc. Tehdy pan Albrecht Kostka dlúho toho učiniti nechtěl, a to proto, aby samému králi tu moc a listy okázal. A když pan Anton v[ž]dy o to s pilností stál a mluvil, pravě, že jest tak král jim rozkázal, aby oni, totižto ti biskupové a pan kancléř s jinú radú, od nás zvěděli, jaké listy poručenství neb moc máme, co jednati a konati, tehdy pan Albrecht Kostka chtěl také sám s těmi listy k nim jíti etc. A pan Anton řekl, že jsou jemu samému rozkázali bez pana Albrechta Kostky a že jest tak král jim rozkázal a také že nechtěli by toho mluvíti před panem Kostkú, co mají ku panu Antoniovi mluvíti. To vše pan Anton ku panu Kostkovi mluvil; a dále řekl pan Anton, že jest ten obyčej takový krále franského Ludvíka nynějšieho etc. A tak že jest v[ž]dy namluvil pana Albrechta, že jest jemu listy comisorij dal. A vzav

A když jsou biskupové s jinú radú listy ohledali, opět jsou jiné hádanie se panem Antoniem měli, praviec, že nemáme my od krále českého žádného jiného poručenie a moci listem dané, jedné toliko tu, abychom přátelství a spříeznění ta, kteráž jsou byla mezi královstvími a králi franským a českým, tvrdili a konali etc. A k tomu se jest pan Anton seznal, že jest to tak a že v tomto času nynějšieho poselství nebylo jest nám vět-

Byly král giesky svou rukou žc

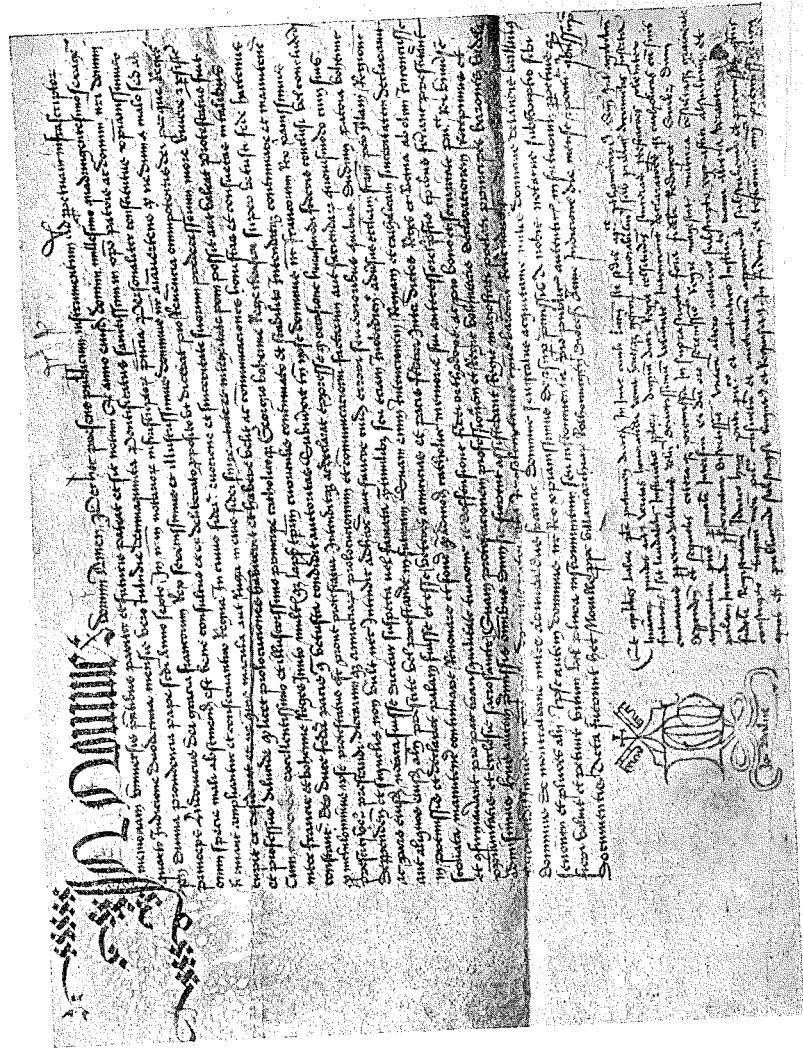
Podpisy francouzského krále Ludvíka XI. a Jiřiho z Poděbrad.

šieho poručenie listovníeho třeba, než ty smlúvy toliko konati etc.

A po několika dnech, ještě v[ž]dy před královú příjezdú, obelali jsou pana Albrechta a pana Antonie spolu pan kancléř, patriarcha jerusalemský a biskup brojcenský a jiná rada krále franského etc., abyšta spolu přišla k nim do páně kancléřovy hospody. Tehdy jsou šli; a tam jsou s nimi dvorná hádanie měli a žádného do pokoje nepustili, než je sama dva. A Ruprecht, Václav Strachota a Jaroslav poslúchali sme u jakéhoš okna, ani na se křikají a dvorné hádanie mají, a zvláště o tom sjezdu

neb sněmu kráľuov a kniežat etc., praviec, že toho neslušie žádati králi českému, zvláště bez povolenie Otce svatého, papeže, a ciesaře křestanského etc.; a že by to najlépe příležalo jednati Otcí svatému s ciesařem, a aby se král český v to nepletl; i o tom spříeznění krále českého s kráľem franským že by to nemělo býti bez vědomie Otce svatého etc. Jiných mnoho řečí ústípných a neuzitečných zvláště patriarcha, kancléř a jakýs mistr mluvili, ješto sěm jich všech nemohl psáti ani spamatovati etc. K jich řečem najprv počal odpoviedati pan Anton horlivým a křiklavým hlasem, řka: „Čert v tom papeži! Nenie horšieho a nešlechetnějšího člověka v světě, a v[ž]dy chcete, aby bez něho nic dobrého nebylo jednáno.“ A jiných mnoho řečí mluvil jest, velmi se hněvaje etc. A pan Albrecht také mluvil, že „všecky věci, kteréž na Otce svatého slušejí, zachováme Jeho Svatosti a též i ciesařově Mti etc.; ale divná jest věc, že vy, prelátové, neradi vidíte aneb nedopúštíte, aby co dobrého světšti lidé sami mezi sebú jednali, než všecko aby skrze moc a duostenstvie prelátské šlo; a o všech věcech světských abyšte vy duchovní věděli“ etc. A jiného také mnoho mluvil, dotýkaje, že bez odpuštění Otce svatého muože, kto chce s kým chce, dobře býti etc. A to proto řekl, že jsú mluvili, že králi franskému neslušie se spříezniti s kráľem českým, neb jest v papežový kletbě etc. A také že z Čech psali za námi listy, vypisujíc o králi českém i o kráľové JMti i o nás všech poslech, že jsme všickni kacieři, a jiných mnoho nešlechetných věcí, jakož sú nám pravili rada krále franského, co jsú z Čech za námi psali, stojiec o to se vši pilností, aby král franský nic s námi nekonal, oč bychom byli poslání, a to proto, že jsme kacieři všickni etc.¹⁰⁾ Ješto bylo to velmi těžko slyšeti. A milý Pane Bože, rač ty dáti znáti a rač je zjeviti, aby vice o zlé a nešlechetné kráľovstvie českého nestáli etc.!

Potom v úterý před sv. Margretú [10. července] přijel za námi král do toho města Avavilla a v[ž]dy neučinil, což nám byl řekl salva grauatica[?] etc. Neb nám byl řekl, že chce za námi přijeti v úterý aneb konečně v středu, a potom nepřijel až po

Prohlášení
krále Ludvíka XI. o pravotě
věři při jednání s českými
posly 15. července 1464.
Archives nationales v Paříži

tém dni; a také řekl, že nás chce vypraviti v VI^ti dnech a že JMt nechce jeti z toho města Avavilla, až nás vypraví. A to se jest vše nestalo. Než nazajtříe v středu šel pan Anton k JMKské a JMti prosil, aby nás ráčil vypraviti zase do Čech etc. A JMt rozkázal po témž panu Antoniovi, abychom jeli s JMtí do města řečeného Dyepa [Dieppe], XII leuk od

Albertus Kostka de postupis Advocatus
Archionatus Lusace manu propria

Antonius arm. milis de gratia h. Supremus magister cum firmatione
que sunt in regno Bohemie et suis dominis manu propria Scripsit

Podpisy českých zástupců Albrechta Kostky a Ant. Mariniho na česko-francouzské smlouvě z 18. července 1464. Archives nationales v Paříži.

Avavilla; a jest město dosti pěkné, leží vedle moře na břehuorském, ale velmi nezdravé v něm povětríe od smradu rybného, ješto mnoho ryb morských v něm prodávají, a hromady jich veliké ležie a smrdie etc. A suol u něho také vařie etc.

Tu sme v pátek den sv. Margrety [13. července] jeli do toho města Dyepa s králem. A přijeli sme prve nežli král, neb král spal o poledni v nějakém městečku jmenem Sentryn, dvě leuce od městečka Eou [Eu], kdež sme my chleba nemohli mieti; tak veliká hojnost etc. A tu se počíná krajina Normandia etc. A u večer, snad mohla býti hodina na noc [9 hod.], 17

přijel král za námi do toho města Dyepa velmi v mále etc. A nazajtřie se pan Albrecht hněval etc.

Nazajtřie v sobotu jel král na jakýs hrad, dvě leuce od toho města Dyepa, jmenem Akar [Arques]; na stráni leží a nic pevný ani pěkný není etc. Tu biskupové i kancléř řekli, abychom za králem na ten hrad jeli; a pan Albrecht nechtěl jíti etc.

Nazajtřie v neděli [15. července] jel král dále za ten hrad jednu leuku na jakéhos měštěnána z Dyepa tvrzici, dobře špatnú jmenem Novilla [Neuville]; leží podle potoka, kterýž teče k městu Dyepa, a leží sama o sobě etc. A ten den v neděli poslal král, abychom k JMti jeli. I jeli sme po obědě tři leuky na tu tvrz. A tu jest pan Albrecht s králem mluvil, ješto sme my tu všickni nebyli, než toliko pan Anton a jiná rada etc. A ten den ihned tu přijat jest pan Albrecht do rady krále franského a na to majestát vzal, aby všech požitkuov, všech duostojenství jakožto nejvyššie JMtirada požíval etc.; a na to jest ihned králi přísahu učinil. A druhý majestát zjednal jest pan Albrecht knězi biskupovi vatislavskému, panu Joštovi,¹⁹⁾ a přísahu od něho učinil také do rady; a sám přísahu má učiniti, když rada krále franského do Čech přijede po Všech svatých. A tu jest ihned král přikázal patriarchovi jerozolimitanskému a biskupu brojcenskému, panu kancléři a jiné své radě, kteráž tehďáž při JMti byla, aby listy ty, kteréž konati mají, aby bez meškání konali a psali, tak jakož jsou první listové těch smluv a spříeznění byli mezi králi a královstvími franským a českým. A tak jest pravil pan Anton, že jest král řekl v radě k těm biskupóm a jiným etc., řka: „Buď komu libo nebo žel, já chci s králem českým dobře býti a s ním v přiezeň a v přátelství vstúpiti!“ A ihned kázal své radě, aby listy konali etc. A tu ihned na té tvrzici požehnal jest¹⁹⁾ pan Albrecht krále; a jeli sme zase ten den v neděli zase do toho města Dyepa etc.

Nazajtřie v pondělí ti biskupové s jinú radú okazovali panu Albrechtovi a panu Antoniovi spis, složivše a sepsavše těch smluv a spříeznění králuov a království českého a franského

etc., kterak by se jim líbil; a tak ohledavše ty složené spisy, ihned se jest nelíbil ten spis v mnohých kusiech etc., a tak, že jsou odložili do úterého, aby se o to všickni sešli, i biskupové i jiná rada etc.

Nazajtřie v úterý sšedše se spolu do hospody patriarchy jeruzalemského, počal jest mluvíti patriarcha jeruzalemský, pravě,

Podpisy francouzských zástupců Hugona de Bournasel a Roberta Biota na česko-francouzské smlouvě z 18. července 1464. V korunním archivu v Archivu země české v Praze.

že jest dosti na tom, což ten spis ukazuje a v sobě zavírá, kterýž jest nám již byl ukázán. A pan Albrecht nechtěl k tomu svoliti nikoli, a to proto, že jest ten spis v sobě zavíral a zvláště vymieňoval, aby ty smlúvy a spříeznění to nebylo na přiekaz vévodě burgundskému, a zvláště v tom, což by se tklo země lucemburské, pravě a široce vypravuje, kterak nynějšieho krále franského Ludvíka otec¹⁴⁾ kúpil jest zemi lucemburskú od králové polské za LX tisíc zlatých a že nynější král franský Ludvík dal jest ji vévodě burgundskému, jakožto vyvole[né]mu otcí svému a přieteli najmilejšiemu etc. Ty věci vymlúval jest patriarcha velmi široce a vysoce etc. K tomu jest pan Albrecht krátce odpověděl, řka, že „o ty věci nejsme posláni, bychom to nyníe měli jednati, než vy, páni preláti, 19

abyšte ráčili věděti, že králová polská žádného jest práva neměla prodávati zemi lucemburskú; neb král Ladislav nebyl jest dědic pravý země české, ani králová polská sestra jeho dědička, než byl jest král Ladislav slavné paměti volen a vzat za krále do Čech etc. A pak jestliže by jaké právo vévoda burgundský okázal aneb měl, dobrěť muož král český s LX tisíc zlatých býti, budelit' chtieti zase lucemburskú zemi mieti; než nemohlať jest králová polská žádným obyčejem lucemburské země k dědictví komu prodávati. A pak jestliže to vévoda burgundský okáže, proč by toho nepožil: my o to nyní nejsme posláni, aniž co chceme jednati, co by se té země tklo; aniť my jíe odjímáme vévodě burgundskému, ani také chceme ji těmito smlouvami a spřízněním prostě odtrhnúti od království českého; neb vieme, že jest ta země lucemburská skrze staroslavné paměti krále franské k věčnému držení a k věčnosti k království českému dána a připsána, a bude-li král český, pán náš milostivý, ráčiti ji zase mieti, nechť o to stojí: my nyní nejsme posláni o to v tomto poselství" etc. A jiných mnoho řečí bylo jest o zemi lucemburskú, ješto sěm jich nemohl spatovat ani psáti. Také mluvili velmi pilně o to, jestliže chceme, aby ti listové psáni a konáni byli, aby nestálo psáno in litera commissoria, v listu poručenie od našeho krále: „vévoda lucemburský etc.", než jakož jsou staří listové, jichž jsme přiepisy s sebu měli, a že král franský tak chce učiniti, jakož starých smluv zápisové ukazují etc. A k tomu sme my velmi rádi svolili etc.

Nazajťrie v středu [18. července] psali sme znovu literam commissorium, list poručenie, a ihned ten den dali sme jim jej. A když jsú ohledali patriarcha jeruzalemský a biskup brojcenský ten list, opět se jim nelíbil, neb bylo psáno v něm: „Jiří, boží milostí král český, markrabie moravský, vévoda slezský a markrabie lužický etc.", než aby stál jediný titul takto: „Jiří, boží milostí král český etc.", a že též král franský v svého listu poručenie své radě chce se psáti jedniem toliko titulem takto: „Ludvík, boží milostí král franský etc.".

A tak nazajťrie ve čtvrtek opět sme museli jiný list, jakož staří listové ukazovali, k jich vuoli psáti; a k tomu sme svolili a napsavše, i donesli sme jim opět a ukázali; a když sú jej ohledali biskupové, přijali sú jej. A když sú přijali, tehdy sme žádali na nich, aby nám pójčili hlavnieho spisu složeného těch smluv, abychom, napíšíc list hlavní, i dali jim jej od krále českého, a oni také nám od krále franského svého etc. Tehdy patriarcha jeruzalemský a sekretář Rolant podali nám spisu toho, kterýž nám prve ukazovali, k němuž sme my také prve svoliti nechťeli; a tak nám řekl pan sekretář Rolant krále franského, že jest již hlavní list po tom spisu napsal a zapečetil etc. Tehdy sme my k tomu opět svoliti nikoli nechťeli, bychom pak tak bez těch listuov i beze všeho zjednání zase do Čech jeti měli, a že, bychom to byli věděli a by nás král franský svými listy o tom byl neubezpečil, byli bychom o ta spřízněnie a o těch smluv tvrzenie jednú nohú ven z českého království nevyjeli, a že jich jest tak dobře králi franskému, jako králi českému potřebie etc. A jiných sme mnoho řečí dobře vysokých jim domlúvali, tak že jsú nám k těm řečem žádné jiné odpovědi nedali, než chceme-li ten spis jinak mieti, a zvláště v tom kusu svrchu dotčeném o zemi lucemburské, abychom o to k králi jeli a o to s JMti sami mluvili etc., a že oni toho bez královny Mti vědomie nesmějí aniž mohú učiniti, aby ten spis jinak změnili etc. K tomu sme my svolili a chtěli sme ihned k králi jeti. A oni poradivše se, i řekli nám, abychom nejzdili, že sami chtějí jeti, aby jedné pan Anton sám s nimi jel.

A tak se stalo, že jel patriarcha jeruzalemský a biskup brojcenský a náš pan Anton s nimi etc. A když sú zase od krále přijeli, tu nám pan Anton pověděl, že králová Mt kázal nás odbýti vedle naše vuole, a jakýžkolivěk zápis vysokého závazanie a spřízněnie my od našeho krále jim učiníme, že oni od krále svého takový ve všech kusiech mají nám zase učiniti. A tak se stalo, ačkolivěk s velikú naší prací, neb jinde v jiném místě byl pan kancléř krále franského s pečetí a jinde sekretář, 21

kterýž měl listy psáti; až na nás musilo přijíti a přišlo, aby-
chom my od sebe listy jim od našeho krále davše, i psali sme
sami od krále franského, a pan kancléř se panem sekretářem
a s jinú radú přísahu učinivše, zapečetili etc., a to teprv potom
v městě Rotomagu [*Rouen*] etc. A tak sme tu obmeškali se
v tom městě Dyepa až do neděle pro jich dvorné kajklování
etc.

HLAVA TŘETÍ: NÁVRAT

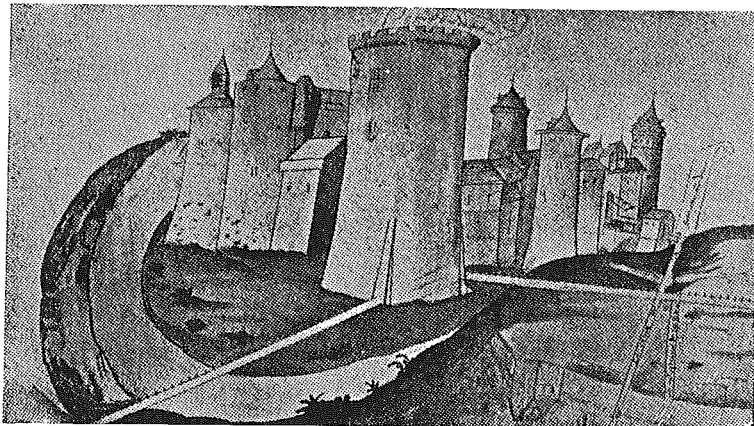
V neděli den sv. Marie Magdaleny [22. července] . jel král opět
jinam s té tvrzice v tu stranu k městu Ruan, latině Rotomago,
a tu byl kdes jedné dvě míli od toho města Ruan. A my sme
jeli ten den v neděli z toho města Dyepa XIII leuk do města
Ruan a ten den sme sniedali v jakés krčmě, a tu listy Hanu-
šovi Causarowi na heroltstvie, od krále českého dané, ukradli
etc. A nedaleko od toho města Ruan převrátil se mnich s kurv.
na voze sedě, na páně Antoniově etc. A pan Albrecht naň dvor-
ně lál etc., a zvlášt že pan Bavor byl klekl etc.

Nazajtřie v pondělí rozžehnali sme se s panem Antoniem a
rozjeli; a zuostavili sme tu Václava Strachotu a Leonarda,
neb nechtěl pan Albrecht Jaroslava ostaviti etc., aby dočekali
pana kancléře a sekretáře, aby listy dokonali a zapečetili již
napsané etc. A sami sme ten den v pondělí jeli XII leuk dobře
velikých z Ruan do vsi jménem Villa Sancti Clarii, Ves sv.
Clarya [*St. Clair*] etc.

Nazajtřie v úterý jeli sme XIII leuk ku Paříži a leželi sme tu
noc v městě sv. Dionysia [*St. Denis*]. A na cestě sme sniedali
v městě jmenem Pontors [*Pontoise*], a teče pod ně řeka jme-
nem Ors [*Oise*]. A tu sme teprv vjeli do pravého Frankrejchu,
zasě jedúc, neb sme prve po levé ruce nechali jeho, tam jedúc
k králi etc. V tom Pontors byla bitva Frank s Švajcary etc.⁴⁾

Nazajtřie v středu den sv. Jakuba [25. července] ráno ve mše
[sic] v kostele sv. Dionysia ukazovali nám svátostí velmi mno-
ho, ješto sém jich ani popsati mohl, než divil sém se toliko,
ani spamatovati, neb jich jest velmi mnoho, i klejnotuov velmi

drahých, koruna krále franského, krucifixy dva jako pachole v VII letech, zlatá, oba litého zlata, tak ti kněží pravili, a jiných velmi mnoho klejnotuov, a velmi jich špatně chovají etc. A ten den na sv. Jakuba jeli sme III leuky velmi malé, jako by dobrá česká míle byla, do Paříže. Tu sme v Paříži byli ve čtvrtek nazajtříe a chodili sme na věže u Matky Božie, francky Notra Damma etc., kostel najznamenitější v Paříži; a

Hrad v Rouenu (1525) z „Livre des Fontaines“ Jak. Lelieura.

s těch věží sme se dívali širokosti, dlúhosti a velikosti města Paříže, neb všicku Paříž s těch věží muož shlednutí etc.

Nazajtříe v pátek chodili sme za Paříž do klášteruov etc. A zatím přijel Václav Strachota s Leonardem a přinesli listy, jichž sme čekali etc.

Nazajtříe v sobotu vypravili sme posla jjezdného Klause do Čech k KMti, písíc JMti, že na vlaské země zasě se do Čech navracujem a kterak se nám vedlo etc. A ten den v sobotu jeli sme XIII leuk v tu stranu k vlaským zemiem, do vsi jmenem Tamps [Etampes?] etc.

Nazajtříe [29. července] sme jeli XXti leuk do města Orliens [Orléans], latině Aurelianensis etc.; a jest kniežecstvie ta krajina, a v tom městě jest biskupstvie, a teče pod ně řeka dobře

veliká a most přes ni dlúhý etc. U něhož zbito LX tisíc Englišuov, kteréž jakás panna Johanna porazila, tak nám pravili Franci etc.^{1a)}

Nazajtříe v pondělí jeli sme XI leuk do vsi Perfitte [Pierrefitte-les-Bois], latině Petra Ficta etc.

Nazajtříe v úterý jeli sme XI leuk do města Burges [Bourges], latině Burgensis civitas; a jest kniežecstvie, drží je nyní krále franského nynějšího bratr, knieže Karel.²⁾ A tu sme viděli pěkný duom, tak pravie, že dielo toho domu stojí sto tisíc zlatých, a jeden komín³⁾ v komoře stojí tisíc zlatých, jest pozlacený etc. A v tom domu viděli sme jakého velikého draka kuoži, zpuosoba ještěrky, ale velmi veliká etc. A tu sme byli dva Franky vzali, aby koltry a koberce v Čechách dělali; a potom se všickni ukradli etc.⁴⁾

Nazajtříe v středu jeli sme VII leuk do vsi jmenem Dun la Roy [Dun le Roi], latině Da Regi; jest ves dosti veliká.

Nazajtříe ve čtvrtek [2. srpna] jeli sme XI leuk do města Borbon [Bourbon], a jest v něm teplice. Tu sme se také myli v té teplici a pasovali sme se dvorně etc. A jest ta krajina kniežecstvie a slove kniežecstvie borbonské etc.

Nazajtříe v pátek jeli sme V leuk z té teplice do města Molinis [Moulins]; a tu jest dvorem knieže borbonské,⁵⁾ a jest město dosti pěkné a hrad v něm. A to knieže, pravie, že má dceru krále franského, tak jsú nám v tom městě Franci pravili; pak neviem, jakú dceru etc. bostardku.

Nazajtříe v sobotu jeli sme VII leuk do městečka hrazeného, malého, jménem Varena [Varennes sur Allier] etc.

Nazajtříe v neděli [5. srpna] jeli sme po obědě IIII leuky do městečka také hrazeného, jmenem Palisa [Lapalisse] etc.

Nazajtříe v pondělí jeli sme VIII mil dobrých českých do vsi jménem Ruana [Roanne], hrad v ní, a ves dosti pěkná; a odtud se již hory počínají v tu stranu k vlaským zemiem etc.

Nazajtříe v úterý po sv. Sixtu jeli sme XII mil dobrých českých do města Lionns [Lyon], latině Lugdonia. Tu sme byli v středu i ve čtvrtek [8. a 9. srpna], a byl v tom městě tehdy

jarmark. A bylo kupcuov z Normberka i odjinud drahně. A ti kupci a jakýs mistr Němec namluvili pana Albrechta, aby nejezdil na Mediolan a na vlaské země přes hory, praviec, že má blíže do Čech a cestu bezpečnú a že muož i s vozem jeti, jeda na Konstancii [Konstanz] a na Ulm etc.; a pravili, že jest jedné LXX mil z toho města Lyonu, jakož v něm jarmark byl etc., do Konstancije. A pan Albrecht, snad mněje, že by tak malé míle byly, jako v Frankrejchu, i nechtěl přes hory bez vozu jeti, než aby vuoz s sebú měl, že nemohl v[ž]dy na koni jeti etc. A tak poslal dvě pacholat a Jaroslava, a zjednali jakéhos vuodci, pidrmana, ješto ani cesty ani mluviti uměl.

I jeli sme s vozem v pátek, den sv. Vavřince, do městečka jménem Burgund [*Bourgoin*], VII leuk od Lionu; a pan Albrecht teprv v sobotu nazajtřie s dvořany svými na koních za námi jinú cestú přes hory jeli, až do města Jeneva říšského [Geneve]. A Václav Strachota také v sobotu do Vlach na učenie odtud z Lionu s kanovníkem jedniem od hrobu sv. Jakuba [Compostella] jel etc.

Nazajtřie v sobotu jeli sme s vozem X leuk do městečka hrazeného, jménem Belehy [*Belley*]; a sniedali sme v městečku jmenem Genensis [St. Genix?]. A ten den také převozili sme se velmi nebezpečně přes řeku jmenem Rodanus [Rhone]. A tu sme vjeli do země neb krajiny zafojské [Savojsko], latině Sabaudia etc.; a jest krajina přepřieliš hornatá etc.

Nazajtřie v neděli [12. srpna] jeli sme IIII leuky, po mši posniedavše, do městečka hrazeného, jmenem Seseli [*Seysse*]; a tu vévoda zafojský dvorem bydlí;⁶⁾ a jest městečko s obú stranú okolo Rodanu mezi horami ustavené a most přes vodu Rodan etc. A ten den sme jeli tú přepekelnú, ne cestú, ale skalami a horami, ješto jest tudy říedký aneb žádný dobrý⁷⁾ nikdy nejezdil s vozem takovým, jako my etc.; a nemajíce cesty, musili sme, vuoz rozebravše, i plaviti po Rodanu proti vodě jednak míli českú etc. A tu se stýskalo živu býti, aneb spieše někam preč utéci etc.

26 Nazajtřie v pondělí před Matky Božie nanebevzetím plavili

sme opět vuoz proti vodě po Rodanu z toho Seseli vice než puol míle, nemohúc jinudy s vozem jeti. A potom sme jeli těmi horami přepekelnými VI mil do města Jeneva říšského. A tu sme přijeli v velmi veliký déšť; a jakás bezmohzá bába bohatá, přijavši nás do hospody U anjela, i vyhnala nás z hospody ven v ten déšť, zvěděvši, že sme z Čech, a kaceřovala nás etc. Tu sme se vprosili do hospody čtvrté odtud od té báby etc.⁸⁾ A nazajtřie v úterý teprv pan Albrecht a dvořané jeho na koních přijeli etc. Tu byla přišla dva počestná městěniný ku panu Albrechtovi. A když jim pan Albrecht pověděl, že král český vstúpil v punt neb v přiezeň s králem franským, tehdy, když to uslyšali, velmi se lekli, proto že mají s králem franským ocs činiti a zvláště že na ně král franský sahá, chtě je pod své manstvie podmaniti etc.

Nazajtřie v středu den Matky Božie nanebevzetie jeli sme X leuk velmi velikých podle jezera do města Luzana [Lausanne]. A tu se nám poslední Frank, kterýž koberce měl dělati, ukradl. A v tom městě mají v kostele mnoho odpustkuov Matky Božie etc., a lidí mnoho, mužóv i žen, volavých⁹⁾ i kněží etc.

Nazajtřie ve čtvrtek jeli sme III míle velmi veliké horami, větčie [mi] než v Čechách, do městečka jménem Modun [Moudon], hrazeného. A tu sme již vjeli do země švajcarské etc.

Nazajtřie jeli sme V mil do Freiburku, města dobře pevného, švajcarského a dobře ohrazeného etc.

V sobotu nazajtřie jeli sme III míle české velmi veliké do města Pern [Bern], kteréžto jest hlavnie město v Švajcařiech a dosti pěkné i pevné. A ten den přijevše, ihned sme šli do lázně a myli sme se s pěknými měšťkami, pannami i paniemi, všichni spolu etc.

Nazajtřie v neděli [19. srpna] po sniedaní jeli sme IIII míle veliké do vsi Longetol [Langenthal], česky Dlúhý Duol etc.

Nazajtřie v pondělí jeli sme V mil českých velmi velikých do města Poden [Baden] v Švajcařiech cestú velmi zlú; a na cestě sme sniedali v městě Ora [Aarau]; a tu byla k nám přišla jakás krásná paní, zemenínka, i divila se nám z miery velmi etc. 27

A tu kdy sme přijeli do Paden, byli sme tu v úterý a v středu a myli sme se s pěknými pannami a paniemi i hrabienkami v teplicech a byli sme veseli, tak že pan Bavor opět želel, že se jest kdy oženil. A vikář biskupa konstanského a jiné to kněžstvo a mnišie myli se s velmi pěknými jeptiškami, ješto byly s nimi z Konstancie přijely etc.¹⁰⁾

Nazajtršie ve čtvrtek před sv. Bartolomějem jeli sme z Poden IIII míle velmi veliké do města Vintrtuorn [Winterthur] etc. Nazajtršie v pátek den sv. Bartoloměje jeli sme IIII míle velmi veliké na Rýn do Konstancie, kdežto sú Němci zúfalí svatého mistra Jana Husi upálili. A tu noc, když sme tu leželi, velmi hrom bil, a jednak celú noc zlí kněžie proti hromu zvonili, a zvláště u sv. Petra in Summo, kdež sú sv. mistra Husa odsúdili na smrt etc.

Nazajtršie v sobotu jeli sme na jezeře, vsedše na lodí, V mil do městečka hrazeného Pregnic [Bregenz], na břehu toho jezera. A koně okolo jezera pacholci za námi vedli. A tu sme byli a koňóm odpočívali v tom Pregnic v neděli a v pondělí [26. a 27. srpna] etc. A to jest již v Eči [Tyrolsko] etc.

Nazajtršie jeli sme V mil v zemi kniežete Zigmunda¹¹⁾ v Eči, do městečka hrazeného v horách jmenem Plugnic [Bludenz] etc.

Nazajtršie v středu jeli sme IIII míle; a více sme všickni šli pěš, nežli jeli, horami převelmi velikými korutanskými do vsi jmenem Pugnén [Petnen?] etc.

Nazajtršie ve čtvrtek [30. srpna] jeli sme dvě míli veliké do vsi Landek; a jest hrad nad ní kniežecí etc.

Nazajtršie v pátek jeli sme VI mil velikých do dvora jmenem Petenau [Pettnau]; duvor a duom hostinský velmi přípravný, a hospodyně, bába velmi zlá, kaceřovala nás i všecky Čechy etc.

Nazajtršie v sobotu jeli sme tři míle do města Ispurku [Innsbruck], kdežto kněz Zigmund Ečský dvorem bydlí; a byl tehdy knieže i kněžna před morem přeč utekli. A stáli sme v hospodě velmi přípravné a dobré etc.

Nazajtršie v neděli [2. září] jeli sme jednu míli do města Hally [Hall], ješto suol vařie. A tu sme ihned na lodě vsedli, ješto

sme byli poslali Leonarda, a on lodě dvě veliké najal; na jedné sme XXX koní bez jednoho plavili a sami se na druhé po řece Jin [Inn] až do Pasova etc. A ten den sme ještě plynuli V mil od Hally do města kniežete Ludvíka Bavorského jmenem Rotenburg [Rattenberg] etc.; hrad nad městem pěkný a ochotní lidé v tom městě etc.

Nazajtršie v pondělí po sv. Jiljí plynuli sme XII mil do města také kněze Ludvíkova jmenem Vosrburg [Wasserburg]; město dosti pěkné a pevné, Jin řeka okolo něho se točí, a hrad v něm také kniežecí etc.

Nazajtršie v úterý plynuli sme VIII mil velikých do města Praunau [Braunau]; a ten den sme plynuli mimo město Mildorf [Mühldorf]¹²⁾ pěkné a Etyng [Oetting], také pěkné etc.

Nazajtršie v středu [5. září] plynuli sme VIII mil do města Pasova [Passau] a plynuli sme mimo město Šardying [Schärding] etc. Tu v Pasově pověděli nám, že v Čechách velmi mrú a že král český, pán náš milostivý, s králové Mtí a kniežaty¹³⁾ ujel jest před morem do města Mostu z Prahy etc. A pan Albrecht, pochtev jeti k JMti do Mostu sám třetí neb sám čtvrtý, rozmyslil se potom a nechtěl od svých dvořan a od vozu nikam jeti, a to pro mor; neb sme se byli všickni velmi zamútili a lekli, když nám pověděli, že v Čechách mrú etc.

I nazajtršie ve čtvrtek plynuli sme VII mil doluov pod Pasov po Dunaji do vsi, a koně okolo vedli po zemi až do té vsi etc.¹⁴⁾

Nazajtršie v pátek jeli sme z té vsi od Dunaje IIII míle do městečka páně Janova z Rožmberka jménem Frymburg [Friedberg] a tu sme již do Čech vjeli; a ten den sme sniedali v městečku Hažlach [Haslach] etc.

Nazajtršie v sobotu, den Narozenie Panny Marie matky božie, jeli sme V mil velikých do Českých Budějovic. A ten den puol míle od Krumlova páně z Rožmberka¹⁵⁾ pode vsi Sveraz [Twe-ras] roznemohl se pan Albrecht Kostka velmi, takže ledva odtud dojel do kláštera k Svaté Koruně; a nazajtršie se polepšil, a přivezl jej opat toho kláštera na svém vozci do Budějovic. A tu nám v Budějovicích pověděli, že králova Mt, pán

náš milostivý, jest v městě Jihlavi. I vezl jest ten opat pana Albrechta ihned na hrad Hlubokú, neb tu v Budějovicích také počínali mřieti etc.

Nazajtrie v pondělí [10. září] jeli sme IIII míle veliké do Jindřichova Hradce; a tu nám pověděli, že králova Mt jede na Moravu do Brna etc.

Nazajtrie v úterý jeli sme IIII míle do Jihlavy; a tu sme již uslyšali, ano se onoho nedočítají, onen umřel, onen stuoně etc.

Nazajtrie v středu jel pan Albrecht na voze jedné sám čtvrt k králově Mti do Brna a dvořany své domuov na Litomyšl poslal. A ten den sme jedné jeli IIII míle do Meziříčie [Velké Meziříčí] na Moravě etc.

Nazajtrie ve čtvrtek jeli sme IIII míle do městečka Tišnova a tu sme zavinuli,⁴⁰⁾ neb sme [sě] oblúpenie báli etc.

Nazajtrie v pátek [14. září] jeli sme III míle do Brna. A tu sme králově Mti listy dali a poselstvie dokonali. A všemohúciemu Pánu Bohu buď chvála z toho na věky věkuov! Amen!

DENÍK VÁCLAVA ŠAŠKA Z BÍŘKOVA

o jizdě pana Lva z Rožmitálu po střední a západní Evropě r. 1465 – 1467, doplněný výňatky ze zápisků Gabriela Tetzla

Alšova obálka Slavíkovy úpravy deníku Šaškova. Telč 1890.

HLAVA PRVNÍ: PUTOVÁNÍ PO NĚMECKU

Léta vykoupení našeho tisícího čtyřstého šedesátého pátého, toho dne, který následuje po svátku svaté Kateřiny panny [26. listopadu], vydal se pan Lev na cestu.¹⁾

Vyjel z Prahy s dvaapadesáti koni a s jedním komorním vozem. Ze šlechty měl s sebou pány Jana Žehrovského z Kolovrat, Buriana ze Švamberka, šlechtice Acháce Frodnara, Pětipeského, Miroše, Poláka, Knysta(?), Indersyze(?), jakož i tři pážata, mezi nimi jednoho panského synka, a jiné vybrané šlechtické služebnictvo.

První noc ztrávil v Plzni. Vyzpovídal se tam s celou družinou ze svých hříchů. Druhou noc jsme zůstali na nocleh v Teplé [Tepl] v klášteře a odtud jsme potom jeli dále do Chebu [Eger], kde jsme opět zůstali na noc. Z Chebu se jelo do Neustadtu, odtud do Bayreutu, kteréžto město náleží markraběti braniborskému a leží ve Fojtlandu, z Bayreutu pak dále do Gräfenbergu²⁾ a odtud do Norimberka [Nürnberg].

Cestou mi pan Lev řekl o své cestě, že chce navštívit všechna křesťanská království a také všechna duchovní i světská knížetství v německých i vlašských zemích, hlavně však že chce k Božímu hrobu a k milému sv. Jakubovi. V Norimberku sebe a všechno své služebnictvo oblekl v mnohé zlatohlavové i sametové šuby s perlovými rukávy. S sebou měl také vlastní kuchaře, šafáře a hofmistra a ve všem zachovával knížecí mrav.³⁾

34 V Norimberku jsme pobyli dva dni a prohlédli jsme si tam tyto svaté ostatky: především nám byly ukázány jesle, do kte-

rých Matka boží kladla malého Ježíška, potom loket sv. Anny a zub sv. Jana Křtitele, jakož i kousek dřeva ze svatého kříže, na němž byl ukřižován Kristus, a hřeb z pravé ruky, kterým byl na kříž přibit. Potom nám ukázali meč sv. Mauricia, jakož i jiný meč sv. císaře Karla, který prý mu byl od Boha dán z nebe, aby ho užíval proti svým pohanským nepřátelům, a téhož císaře ostruhy, škorně a střevíce. Viděli jsme dále pouta svatých Petra a Pavla, kteří vytrpěli muka pro jméno Páně. Potom jsme spatřili kopí, kterým byl proklán božský bok Ježíše Krista. Na toto kopí položili kněží naše prsteny, aby ti, kdož by byli trápeni bolestí nebo pícháním v boku, měli stále po ruce spolehlivý lék. Kromě toho ukázali pánovi i jeho druhům mnohé jiné ostatky svatých, které zde nejsou zaznamenány. Dále bylo panu Lvovi dovoleno prohlédnouti si mnoho střelby, bombard a jiných válečných strojů, kterýmižto věcmi ono město převelice oplývá. Náš pán byl tam přijat přívětivě a laskavě.

Z Norimberka jsme dorazili do Heilsbrunna, což jest klášter, poddaný markraběti. V tomto klášteře se při mši nepozdvihuje krev Páně, ale proč se tak děje, jsem nezjistil. Po odchodu z Heilsbrunna jsme dojeli do Ansbachu, kde je sídlo markraběte,⁴⁾ a zůstali jsme v tom místě dva dni.⁵⁾

Pan Jan Žehrovský se tam utkal s Mirošem a najeli na sebe tak prudce, že shodili jeden druhého s koně. Frodnar však zápasil s kterýmsi dvořanem pana markraběte⁶⁾ a oba se udrželi v sedle. Přihlížela tomu také manželka markraběte se svými pannami, urozenými pány a rytíři i s množstvím jiného lidu. Když se to divadlo skončilo, markrabě vzal pana Lva za ruku, odvedl ho s ostatními jeho druhy na hrad a tam ho čestně poctil tanci a jinými hrami a podívánými.⁷⁾

Po odjezdu z Ansbachu jsme přenocovali ve Feuchtwangu⁸⁾ a potom jsme přijeli do Hallu. Je to město říšské, v němž vyvábí z vody sůl. Mají totiž v tomto městě studnu, z níž načerpají vždycky čtyřiaadvacet věder vody, kterou pak vaří tak dlouho, až se utvoří sůl. Kolem tohoto města teče řeka Ko-

cher.⁹⁾ Míli od Hallu leží hrad, obývaný zlými duchy, kteří tam nikomu nedovolují se zdržovati. Odtud jsme dojeli do městečka Waldenburgu, nad nímž se vypíná hrad, položený na vysoké hoře. Potom jsme byli na noc v Neuensteinu. Toto město jest spojeno s hradem, na němž má sídlo jeden hrabě.

Když jsme přijeli na panství pana z Hohenlohe, chtěli našeho pána na dvou místech přepadnouti, ale když viděli, že každý, pan Lev, páni, šlechtici i sluhové, má u sedla samostříl, řekli si, že jsme na ně příliš silní.

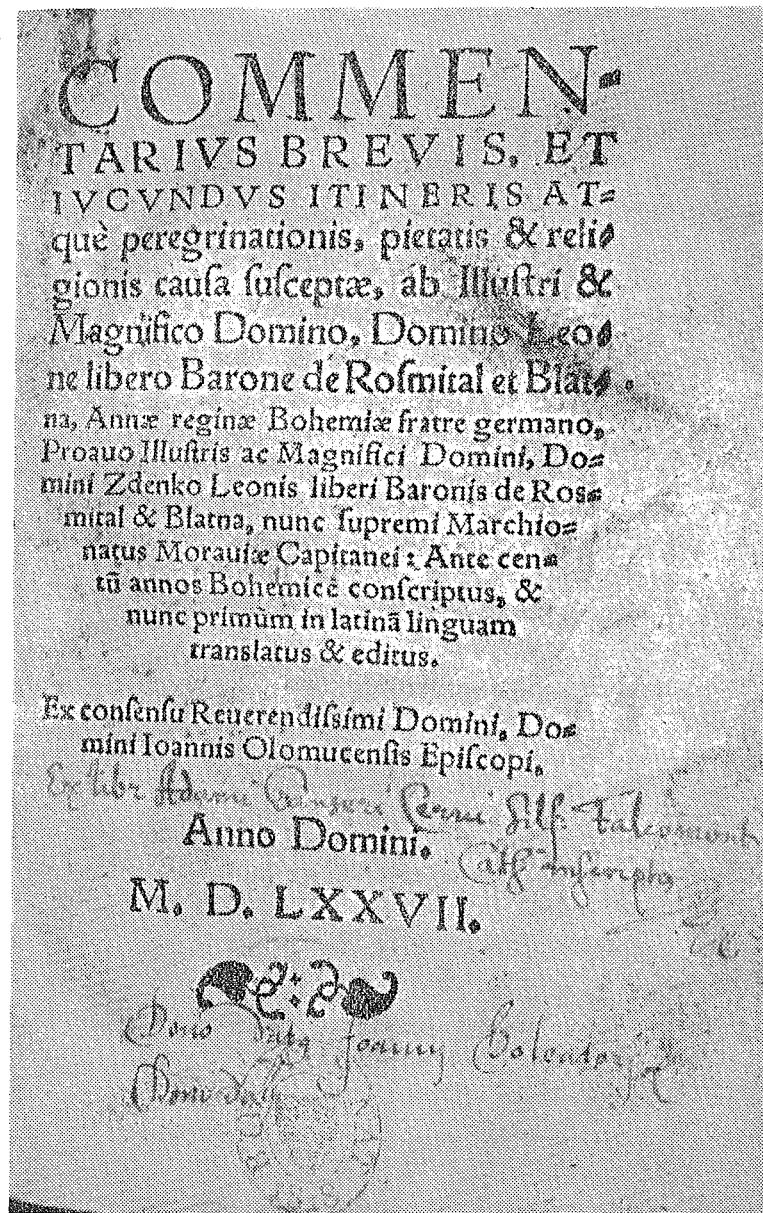
Z Neuensteinu jsme potom dorazili do Öhringen, kteréžto město i s hradem jest téhož hraběte.

Mladý Hohenlohe¹⁰⁾ tam přišel k panu Lvovi, daroval mu mnoho kančí zvěřiny a ovsa a přidal mu služebníka, aby s ním jel až do Halle[?] a Wimpfenu. Nějaký konšel daroval panu Lvovi vzácné víno.

Z Öhringen jsme jeli dále do Neustadtu, města taktéž poddaného řečenému hraběti. Odtud jsme se s doprovodem zmíněného hraběte dostali dále do Neckarsulmu. Jest to město říšské, ležící pod hradem. Potom jsme nocovali v Heilbronnu, městě říšském, položeném na otevřeném místě a oblévaném řekou Neckarem. Kolem města jsou krásné zahrady a líbezné louky. Odtud jsme potom dospěli do velikého říšského města Wimpfenu. Z Wimpfenu jsme jeli dále do Kronbachu; je to ves, vzdálená čtyři míle od Heidelbergu.¹¹⁾

V Heidelbergu jsme našli rýnského falckrabího.¹²⁾ Náš pán tam i se svými druhy vyvěsil praporec se znakem na znamení, že chce na jeho dvoře konati rytířské hry.

Již při vjezdu do Heidelbergu si pan Lev a všichni jeho šlechtičtí druhové zavěsili na krk klenoty. Učinili to ke cti falckraběte, protože jsme o ně chtěli na jeho dvoře honiti a kláti. Potom však řekli panu Lvovi, že falckraběte to velmi mrzelo, protože si myslil, že pan Lev to učinil, jako kdyby falckrabě neměl lidí, kteří by mohli s Čechy zápasiti a utkati se v turnaji. Přišli tedy od falckraběte uvítat nás toliko pánové Götz z Allentzheimu, Konrad z Eglofsteinu a Linhart Kemetter.

Titulní list latinského překlada deníku Šaškova od Stan. Pavlovského. Olomouc 1577.

Pan Lev je snažně prosil, aby mu vymohli přístup k falckraběti. Čekali jsme na to několik dní, ale nemohli jsme se k němu dostat. Šel tedy pan Lev k biskupovi ze Speyeru¹³⁾ a k panu Götzovi z Allentzheimu a žádal je, aby pana falckraběte poprosili, aby ho přijal. Slíbili to učiniti. Ale za několik dní potom přinesli panu Lvovi odpověď: falckrabí odjel štváti medvěda a teprve potom prý přijme našeho pána. Byla to odpověď vyhýbavá: falckrabí seděl stále na heidelberském zámku. Nechtěl nás k sobě pustit.¹⁴⁾ Stalo se tak proto, že pan Lev a jeho družina přijeli s klenoty na krku. Když jsme potom ráno chtěli odjet a vyrovnat krčmáři řád, falckrabě za nás zaplatil celou útratu a poslal pánovi člověka, aby s ním jel až do Frankfurtu.

Nad Heidelbergem stojí dva hrady. Jednomu říkají Nový a druhému Starý. Obvykle tam bydlívá sám falckrabě.

Po odjezdu z Heidelbergu jsme byli na noc v Bensheimu a potom ve Frankfurtě. To jest město říšské, veliké a bohaté. Protéká kolem něho řeka Mohan [Main], vtékající nad Mohučí [Mainz] do Rýna [Rhein]. Dorazili jsme do toho města právě na Štědrý den a zůstali jsme až do třetího dne. Třetího dne pozvali měšťané a kupci našeho pána na radnici. Zachovávají tam zvyk, že každého vznešeného šlechtice, který k nim na své pouti přijde, pozvou na radnici. Tam potom nabízejí a předkládají sdostatek pokrmů a nápojů, a nelze si ani vymyslet lepší nápojů, než jaké mají oni.

Jejich zákony jim zakazují, aby za celodenní stravování i s nápoji nepřijímali více než dvanáct haléřů. Tolik jsme platili také my.

Frankfurtané uctili pana Lva vínem v čestných džbánech, ale pán tu byl varován, že ho chtějí přepadnouti.

Když jsme potom odjeli z Frankfurtu, zůstali jsme na noc v Mohuči. Toto město jest podřízeno vládě mohučského biskupa a jeho hradební zdi jsou oblévány řekou Rýnem.

Město Mohuč darovalo panu Lvovi víno, ale biskup se dal zapřít a nechtěl pana Lva přijmouti.¹⁵⁾

Po této zastávce jsme na noc byli v Rüdesheimu, vsi ležící na Rýně,¹⁶⁾ a potom v Hörkopfu, taktéž přilehlém k řece Rýnu. Z Hörkopfu jsme přijeli do vesnice Neustadtu a odtud do Bacharachu, což jest městečko a hrad jednoho hraběte, ležící na břehu Rýna. Potom jsme se zastavili v Neustadtě. Toto město je poddáno biskupovi trevírskému¹⁷⁾ a také jest položeno na rýnském břehu. Po odjezdu z Neustadtu jsme přenocovali v Capelle, nad nímž ční nad Rýnem hrad jménem Hilfenstein. Z Capelly jsme dorazili dále do Hilfenfeldsteinu, města a hradu při Rýně.

Potom jsme nocovali v Koblenzi, městě biskupa trevírského. Toto město oblévá s jedné strany řeka Mosela [Mose!] a s druhé Rýn, do něhož se Mosela pod městem vlévá. Na druhém rýnském břehu jsou naproti městu dva hrady, také poddané těmuž biskupovi.

Tu jsme z nouze musili sednouti na vodu, protože náš pán byl se všech stran varován. A jeli jsme tak na dvou lodích až do Kolína [Köln].

Z Koblenze jsme na lodích dopluli ke Königsteinu, hradu ležícímu blíže Rýna, a potom k Mayenu, což také jest hrad, strmicí nad Rýnem[?]. Za Mayenem jsme potom nocovali v Englichu [Ingelheim?], což také jest město u Rýna,¹⁸⁾ a odtud jsme se dostali k Andernachu a stále po Rýně k Hammersteinu. Odtud jsme se plavili dále kolem hradů Rheinecku a Ruhburgu, kolem Linze a Crony, hradu Starbergu, městečka Rheinbachu, hradů Siegbergu, Drachenfelsu a Godesbergu, města Bonnu a hradu Radischbergu.

Všechna tato města a hrady se naskytují těm, kdo jedou po Rýně do Kolína. Zde jsou pochováni Tři králové, sv. Voršila se svými panenskými družkami a také sv. Helena, která našla svatý kříž a dala v Jerusalemě zřídit hrob. Jest pochována v témž kostele, kde leží Tři králové.

V Kolíně jsme zůstali osm dní. Druhého dne nám ukázali v katedrálním chrámě Tři krále, tělo sv. Veroniky a mnoho jiných ostatků. Třetího dne jsme byli zavedeni do onoho kostela, 39

v němž je pochována sv. panna Voršila s jedenácti tisíci panen. Kněží, kteří nám ukazovali tyto ostatky, tvrdili, že s těmi jedenácti tisíci panen bylo pobito ještě šestatřicet tisíc jiných lidí. Potom nás odvedli do nějaké kaple, kde byly ukazovány jednotlivé ostatky, každý se svým jménem. Nejdříve nám byla ukázána sv. Voršila, potom anglický král, jemuž byla sv. Voršila zasnoubena, otec a matka téhož krále, jež sv. Voršila obrátila na křesťanskou víru, potom nějaká mouřenínka, dcera kteréhosi mouřenínského krále, a hojnost jiných hlav, vlasů, holenních a loketních kostí, jež podrobně vypočítávat by dalo velkou práci.

Koliňané darovali panu Lvovi víno ve džbáněch. Kolínský biskup pozval pana Lva a všechny jeho šlechtické druhy, vystrojil mu skvělou hostinu a choval se k němu velmi laskavě. Zůstali jsme tam několik dní, protože v Kolíně žije jistý pán z Čech jménem Burian ze Švamberka, který prokazoval panu Lvovi velikou čest a sezval mu mnoho hezkých paní.

Čtvrtého dne se druhové našeho pána zúčastnili v Kolíně turnaje: Jan Žehrovský s Frodnarem a Tetzl z Gräfenberga s jedním z družiny kolínského biskupa. Žádný z nich, když se srazili, nespádl s koně.⁴⁰) Toho dne, kdy bylo uspořádáno toto divadlo, pan Lev kázal sezvati vznešené paní a dívky. Sešlo se jich takové množství, že jsem jich ještě nikde neviděl tak mnoho jako na této hostině. Při hostině byly provozovány všelijaké hry a tance. Při tom žádaly paní a dívky pana Lva a také biskupovým jménem ho uctivě prosily, aby k vůli biskupovi zatančil se svými druhy tance, jak se tančí u nás doma. Když pan Lev svolil a začal řídit tance, čtyřiaadvacet mladíků v plné zbroji a s pochodněmi v rukou zahájilo tanec. Před těmito ozbrojenými šlo čtyřiaadvacet jiných, také s pochodněmi v rukou. Když byly tance skončeny, dostal pan Lev všeliká jídla a nápoje darem. A potom ho s celou jeho družinou dívky a paní uctivě doprovodily až do domu, kde byl ubytován. Kolín jest město dosti veliké, oblévané s jedné strany řekou Rýnem a s druhé vyhlížející do utěšené roviny.

Po odjezdu z Kolína jsme noclehovali v Jülichu, vzdáleném deset mil, a odtud jsme jeli do Cách [Aachen], města vzdáleného čtyři míle.

Zdrželi jsme se tam dva dni. Pan Lev, když tam přišel, požádal měšťany, aby mu ukázali ostatky svatých, jež mají. Pozvali ho na radnici a laskavými slovy se mu omlouvali, řkouce, že nejen mu ochotně ukáží ostatky, jež by rád viděl, ale že k vůli němu učiní také všechno, oč by je požádal, že však mu nemohou ukázati svaté ostatky, které budou dále vypočítány. Ty totiž, jak řekli, není dovoleno ukazovati nikomu vyjma jednou za sedm let, nebo když je po císařově smrti jiný zvolen na jeho místo a tam se odebere, aby korunu přijal. Neboť v onom městě bývá volený císař především korunován a jenom tenkrát se ukazují ostatky, jejichž výpočet následuje: tři plenky, do nichž Maria Panna zavinula novorozeného Krista, košile Marie Panny, kterou měla na sobě, když porodila Krista, rouška, kterou byl Kristus opásán, když visel na kříži, a lněný šátek, na němž byla položena statá hlava sv. Jana Křtitele. Tyto ostatky ukázati odepřeli; řekli však, že ostatní všechny jsou ochotni nám ukázati, a ihned s námi vyšedše, dovolili nám prohlédnouti si především tři zuby sv. Tomáše, zub a vlasy sv. Kateřiny, vlasy Rodičky Páně a její pás, kterým bývala opásána v čas svého těhotenství. Tento opasek není příliš široký, ani dlouhý a je udělán z bílé vlny, jejímž středem běží po délce černá čára. Na opasek je přidělána černá spona a černé knoflíky, smolou potažené. Dále nám ukázali lovecký roh, meč, hlavu a holenní kost sv. Karla, jakož i korunu, kterou bývá korunován král římský. Dále pouta sv. Pavla a krev sv. Štěpána, mučedníka, jakož i jeho kosti a onen rákosový prut, kterým byla Kristovi, visícímu na kříži, podána houba, namočená v octě, a provaz, kterým byl Kristus přivázán ke sloupu, když ho bičovali důtkami. Uviděli jsme také hrob sv. Karla a opasek Pána Ježíše, kterým býval opásán. Udělán jest z řemene, je dosti dlouhý, ale ne příliš široký, a je to spečetěno zlatou bulou. Kněží říkali, že sv. Karel jej koupil 41

od pohanů. Dále tříška ze svatého kříže, hřebík, kterým byly ke kříži přibity nohy Kristovy, a velmi mnoho jiných ostatků. Viděli jsme také nějaký hrob, v němž jsou nějaké znamenité ostatky uzavřeny, a dále hrobku, v níž je pochován sv. Quirinus římský spolu s jinými Římany. Tento náhrobek jest celý zlatý, půl druhého sáhu dlouhý a půl druhého lokte široký. A toto všechno, o čem jsem teď mluvil, jsme viděli v Cáchách.²⁰⁾

Měšťané v Cáchách prokazovali panu Lvovi velikou čest a úctu, darovali mu víno a vystrojili mu znamenitou hostinu. Také v teplé lázni se tam pan Lev koupal.

Z Cách jsme potom jeli dále do města, zvaného Neusse, které také náleží biskupovi kolínskému. Město počilo pana Lva vínem. Mají tam nádherný ženský klášter a nejkrásnější jeptišky, jaké jsem kdy viděl. V kostele jsme tam viděli také lebku sv. Quirina. Dali nám z ní pít. Do toho kláštera se přijímají jenom šlechtičny a mohou z něho odejít a provdat se. Abatyše pozvala pana Lva a uspořádala pro něho krásný tanec v klášteře. Jeptišky byly ozdobeny velmi hezkými šaty a uměly nejpůsobnější tance. Každá má svého sluhu, který jí slouží, a žijí si po své libosti. Opravdu mohu říci, že jsem nikdy v životě neviděl tolik hezkých žen v žádném klášteře.

Po odjezdu z Cách jsme byli na noc v městečku, zvaném Krefeld, nedaleko něhož leží hrad Crazon. Řečené městečko jest poddáno jednomu hraběti. V těchto místech jsme viděli, jak se loví králíci pomocí ochočených fretek. Fretka vběhne do díry, v níž má králík doupě, a kousáním ho vyžene. Lovec však lapí králíka, jakmile vyběhne z díry, do sítí, natažených kolem doupěte. Místní obyvatelé tvrdí, že za jediný den je možno za pomoci té fretky ulovit i padesát nebo šedesát králíků. Myslím, že se to nepřičí pravdě, protože nějaký lovec jich před našima očima sám nachytil několik.

Odtud jsme jeli dále do Geldern, kteréžto město je poslušno jednoho knížete. Potom jsme dorazili do města, kterému říkají

42 Staré Geldern, a tam jsme zastihli knížete, vládnoucího v tom

kraji. Až dosud nám na této cestě nikde nebylo dopřáno viděti tolik krásných koní jako ve stáji tohoto knížete.

Onoho času, kdy jsme tam meškali, kníže držel ve vězení vlastního otce. Ale jeho kraj sousedí se zeměmi, poddanými vévodovi burgundskému. Právě v tom čase vévoda burgundský vedl válku s Gelderským a vzkázal mu prý, aby otce propustil z vězení, nechce-li, aby to učinil on sám, i kdyby na to měl vynaložiti všechny své statky.²¹⁾ Měli jsme tím krajem těžkou cestu. Musiliť jsme si vyžádati volný průchod od obou stran, a třebaže nám byl povolen, přece jsme prošli jenom stěží.

Na další cestě jsme přenocovali v Grave, mimo něž teče řeka Mosa. Město toto leží v bažinách na širé planině. Příští noc jsme zůstali v městě, zvaném Herzogenbusch.

V Grave jsme zastihli vévodu. Sám přišel za panem Lvem do hospody a choval se k němu velmi přátelsky. Je to pán drobné postavy, ale prostí lidé jsou v gelderském kraji obyčejně vysocí: jsou nevěrní a příliš pijí.

HLAVA DRUHÁ: V ZEMÍCH BURGUNDSKÝCH

Za Herzogenbuschem se začíná Brabantsko, země vévody burgundského. Je to město rozlehlé, uprostřed velikých bažin nebo mořských zálivů, na rovině, a přístup k němu je toliko se dvou stran. Rozkládají se totiž ony bažiny na jedné straně v šířce dvou mil a na straně druhé ještě mnohem šířeji. V tu stranu, kde není voda, jest cesta na několik mil písčitá. Kolem města jest hojnost mlýnů, poháněných větrem.

Potom jsme přijeli do vesnice Beku, která se svou velikostí rovná leckterému městečku. Odtud jsme jeli do jiné vsi jménem Turnhout. Je to ves veliká, s kamenným dlážděním na způsob měst. Spravují ji dva rychtáři. Domy jsou v této vsi výstavné, vesměs kryté kamennými taškami, a kromě toho tam lze spatřiti pět kostelů. Burgundský vévoda prý tam častěji přijíždí na lov, neboť kolem této vesnice jsou rozsáhlé lesy, plné rozmanité zvěře. Dále jsme přenocovali ve vesnici Niclasheimu, také dosti rozlehlé. Odtud jsme potom dojeli do Lieru. Město to jest obehnáno vysokými valy, takže se nepotřebuje obávat žádného nebezpečí od střelby. Valy jsou totiž tak vysoké, že téměř ani hřebeny střech není vidět. Položena jest tato ves na rovině a je oblévána mořskou zátokou.

Odtud jsme na další cestě dorazili do Mechelna, města rozlehlého a opevněného, v rovině položeného a také oblévaného mořem. Městem protékají vždycky šest hodin vody a potom zase šest hodin je nechávají na suchu, podle toho, jak se moře

44 vzdouvá nebo naopak opadáva.

PAN LEV NABÍZÍ VOJENSKOU POMOC

Tu uctili našeho pána vínem a velikou čest mu prokazovali. Je to velmi pěkné, velké a výstavné město, jež provozuje čilý obchod, většinou se sukнем. Tu jsme po prvé viděli bružské lázně.

Potom jsme přijeli do Bruselu, města vzdáleného od Mechelna čtyři míle. Je to hlavní město brabantské, a zastihli jsme tam vévodu burgundského.¹⁾

Vévoda poslal svého hofmistra, aby přijal pana Lva, a prokazoval mu nadmíru velikou čest. Pan Lev musil denně posílat na dvůr pro víno. Hofmistr to vyložil jako dobré znamení: komu je dáváno víno, ten může býti jist, že za něho bude zaplácena útrata v hospodě. Nosívali tedy den co den ve velikých zlatých konvích, každé o deseti mázech, červené a bílé víno.

Druhého dne po příjezdu jsme byli zavedeni na radnici a prohlédli jsme si všechny její místnosti. V jedné dvoraně jsou tam znamenité obrazy, jakých nelze spatřiti nikde jinde. Potom jsme vystoupili na věž té radnice a dívali jsme se z ní na polohu celého města. Neboť tato věž, krásně postavená a vznášející se vysoko do vzduchu, stojí i s radnicí právě uprostřed města. A zůstali jsme v městě Bruselu mnoho dní.²⁾

Syn toho vévody³⁾ obléhal tenkrát město Lutych a povídalo se, že má pod prapory sto a padesát tisíc mužů. Pan Lev k němu poslal herolda starého vévody se zprávou, že se vydal na cestu, aby se seznámil a spřátelil s panujícími rody a aby se osvědčil v rytířství. Když tedy teď slyší, že on, vévodův syn je udatný a vítězný vojevůdce, nakloněný poctivým mužům a že teď vede válku proti svým nepřátelům, posílá k němu z té příčiny herolda: bude-li po rytířském zvyku pozván, je hotov přijeti k němu s celou svou družinou a na vlastní útraty. Vévoda vyslechl tuto zprávu velmi laskavě a přikázal heroldovi, aby vyřídil tuto odpověď: že tento vzkaz je mu náramně milý a že je z něho vidět, že pan Lev jest muž znamenitý a rytířství znalý, a že mu za jeho tak ochotnou dobrou vůli co nejsrdečněji děkuje. Že však není třeba, aby přijel,

protože nepřátelé, kteří se proti němu chopili zbraní, byli již poraženi a podrobili se mu. Že však prosí, je-li to možné, aby k jeho počtě nějaký krátký čas posečkal, až přivede vojsko domů. Rád prý by se totiž seznámil s panem Lvem a s jeho družinou. Náš pán na něho proto čekal v Bruselu, kde bydlil otec mladého vévody, celých osmnáct dní.

K starému vévodovi byl připuštěn teprve osmého⁴⁾ dne. Vévoda poslal k našemu pánovi do hospody své dvořany a pozval ho k sobě. Radové přijali vévodovým jménem pana Lva laskavými slovy a odnesli si od něho rovněž zdvořilou odpověď. Potom odvedli našeho pána do hradu v tom městě, aby se účastnil hostiny s několika vévody, totiž s vévodou z Kleve, s vévodou gelderským,⁵⁾ s třemi nemanželskými syny vévody burgundského a s několika hrabaty. Ale panu Lvovi bylo dáno nejpřednější místo nad vévody a také jeho družině bylo stranou u jiného stolu dáno místo přednostní. Nejdříve bylo uctivě přisluhováno panu Lvovi a potom také jeho druhům.

Pan Lev a jeho družina jedli sami ve vévodově komnatě a jinak nikdo jiný s nimi. A právě tak, jak vévodovi přisluhují mocná knížata a hrabata, také našemu pánovi tak musilo býti posluhováno.⁶⁾ Vzácného stolního nádobí tam byla taková nemiřná hojnost, že je to k nevíře. A bylo tam dvaatřicet jídel. Po každé bylo přineseno osm velmi vzácných krmí najednou, a všelikých nápojů, jaké je možné vymyslet si, tam bylo s dostatek.

Po obědě byl pan Lev odveden k starému vévodovi burgundskému. Ten mu vyšel naproti až do třetí komnaty a vzav pana Lva za ruku odvedl si ho do svého pokoje. Tam potom s pánem rozmlouval, a když ho propouštěl, poprosil ho, aby k počtě jemu ještě nějaký čas zůstal v městě, než přijede jeho syn, jenž se po vítězství nad nepřáteli má již brzy vrátit. Pan Lev to přislíbil a také všechno ostatní, co vévoda žádal. Vévoda potom dodal:

„Až se náš syn vrátí domů, postaráme se, aby se konaly rytířské hry po způsobu našeho kraje.“

Pan Lev na to odpověděl, přeje-li si vévoda, že také on se svými služebníky bude kláti podle zvyku své vlasti. Vévoda řekl, že je toho velmi žádostiv, a poprosil ho, aby to zařídil tak, aby mohl vévoda poznati rytířský zápas na koních také po českém způsobu.

Potom s ním poslal vévoda dvořany a dal mu ukázati nejprve svou oboru se zvířaty, nadmíru krásnou, velmi velikou, s mnohými krásnými kašnami a rybníky, kde je všelijaké ptactvo i zvířata hrozitánská. Potom dal panu Lvovi ukázati svůj poklad a klenoty, tak nevýslovně nádherné, že prý na vzácných drahých kamenech a perlách daleko předstihují poklad Benátčanů. Říká se, že se nikde ve světě nenajde nic tak vzácného, jako má on: je tu prý nad sto tisíc centnýřů raženého zlata a pozlaceného stříbrného nádobí jsme v mnohých truhlách viděli do omrzení, že jsme ani nedbali všechno to vidět.

Nejznamenitější kusy, které jsem tam viděl, jsem si zaznamenal, totiž: dvanáct spon, žádná pod čtyřicet tisíc korun ceny, vévodův klobouk v ceně přes šedesát tisíc korun, veliký zlatý kříž a na něm ve smaltu umučení Páně, jak náš Pán Bůh visí na kříži a jak pod křížem stojí jeho matka se sv. Janem, všechno vyřezáno a uděláno ze dřeva, na němž umřel náš Pán. Drahé kameny, perly a zlato na tomto kříži se cení na čtyřicet tisíc. Dále pštroší pero na klobouku za padesát tisíc, kropíř⁷⁾ a kabátek na krunýř za deset tisíc, stuha za třicet tisíc, dva křížky za více než šedesát tisíc, veliký zlatý kříž, na němž každý hřeb stojí šedesát tisíc zlatých, koňský náhlavek za více než třicet tisíc a mnoho jiných vzácných klenotů, které nám nemohli ukázat, protože, jak řekl pokladník, nemohli by nám je ukázat ani za tři dni. Jeho pán prý má tolik vzácných věcí, že je mnoho let vůbec neviděl a ani neví, kde jsou.

Našemu pánovi, panu Janovi Žehrovskému z Kolovrat, Acháci Frodnerovi a Gabrielu Tetzlovi při tom udělil vévoda klevský svůj řád.

Třetího dne po této rozmluvě poslal vévoda do pánovy hospody herolda s dotazem, zdali by nechtěl jeti naproti jeho synovi,

protože podle zpráv je vzdálen od města již jenom dvě míle. Pan Lev tedy, když byl rozkázal, aby se jeho družina ustrojila co nejnádherněji, vyjel mu ty dvě míle naproti.

Tam jsme spatřili jeho zástupy, vyslané nám naproti, a viděli jsme, jaké mají vozy, zbraně a jiná vojenská instrumenta. Když jsme se jich ptali, kde je vévoda, odpověděli, že se ne daleko odtud zabývá lovem se sokoly. Když jsme se již blížili, oznámili vévodovi, že přijel onen pán, který mu do tábora poslal vzkaz, že rád přijede, kdyby mělo dojít k boji. Vévoda, jakmile to uslyšel, nechal lovu a všeho ostatního a rychle vyjel panu Lvovi naproti. Když byl vévoda již v dohledu, náš pán, s několika jezdci po boku, chtěl slézt s koní. Vévoda však, jakmile to zdálky uviděl, pobodnuv koně, přijel s družinou a s trubači a nedopustil jim učiniti to. Potom uchopil pana Lva za ruku, odjel s ním stranou od své družiny a nepustil ho pak od svého boku, dokud nepřijeli do města.

Protože se již stmívalo, vyhrnuly se vévodovi daleko před město naproti veliké zástupy lidu s hořícími pochodněmi, a po celou cestu, celým městem, svítila až k hradu nikde nepřerušovaná řada světel. V městě při tom byla mnohá a rozmanitá podívaná a hry. A věru mohu potvrditi, že světel tam tenkrát bylo na několik tisíc.

Přijeltě tam Karlos po prvé od Paříže a Lutychu. Lidu měl tenkrát na šedesát tisíc koní a čtyřicet tisíc pěších. Všechna řemesla vyšla mu naproti, každý cech ve zvláštní barvě. Rovněž konšelé vyjeli. A než vévoda všechny ty skvostné hry všude po ulicích viděl a než přišel do paláce, prodlilo se dlouho do noci. Starý vévoda mu poslal naproti nejznamenitější své rady. Ti ho vedli s jistým počtem lidu do starého paláce, a mezi nimi též pana Lva a jeho šlechtické druhy spolu s devíti knížaty.

Když se potom přijelo na hrad, kde bydlil starý vévoda, jeho vévodský syn slezl s koně a vyzvav pana Lva, aby také sestoupil, vzal ho za ruku a vedl ho k svému otci. Ten seděl v síni na stolci, kolem něhož bylo všechno všude pokryto sukny, nád-

Král francouzský Ludvík XI. a jeho choť Karolina Savojská. Sbíрка v Arrasu. ● Jan Balue, biskup v Evreux. Podle rytiny v Nár. knihovně v Paříži.

herně prošívanými zlatem, jak se sluší na vévodský dvůr. Když se k němu přiblížili, poklekli. Ale vévoda dělal, jako by jinam hleděl a jako by to neviděl. Poklekli tedy po druhé, a když ani tentokrát nebyli zpozorováni, poklekli po třetí. Teprve teď podal starý vévoda pravici napřed synovi a potom také panu Lvovi. Takto, drže je oba za ruku a kráčeje mezi nimi, vedl je do vlastního pokoje devíti svými pokoji, z nichž každý byl na chodbě hlídán asi stovkou ozbrojenců. Zdali tomu tak bývá vždy, to jsem nezvěděl přesně. Ale když jsem se na to vyptával, odpověděli mi, že nikdy, ani ve dne, ani v noci, tam nebývá stráží méně. Jestliže jest tomu opravdu tak, řekl bych, že žádný křesťanský král nemá dvůr tak skvělý a nádherný.⁹⁾

Potom druhého dne byl pan Lev zaveden k vévodově sestře, vévodkyni bourbonské.¹⁰⁾ Viděli jsme tam mnoho hrdých, krásných paní a dívek. Paní z Bourbonu prokazovala našemu pánovi velikou čest a náramně se divila vlasům Čechů.¹¹⁾

Příštího dne dal mladý vévoda vyhlásiti turnaj, aby ten, kdo by se ho chtěl účastniti, přijel na určené místo.

Když se sjeli, dívali jsme se na jejich způsob klání. Utkávají se, pobodše koně, s přehradou mezi zápasníky,¹²⁾ ale dřevcí používají velmi tenkých. Ten pak, kdo jich zláme největší počet, dosahuje slávy vítězství. Dříve než odjedou z kolbiště, spočítá se hned, kolik každý zlámal dřevcí. Toho pak, který jich zlámal nejvíce, veliký zástup lidí, s velikým křikem vyvolává jeho jméno a oslavuje vítězství, doprovází až k jeho domu.

Když byly tyto hry skončeny, vévoda poslal o třetí hodině noční [v 7½ hod.] k Janovi Žehrovskému, aby k němu přišel s několika staršími z české družiny, kteří by chtěli zápasiti. On že jim každému určí protivníka. Přijel tedy pan Jan s několika druhy, které si podle svého vybral, na hrad. Když jsme potom přišli do síně, kde byl vévoda s třemi vévodkyněmi: burgundskou, klevskou a gelderskou,¹³⁾ a s jinými vznešenými ženami a pannami, přistoupili k Janu Žehrovskému vévodovi

služebníci a oznámili mu, aby se připravil k zápasu, protože jejich protivníci brzo přijdou. Když však se pan Jan optal, jak budou zápasiti, zdali nazí nebo v prošívaných kabátech, odpověděli, že se podle tamějšího zvyku zápasí v kabátcích, že však pod pas, totiž za nohy, chytati není dovoleno, jinak však že jest každému dovoleno, aby svého protivníka povalil na zem, jak chce.

„Neboť“ řekli, „takový zvyk máme v naší zemi proto, aby hojně přítomným paním a dívkám nevzešla z účasti na zápasech žádná hanba. Proto mají zápasníci spodní oděv, totiž spodky a kabátec.“

Když se zápas započal, zápasník nemohl nikterak odolat panu Janovi. Tříkrát ho pan Jan povalil na zem. Mezi diváky to vzbudilo veliký podiv. Povídalo se totiž, že ve všech zemích vévody burgundského není možné najít siláka jemu rovného, že až do toho času nebyl v zápase přemožen ještě od žádného člověka a že za to mimo obvyklý plat dostává ročně pět set zlatých. Teď však že tento plat patrně ztratí, když byl třikrát přemožen. Po tomto zápase vévoda povolal k sobě pana Jana, oděného toliko kabátcem, tak jak zápasil, ohmatal mu všechny údy, nohy, ruce, prohlédl mu celé tělo a velmi se divil, že jeho zápasník byl poražen. Potom se pana Jana optal, zdali s sebou nemá nějakého šlechtice. On že by proti němu postavil skvělého protivníka, jednoho hraběte. Pan Jan měl s sebou jistého Kevarda, a ten, když potom zápasil s oním hrabětem, povalil ho třikrát na zem.

Potom k vévodovi přistoupil Šašek a pravil jemu:

„Nejjasnější kníže, prosím, aby mi Vaše Výsost přidělila protivníka, jakého mi uzná rovným.“

Vévoda, když to slyšel, rozkázal zavolati jistého člověka, aby s ním zápasil. Když jsme se chytli do křížku, po prvé jsem ho povalil na zem. Když však vévoda poručil, abych se s ním utkal ještě jednou, padl jsem na zem tak prudce, že jsem mohl ducha vypustiti. Po tomto zápase dal vévoda přinéstí víno a cukroví. Bylo pak ho po zemi rozsypano jistě za několik zla-

tých. Mně však nabízely vévodkyně tolik vína, že jsem se jenom stěží dostal domů, protože jsem se opil.

Druhého dne po těchto zápasech klál pan Lev¹⁴⁾ na dvoře vévody burgundského s Janem Žehrovským. Srazili se s tak žhavou myslí, že pan Lev zlomil své dřevce o prsa pana Jana. Ale žádný z nich nebyl tím nárazem s koně svržen. A tu poprosil pan Jan našeho pána, aby mu dovolil zlomiti k poctě přihlížejících vznešených paní a panen své dřevce. Když k tomu pan Lev přivoli, pobodl Jan Žehrovský koně ostruhami, namířil dřevcem do zdi, právě pod okno, z něhož se díval vévoda s manželkou a s jinými vévodkyněmi, a vrazil dřevcem do zdi tak prudce, že kůň tím nárazem dosedl na zadek. Někteří z vévodových dvořenínů hned přiběhli a zjišťovali, není-li pan Jan přivázán k sedlu, protože tak prudkým nárazem nespádl s koně. Tu však pan Jan pobodl koně po druhé a dřevce zlomil, vůbec nijak se při tom nezraniv. Bylo to pokládáno za veliký div, neboť u nich je zvykem, utkávatí se v kolbách vždycky tak, že mezi jezdci je postavena přehradka. Přemnozí lidé chodili potom denně na to místo a povídali si, že pan Jan není z toho pokolení lidí, které teď žije na zemi, nýbrž z pokolení dávných obrů.

Když bylo po tom utkání, vévoda kázal přinéstí zbraně, kterými zápasili, a ptal se, zdali u nás doma všichni užívají v turnajích takových zbraní. A potom dodal:

„Vy si je berete na hry, kdežto v nás vzbuzují veliký podiv. I pro otcovraha by bylo přespříliš přísným trestem, vybojovati takový zápas. Tak si hraješ se životem, jako bys ani žítí nechtěl.“

Kláli totiž jenom v prošívanicích, což tamní lidé ještě nikdy neviděli.¹⁵⁾

Po souboji panstva se utkali také naši dvořané, Frodnar s Tetzlem. Oba zůstali bez hnutí v sedle a Frodnar seskočil po zápase s koně, tak jak byl, v plné zbroji, vůbec se neopřev o třmeny, ku podivu velikého množství lidí.

Kláli v paláci vévodském před vévodkyní z Bourbonu a vévo- 51

dou. Kdekdo se tomuto klání divil, avšak starý vévoda řekl, že v Řezně [Regensburg]¹⁶⁾ viděl ještě více, a dal k libosti panu Lvovi vystrojiti klání po jejich způsobu, přes plot. Klálo mnoho mocných knížat, vévod i hrabat, s nadmíru skvoucími kro-píři, zlatem i stříbrem protkávanými, a s jinými skvostnými ozdobami.¹⁷⁾

Potom pozval pan Lev mnoho mocných pánů a krásných paní k sobě a vystrojil jim hostinu po českém způsobu. Velmi se tomu podívovali. Po hodokvase měli nádherný tanec. A pan Lev, když chtěl, mohl sám vyzvat k tanci i nejmocnější paní: přivolily mu a vesele se s ním pobavily.

Když byly všechny tyto kratochvíle skončeny, vévoda poslal k panu Lvovi do hospody a rozkázal zavésti ho do své klenot-nice a postaral se, aby byly na stůl vyloženy a jemu ukázány všechny drahé kameny, roztríděné podle různých jmen, a jeho roucha, vyzdobená perlami a drahými kameny. A nařídil svým radům, aby pana Lva požádali, cokoli by se mu z oněch šperků líbilo, aby sobě vzal jemu, vévodovi, ke cti. Ale pan Lev nechtěl nic přijmouti, kázal vévodovi vyříditi hluboké díky a dodal:

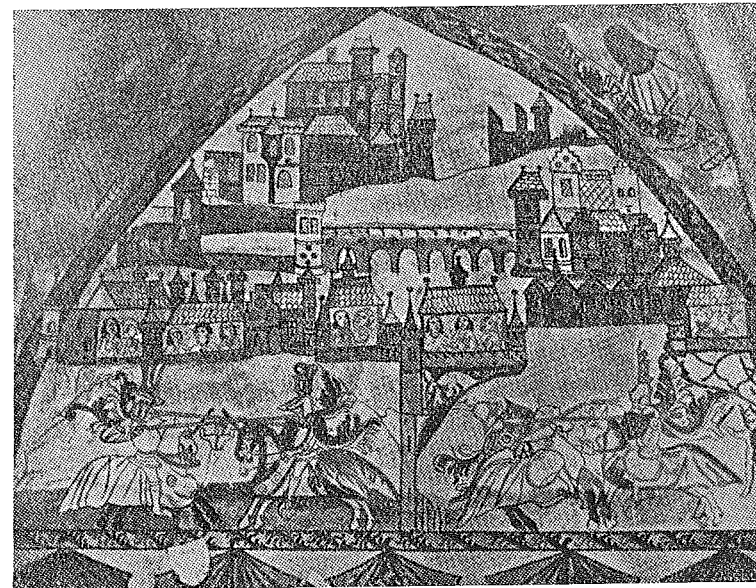
„Chraň mě Bůh, abych něco přijal! Neboť jsem se svou družinou nepřišel sem přijímati dary, nýbrž proto, abych osvědčil rytířskou zdatnost, jsem se vydal na tuto cestu a s pomocí Boží ji tak míním také dokonati. Peníze a bohatství je možné získati snadno, ale toliko dobrá pověst má trvání věčné. O tu jsem v duchu vždycky usiloval a s vůlí Boží ji s sebou odnesu také do hrobu.“

Vedl tedy pan Lev v tomto městě život nádherný a bohatý radovánkami.¹⁸⁾ Stálo ho to nesmírně mnoho peněz, ale vévoda ho opatroval vším potřebným. Pan Lev daroval panu Karlosovi velmi hezkého koně.¹⁹⁾ A vévoda dal podkonímu třicet korun zpropitného a Achácovi Frodnarovi nádherného mimochodníka, ještě lepšího, než byl kůň pana Lva.

52 Osmnáctého dne po našem příchodu do Bruselu se pan Lev šel rozloučiti s vévodou, a když mu byl poděkoval za všechnu

tu čest, která mu byla prokazována, poprosil knížete, aby mu přidělil herolda, aby tím bezpečněji mohl procestovati všechny jeho kraje. Vévoda na to odpověděl:

„Nepatrnou službičku od nás žádáš, příteli. Žádej o něco většího a znamenitějšího, a nedostane se ti odmítnutí. Rozumí se, že ve věci, kterou žádáš, ti milerádi vyhovíme. Máme herolda, který pobýval již u všech křesťanských králů a zná sedmnácte

Turnaj. Freska na hradě v Písku.

řečí. Toho ti rádi dáme a přikážeme mu, aby tě věrně dovedl až do tvé vlasti. Až ti pak věrně poslouží a vrátí se k nám, pozná, že v nás má milostivého pána.”

Řečenému heroldovi potom v naší přítomnosti řekl táž slova a dal mu tytéž rozkazy. Herold s námi potom přišel až do Čech. Ale toho dne, kdy se pan Lev rozloučil s vévodou, jsme uviděli ještě podivuhodné divadlo.

U bruselského hradu je zvířetnice a v ní rybník. Jeho hladina byla tenkrát pokryta ledem. Vévoda přikázal některým svým

dvořanům, aby šli do zahrady a aby závodili na zamrzlém rybníku. Bylo jich osmadvacet a závodili mezi sebou tak hbitě, že jsem tak rychlé lidi nejen nikdy neviděl, nýbrž ani vyprávět o něčem takovém jsem ještě nikdy neslyšel. Zvláště jeden z nich vynikal takovou rychlostí, že velmi často sám předstihl dvaadvacet soupeřů, kteří s ním závodili. Jejich rychlost v běhu a hbitost v obrazech byly tak veliké, že by se jim nebyl mohl vyrovnati běh žádného koně. Velmi jsem byl žádostiv vyzvědět, co to mají pod nohama, že se mohou na ledě obracet tak rychle. Veliký div by totiž již býval, kdyby byli dosáhli takové rychlosti v obrazech na pevné zemi. Byl bych si to ovšem snadno zjistil, ale nemohl jsem odejíti od pána, jenž se na to s vévodou díval z hradu.²⁰⁾ Také všelijaké šelmy jsme tam v té zahradě viděli.

Potom se pan Lev rozloučil s vévodou burgundským i s jeho synem. Byli při tom také tři vévodovi levobočci, jimž se u nás říká sebranci. V oněch krajích jim to není k hanbě tak jako u nás. Jídlo a nápoje jsou pro ně, dříve než přijdou na stůl, ochutnávány právě tak, jako pro zákonitého vévodova syna. Někteří králové a knížata mají totiž zvyk, že si na svých hradech vydržují souložnice. A jejich dětem, kolik jich s nimi mají, dávají na doživotí úděly, jež jim zákonité děti neodnímají ani po smrti otcově. Kdyby se nějaký kníže dostal do sporu s nějakým takovým levobočkem a když by z toho mělo dojíti k souboji, kníže by nesměl souboj odmítati pod záminkou, že bastard není hoden bít se s ním, jsa levobočkem, kdežto on sám pochází z lože manželského. Nemůže ho odmítnouti a musí se s ním bít. V oněch krajích se totiž lidé tak nehanobí a nepeskují jako u nás.²¹⁾

Když jsme z Bruselu odjeli od vévody burgundského, dorazili jsme do Dendermondu, města vzdáleného odtud pět mil a poddaného vévodovi burgundskému. Cesta k tomuto městu jest bařinatá. Na noc jsme zůstali v Gentu.

54 Gent je od Dendermondu vzdálen pět mil, a také k němu vede

cesta močálovitá. Jest to ze všech měst, poddaných vévodovi burgundskému, město největší a nejpevnější.

Má nadmíru obyvatelstva a je tu též veliký obchod. A mnoho krásných žen. Někteří nechtějí Gent ani městem zváti, neboť na jedné straně nemá zdí: tu teče jen voda.

Pověst praví, že kdyby vévodovi bylo třeba jejich pomoci, Gentští by sami mohli postaviti padesát nebo i více tisíc zbrojeného lidu. Jest to totiž město velmi veliké, celou míli zděli a o něco málo méně zšíří. Položeno jest u mořských močálů. Povídá se o něm, že se proti vévodovi burgundskému třikrát vzbouřilo.

Kolem města je mnoho mlýnů, poháněných větrem, tak mnoho, že jsem jich ještě nikde tolik neviděl. Soudím, že je jich tam na tři sta. Na gentském hradě jsme viděli manželku starého vévody.²²⁾

Gent leží ještě v Brabantsku, na rovině, ale ve vzdálenosti čtyř mil od města leží ves, která rozděluje Brabantsko a Flandry.

V Brabantsku se nám cestou velmi často stalo, že jsme měli nedostatek dřeva a jiného paliva na vaření. Proto jsme byli nuceni místo dřeva užívat za palivo kravinců a drnů, jež tam skládají na veliké hromady a suší jako dříví. V těch krajích mají také jakousi zeminu, která hoří plamenem jako uhlí, jehož užívají kováři.²³⁾ Neboť lesů a dříví jest v tom kraji, kterým jsme projížděli, nedostatek. Proto se k topení užívá těch věcí, o nichž jsme mluvili.

Z Gentu jsme se dostali do Brug. Cesta je tam osm mil dlouhá a celá močálovitá a písčítá až k samým hradbám. Také toto město jest rozlehlé, krásné a bohaté všelikým zbožím. Jest k němu totiž po souši i po moři otevřen přístup ze všech zemí křesťanského světa. Kupci tam mají velikánské vlastní domy a v nich mnohé klenuté světnice. Domy jsou postaveny u přímořských močálů, které se městem rozlévají až k nim. Jsou totiž v tomto městě mnohé vody, překlenuté asi pěti sty pětadvaceti mosty, jak jsem se doslechl, protože já sám jsem je nepočítal.

Do Brug jsme přijeli týden před masopustem a slavili jsme jej tam, bavíce se všelijakými hrami a tanci. V tom kraji, zvláště pak v Brugách, mají takový obyčej, že v posledních masopustních dnech chodí urození lidé v maskách a v přestrojení. A každý se v tom snaží býti co nejvystrojenější. A takovou barvou, jakou nosí pán, se zdobí také jeho dvořané. Tváře si zakrývají škraboškami, aby nebyli poznáni, a chodí všude tam, kde se provozují tance a jiné kratochvíle. Tam potom všechno zní hlasitým hlaholem trub a duněním bubínků. A když tam někdo najde svou milenkou, odevzdá jí lísteček se svým jménem, ale nic jiného s ní nemluví, aby nikdo mimo ni nevěděl, že je to on. Potom s ní tančí. Po tanci s ním hraje všeliké hry, až v tom prosází několik zlatých, podle toho, kolik snese jeho kapsa. Po jejich odchodu se zase jiní baví týmiž hrami. A to jest jediná jejich práce po všecky ty poslední dny.

Ještě jiný zvyk mají ve Flandřích, že totiž šlechta tam nebydlí na venkově, nýbrž v městech, takže tam mají nejrozmanitější zábavy a rozkoše.

V Brugách jsme teprve pořádně užili pravých bružských koupelí. Byli bychom tu rádi kláli s měšťany a honili, ale oni nechtěli. Na masopustní úterý [18/II] pozval burgundský bastard pana Lva a jeho šlechtické druhy k sobě, sezval nejkrásnější bružské paní a vystrojil našemu pánovi nádhernou hostinu a dal při ní postaviti kredenci, která měla cenu velikého statku. Tu jsme bouřili a tropili mnohé světské kratochvíle.

Z Brug jsme jeli dále do Dunkirch. Také toto město je poddáno vévodovi burgundskému. Tam jsme po prvé přišli k moři, neboť město leží na mořském břehu. Opevněno jest tak silně, že se mu nemůže vyrovnati žádné jiné z měst vévody burgundského, ačkoli pod jeho vládou je čtrnáct zemí. Může totiž býti na všech stranách kolem dokola zatopeno mořskou vodou, aby přístup k němu byl uzavřen na dálku dvou mil. Za příznivých větrů vysílá toto město na lov přes sto lodí, které naloví veliké množství ryb. Ani zajíců jsme kolem žádného

města v tom kraji nikde nespátřili tolik jako u Dunkirch. Druhého dne jsme viděli, jak tam chytají ryby na návnadu, položenou na suchu. Dělají to takto: když se totiž voda při mořském odlivu vzdálí jednu nebo dvě míle od břehu, zanechá tam po sobě široký pruh suché země, a na tu pak rybáři nakladou návnadu na ryby. Když potom přijde zase příliv a voda opět stoupá, všechna ta místa se zalijí vlnami, ryby berou na vna didla a tak se chytají.

Na tom pobřeží leží země, zvaná Freiland, to jest Země svobodná, podléhající vládě vévody burgundského. Tvrdí se, že by z ní, kdyby vévoda potřeboval, bylo možné povolati do zbraně sto tisíc lidí. Neboť tento vévoda se bohatstvím a mocí snadno vyrovná kterémukoli křesťanskému knížeti. Má totiž veliké poklady a peníze, čtrnáct vévod a velmi mnoho hrabat pod svou vládou. Zákonitého syna však, dědice všeho toho velikého bohatství, má pouze jediného a tři levobočky.

Z města Dunkirch, jehož hradby jsou oblévány mořem, jsme přišli do Graveling, města to vzdáleného od Dunkirch tři míle a položeného u moře v močálech.

Z Graveling jsme se dostali dále do Calais, vzdáleného tři míle, ležícího na mořském břehu a poddaného králi anglickému.²⁴) Půl míle za tímto městem se končí Flandry. Kdo chce plouti do Anglie, musí vyplouti z tohoto města. Když jsme tam přišli, musili jsme čekat celých dvanáct dní na větry, které by vanuly do Anglie.

HLAVA TŘETÍ: NÁVŠTĚVOU V ANGLII

Pan Lev byl již rád, že se může plaviti do Anglie, ale zdálo se mu, že má na tu cestu po moři příliš mnoho čeledi. Poslal proto mnoho koní zase domů, ale nikoho ze šlechty, nýbrž toliko samé služebnictvo. Neponechal sluhy žádnému pánovi ani rytíři, vyjma kolik jich měl sám: jen pan Jan Žehrovský podržel dva sluhy a Achác Frodnar a Gabriel Tetzal po jednom. Koní si však na tu cestu přes moře přece ponechal šestařicet.

Calaisští mu učinili velikou čest a obdarovali ho. Potom tedy opatřil pan Lev loď, a vtáhli do ní všech šestatřicet koní. V noci přišel vítr, takže jsme mohli vyplouti. Vytáhli jsme tedy plachty a odrazili od země. Ale když jsme z přístavu vypluli na širé moře, loď dostala velikou díru a nateklo do ní tolik vody, že koně v ní stáli až po břicho. Tehdy nám Pán Bůh dopřál to štěstí, že se vítr obrátil, takže jsme mohli plouti nazpět. Kdyby se nebyl vítr obrátil, byli bychom všichni utonuli.

O velikém nebezpečí, v němž jsme se octli, vsednuvše na loď a vypluvše na moře, nyní však přestanu vypravovati.

Tak jsme byli s moře zahrnání nazpět a musili jsme se vrátit do Calais. Měli jsme při tom neobyčejné štěstí, a všichni, kteří tuto naši příhodu viděli, se velmi divili. Říkali totiž, že již sto let se nikomu nepoštěstilo tak, jako nám.

Zůstali jsme opět několik dní v Calais, opatřili jsme si novou loď a čekali jsme na vítr. Jednoho dne konečně nám Pán Bůh dal štěstí, že jsme měli vítr, takže kapitán chtěl jeti a vyplul

hned s lodí z přístavu. I musil pan Lev vsednouti do loďky a plouti k veliké lodi. Vtom se přihnal silný víchř a postihla nás nehoda, takže jsme se málem utopili, a jenom s velikou námahou jsme se dostali na velikou loď. A kdyby ho pan Jan Žehrovský a Gabriel Tetzal nebyli zachránili, byl by se pan Lev, když chtěl vylézt na loď, utopil. Plavili jsme se potom za veliké bouře, a moře dělalo panu Lvovi a jiným druhům tak zle, že leželi na lodi jako mrtví.

Když jsme se, vstoupivše třetího dne po té nehodě opět na loď, blížili k Anglii, uviděli jsme vysoké hory, plné vápna, jehož již není třeba v ohni páliť. Zdátky vypadají jakoby pokryty sněhem. Poblíž nich stojí hrad, postavený zlými duchy, tak pevný a mocný, že mu v žádné křesťanské zemi nenajdeš rovna.¹⁾ Když jsme propluli kolem těch hor a toho hradu, dojeli jsme k městu Sandwichi. Leží u moře a lze odtud po lodích plouti do mnoha zemí. A je to první anglické město, vyskytující se na tom pobřeží.²⁾

Tam jsem po prvé uviděl námořní lodi, návy, galeje a šalupy. Návy se říká takovým lodím, které jsou poháněny jenom větry a plachtami. Galeje je taková loď, která je poháněna vesly; některé mají i přes dvě stě veslařů. Tento druh lodi má znamenitou velikost i délku a může plouti za větrů příznivých i protivných. Užívá se jí nejvíce v námořních válkách a vejde se do takové galeje i několik set lidí najednou. Třetí druh je t. zv. šalupa, také dosti veliká. Ale ničemu jsem se nepodivoval tak velice jako námořníkům, jak lezli na stožár, jak předpovídali příchod větrů i vzdálenost a jak již předem určovali, které plachty mají býti roztaženy a které spuštěny. Jednoho námořníka jsem mezi nimi viděl tak hbitého, že sotva by bylo možné někoho s ním srovnávat.

V Sandwichi mají takový obyčej, že celou noc chodí s loutnaři a s trubači a s velikým křikem oznamují, jaký právě vane vítr. Kupci to slyší, a když je hlášeno, že vane vítr pro ně příznivý, vyšedše, vsedají na lodi a odplouvají do svých vlastí.

Ze Sandwiche jest osm mil do Canterbury. Poddáno jest toto

město anglickému arcibiskupovi, jenž v něm má také sídlo. Mají tam klášter tak krásný, že podle souhlasného svědectví všech poutníků sotva by se v které křesťanské zemi našel jemu rovný. Chrám je sklenut na tři patra, takže to vypadá jako tři kostely, jeden nad druhým. Střechu má celou krytu cínem.

V tomto kostele byl zabit sv. Tomáš, canterburský arcibiskup, protože se neústupně stavěl proti nespravedlivým zákonům, jež král Jindřich vydal proti svobodě katolické církve. Napřed byl vypuzen do vyhnanství, a potom jemu, když byl povolán nazpět, bohaprázdni lidé, kteří se chtěli zavděčiti bezbožnému králi, stali hlavu, když při nešporách vzýval Boha a svatě.³⁾

Viděli jsme tam jeho hrob a hlavu. Rakev⁴⁾ jest ulita z ryzího zlata, ozdobena drahými kameny a obohacena dary tak nádhernými, že neznám nic tomu podobného.⁵⁾ Mezi jinými věcmi drahocennými je na ni viděti také karbunkulový drahokam, který v noci svítívá a je veliký jako půl slepičího vajíčka.⁶⁾ Mnozí totiž králové, knížata, bohatí kupci a jiní pobožní lidé štědře onen náhrobek obdařili.

Jednou učinil jeden francouzský král ve válce slib. sv. Tomáši, a když potom zvítězil nad svými nepřáteli, přišel do canterburského chrámu a k svatému panu Tomášovi poklekl před jeho rakví a modlil se. Na ruce měl při tom prsten s nějakým vzácným kamenem. A tu biskup téhož chrámu poprosil krále, aby prsten i s kamenem daroval na rakev. Král odpověděl, že ten kámen je mu příliš milý a že podle jeho přesvědčení, dokud má ten prsten na ruce, cokoli podnikne, nic se mu nemůže nezdařiti. Že však mu na hrob, aby mohl býti tím lépe vyzdoben, daruje sto tisíc zlatých. Biskup měl velikou radost a poděkoval králi. Jakmile však král řekl ta slova a odmítl dáti prsten biskupovi, kámen ihned vyskočil z prstenu doprostřed na rakev, jako kdyby jej tam byl zasadil nějaký zlatník. Když král viděl tento zázrak, prosil milého pána, sv. Tomáše a biskupa, aby mu odpustil jeho hřích, a daroval potom na rakev prsten i mnohem více než sto tisíc zlatých. Nikdo nedovede přesně říci, jaký je to kámen. Svítí velmi jasně a vydává ta-

kově světlo, že se žádné oko naň nemůže podívati tak upřeně, aby mohlo rozeznati jeho barvu. Říká se, že ten kámen má takovou vlastnost: kdyby byl některý anglický král zajat, že je možné vykoupiti jej tím kamenem, neboť má větší cenu než celá Anglie. A pod tou rakví je místo, kde byl milý pán, sv. Tomáš, štat, a nad rakví visí jeho hrubá, žíněná košile.

Dále nám tam byly ukázány všechny ostatky: především hlava sv. Tomáše arcibiskupa a její tonsura nebo lysina. Potom sloup před kaplí Rodičky Boží, u něhož se modlíval a s Pannou Marií mluvíval, což, jak nám bylo jako jisté tvrzeno, mnozí viděli a slyšeli. Ale od toho času, kdy se tyto věci staly, uplynulo již tři sta let. Za svatého však nebyl tento světec prohlášen ihned, nýbrž teprve po dvou stech letech, když se proslavoval velikými zázraky, byl přijat do počtu světců.

Také pramen jest v tomto klášteře, jehož vody se pětkrát proměnily v krev a jednou v mléko, a stalo prý se to nedlouho před tím, než jsme tam přišli.⁷⁾

Pil z něho také pan Lev a všichni jeho služebníci. Potom se jde do malé krypty jako do kapličky, kde byl sv. Tomáš umučen. Tu nám ukázali meč, jímž mu byla štata hlava, i značný kus svatého kříže, též jeden z hřebíků, jakož i pravé rámě milého pana rytíře, sv. Jiří.

Ostatní svaté ostatky, které jsme tam spatřili, jsem si všechny zaznamenal a jsou to:

Především jsme viděli roušku Marie Panny, kousek Kristova roucha a tři trny z jeho koruny.⁸⁾ Potom jsme se dívali na spodní tuniku sv. Tomáše⁹⁾ a na jeho mozek a na krev sv. Tomáše a Jana apoštolů. Viděli jsme také meč, kterým byl štat sv. Tomáš Canterburský, a vlasy Matky Boží, jakož i kus jejího náhrobku. Ukazovali nám také část ramene sv. Simeona, toho, jenž Krista nesl v náručí, hlavu blahoslavené Lustrabeny, jednu holeň sv. Jiří, kousek těla a kosti sv. Vavřince, holeň sv. Romana biskupa a Ricordie panny, kalich blahoslaveného Tomáše, jehož užíval v Canterbury při mši, holenní kost Milady panny a stejnou kost panny Eduardy. Prohlédli jsme si

dále zub Jana Křtitele, třísku z kříže apoštolů Petra a Ondřeje, kosti apoštolů Filipa a Jakuba, zub a prst Štěpána mučedníka, kosti Kateřiny panny a olej s jejího hrobu, který prý tam až podnes vytéká. Dále vlasy sv. Marie Magdaleny, zub sv. Benedikta, prst sv. Urbana, ret jednoho z děťátek zabitých Herodesem, kosti sv. Klementa, kosti sv. Vincence a ještě velmi mnoho jiného nám bylo ukázáno, co jsem sem nezapsal.

Z kaple se jde ke kamennému stolci, kde býval obraz Marie Panny, který velmi často mluvíval se sv. Tomášem. Obraz je teď na kůru a má korunu s velmi vzácnými drahými kameny a perlami, které mají nesmírnou cenu. Tam jsme také slyšeli, jak znamenití zpěváci zpívali panu Lvovi k počtě krásnou píseň „Salve”.

Německy se říká sv. Tomáš z Kandelberga, ale správně se jmenuje Tomáš z Canterbury.

Po odjezdu z Canterbury jsme přenocovali v Rochesteru, vzdáleném dvacet mil, a z Rochesteru jsme jeli dále do Londýna, urazivše čtyřicet mil cesty.

Londýn jest město veliké a nádherné a má dva hrady.⁴⁰⁾ V jednom z nich, ležícím na samém konci města a oblévaném mořskou zátokou, bydlí anglický král. Byl právě přítomen, když jsme tam přijeli. Přes tu zátoku⁴¹⁾ jest položen most, kamenný a dlouhý, na němž jsou po celé délce postaveny domy. Nikde jinde jsem neviděl takové množství luňáků, jako zde. Pod trestem smrti jest tam zakázáno ubližovati jim.

Je to město velmocné a znamenité. Provozuje se tu veliký obchod ze všech zemí. Je tu velmi mnoho lidu a množství řemeslníků, většinou zlatníků a soukeníků. Krásné ženy, ale drahý pobyt!

Když se král dověděl, že pan Lev přijíždí, dal mu objednat krásnou hospodu a poslal mu daleko naproti herolda a jiné své rady, kteří s naším pánem pak vjeli do města. Brzy potom pozval král pana Lva k sobě. Tam jsme viděli, jak nesmírnou úctu mu prokazují jeho služebníci a jak i mocná hrabata musejí před ním klekati. Král podal panu Lvovi a jeho šlech-

tickým druhům ruku. A tu mu pan Lev oznámil účel své cesty. Král v tom měl veliké zalíbení a choval se k panu Lvovi velmi přátelsky. Král je velmi hezký, přímý muž a má nejkrásnější dvořanstvo, jaké jen je možné nalézt v celém křesťanském světě. Za několik dní potom pozval pana Lva a všechny jeho poctivé druhy a vystrojil mu skvělý hodokvas s padesáti jídly podle tamního zvyku.

Za svého pobytu v Londýně jsme byli zavedeni do kostela, v němž se prý narodil sv. Tomáš a v němž je viděti hroby jeho matky a sestry, a potom do jiného kostela, kde jest pochován sv. Keuhardus.⁴²⁾ Ukazují tam zlatý náhrobek, veliký a stkvící se zlatem a nejdrahocennějšími kameny. Jemněji a krásněji tepané práce, než jakou jsem viděl v tomto kostele, mi nikde jinde nebylo dáno spatřiti. Ani kostely, které by tyto předčily krásou, jsem za celou naši cestu nikde nespatriil. Ani více svatých ostatků není chováno a ukazováno v žádném jiném městě nežli tam. V samém Londýně je dvacet zlatých náhrobků, ozdobených vzácnými kameny, ale v celém království jest jich na osmdesát, stejně ulitých ze zlata a okrášlených drahým kamením. Anglie jest totiž země nesmírně bohatá zlatem a stříbrem, z něhož tam razí nobly a jiné dobré mince. A třebaže tato země ne vyniká velikostí, přece má velmi mnoho obyvatelstva a oplývá krásnými ženami a pannami, jak jsme viděli, když král pozval našeho pána na hostinu.

Byla nám dána příležitost viděti královské poklady, mezi jiným také celý zlatý pohár. Jedna země platí králi za to, že tento pohár má, osmdesát tisíc noblů.⁴³⁾ Kdyby však o pohár přišel, ihned by ztratil celý tento poplatek. Jest proto bedlivě hlídán, a nikomu není povoleno uviděti jej, leda hostům, příslušným z cizích zemí, protože těm jej ukazovat přikazuje zákon. Při hostině se k panu Lvovi chovali zdvořile a nádherně a stejně ke všem ostatním jeho druhům, zvláště k Šaškovi, a to jak na dvoře královském, tak také jinde. Ukázali nám také dvě obory, kde chovají množství všelijaké zvěře.

Anglie není ostatně rovinatá, nýbrž hornatá a hustě porostlá

mnohými lesy, nemá však lesů černých. Každý les je tam obehnán příkopem, a podobně také venkované vedou příkopy kolem svých polí a luk a ohrazují je, takže nikdo je nemůže ani pěšky, ani na koni projížděti jinak, než po veřejných cestách.

Anglii obklopuje se všech stran moře, takže je jím chráněna jako soukromá zahrada. V zemi té nepoužívají vozů, nýbrž toliko koní. Na koních nejen jezdí, ale také potřebné náklady dopravují, ačkoli na dopravu břemen užívají také vozíků s dvěma pevnými koly. Ženy tam za sebou vláčejí tak dlouhé vlečky, že jsem to neviděl v žádném jiném kraji.

Když uplynuly dvě neděle od našeho příjezdu do Londýna, král povolal k sobě pana Lva,¹⁴⁾ bohatě ho obdaroval i vyznamenal řádem neboli společenstvím, jemuž tam říkají zlatý. Pana Jana Žehrovského, Buriana, Frodnara, Pětipeského a Mi-roše pasoval napřed na rytíře a potom stejně vyznamenal zlatými řády. Ostatním však, kteří neměli hodnost rytířskou, udělil řád stříbrný. Tak prokázal panu Lvovi velikou čest.

Král sám nám řád pověsil na krk. Byl ochoten pasovati jich na rytíře více a také pan Lev by to byl rád viděl. Ale druzí nechtěli!¹⁵⁾

Kromě toho dal panu Lvovi a některým jeho druhům ještě několik řádů, aby je sami jiným udělili.

Jednoho dne potom nás dal král pozvati ke dvoru. Královna¹⁶⁾ šla toho dne ráno po šestineděli do kostela v krásném průvodu s mnohým duchovenstvem, jež neslo nejsvětější svátost oltářní, a s mnohými žáky, kteří zpívali a všichni nesli hořící svíce.

Dále veliký zástup paní a dívek z venkova i z Londýna, pozvaných na tuto slavnost, veliký počet trubačů, pištců a jiných hudců, dále královských zpěváků dvaadvaceti, kteří zpívali velmi krásně, potom více než čtyřicet heroldů a podheroldů, za nimi přes šedesát hrabat a rytířů a konečně královna.

Vedli ji dva vévodové. Nad královnou byla nesena nebesa. Za ní následovala její matka a přes šedesát panen a paní. Vy-slechla zpívanou mši, a stejně jak přišla dolů do kostela,

s tímž průvodem se vrátila zase do svého paláce. Všichni, kteří šli v procesí, tam potom musili zůstat na hostinu: ženy i muži, duchovní i světští, všichni byli rozsazeni každý podle svého stavu, a byly jich čtyři plné sály.

Panu Lvovi, jeho druhům a nejmocnějším pánům bylo jídlo podáváno v sále a u stolů, kde jídával král se svými dvořany. A jeden z nejmocnějších hrabat králových musil u králova stolu zasednouti místo něho do královského křesla. Pan Lev pak seděl u téhož stolu o dva kroky níže než onen hrabě, a jinak nesešel u toho stolu nikdo. A všechny ty pocty, které bývají prokazovány králi, co se týká krájení, zkoušení a přinášení jídel, v stejné míře, jako kdyby král sám tam seděl, musily býti místo krále prokazovány tomu hraběti a panu Lvovi tak nádherně, že se tomu ani věřiti nechtělo.

Zatím co jsme jedli, obdaroval král všechny trubače, pištce, hudce a heroldy a jenom heroldům dal čtyři sta noblů. A všichni, které obdaroval, přicházeli ke stolům a vyvolávali, kolik komu král daroval.

Když potom pan Lev s tím hrabětem pojedli, zavedl hrabě pana Lva s jeho poctivými druhy do sálu překrásně vyzdoběného, kde byla královna. Chystala se teprve jísti. Pana Lva a jeho družinu tam postavili do koutka, aby se díval na tu velikou nádheru.

Královna se posadila do nádherného zlatého křesla, sama u stolu. Královnina matka a králova sestra musily státi o kus níž. A když královna mluvila se svou matkou nebo s královnou sestrou, klečely před ní tak dlouho, až si královna vzala vodu.¹⁷⁾ A teprve když bylo královně předloženo první jídlo, sedla si také královnina matka a králova sestra. A její dvorní dámy a panny a všichni, kdo jí posluhovali, vesměs mocná hrabata, musili stále klečeti, tak dlouho, dokud jedla. A jedla asi tři hodiny mnoho vzácných krmí, které jí a také její matce, králově sestře a ostatním přinášeli; o tom by se mnoho dalo psáti. A nikdo nepromluvil ani slovo. Náš pán se svými druhy při tom ustavičně stál v koutku a díval se na to.

Po jídle se započal tanec. Královna zůstala sedět v křesle. Její matka klečela před ní, ale královna jí chvílemi kázala povstati. Tančila tam také králova sestra s dvěma vévody krásné tance, a skvostné poklony, které dělali před královnou, jsem od tak nadmíru hezkých panen ještě nikdy neviděl, ani jiní. Bylo mezi nimi osm vévodkyní a asi třicet hraběnek a ostatní vesměs dcery z urozených rodin. Po tanci musili přijít královi zpěváci a musili zpívat.

Také to jsme slyšeli, když král poslouchal mši ve své kapli: pustili tam našeho pána i jeho druhy, a myslím, že není na světě lepších zpěváků.

Tu nám dal král ukázati své svátosti a mnoho svatých, kteří v Londýně leželi. A zvláště jsme viděli kámen z hory Olivetské, kde byla šlépěj Krista Pána, a pás naší Paní i zásnubní prsten a mnoho jiných svátostí.

Potom pozvala dvě hrabata pana Lva i jeho druhy do svého domu a vystrojili nám nevýslovně znamenitou hostinu, podle jejich obyčeje s více než šedesáti jídly. Viděli jsme u nich nejskvostnější koberce. Potom pozval zase pan Lev velmi mnoho hrabat a pánů k nám a dal jim jísti po českém způsobu. Hostina se jim zdála neobyčejnou. Pan Lev chtěl také uspořádati turnaj se svými druhy, ale král to nechtěl dovolit. Daroval tedy pan Lev, pan Frodnar a Gabriel Tetzl všechnu svou zbroj a závodní koně králi a nechali všechno závodní nářadí v Anglii.

V Londýně, kde jest sídlo anglického krále, zavedli našeho pána do překrásných zahrad, posázených nejrozmanitějšími stromy a rostlinami, jaké se v jiných zemích nevyskytují. Potom ho vedli do kostelů, nádherně postavených, a ukázali mu tam přemnoho zlatých náhrobků. Svatých ostatků, jak jsem již dříve řekl, nikde jinde jsem neviděl takové množství pohromadě. Když jsem se pokoušel zapsati a poznamenati si je, bylo mi řečeno, že to není možné, abych je všechny mohl seznamenati. Jest jich totiž takové množství, že ani dva písaři, ani kdyby psali dvě neděle, by je nemohli všechny sepsati.

Nejprve jsem z nich viděl pás Marie Panny, který prý si ušila vlastníma rukama, a nohu sv. Jiří. Potom jsem tam viděl onen kámen, na který Kristus, když vstal z mrtvých, vtiskl první stopy svých nohou, jak je to dosud jasně vidět. Dále jsem si prohlédl jeden z oněch šesti džbánů, které, když byly na Kristův příkaz naplněny vodou, daly potom svatebčanům místo vody víno.

V Londýně jest veliké množství zlatníků, tolik, že jsem to nikde jinde neviděl. Neboť jenom mistrů, bez tovaryšů, se počítá čtyři sta. A žádný z nich není bez práce, neboť velikost a bohatost města jim poskytuje sdostatek zakázek.

V tomto městě mají také takový obyčej, že, kdykoli tam přijde urozený host z cizích zemí, panny a paní za ním přijdou do jeho hospody, uvítají ho a přinesou dary. To všechno se stalo také nám.

Veliký podiv v nich budila délka našich vlasů. Říkali totiž, že ještě nikdy neviděli nikoho, kdo by nás předčil délkou a spanilostí kadeří. A nikterak jsme je nemohli přivésti k tomu, aby uvěřili, že nám tak narostly od přírody. Tvrdili, že jsou to vlasy, přilepené pryskyřicí. A kdykoli někdo z našich lidí šel prostovlasý po ulici, měl kolem sebe více diváků, než kdyby tam ukazovali nějaké podivné zvíře.

Také takový obyčej tam mají: když přijde host do hospody po prvé, krčmářka mu s celou svou rodinou vyjde naproti a host musí jak jí, tak všem ostatním dáti po hubičce. Neboť polibek jest u nich totéž, jako když podáš pravici: nejsou zvyklí podávati ruku.¹⁸⁾

Takové tedy jsou mravy a obyčeje v té zemi a v zemích okolních. V žádném jiném kraji jsme se netěšili takové úctě jako tam, neboť jak král, tak všichni jeho poddaní, jejichž kraji jsme cestovali, se k nám až k moři chovali uctivě a zdvořile.

Ani hudebníky jsme nikde neslyšeli tak příjemně a lahodně zpívati jako tam: jejich pěvecký sbor se skládá asi z šedesáti zpěváků.

V Anglii mají také takové lesní dřevo, že, když z něho uděláš

sošku a zahrabeš do země, do roka se promění v kámen. Toto dřevo roste v lese, který je od Londýna vzdálen třicet mil. Rozhlášena jest také pověst dřevěného kříže, vzdáleného od Londýna osm mil: tvrdili nám o něm určitě, že prý s lidmi mluvil.

Posléze se pan Lev rozloučil s králem a král zaplatil za něho v hospodě. Byli jsme tam přes čtyřicet[!] dní. Předtím přišel k mému pánovi jeden člověk, jenž byl správcem špitálu v Jerusalemě, a skoro ho přemluvil, aby v Anglii nasedl a jel do Jerusalema. Ale král ho od toho zrážel, protože by nemohl projeti mimo pohanský ostrov, kudy je třeba plouti.¹⁹⁾

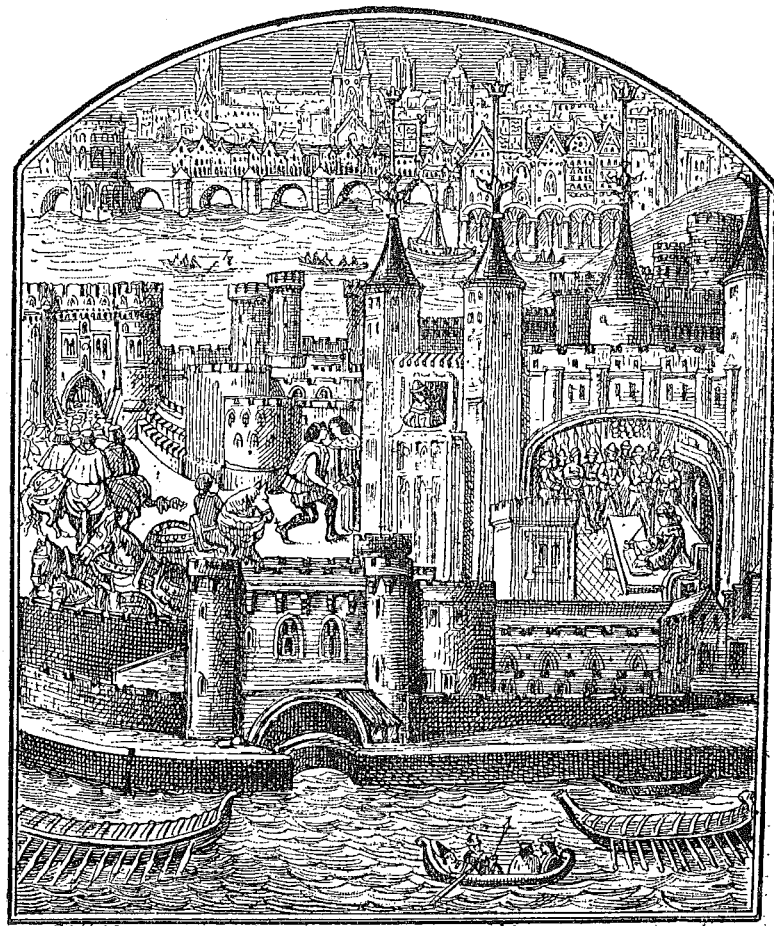
Když jsme odjížděli z Londýna, král nám dal jednoho šlechtice, znamenitého člověka, aby nás doprovodil až k moři a tam nám opatřil loď, na které bychom se přeplavili do Bretaně.

Měl nás vésti všude po Anglii, abychom si mohli království dobře prohlédnouti. Anglie je velmi malá a úzká, ale dlouhá, s vesnicemi, městy, zámky, lesy a rolemi.²⁰⁾ Táhnou se tu jen veliká lada a v nich je vidět vrby, pařezy a rákosí. Většinu užítku, který má Anglie z venkova, přinášejí ovce, jež mohou v zimě, v létě najít na těch ladách pastvu. Mnoho obor se tu najde s mnoha zvláštními zvířaty, a místo dřeva se tam pálí vřes. Nelze tam sice mít mnoho vína, obilí a dříví, zato však se po moři dováží a lidu za nápoj slouží pivo, a l e.

První noc jsme na další cestě ztrávili ve Windsoru, na hradě, pod nímž leží ves, oblévaná nějakou řekou. Na tom hradě mají sídlo rytíři řádu sv. Jiří, vesměs příslušníci vynikajících panských a hraběcích rodů. Druhého dne pozvali našeho pána na hostinu.

Potom nám tam ukázali srdce svatého Jiří a jiné svaté ostatky. Daňků černých, bílých, skvrnitých a všelijak jinak zbarvených jsem nikde jinde neviděl takové množství jako na tomto hradě. Po obědě, když se s rytíři pan Lev loučil, řekli, že ještě nikdy u nich nebyl host tak milý a vzácný jako on, a velmi našeho pána prosili, aby laskavě dal napsati své jméno, že je chtějí vepsati do knihy, z níž se zpívají mše, aby u nich

zůstala trvalá upomínka na muže tak znamenitého. Ale potom, když jsme již ujeli kus cesty, spěšně přijeli za námi a ptali se, jak vlastně se pan Lev jmenuje.²¹⁾

Londýn na konci XV. století. Miniatura v rukopise Britského musea v Londýně.

Z Londýna do Windsoru je cesta dlouhá dvacet mil. Z Windsoru do Readingu sedmnáct. V této vsi je klášter, rozsáhlý a krásný, v němž žijí kněží řádu panenské Rodičky Boží. V tomto kostele visí na oltáři deskový obraz Rodičky Boží, tak

krásný, že myslím, že jsem mu podobný ani nespátřil, ani bych nikde spatřiti nemohl, ani kdybych šel až na nejzazší hranice světa.

Neboť nic krásnějšího a půvabnějšího nelze vytvořiti.

Z Readingu je čtyřiaadvacet mil cesty do Andoveru. V tomto městě jsem spatřil sochu Panny Marie, vyřezanou z alabastrového kamene a také náramně sličnou.

Ve vzdálenosti patnácti mil od Andoveru leží město Salisbury, a to pod hradem, s nímž jest spojena obora, míli široká a osm mil dlouhá. Zvěře jest v ní takové množství veliké, že je to k nevíře. Daňků se nám tam ukázalo několik set a králíků a zajíců jsme viděli bez počtu. Lidé tam povídají, že, kdyby král některého dne poručil, snadno by bylo možné nalapati nebo postřílet tam nějakých dvacet tisíc kusů zvěře. A já bych to nepopřel, protože ta krajina tam neobyčejně zvěří oplývá. Přiznávám, že nikde jinde neuzřím takové množství zvěře jako tam. Obory četné jsou tam a zvěř je tu chráněna před každou škodou. Vlci se v té zemi nedrží. A kdyby se tam nějaký dostal odjinud, ihned zahyne, jak je prokázáno dlouhým pozorováním a zkušeností. Uprostřed obory již zmíněné stojí hrad.

Kostely však a kláštery, jak aspoň soudím, v žádné zemi neuzřím tak nádherné jako v Anglii. Všechny jsou totiž kryty olovem a cínem a uvnitř ku podivu vyzdobeny. Ta země tam dává mnoho kovů. Obyvatelstvo tam doluje stříbro, měď, cín a olovo; proto je země nesmírně bohata. Část bohatství přichází obyvatelstvu také z převelikých stád ovcí. Pasou se tam všude a jsou skoro všechny bílé jako sníh. Jenom málo je jich mezi nimi vidět černých. Cizí kupci platí za jejich vlnu nemalé peníze a vyvážejí ji do různých zemí.

Salisbury je město otevřené, ale rozlehlé. Zastihli jsme tam jednoho bratra králova, jménem Jiří.

Jmenuje se vévoda z Klarisu²³⁾ a je též v Anglii. Měl radost z příchodu mého pána a učinil mu velikou poctu.

70 V Salisbury jest klášter nesmírně krásný a veliký, takže vněj-

ší nádherou i vnitřní výzdobou žádnému jinému nezádá. U kláštera stojí věž, vybudovaná velmi uměle.²³⁾

Krásnějších soch jsem nikde neviděl: jedno dílo představuje Matku Boží, držící na ruku Ježíška, a Tři krále, přinášející mu dary; druhé anděla, otvírajícího hrob, a Krista, jak vstal z mrtvých a drží v ruce korouhev. Uděláno pak jest to tak, že to vypadá, jako by to bylo nikoli vyřezáno ze dřeva, nýbrž jako by to bylo živé a jako by se to všechno dalo před tvýma očima.

Opati učinili mému pánu velikou poctu i poklonu skvostnými jídly v paláci, nadmíru ozdobeném koberci a jinými vzácnostmi, a vedli ho do svého kůru. Tu jsme slyšeli nejkrásnější sborový zpěv, vše tak mistrně, že bylo radost poslouchati.

Také toto jest hodno zaznamenání: mniši, sloužící mši svatou, nepoužívají na oltářích světel, a to proto, že tamní lidé třikrát odpadli od křesťanské víry. V této zemi zachovávají také takový zvyk: na Veliký pátek a toho dne předtím, významného památkou Večeře Páně, obědvají všichni v kostele a na každém oltáři mají postavena zrcadla. Král pak má v den Večeře Páně ten obyčej, že pozve třináct chudých, všem jim sám umyje nohy a každému z nich poručí dáti peněz, nazývaný nobel, i nové šaty. Množství chleba neboli Těla Páně tam kněží rozdělují lidu stejně jako u nás.

Více o Angličanech nemám co psáti, leda to, že jsou to, jak se mi zdá, lidé nevěrní a lstiví, usilující o záhubu poutníků, a nesmíš jim věřiti, ani když před tebou pokorně padají na kolena.

Do Salisbury jsme dorazili v pátek před Květnou nedělí [28/III].

Zůstali jsme tu přes tu neděli a viděli jsme velmi nádherné procesí, jak náš Pán vjel do Jerusalema. A vévoda šel sám v procesí a vedl mého pána vedle sebe.

Potom²⁴⁾ pozval pana Lva s celou jeho družinou na hostinu vystrojenou podle jejich obyčeje velmi nádherně.

Vévoda a můj pán seděli spolu a šlechtičtí služebníci mého 71

pána seděli s hrabaty a pány. Tu nám předkládali nevýslovně vzácná jídla, a jedli jsme déle než tři hodiny.

Mezi jinými jídly přinesli kachny, které se líhnou na moři a neživí se žádnými pokrmy, nýbrž toliko vzduchem.

Řekli nám, že je to ryba, ale upečená a upravená jako kachna. Měla svá křídla, peří, obojek i nohy; snáší vejce a chutná jako divoká kachna. Musili jsme to jísti jako rybu a já jsem při tom měl v ústech chuť ryby. Ryba je prý to proto, že to vyrůstá napřed z nějakého červa v moři, a když je to veliké, dostane to podobu kachny a klade to vejce, ale nesedí na nich, a z vajec se nic nevylíhne. Ani potravu prý si to nikdy nehledá na souši, nýbrž na moři, a proto prý je to ryba.

Dále za Anglií, na západní stranu, leží ostrov Irsko [Hybernia] a na něm jeskyně sv. Patrika.²⁵⁾ Od Anglie je tato země oddělena mořskou úžinou, nepřilíží širokou. Její obyvatelé, kteří žijí nejbližše anglickému břehu, jsou poplatní králi anglickému. Ti však, kteří bydlí ve vzdálenějších částech ostrova, jsou podrobeni vládě dvou hrabat, bratrů, to jest: téměř celý ostrov. Ale ti, byvše mocí podrobeni, také jsou nuceni platiti anglickým králům poplatky.

Ve vzdálenosti čtyřiaadvaceti mil od Salisbury leží Pool, městečko neobehnané žádnými hradbami. Tam jsme přišli zase k moři a týden jsme tam musili čekati na větry, vanoucí do Bretoňska.

Byli jsme tam právě o velikonocích. Město leží na konci Anglie u moře, a odtud vyjíždí, kdo se chce plaviti do Bretoňska. Připravili tam panu Lvovi dvě lodi, ale než se to stalo, vedlo se tam panu Lvovi velmi nehostině. Koně vytáhli po provazech nahoru a spustili je úzkou dírou na dno, kde potom měli stát. Tak těsno tam měli, že stáli jeden na druhém a o sebe se opírali.

Když jsme konečně vyjeli z Poolu a pluli po širém moři, potkaly nás dvě ozbrojené galeje, které náležely anglickému králi, a počaly na nás střílet z těžkých kusů, neboť mysli, že jsme nepřátelé.

Pak nás tam stihl nepříznivý vítr, takže jsme byli nuceni uchýliti se nazpět do krajiny, která se zove Garinse[?], a zůstali jsme v tom místě do dvanáctého dne.

Teprve potom, když přišel příznivý vítr, jsme vyjeli na širé moře, plavili jsme se k Bretoňsku a spatřili jsme tam pobřeží Normandie, které sousedí s královstvím francouzským.

U tohoto pobřeží k nám opět připluly dvě válečné galeje a s velikým křikem a střelbou z děl na nás udeřily, neboť byly přesvědčeny, že jsme Francouzi [Gallové]. Byly to galeje anglického krále, chránící ta moře před Francouzi. Ale pan Lev, když viděl, že galeje se snaží nás zahubiti a že se pokoušejí nás potopiti, rozkázal, aby náš herold vstoupil do člunu a dohodl se s nimi po způsobu heroldském. Herold na ně tedy hlasitě volal, aby byli pamětlivi křesťanského jména a vyznání a aby nás tak krutě a strašně nehubili. Neboť na té lodi pluje muž vznešený a vysoce urozený, který jezdí po rozmanitých krajích a královských dvorech a který se teď vrací od anglického krále a pluje do jiných zemí. Když jim to bylo řečeno, ptali se, zdali máme nějaké listy od krále anglického. Když jim pak bylo odpověděno, že máme, žádali, aby jim byly ukázány. A když pan Lev svolil, aby se tak stalo, jejich velitelé, rozkázavše napřed, aby naši loďníci stáhli plachty, jako kdyby byli bývali poraženi v boji, sestoupili do člunu a připluli k naší galeji. Když tam potom uviděli královské listiny, padli všichni na kolena a listy líbali. Mají totiž takový obyčej, že takto vzdávají poctu, kdykoli slyší jméno svého krále nebo uvidí jeho listy. A tu řekli:

„Z listů svého pána vidíme, že jsi muž znamenitý a velmi urozený; pročež, přeješ-li si, třebaš až do Compostelly tě ochotně doprovodíme a žádnou odměnu si za to nevymíňujeme.“

Ale pan Lev jim za to poděkoval a řekl, že toho není tak velice třeba; protože však má v úmyslu navštívit dvory křesťanských králů, ptal se jich, kudy se má bráti ke králi francouzskému a sicilskému. A tu oni, poučivše naše plavce podrobně, jak mají k těm místům plouti a které hvězdy mají pozorovati,

odjeli. Když od nás odpluli, té noci potom nás protivný vítr odnesl daleko od přímého směru, jistě nějakých dvě stě mil, a zahnal nás k jednomu ostrovu jménem Garnisa [?], který měří tři míle zděli a tolikéž zšíři.

U tohoto ostrova jsme zůstali jedenáct dní, protože jsme neměli vítr, který by nás byl zavezl do Bretoňska. Jako paliva užívají na tom ostrově dřeva vavřínového a cypřišového, protože jiné tam v té zemi neroste. Ostrov jest poddán králi anglickému, ale jest povinen platiti francouzskému králi čtyřicet tisíc korun poplatku. Kdyby tato dávka nebyla někdy zaplácena, francouzský král by ostrov ihned vyhubil, neboť leží nedaleko od Normandie, provincie velmi lidnaté.²⁰⁾

Když jsme se po jedenácti dnech dočkali příznivého větru, vypluli jsme po moři přímo do francouzského Bretoňska. Příští noci, když jsme již brázdili širé moře, strhla se hrozná bouře, jež bývá velikým postrachem všech. Ale netrvá dlouho. Kdyby však taková vichřice trvala dlouho, zahubila by nesmírný počet lidí, neboť žádná jiná bouře není nebezpečnější. Přikvapila na nás tak nenadále, že naši lodníci vůbec nic netušili. Tenkrát nechybělo mnoho, a byli bychom se všichni utopili, neboť loď se již naplňovala vodou do ní vnikající. Síla větru byla tak veliká, že ani plachty nebylo možná stáhnouti. Když byly konečně s velikými potížemi a s nemalou námahou spuštěny, teprve potom se loď narovнала a stála, jak měla. Neboť předtím byla nápořem větru nakloněna na bok až k vinám. Když jsme se potom dostali z těchto bouří a nebezpečí, padli jsme všichni na kolena a vzdali jsme Bohu díky za to, že nás vysvobodil z takového nebezpečnosti a že nás uchoval beze škody. Teprve potom jsme se dostali do Bretoňska a přistali v městě Saint-Malo.

Je to jedno z největších bretoňských měst. Tu jsme vytáhli zase koně z lodi. Nemohli ani stát, ani chodit a byli velmi zničeni. Musil tam proto pan Lev několik dnů ležet, až by se koně trochu zotavili.

HLAVA ČTVRTÁ: V ZEMI FRANCOUZSKÉ

Saint-Malo má toliko jednu městskou bránu a dvě věže. Poddáno jest jistému biskupovi, ale za vrchního svého pána uznává vévodu bretoňského. Kdokoli pluje po moři do Bretoňska, musí vplouti do přístavu tohoto města, a to jednak pro jeho výhodnou polohu, jednak proto, že jiné přístavy na tom pobřeží jsou zavřeny, aby se berní a přístavní poplatky, vybírané tam v nesmírné míře, neobracely jinam. Město leží tak blízko u moře, že se vždycky, když vítr vzduje moře, slané vody všude rozlévají městskými ulicemi.

Saint-Malo není sice veliké rozlohou, ale je opatřeno velmi pevnými hradbami. V tomto městě chovají psy, kteří v noci běhají po městě místo nočních hlídačů. Jakmile jsou puštěni s řetězů, nestrpí, aby někdo chodil městem, nebo ho ihned rozásápu. Nad městem ční na vysoké hoře kostel panenské Rodičky boží, k němuž jest možné jíti suchou nohou, když v čas odlivu po poledni vody opadnou. Večer však naopak, když vody zase vystoupí, hora jest zakryta vodami tak, že ji téměř ani vidět není.¹⁾

Sedm mil od Saint-Mala jest vzdálen Tinténiac, tvrz otevřená. Ve vzdálenosti šesti mil do Tinténiacu leží Rennes, město velmi veliké a hlavní město bretoňské. Odtud jest do vesnice Bainu šest mil a dále do Nozay, což jest taktéž ves, rovněž šest mil. Ve vzdálenosti tří mil od Nozay leží Héric a čtyři míle odtud Nantes.

Toto město jest dosti veliké a má nad sebou hrad, který jest sídlem vévody bretoňského. Kolem města lze viděti příjemné

louky a překrásné zahrady podél řeky Loiry. Řeka Loira je přepásána mostem tak náramně dlouhým, že delšího jsme až dosud nikde nespátřili. Ve vzdálenosti dvou mil pod městem se řeka vlévá do moře. Neobyčejně oplývá rybou mihulí, a nikde jsem těchto ryb neviděl takové množství, neboť pozoroval jsem zde, jak jich vylovili čtyři sta kusů najednou.

Jinak je Bretoňsko pokryto horami, ale pole má úrodná a lesy dobré, neboť rostou v nich všelijaké vzácné stromy, na příklad dub. Každý venkovan tam má své pole ohrazeno kamennou ohradou, takže není třeba, aby tam u svého dobytka na pastvě byli a jej hlídali. A ani sousedům tam dobytek nemůže působiti žádnou škodu. Vlků jest v tom kraji vidět málo, a když je nějaký vlk lapen, bývá pověšen u cesty jako zloděj, a to i s kůží. Jakmile je někde vlk spatřen, ženou ho ode vsi ke vsi. Právě proto je jich tam tak málo. Nikde na světě se mi od toho dne, kdy jsme odjeli z vlasti, nenaskytlo viděti větší počet rybníků než v Bretoňsku. Sám vévoda bretoňský má rybník v rozloze dvou mil zděli. Vody z něho vypouští a pořádá výlov jednou za šest let. Takový lov pak vynáší dvacet tisíc zlatých nebo někdy i více.

U Nantes je most, táhnoucí se v délce půl míle, neboť tak do široka se tam rozlévají říční vody.

Zdrželi jsme se tam dvanáct dní.³⁾

V Nantes jsme zastihli vévodu bretoňského, neboť zde stále drží dvůr. Je to velmi hezký, přímý, vážný muž a má hezké mužské dvořanstvo. Choval se k panu Lvovi velmi uctivě a ukázal mu svou paní a všechny její panny, nadmíru hezké. Posílal také našemu pánovi denně jídlo a pití do hospody a udělil mému pánovi, panu Janovi a Frodnarovi, Gabrielu Tetzlovi a Muflovi svůj řád. Dává to velmi nerad a je tvrdý, odváží-li se kdo jej odtud odvézti. Mému pánovi však poskytl horlivou přímluvu k jiným knížatům, vévodům i králům. Zůstali jsme na vévodově dvoře asi deset dní. V ten čas přišla zpráva, že mu zemřela matka. Byl z toho nevyšlovný zármutek. Jinak bychom tam byli zůstali déle.

Potom, když jsme vyjeli rovnou k sv. Jakubu, cestou jsme se dověděli, že sicilský král jest odtud nedaleko a že je možné, dostat se k němu dvoudenní cestou. Vrátili jsme se tedy a zamířili jsme k němu. Urazili jsme tu cestu za čtyři dni.

Po odchodu z Nantes jsme na první noc dorazili do Keuslina a odtud po třímílové cestě do Clissonu. Toto město i jeho hrad jsou poddány vévodovi bretoňskému a leží na hranicích Bretoňska a Francie. Kolem města protéká řeka jménem Seure, oddělující Francii od Bretoňska. Z Clissonu do vsi Le Mé jest sedm mil a z Le Mé do Doué, což jest ves krále sicilského, mil deset. Doué jest vzdáleno od Saumuru tři míle.

Saumur jest město vynikající, a stojí nad ním krásný hrad, z kvádrů postavený a kamennými taškami krytý. Také jeho hradby a stěny příkopů jsou z kvádrů. V tomto městě jsme zastihli sicilského krále s královnou a s jejich synem, vévodou kalabrijským.³⁾

Město a hrad oblévá řeka, šířkou a množstvím vody daleko předstihující Dunaj. Na druhém břehu řeky má král letohrádek, kam se uchyluje letního času a kde se bavívá všelijakými lovy. Letohrádek je obklopen dubinou, která oplývá rozmanitými druhy opeřenců a zvěře, a jest od města vzdálen necelé půl míle.

Letohrad byl velmi nádherně zbudován. Král tam právě byl a ke všemu, oč ho pan Lev požádal, byl ochoten. Král je starý, hezký, veselý muž a prokazoval panu Lvovi velmi velikou čest. Ukázal mu svou manželku, paní střední postavy, s velmi hezkými a půvabnými pannami a udělil našemu pánovi a všem jeho šlechtickým druhům svůj řád a dovolil všem — Gabrielu Tetzlovi i několika jiným — aby řád ten sami též udíleli jiným. Král má u sebe mužíka [šaška] jménem Tuybelim a ten má nejmenší hlavu, jakou jsem kdy viděl: pod baretem, který měl ten člověk na hlavě, nebyla o nic větší než velký pomeranč.

Město Saumur leží pod horou v žírné krajině. Kolem něho se na všech stranách zelenají rozsáhlé a půvabné louky, zahrady 77

a překrásné štěpnice. Obtéká je řeka Loira, jež teče z Francie a Bretoňskem se vlévá do moře.

Nedaleko odtud leží klášter, v němž bydlí jeden biskup.⁴⁾ Zašli jsme si tam pěšky. Ukázali nám tam především kalich, jehož Kristus použil při poslední večeři, a potom hlavy svatých. Filipa a Jakuba, jakož i hlavu sv. Martina, jenž je pochován v Toursu, loket z pravice apoštola Ondřeje a ještě více jiných ostatků.⁵⁾ Tamtéž lze vidět hlavy čtyř apoštolů. S klášterem souvisí hrad, na němž sídlí biskup. Ze statků tohoto kláštera plyne roční důchod dvaadvacet tisíc korun. Když jsme si to tam prohlíželi, biskup pozval pana Lva, aby se podíval, dobře-li se mu zdá opatřena jeho špižírna. Uviděli jsme tam takové množství rozmanitých potravin, jaké nám nebylo dáno spatřiti nikde od toho dne, kdy jsme vyjeli z domova.

Ten biskup je velmi starý člověk a prokazoval panu Lvovi největší pocty, jaké si jen mohl vymysleti. Dal nám píti nejvzácnější víno, neboť má tam kolem sebe skvostnou, velikou vinnici a pod ní sklep, a když se víno lisuje, teče rovnou do sklepa. Ve sklepech jsou velikánské sudy, které se nikdy nedostanou ven, a biskup má v nich víno i čtyřicet let staré. Také obilí má nadmíru mnoho a je to velmi mocný, bohatý biskup a vydržuje si skvělý dvůr.

Třetího dne žádal sicilský král našeho pána, aby navštívil jeho město, vzdálené odtud deset mil. Cestou tam jsme byli po řece vedeni až do městečka zvaného Pont de Cé. U tohoto městečka jest most míli dlouhý, z jehož mytného plyne ročně do královské pokladny čtyřicet tisíc korun. Za městečkem leží uprostřed vod řeky Loiry, v dosti značné vzdálenosti od břehu, hrad, postavený na pilířích a na obloucích.

Příštího dne jsme z tohoto městečka došli pěšky do města Angers. Jest sice pod vládou krále francouzského, ale toho času je měl v moci král sicilský. Protéká jím veliká řeka jménem Mayenne. Hrad, který je v městě, dala postavit jedna hraběnka před třinácti sty lety, počítajíc od toho času, kdy jsme tam byli. V tom hradě lze viděti dvaadvacet velikých

věží, postavených všechny stejně. Silnější a pevnější hrad jsem do té doby ještě nikdy neviděl.⁶⁾ Pan Lev a také my všichni jsme v něm byli hoštěni vlídně a čestně.

Král sicilský poslal tam k svému vrchnímu hejtmanovi, aby byl panu Lvovi zcela k službám a vše mu ukázal, co je na hradě. Hrad leží v rovině a má zevně zděný příkop a uvnitř takovou zeď, že se po ní může vozem jezdit.

Každá z pětadvaceti věží na zdi je obsazena jedním rytířem a je tak prostorná a veliká, že ten rytíř v ní může míti svůj příbytek a domácnost. Uvnitř v hradě stojí králův palác a u něho kostel, překrásně ozdobený.⁷⁾ V kostele jsou znamenití zpěváci. Na hradě také bydlí většina všech řemesel. Tenkrát, když jsme tam byli, se hrad stavěl již dvaatřicet let a bylo tu ustanoveno a nadáno tak, že se rok co rok musí prostavět dvaatřicet tisíc zlatých. Až král sicilský umře, případně hrad králi francouzskému. Po prohlídce hradu zevně i uvnitř zavedli pana Lva do králova paláce. Zde byla připravena skvělá hostina s nádhernou kredencí a s množstvím stříbrného náčiní, které má král stále v zámku, i s nejznamenitějšími jídly, které se mému pánovi i jeho druhům podávaly i napřed okoušely, jako kdyby tam byl sám král. Na králově posteli tam ležel koberec v ceně přes čtyřicet tisíc zlatých, a všechny pokoje byly vyzdobeny koberci tak krásnými, že se to ani nedá povědět. Po jídle provedli pana Lva ještě všude po celém paláci. Král má velikou zálibu v ptácích a ve zvláštních zvířatech.

Ukázali nám tam rozmanité druhy ptáků, jiné a opět jiné. Krásnějších klecí jsem nikde jinde neviděl. Některé z nich byly znamenitě veliké, postavené jako domy. Všechny byly plné ptáků, z nichž některých nejsou známa ani jména. Ukázali nám tam i tři lvy, dva pštrosy, dva levharty a saracenské kozy, přivezené z nejvzdálenějších končin světa, jaké jsem nikdy předtím neviděl.

Přišly z pohanstva a měly uši delší než tři pídě. I jiných zvláštních zvířat viděli jsme tam veliké množství.

Potom nás zavedli do kláštera sv. Mořice a ukázali nám hrobku, kterou si sicilský král dal náramně krásně vytesati z bílého mramoru. U hrobky jsou vytesáni tři rytíři, každý ozbrojený mečem a kopím. Ale uvnitř v hrobce je vidět sochy krále a královny, obě ověnceny zlatým diadémem, ozdobeným drahými kameny. Na tomto dvoře jsme zůstali týden.

Ten král má Němce velmi rád a má jich též mnoho na svém dvoře. Umí též dobře německy.⁸⁾

Spěchajíce odtud dále ke králi francouzskému, přenocovali jsme ve vsi Sose(?), vzdálené od Saumuru čtyři míle, a potom jsme jeli dále do Toursu třináct mil. Do tohoto města přijeli kdysi čeští pánové pro nevěstu krále Ladislava a francouzského krále zastihli tenkrát půl míle před městem.⁹⁾

Velké to město, ležící v Touraine, patří králi francouzskému a je velmi výstavné. Žije tam paní, jež byla zasnoubena králi Ladislavovi. Má teď za muže hraběte de Foix, kterého král učinil hejtmánem v téměř městě.⁹⁾ Pan Lev si přál uviděti tuto paní, kdysi zasnoubenou králi Ladislavovi. Ale ona, když slyšela, že je Čech a královnin bratr, nechtěla ho k sobě pustiti. Ráno však ji uviděl v kostele. Nechtěla však panu Lvovi učiniti jinou poctu, než že se mu uklonila hlavou. Češi, kteří kdysi pro ni jeli a byli v tom městě, vztyčili tu korouhve se znaky. Obíhala však pověst, že byly všecky strhány a kalem pomazány. Povídá se též, že od smrti krále Ladislava tuto hraběnku nikdy neviděli smát se. Je štíhlá, přímé výšky, pod očima trochu hnědá. Ale říká se, že teď není ani z polovice tak krásná, jako bývala tenkrát, když byla zasnoubena králi Ladislavovi.

Kolem Toursu teče řeka Loira a přes ni je položen dlouhý most, zčásti kamenný a zčásti dřevěný. V městě jsou tři neobyčejně krásné kostely, jakým podobné jsem nikde nespatriil. Dvě míle od Toursu leží hrad Maille a ve vzdálenosti dalších pěti mil jiný, zvaný Langest[?]. Král jej právě začínal obnovovati s velikým nákladem, a tenkrát tam byly již postaveny

80 dvě krásné věže z kvádrů.

Filip Dobrý, vévoda burgundský. Ze školy van Eycka (Louvre).
● Roger van der Weyden: Karel Smělý, vévoda burgundský (Berlin).

V Toursu jest pochován sv. Martin¹⁰⁾ a přemnohá těla jiných svatých. Nad městem a se strany venkovské stojí překrásný a převeliký klášter, v němž žijí mniši řádu sv. Benedikta.

Amboise je od Toursu vzdáleno sedm mil a leží pod hradem, kde obyčejně sídlíval starý francouzský král.¹¹⁾ Tam se také narodil mladý král jménem Ludvík, který toho času, kdy jsme tam byli, panoval. Z Amboise je deset mil cesty do Blois, města poddaného i s hradem, který u něho stojí, vévodkyni orleánské. Ještě nikdy jsme neviděli krásnější kamenný most, než jaký jest u tohoto města.

Z Blois jest dále sedm mil do vsi St. Laurent a odtud dvě míle do Beaugency. Město souvisí s hradem a leží nad řekou Loire. Toho času, když jsme tam byli, totiž v pondělí po slavném svátku Seslání Ducha svatého [26/V], se v řece utopilo šedesát lidí a stala se při tom strašná věc: mezi jinými tam spadla do vody nějaká žena a s dítětem plovla pod vlnami přes dvě míle daleko; byla potom nalezena u nějakého města. Viděli jsme to na vlastní oči.

Z Beaugency jsou dvě míle do Meungu, města s hradem na kopci. Tam jsme našli francouzského krále i s manželkou jeho.¹²⁾ Král přijal pana Lva s poctami a pozval ho s celou družinou na oběd. Zůstali jsme v tomto místě devět dní.

Kandis [Meung] je malé městečko a leží tři dny cesty od Toursu. Nemohli jsme tam dostatí hospodu, ani na dvě míle v okolí, a musili jsme ležeti ve vsi, na tři míle od městečka. Francouzský král obeslal pana Lva, choval se k němu velmi přátelsky a žádal ho, má-li v čem nedostatek, že chce v tom učiniti nápravu.

Dal také pana Lva zavésti k paní královně, své manželce. Musila ho uvítat se všemi svými dvorními dámami. Přišla slavnostně se svými pannami, objala ho rukama a každá ho políbila na ústa. Přikázal to tak král a chtěl to tak míti. Potom podala každému z jeho druhů ruku a jak ona, tak její dámy se k panu Lvovi a k jeho druhům chovaly velmi laskavě. Potom dal král našemu pánovi vystrojit skvělou hostinu. A ni-

kdo by nevěřil, co tu bylo skvělé nádhery, kredenci i stříbrného náčiní, znamenitých jídel a mocných hrabat a pánů, posluhujících u stolu. Král potom prosil pana Lva, aby k němu, až pojedje nazpět, přijel do Paříže, že se tam s ním přátelsky pobaví. A prosil ho, aby u něho zůstal půl roku nebo i celý rok, že mu tak poslouží, aby se mu zavděčil.¹³⁾ Povíдалo se, že král ještě žádnému knížeti nebo pánovi, ani královna, neprokázal takovou čest jako panu Lvovi. Zaplatil za něho také celý řád v hospodě.

Král je nevysoký muž, černovlasý, snědý, s očima hluboko v hlavě, s dlouhým nosem a s krátkýma nohama. Němce prý nemá rád. Největší jeho radostí je lov. Žije raději v malých městech než ve velikých a má šedesát osobních strážců, kteří vždycky leží v oděni před jeho ložnicí. Královna je prostředně krásná paní, ale panny má tak krásné, že bys takových nenašel po celém křesťanském světě.

Říkali nám tam, že francouzský král má ustavičně v žoldu kolem dvacet tisíc jízdných, kteří vždy leží po okolních vesnicích.

Dále jsme tam slyšeli, že ve Francii je sedmnáct set tisíc kostelů, kolem šedesáti tisíc hradů a měst i městeček, nepočítajíc vesnice, osm kardinálů a sto pětadvacet arcibiskupů, nepočítajíc vévody, hrabata, pány, rytíře a panoše, kteří jsou království všelijak poddáni.

Francouzské království jest velmi veliké a oplývá všemi věcmi, jako žádné jiné z křesťanských království.

Dále jsme jeli k vévodkyni orleánské do města, které se jmenuje Orléans.¹³⁾ Vévodkyně pozvala pana Lva i jeho šlechtické druhy do svého domu, prokazovala mu velikou čest a po jídle uspořádala tanec se svými pannami. Byly velmi hezké, ale vévodkyně nijak nevyniká nad průměr; má pětiletého syna, jenž je z francouzské královské krve. Zemře-li francouzský král bez mužských potomků, zdědí francouzské království on.

82 Z Orléansu jsme pak jeli mnoha krásnými městy. Francie jest

vůbec nejlépe vzdělaná země, se vším, co si jen člověk dovede vymyslet, že jsem to tak po celý život nikdy neviděl.

Cestou k Sv. Jakubu jsme se vrátili do Toursu. Odtud jsme dorazili do vsi jménem Sainte Catherine.¹⁴⁾ Tam putuje takové množství lidí, buď aby splnili učiněné sliby nebo aby odpykali své hříchy, že větší nával poutníků bys nenašel po celém křesťanském světě. Ukázali nám tam ostatky sv. Kateřiny, totiž její vlasy, žebro a prst.

Milá panna sv. Kateřina tu odpočívá tak milostivě, že, kdo se jí zaslíbil v bitvách nebo jinak, toho neopustila, nýbrž chránila.

V kostele tohoto města se vidí třináct mužských soch a jedna ženská, v životní velikosti lidské, ulitých z vosku.

Vidí se tu, kolik králů, vévod i pánů se světici té v bitvách a jiných potřebách zaslíbilo a přineslo tam s sebou zcela stříbrné své sochy, nepozlacené, tak těžké, jako byli sami, a jiných mnoho nádherných klenotů, které dali do kostela, muži i ženy. Cestou sedm mil dlouhou jsme ze Sainte Catherine došli do Chatelleraultu, města a hradu, oblévaného kolem tekoucí řekou jménem Licca.¹⁵⁾ Město náleží hraběti, bratrovi sicilského krále tam sídlícímu.¹⁶⁾ Ihned, když jsme tam přijeli, byly našemu pánovi přineseny do hospody čestné dary, a potom se k nám chovali s takovými poctami, že nevím, kde jinde by se s námi na této naší cestě lépe jednalo.

Král francouzský nařídil, aby pana Lva vedli k tomu hraběti. Hrabě mu poslal v nadbytku a ve znamenité jakosti do hospody vše, čeho potřeboval, a zaplatil za něho řád. Dal tam též vnésti dvě kredence, že bylo div je viděti; zlaté věci v nich měly cenu jednoho sta tisíc zlatých. Hrabě panu Lvovi daroval modrý damašek a Frodnerovi koně. Po Francii kolovala pověst, že hrabě ten měl vinu na tom, že král ztratil bitvu u Paříže proti vévodovi burgundskému.¹⁷⁾

Z Chatelleraultu jsme dojeli dále do Poitiersu, města, vzdáleného sedm mil. Leží na kopci a pod městem stojí hrad, poddaný i s městem jednomu biskupovi.

JISTÁ ŽENA, VĚŠTKYNĚ, DCERA PASTÝŘE...

Z Poitiersu do Lusignana je šest mil daleko. Jest to město s hradem, položené na vyvýšeném místě. Pod hradem jest znamenitá obora. Vypravuje se, že tento hrad postavila jedna žena, která prý byla pro svou zlobu a nevázanost proměněna v draka.³⁸⁾ Město podléhá vládě královské a jest hlídáno tak bedlivě, že se do něho nikdo nepouští, kdo nemá královy listy, a to proto, že francouzský král jiného města v těch končinách nemá, ačkoli nepřátel tam má velmi mnoho.

Sedm mil za Lusignanem leží v údolí Melle ves s hradem. Lidem, cestujícím do tohoto místa, se naskytují dva hrady, postavené jeden vpravo a druhý vlevo. Oba jsou pod vládou bratra krále sicilského.

Odtud jsou tři míle do města Sanzay. Je to město krásné, položené i s hradem na rovině a oblévané onou řekou, která protéká Paříží [Parisiorum Lutetia].³⁹⁾ Francií protéká sice čtyřicet řek, ale jenom po čtrnácti z nich se do Francie dováží zboží. Ze Sanzay jest pět mil dlouhá cesta do Saint Pierre. Toto město leží u lesa a je zavlažováno řekou Charente, která se pak vlévá přímo do moře. Ve vzdálenosti pěti mil od Saint Pierre jest Pons, městečko položené na návrší. Má dvě předměstí, obehnaná hradbou a příkopem. Čtyři míle za Ponsem jest Mirambeau, ves pod hradem. Cestující do této osady vidí po levici hrad Plassac.

Z Mirambeau do Blaye je sedm mil. Toto město leží na cestě do Compostelly, a Pařížané i jiní, kdož ze všech dolních končin putují do Compostelly, musejí tam přeplouti sedm mil širokou mořskou zátoku. Kolem města teče řeka Garonne, vlévající se pak do moře.

Město Blaye drželi kdysi celých sto a padesát let králové angličtí. Ale jistá žena, věštkyně, dobyla města nazpět a odňala Angličanům také celé francouzské království. Byla totiž tato žena, dcera jednoho pastýře, od Boha obdařena tak velikými ctnostmi, že dokonala všechno, cokoli podnikla. Ale v poslední bitvě ji anglický král zajal a odvezl do Anglie, a když tam byla na jeho rozkaz posazena na ryšavého koně

a vedena městem Londýnem, byla upálena, a její popel byl potom naházen do moře.⁴⁰⁾

Na cestě k tomuto městu jeli jsme tři dni lesy ze samých dubů a kaštanů, v nichž jiných druhů stromů vyjma právě řečené jest viděti jenom málo. V délce dvou mil je cesta před městem poněkud obtížnější a neschůdnější. Krásnější dobytek a zvěř než u tohoto města jsme nikde neviděli. Přepluli jsme tam širokánskou řeku Garonne, jež vtéká do moře a při přílivu teče zase nazpět.

V Blaye jsme si prohlédli hroby sv. Apolonie, sv. biskupa Romana a Rolanda. Tento Roland byl syn krále Šalomouna a byl na jeho rozkaz zabit. Chovají tam také jeho meč, dlouhý jedenáct a půl pídě, který náležel sv. Olivernovi, Rolandovu druhovi. Mají tam také hrob sv. Belindy, která byla dcera krále Šalomouna a sestra Rolandova. Vynikala postavou tak vysokou, že nikde nebyla viděna žena tak veliká.⁴¹⁾

Když jsme se rozloučili s tímto městem, dali jsme se převéztí přes řeku Garonnu⁴²⁾ a dopluli jsme do Bordeaux, města velmi velikého⁴³⁾ s třemi hrady. Při plavbě přes řeku jsme viděli několik ostrovů, položených na rozmanitých stranách. Na jednom z nich jsou kanci, na druhém bažanti, a na třetím je viděti překrásné vinice.

Ve vodě před městem jsou nejchutnější ryby, pstruzi, tak velicí a tak laciní, že bych čtyři nebo pět pídí dlouhého koupil za čtvrt zlatého. Je to jedno z předních měst francouzských.

Osm mil od Bordeaux je vzdálen Belin, ves v pustých lesích, na cestě compostelských poutníků. Ztrávili jsme tam noc. Deset mil odtud leží Erfet, vesnice položená o samotě v lesích. Z Erfetu do vsi Fariny jsou čtyři míle a z Fariny do Daxu mil osm. Dax je město s hradem, položené v močálech, pod velmi vysokými horami, věčně bílými od sněhu nikdy neroztávajícího. Z tohoto města jsme odbočili tři míle do lázní, vykoupali jsme se tam a užili jsme mnohé zábavy.

Bylo to v městečku Klerzi, jež patří ještě králi francouzskému. Jsou tu teplé lázně a můj pán se tam jeden den koupal.

HLAVA PÁTÁ: ZEMÍ ŠPANĚLSKOU DO SALAMANKY

Kolem Daxu teče řeka Adour, dosti veliká, a přes ni je dřevěný most. Ve vzdálenosti jedné míle odtud leží ves, v níž také pramení teplé vody.

To jsme byli již z království francouzského v Gaskoňsku a jeli jsme k jednomu hraběti. Gaskoňsko je země velmi chudá, neobdělaná, a její obyvatelé jsou zlí. Ženy tam nosí velmi podivné čepce, jedny jako houby, jiné nasazené do čela a jiné jako ploché mísy, a jsou oškliví, černí, ženy i muži.

Ve vzdálenosti sedmi mil od Daxu leží Bayonne, město veliké, s dvěma hrady, položenými v různých částech města a nazývanými jeden Nový hrad a druhý Starý. Městem se rozlévají se dvou stran mořské vody a mísí se s vodou sladkou. Loví se tam tolik pstruhů a lososů, že sotva by to věřil, kdo by to sám neviděl, a prodávají se za fatku. Bayonne leží na hranicích Francie a Španělska a je od španělských hor, které oddělují Francii od Španělska, vzdáleno čtyři míle, takže se ještě čtyři míle od města k hranicím prostírá Francie.

Z Bayonne jsou tři míle do Saint Jean-de-Luz, vesnice u moře, kde jsou všechny domy pokryty cihlovými taškami. Nade vsí ční hory, jež jsme musili překročit. Ve vzdálenosti jedné míle od vesnice leží na compostellské cestě, na místě povýšeném, u samého moře město, oblévané řekou, která jest hranicí čtyř zemí, totiž: Francie, Španělska, Navarry a Gaskoňska. Řeka se jmenuje Bidassoa a město Fuenterrabia.

86 Pět mil od Saint Jean-de-Luz je vzdáleno město Hernani,

položené na hoře a oblévané kolem tekoucí řekou Uruneou. Kolem města jest na těch horách takové množství ovocných stromů, že jsem jich nikde tolik neviděl. Sejí je tam jako u nás konopí. Jeden měšťan nebo venkovan jich má několik tisíc, a pěstují jich takové množství z té příčiny, že si z ovoce vyrábějí nápoj, protože víno tam nemají a pivo neznají. Ten kraj tam jest obklopen velmi vysokými horami a jmenuje se Biskaja. Tam jsme viděli ženy a dívky choditi s hlavami ostříhanými, a jenom velmi málo se najde takových, které nosí vlasy. Šatů pak užívají ženy i dívky tak podivných, že jsem nikde, kudy jsme cestovali, takových neviděl.

V Biskajsku, zemi ještě chudší než Gaskoňsko, se zlým, vrazedným lidem, jsme nemohli dostat žádných potřeb pro koně, ani slámu, ani stáje. Hospody jsou tam nadmíru špatné. Víno tam rozvázejí v kozlích kůžích, a nikde se nedostane dobrý chléb, ani maso nebo ryby, protože se tam lidé živí většinou ovocem.

Kněží v této zemi mají ženy, jsou málo vzděláni, nekáží nic víc než desatero přikázání, a nikdo se tam nezpovídá jinou zpověď než to, co kněz odřikává u oltáře. Necht se dopustil hříchu malého nebo velikého, žádný hřích nejmenuje výslovně, nýbrž myslí si, že to má odbyto takovou zpovědí.

A mají v této zemi znamenité kamenné náhrobky, protože v nich mají velikou zálibu, a zvláště ženy je zdobí vonnými květinami a bylinami a rozsvěcují na nich světla. Hroby jsou mimo kostely, a lidé tam u nich stále sedí a klečí, necht je mše nebo nic, takže do kostela se dostanou zřídka. Šlechtic se v této zemi pozná podle tohoto: kdo na pravé noze nemá střevíc, je prý šlechtic. Jeli jsme tam mnoho dní cesty a nepřišli jsme k žádnému městu ani městečku, nýbrž jen ke krůmám.

Z Hernani jsou tři míle do Tolosy. Město leží pod horami a jest obtékáno řekou Oriu, která je zvláště bohatá pstruhy a má dva kamenné mosty. Z Tolosy jsme potom jeli čtyři míle dále do vesnice Villareal, ležící pod vysokánskými horami. Z Villarealu se do Duranga jede pět a půl míle. Také tato

ves leží pod horami, v údolí na místě bařinatém.

Pět mil od Duranga jest Guacus, město nepřítis veliké, ale lidnaté, mezi horami položené. Kolem teče řeka Velbada, přepjatá kamenným mostem. Nad městem jsou vysoké hory, mající doly na železo a hojně posázené révou. Moře je odtud vzdáleno jednu míli. Ve vzdálenosti jedné míle za Guacem se začíná kraj, zvaný Valmaseda.

Do stejnojmenné vsi Valmasedy je z Guaca pět mil. Ves jest obehnána hradbou, ale je malá, a kolem ní protéká řeka jménem Cadagun. Na tu vzdálenost pěti mil jsme tuto řeku přešli sedmnáctkrát, a přihodila se nám tam podivná věc. Přes řeku je totiž položen nepřítis dlouhý dřevěný most, a nad ním na kopci je vidět pěkně postavenou věž, kde bydlí lidé, vybírající od cestujících clo. Když jsme přišli k tomuto mostu a když jsme odepřeli zaplatiti mýtné, protože předtím od nás až dosud nikde nebylo požadováno, celníci nám sebrali koně, kteří vpředu nesli naše zavazadla a útokem z věže nás chtěli pobíti. Chystali jsme se proti nim na obranu, vytáhli jsme ručnice a zaměřili na ně. Ale pan Lev zakázal, aby nikdo ani z ručnic nestřílel, ani šípů nevypouštěl. Neboť, řekl, všechny by nás pobili, kdyby někdo z nich byl od nás raněn. A jeden z nich to potom přiznal: tak že se byli usnesli, že nás, bude-li jediný z nich raněn, všechny pobijí a že nám místo mýtného, jež jsme měli platit, seberou všechno, co máme v pytlích a v tlumocích. Když jsme potom clo zaplatili, dostali jsme od nich nazpět koně a kromě toho zpečetěné o tom listy, abychom jimi byli chráněni, kdyby se nám zase přihodilo něco takového.¹⁾

Od Valmasedy jest Vilsano vzdáleno tři míle. Je to ves, opevněná zdí, kde svorně žijí jak křesťané tak židé. Křesťané, kteří tam bydlí, jedí v sobotní dny zvířecí plíce a játra, ale ostatního masa se zdržují. Když jsme se ptali na příčinu toho, bylo nám odpověděno, že ty věci nejsou maso, nýbrž jenom jsou v mase obsaženy. V této vsi posel našemu pánovi nejmilejší kůň, o němž pevně doufal, že bude žít co nejdéle.

88 Vilsano leží pod horami. Po odchodu z něho jsme cestovali

horami, kde posel druhý pánův kůň. V těch místech jsme po prvé poznali křesťany, živící se v sobotu masem.

Potom jsme přijeli do města Sarisu [Vilsano?], v němž bydlí samí židé. Tu onemocněli pánovi jeho sluhové a zvláště mně dva koně z obilí, které jsme jim dali a jemuž nebyli zvyklí. Naběhli a nadmuli se a nemohli káletí. Tu posel pánovi krásný kůň, a bylo nás přes deset nemocných.

V těch horách jsme na velmi strmé a neschůdné cestě ztrávili třináct dní. Pět mil za Vilsanem jest Medina del Pomar, město, ležící pod horami. Náleží jednomu hraběti a jest obléváno kolem tekoucí řekou jménem Rio. Nedaleko od něho je vidět krásný klášter. Dvě míle odtud jest ves téhož hraběte, kde se vyrábí sůl, ztvrdlá sluncem, a to takto: voda, odjinud přivezená, se napustí do rybníčka neboli louže a nechá se tam několik dní, až sůl zhoustne a ztvrdne jako kámen.

Z Mediny del Pomar je sedm mil do vsi Cernega. Téhož dne, kdy jsme mířili do této vsi, dospěli jsme do hor, kde nerostly žádné jiné stromy, jenom zimostráz, a jeli jsme potom těmi horami tři dni. Všichni jsme tenkrát trpěli velikými bolestmi hlavy od velmi těžké vůně, kterou, velmi protivnou našim nosům, vydávaly ty stromy, deštěm rozmoklé a zahřáté. V oněch horách roste převeliké množství keřů, zvaných rozmarina. Na topení se tam užívá zimostrázu a rozmariny.

Z Cernega jest sedm mil do Burgosu. Ve vzdálenosti dvou mil před Burgosem se končí Biskaja a začíná se Španělsko.²⁾

Tam jsme přijeli k hraběti z Haro; i jeho město se nazývá Haro. Hrabě učinil panu Lvovi velikou poctu, poslal mu všechny potřeby a zaplatil za něho řád. Velmi se divil, že můj pán k němu přišel z takové dálky. V jeho městě i na jeho dvoře byli křesťané, pohané i židé. Nechává každého při jeho víře. Hrabě sám bývá sice jmenován jako křesťan, ale neví se, jaké víry je. Na tom místě zůstal můj pán na svatojanský slunovrat a den potom [25. června], kdy mu posel jeho nejlepší hřebec. V tom městě je též velmi vražedný, zlý lid, a udělali leckteré sročení proti nám, takže jsme nebyli nikdy, ve dne ani v noci,

jisti životy a statky a musili jsme proti nim seděti se štíty v rukou.

Odtud jsme jeli v hrozném horku přes velmi vysoké hory a často celý den jsme neviděli domů, lidí, ani dobytka. Tak jsme přišli k jednomu mostu, kde se na nás se zbraněmi sběhli křesťané, pohané i židé a chtěli na nás peníze. I zmocnili jsme se proti nim mostu a probili jsme se. Potom nás zaskočili na úzkých stezkách v horách a uvedli nás ve velikou nesnáz svými samostřily a kopími. Také my jsme na ně stříleli, neboť každý z nás měl svůj samostřil. Ale konečně nás tiskli tak tvrdě a sebralo se jich tolik, že můj pán jim musil zaplatiti z mostu mýtné, když tvrdili, že každý je povinen je platiti.

Potom jsme jeli nejhanebnějšími horami, kde nebylo viděti lidí a dobytek, kde nebylo vody, jen samé holé hory bez lesů, až jsme přišli do jednoho z předních španělských měst, jež se nazývá Burgos.

Burgos je město s hradem na návrší, ležící ve Španělsku, krásné a veliké, ne poslední, myslím, v tomto království. Všechno, co se tam prodává, je váženo na zvláštní váze. Mají tam překrásný chrám, v němž je oltářní obraz, velmi pěkně malovaný i náramně umělou prací tepaný, takže daleko předstihuje všechny obrazy, které jsem kdy viděl. Tamtéž mají velmi pěknou sochu Matky Boží, celou stříbrnou a pozlacenou, která prý váží tři sta hřiven stříbra. Říkají, že ulití té sochy má stejnou cenu jako její drahý kov. A ještě mnohé jiné ostatky svatých se v této svatyni chovají a ukazují. S kostelem jsou sloučeny dvě věže, hezky postavené z kvádrů, a třetí tenkrát, když jsme tam byli, právě stavěli. Šibenici tam mají jednu v městě a druhou za městem na kopci.

Ve vzdálenosti jedné míle od Burgosu je hora, kterou každý, kdo jde do města, musí přejíti. Když svítí slunce, jest tamtudy cesta velmi nesnadná, neboť hora je z nějakých drobných průsvitných kaménků, které, když na ně svítí slunce, odrážejí a lámou světlo jako v zrcadle, takže je očím velmi nepříjemné.

90 Město leží na svahu pod těmito horami, a svlažují je dva po-

toky beze jména. Ale tomu, který teče blíž města a má dva kamenné mosty, říkají Arlançon.

Za městem je viděti krásný nový klášter, postavený nějakým biskupem, který prý odvozuje svůj původ z rodu Matky Boží. Ten měl čtyři bratry a všechny je přivedl k víře Kristově a osvětil svatým křtem a stejně oba své rodiče: byliť národnosti židovské. Ti všichni jsou pochováni v tom kostele, každý ve vlastním, nádherně postaveném hrobě. Toho času, když jsme cestovali po Španělsku, jeden z těch čtyř bratří, jenž byl povýšen do stavu rytířského, dosud žil. Navštívil nás v hospodě, blahopřál k šťastnému příjezdu panu Lvovi a celé jeho družině, zdvořile nás přijal a ptal se, z kterých končin jsme přišli. Když mu bylo odpověděno, že jsme z Čech, z té země, které se u nich říká Horní Německo, odpověděl, že také on byl v Čechách a že právě tam byl pasován na rytíře, když král Albrecht obléhal město Tábor.³⁾ Potom prosil pana Lva, aby navštívil onen klášter, který postavil jeho bratr arcibiskup a v němž jsou pochováni jeho rodiče a bratři. Když pan Lev souhlasil, zavedl nás do toho kostela a ukázal nám tam hrob arcibiskupa a zesnulých svých bratří a na konec také svůj vlastní, kde bude, až umře, pochován. A byl to hrob velmi krásně udělaný. Onen arcibiskup s rodiči a se všemi bratry jest od Španělů počítán mezi svaté. A stejně také ten, který byl dosud živ, byl považován za člověka svatého. Onen arcibiskup z vlastních peněz vykoupil od pohanů tři sta zajatých křesťanů a každému z nich dal nové šaty a několik zlatých peněz. Šaty však, které na sobě měli, když se vrátili z otroctví, dal všechny na věčnou památku toho činu pověsiti v kostele. Všechny jsme je tam viděli.

Blíže města⁴⁾ tam mají ještě jiný klášter. Chovají v něm kříž, na němž jest přibita podoba člověka s vlasy na hlavě a s vousy.⁵⁾ Kněží se jednotlivých údů této postavy dotýkali s velikou úctou, zpívajíce a všemi zvony vyzvánějící, a vypravovali našemu pánovi, že ten kříž byl před pěti sty lety nalezen v moři, a dodávali, že nikdo nemůže vypátrati, odkud byl při-

plaven. Dále řekli, že zároveň s tím křížem byly ve vysmolené schráně nalezeny tabulky, na nichž bylo napsáno: „Nechť vlny přinesou toto svaté tělo na kterýkoli břeh, ať je přijato s potcami a uloženo na čestném místě, jak se sluší!“ Nalezeno pak bylo podle jejich vyprávění to svaté tělo takto:

Španělští lodníci, když cestou do kteréši země brázdili širé moře, připadli na galeji, na níž bylo naloženo ono svaté tělo. Zprvu, když ji z dálky uviděli, mysli, že je to loď nepřátelská, a byli naplněni velikým strachem. Připravovali se tedy na odpor, jak je to na moři zvykem. Domnívali se totiž, že jsou to Kataloňané, lidé vyznání sice křesťanského, ale většinou zvyklí loupežiti na širém moři a býti postrachem všech. Přiblíživše se potom s velikým strachem k lodi, měli podezření, když na lodi nebylo nikoho viděti, že je to úskok a že jenom proto se loupežníci ukryli. I vyslali několik svých lidí v malém člunku na výzvědy, aby se, kdyby hrozilo nebezpečí, tím rychleji mohli vrátiti k svým. Popojeli kousek a teprve, když na lodi nepozorovali žádný hluk, nýbrž toliko veliké ticho, odvážili se, nikoli však bez velikého strachu, připlouti blíže a někteří z nich také vystoupiti na onu galeji. Ale nenašli tam nikoho, jenom zmíněné tělo. Vrátili se tedy, vzavše s sebou onu loď s tělem a s křížem, nazpět domů do Burgosu.

Všichni, kteří jsme byli v družině pana Lva, jsme to tělo viděli. A ničemu jsme se nedivili tak velice, jako tomu, co říkali kněží z té kapituly, že totiž nikdo nezjistil, odkud to tělo, přibité na kříži, připlulo. Postavy jest vysoké a štíhlé. Jeden kněz, vystoupiv potom na oltář, dotýkal se všech jeho údů a pohyboval jimi, nohama, rukama a všemi klouby. Vypravuje se, že onen kříž a ono tělo vykonaly před dvěma sty lety veliké zázraky v tom klášteře, dokonce i mrtvé prý křísilo k životu, ale od toho času prý již přestaly dělati takové věci.⁸⁾

Viděli jsme v tomto městě také hon na zdivočelé býky, jež štvou loveckými psy. Ve Španělsku totiž a v Portugalsku nechovají dobytek doma jako v jiných krajinách, nýbrž na pustinách, kde se pase, poznamenán znamením svého pána. Neboť

sýr a máslo tam nedělají, ba obyvatelé ani nevědí, co je to sýr a máslo. Místo másla tam užívají olivového oleje, kterého mají velmi mnoho. Ale s těmi býky mívají ve sváteční dny takovou zábavu: dva nebo tři býky, chycené ze stáda, přiženou po jednom do města a uzavřevše ulice a vsedše na koně, honí je kolem a metají po nich oštěpy nebo šípy, udělané na způsob ostnů, takže v jednom býkovi vězí leckdy mnoho takových oštěpů. Rozdrážděný a rozzuřený býk běhá všude dokola kolem a napadne každého, koho potká. Když je potom během unaven a oštěpy umořen, pustí na něho dva nebo tři psy, a ti se mu zahryznou do uší a drží ho tak pevně, že není možné vyrvati jim to, do čeho se zakousli, jinak, než že se to usekne nebo že se jim tlamy otevrou železem. Maso z takového býka se neprodává měšťanům, nýbrž toliko venkovanům. Při té honbě tenkrát jeden z býků zabil koně a zranil jiné dva koně, jakož i jednoho člověka.⁷⁾

Nedaleko od Burgosu jest ještě třetí klášter, v němž je na oltáři pověšen stříbrný relief.⁹⁾ Tento klášter dal postavit španělský král, když to byl ve válce slíbil, popřeje-li mu Bůh vítězství nad pohanskými nepřáteli. V klášteře jsou velmi sličné jeptišky, mezi nimiž ani mezi jejich služebnicemi není žádná z nízkého rodu, nýbrž všechny pocházejí z rodů vévodských, hraběcích, rytířských a šlechtických. Přijaly pana Lva i jeho družinu laskavě, pobavily nás všelikými hrami a zábavami, jako jsou tance a jiné takové věci, a zavedly nás do překrásných zahrad s rozmanitými stromy a rostlinami.

V městě Burgosu žije mocný hrabě. Ten pozval pana Lva a jeho druhy do svého domu a sezval pro ně krásné panny a paní, skvostně oblečené po pohanském nebo tureckém způsobu. A také ve všem ostatním, v pití a v jídle, tam všechno bylo podle pohanských obyčejů. Ty paní a dívky tančily nádherné tance, také podle pohanského způsobu, a jsou všechny hnědé, s černýma očima, jedí a pijí málo a rády vidí cestující z cizích zemí. Němce mají rády.

Z Burgosu jsme nevyjeli pravou cestou, která se tam staví, 93

nýbrž vydali jsme se na cestu ke králi. Musili jsme tam dlouho jeti mezi samými pohany, ve velikém horku přes vysoké hory, kde jsou zima i léto horké a nepadá žádný sníh, takže je tam neuvěřitelné vedro. Když jsme tak někdy jeli celý den a přijeli jsme do městeček nebo vesnic, nechtěli nám poskytnouti přístřeší, takže jsme musili zůstat v polích pod širým nebem. A když jsme chtěli pít a koupit chléb nebo jiné věci, musili jsme peníze dávat napřed. To potom nám dali víno, které bylo přes hory přivezeno na soumarech v kozích kůžích, a bylo teplé jako ohřívána lázeň. A když jsme chtěli chléb, navázili nám místo něho mouku na libry. I polili jsme mouku vodou, udělali placky a dali je do horkého popela. Když jsme potom chtěli nějakou píci pro koně, musili jsme sami jíti, nakositi si ji a přinésti. A draho zaplatiti! Vypadá to jako proso. Chtěli-li jsme míti nějaké maso, nedostali jsme nic jiného než kozu. Sami jsme ji musili stáhnouti a k tomu si vypůjčiti nebo koupiti všechno, v čem se vaří. A tak myslím, že i cikáni se všude na světě mají lépe, než jak my jsme se měli v té zemi. Jenom velmi zřídka se tam najdou kuřata, vajíčka, mléko, sýr nebo máslo, protože tam nemají krávy a nic nejedí jiného než ovoce, maso zřídka.

Ve Španělsku, když nějaký osedlý pán někam jede, jezdí na mezku, a všichni jeho služebníci, často i na třicet nebo čtyřicet lidí, musejí pěšky běžet stejně rychle, jak jejich pán ujíždí, často i dvanáct nebo čtrnáct mil za den. Několik sluhů běží před ním a tam, kde chce jísti nebo noclehovati, mu vaří a připravují jídlo. Oni sami se při tom musejí spokojiti s tím, co po pánovi zbude. A tak nejeden ten sluha, když tak od rána do noci stále běžel, nemůže ani jíti. Je to lid, který jistě dovede snášeti práci i hlad. Tak jsme mnoho dní jeli s velikou nouzí a s neshodami, které jsme s nimi měli. Často jsme se musili brániti na život a na smrt, protože jsme věděli, že nám strojí úklady a že by nás velmi rádi pobili, aby se mohli zmocniti našeho majetku.

94 Z Burgosu jsme do Lermy jeli osm mil. Město toto leží na

hoře, má u sebe hrad a jest poddáno nějakému hraběti. Cestou tam jsme všude kolem viděli vzrostlé keře, které mají jméno rozmarina, a nějaké stromečky, nepřilíš vysoké, které mají květ podobný růžím a příjemnou vůni nevydávají z květů, nýbrž z listů.

Z Lermy je sedm mil do Roy, která leží na pahorku, obklopeném rovinou, také má po boku hrad a náleží jistému kastilskému biskupovi. Cestou do tohoto města jsme jeli lesem, kde nerostou žádné jiné stromy než jalovce a chvojky klášterské, pěstované u nás v zahradách. Potom nás cesta vedla neobdělávanými pláněmi, kde roste jenom šalvěj a rozmarina a které se prostírají v délce pěti mil. Když jsme potom dorazili k tomu městu, nechtěli nás vpustit. Byly totiž ty krajiny znepokojuvány válkami. Na cestě nám tam byl ukraden kůň.

Půl míle od tohoto města jsme se dostali do vsi jménem Duron a zůstali jsme tam tři dni, protože jsme čekali na průvodní list od španělského krále. Neboť mají v té zemi takový zvyk, že cizinec, který tam chce cestovati a poznávati místní památnosti, musí míti listinu od panovníka té země, aby tím bezpečněji mohl cestovati všemi jeho provinciemi. Kolem té vsi teče řeka Duero, přepjatá nepřilíš dlouhým kamenným mostem.

Odtud jsou dále do Navy del Rey dvě míle. Je to ves, položená pod horami a poddaná nějakému španělskému biskupovi. Tento biskup nám poslal svého dvořana, aby nám byl průvodcem až do Segovie, kde je sídlo královo. Z Navy jsou tři míle do Fuentedueny na řece Castamě. Pět mil od Fuentedueny je vzdálena ves Villafuente, ležící na rovině mezi krásnými vinicemi. V délce pěti mil se tam jede neobdělávanými pláněmi, porostlými piniovými lesy, rozmarinovými keři, šalvějí, polejkou a neschetnými jinými rostlinami. Za celý ten čas své pouti jsme nikde neviděli větších piniových lesů než tam. Třebaže i Francie jimi oplývá, přece je tam není viděti tak často.

Pamatuji se na ten piniový les tím lépe, že dva z nás jsme tím lesem prošli pěšky, protože koně byli zchvácení únavou, a

když jsme z velikého horka byli zmořeni žízní, nemohli jsme nalézt nic, čím bychom ji uhasili. Zlatem bychom tenkrát byli zaplatili doušek vína nebo vody. Téhož dne jsme ztratili pana Lva, protože jsme nemohli stačiti jeho jízdy. O své druhy měli jsme již veliký strach, protože jsme neměli tušení, kterou cestou jeli, až nás k našim, předjevším již o dvě míle, dovedl nějaký kněz.

Táhli jsme ošklivou divočinou a pustinou a přišli jsme k jednomu hraběti, který nedržel se starým králem, nýbrž s jeho mladším bratrem.⁹⁾ V ten čas byli oba bratři proti sobě, a někteří ze stavů drželi se starým, někteří s mladým. I byl veliký nepokoj a válka. Tak jsme přijeli k hraběti, jenž byl s mladým králem. Velmi se sice hněval, že můj pán vjel do jeho země bez jeho dovolení, ale doprovodil ho k jednomu rytíři, který držel se starým králem.

Z Villafuente je šest mil do Cantipala, vsi, kde jsem po prvé uviděl, jak v těch krajích mlátí obilí mezky nebo voly. Na tom stroji seděla nějaká žena s dítětem a mlátila. Dělal to takto: mláticí stroj má podobu vrat a je udělán z tyčí nebo z trámců, mezi něž jsou položeny nebo vklíněny tvrdé kameny. Stroj se položí na obilí, rozestřené po mlatě, a jezdí se jím sem tam tak dlouho, až je sláma rozdrncena takřka na plevy. Takové slámy tam říkají paja [paz] a stelou ji pod voly a pod koně, protože jiné slámy nemají. V této vsi jsme zůstali šest dní.

Tři míle za Cantipalem je Segovia, město spojené s hradem. Tam jsme zastihli španělského krále. Ale nebylo nám dovoleno vejíti hned do města. Král přikázal, abychom se nastěhovali do vsi jménem Santescopum[?], vzdálené půl míle od města. V městě totiž, dokud tam byl král, nebylo místa, kde bychom se ubytovali. Ale když potom král odjel, byli jsme do města vpuštění. Krále jsme však ještě neviděli.

Tam nás — míli od města Gabryna [Segovia] — doprovodil dotčený již rytíř.

V té vsi jsme zůstali pět dní, a pan Lev z ní poslal pana Jana,

dali zprávu o cestě svého pána, oznámili, že chce navštívit také jeho království, a poprosili ho o glejt. Král nás brzy přijal. Seděl po pohansku na zemi na kobercích, podal nám všem ruku, vyslechl naši žádost; měl radost z pánova příchodu a řekl, že pan Lev musí míti strpení v té vesnici, protože v městečku je tak plno, že mu tam nemůže nic opatřiti. Ale z lásky k našemu pánovi že odjede do jiného města, vzdáleného čtyři míle, a tam že pana Lva přijme a laskavě vyslechně. A poslal mu jednoho svého rytíře, aby ho doprovodil až do města.

A když potom král z města odjel, ten rytíř uvedl pana Lva do nadmíru krásně postavené síně, kde král dal našemu pánovi vystrojiti nádhernou hostinu. Zůstali jsme tam dva dni. Mocný biskup v tom městě, jenž měl na krále veliký vliv, také pozval našeho pána do svého domu a prokazoval mu velikou čest.¹⁰⁾ Před městem stojí dva nadmíru krásné kostely, výstavné a s nádhernými obrazy. Jsou to kláštery bosáckého řádu a řádu sv. Jeronyma.

Potom jsme byli na králův rozkaz zavedeni především do jednoho kláštera, který dal král před dvanácti lety od základů nádherně postavit. V kostele je skvostný oltářní obraz, vyzdobený zlatem a stříbrem. Povídá se, že stavba toho kostela s řečeným obrazem stála krále dvanáct tisíc zlatých. Kůr jest překrásně ozdoben zlatem a velmi umělými kamennými vypuklinami, které se, myslím, vyrovnají dílům vzácných umělců a řezbářů. Sloupořadí neboli ochoz jsme nikde jinde neviděli krásnější než v tomto klášteře. Ale později, když jsme přišli dále, jsme viděli kláštery mnohem ozdobnější. Uprostřed řečeného ochozu jest zahrada náramně příjemná, všelikými rostlinami, cypřišovými stromy a jinými rozmanitými druhy osázená. V klášteře bydlí mniši řádu sv. Františka.

Druhého dne jsme byli zavedeni na hrad, ale nebyli jsme tam vpuštění všichni zároveň, nýbrž toliko po pěti, a to proto, že jsou tam chovány znamenité poklady královské a že právě v ten čas byly v těch krajích vedeny války. Na hradě jest velmi

krásný palác [sín], zdobený zlatem, stříbrem a modrou barvou, které říkají azulium, a podlahy jsou dlážděny alabastrovým kamenem. Také dvě sloupové chodby jsme tam viděli, postavené z téhož kamene. V onom paláci je kolem dokola vidět sochy králů, kteří tam panovali od založení království, v počtu třiceti čtyř. Všechny jsou ulity z ryzího zlata, a každá sedí na královském stolci a drží v ruce žezlo a říšské jablko. Jsouť všichni španělští králové vázání takovým zákonem, že každý, kdo byl korunován královskou korunou a pomazán, musí za své vlády nashromáždit a nasbíratí tolik zlata, kolik se rovná váze jejich těla, aby potom, až odejdou ze života, mohli v segovijském paláci míti místo mezi ostatními králi. Nikde ve Španělsku jsem zajisté neviděl hrad krásnější a bohatější zlatem, stříbrem a jinými klenoty, neboť španělští králové mají prý na tomto hradě uschovány znamenité poklady a vzácnosti. Z onoho paláce jsme byli zavedeni do pěti jiných světnic, postavených z alabastru a zdobených zlatem. Podlahu měly vydlážděnu bílým alabastrem. V místnosti, kde král spává, září strop z ryzího zlata, a také ložní pokrývky jsou protkány zlatem. Jenom od utkání čalounu, který visí nad postelí, žádné potřeby do toho nepočítajíc, dal prý král tisíc sedm set korun francouzských. A ještě mnohé jiné pamětihodnosti je v tom hradě vidět.

Třetího dne nás odvedli do kláštera v jiné části města, který také — stejně jako jiných dvanáct velmi krásných — dal král postavit.

Město je položeno v úvale mezi horami a není příliš veliké. Na jednom konci města a hradu je vidět vysokánské hory, kdežto druhou stranu zaujímají hory ne již tak vysoké. V horách jest takové množství ještěrek a štirů, že jsem jich tolik najednou ještě nikdy neviděl. Místo, na němž město leží, je málo vyvýšené. Kolem města teče řeka s kamenným mostem, tak vysokým, že není možné přecházeti jej na koni nebo na voze, nýbrž toliko pěšky. Jest totiž příjezd k němu příliš strmý a sjezd příliš srázný. Vypravovali nám, že tento most,

celý z kvádrů, byl za jedinou noc postaven od ďáblů. Té noci, kdy byl most stavěn, byli všichni napadeni náramnou hrůzou a strachem, ačkoli nevěděli, z čeho to pochází, až se najednou za úsvitu objevil nikdy předtím nevidaný most. Stalo se to předtím, než jsme tam přišli.¹¹⁾

Ze Segovie je osm mil do San Justa, kde jsme čekali tři dni, až budeme od krále povoláni do Olmeda, vzdáleného další tři míle.

Pomník Jana Žehrovského z Kolovrat. V Kolíně v chrámě sv. Bartoloměje.

Do toho malého městečka[!] Gerbira [Olmedo] dovedl mého pána onen rytíř.

V městě Olmedu jsme zastihli španělského krále.

Ubytováni jsme tam byli v ubohé hospodě. Neměli jsme než dvě komory v přízemí, a naše koně musili státi za městem. V městečku žijí většinou pohané. Starý král jich má mnoho na svém dvoře. Mnoho křesťanů vyhnal a vydal zemi pohanům. Já, pije, obléká se i modlí a vůbec všechno činí po pohansku. Křesťanům je nepřitelem, a dopouští se veliké chyby počínaje si nekřesťansky.

Třetího dne předpusťil pana Lva k sobě. Seděl i s královnou na zemi, a oba, král i královna, podali panu Lvovi a jeho šlechtickým druhům ruku. A všechno, co od něho pan Lev žádal, 99

mu slíbil. Našemu pánovi i jeho družině udělil svůj řád a některým, mému pánovi a jeho druhům i mně, dovolil, abychom jej sami i jiným udělovali. Královna se převelice divila našim vlasům. Je to hnědá, hezká paní, ale král ji nemá rád a nespává s ní. Proto ani ona nemá krále ráda, ježto se praví, že s ní nechce nic mít. I jinak král provozuje velikou zvůli. Právě pro tuto věc a pro tu zvůli a také proto, že vyhnal křesťany a vzal jim zemi, hrady a města a dal je pohanům, pozdvihli stavové za krále jeho bratra. A většina země drží s mladým králem, zvláště křesťané, a již tenkrát se říkalo, že mladý král starého úplně vyžene.

Za svého pobytu u krále a na jeho dvoře jsme měli nejeden rozbroy s pohany a musili jsme chránit své životy. Panu Lvovi neprokázal král vůbec žádné pocty: nic mu nedaroval a ani hospodu za něho nezaplátil. Říkalo se, že to nesměl udělat k vůli pohanům. Ale dal panu Lvovi průvodní list po všech svých královstvích.

V Olmedu se pan Jan Žehrovský utkal s nějakým Španělem v zápase, kterému přihlíželi tři biskupové a mnozí jiní lidé, ale král tomuto zápasu přítomen nebyl. Teprve před samým zápasem řekli panu Janovi podmínky neboli pravidla zápasu, že se totiž u nich při zápase zachovává ten obyčej, že jeden druhého nesmí chytati za místa nebo údy, které jsou pod pasem, nýbrž tolik nad pasem. Když se zápas začal, pan Jan Žehrovský, uchopiv zápasníka za ramena, přimáčkl ho k jakési kamenné lavici — neboť člověk ten měl postavu malou, kdežto pan Jan byl postavy vysoké. A když ten člověk, takto přitisknutý, kopal nohou, pan Jan ho, již padajícího, dotiskl tak, aby upadl, a potom si na něho padlého sedl. Ale tohoto vítězství se panu Janovi dostalo jenom šťastnou náhodou. Neboť biskupové i ostatní lidé, kteří se dívali, se velmi podívovali, že toho člověka povalil, protože ještě nikdy předtím nevyšel z takového zápasu poražen. A král, když se o tom od nich dověděl, poslal tytéž biskupy a několik rytířů k našemu pánovi, aby ho jeho jménem žádali, aby panu Janovi přikázal opakovati zápas

s týmž zápasníkem. Pan Jan odmítal, ale pan Lev, nechtěje, aby žádost biskupů zůstala nesplněna, přikázal mu, aby s tím zápasníkem podstoupil nový boj. Když se to stalo, zápasník velmi lehce položil pana Jana na zem. Při tom zápase byl také král a oni biskupové, jakož i jiní lidé, kteří, jásajíce, s velikou radostí blahopřáli mu k vítězství, s takovým křikem, že to velmi pohoršilo krále, biskupy i jiné šlechtice.

Potom přišel tento zápasník za panem Lvem do hospody a ohmatáváje ho, řekl, že také on je jistě obdařen velikou tělesnou silou, a uchopiv pánovu pravici, maličko ho přetáhl s původního místa, čemuž se pán náramně podivil, co tím chce. Potom přistoupil k Janu Žehrovskému a položiv mu ruku na rameno, rovnýma nohama přeskočil svou ruku a jeho rameno. Tehdy řekl pan Jan našemu pánovi: „Přisám Bůh! Ještě nikdy jsem neviděl jemu podobného, aby takový človíček vládl takovou silou. Kdybych to sám nebyl zkusil, nevěřil bych tomu.“ Povíдалo se o něm, ale my sami jsme to neviděli, že prý v brnění dovede pět i šest mil běžeti tak rychle, že ho nikdo, ani když má na sobě jenom lehké plátěné šaty, nejen nepředstihne, ale ani mu stačiti nemůže.¹³⁾

V tomto městě Olmedě sídlívá král nejčastěji. Pan Lev a jeho druhové si od něho vyžádali řád neboli rytířský odznak a král jim jej dal udělit.¹³⁾

Jiného nemám o tomto městě co psáti, leda že jest obýváno lidmi, kteří jsou horší než pohané. Neboť když tam kněz zdvíhá při mši Tělo Páně, nikdo nepadne na kolena, nýbrž všichni zůstávají státi jako nerozumná zvířata. Život pak vedou tak nečistý a sodomský, že se mi protiví a stydím se vyprávět o jejich zločinech. Dokonce oni sami říkají, že město, podobné městu jejich, by se nenašlo v celé Kastilii. A snadno bych uvěřil, že je tomu tak. Neboť na nás třikrát podnikli útok, strojíce nám o život a dobývajíce se do našich domů a světnic. A když někdo z našich vyšel z domu, házeli i plivali na něho a také jiné pohany činili, hledajíce záminku, aby nám tím pohodlněji mohli vyrvati náš majetek a aby nás nadto mohli

pobíti. Bydlí tam mezi nimi mnozí pohané, zvaní Saracéni, ale kteří z nich jsou lepší, zdali pohané nebo křesťané, to bych snadno nerozsoudil.

Také toto příkoří nám učinili:

Když se pan Jan Žehrovský, laškuje s nějakou dívkou, dotkl jejích prsů, nějaký Španěl, který to zahlédl, mu nadával svým jazykem, ale nerozuměli jsme, co řekl. Pan Jan k němu přistoupil, vytal mu pohubek a vyhodil ho z hospody. Asi za dvě hodiny potom ten člověk, sehnal skoro čtyři sta lidí, udeřil na naši hospodu a chtěl nás pomordovat. Když se to král dověděl, ihned poslal několik šlechticů, aby tu věc utišili.¹⁴⁾

Ti lidé si tam, kdy chtějí, moci běhají před krále, a on je musí k sobě pustiti. Mají krále v moci, a král nemá žádné moci nad nimi.

Toho času byl veliký rozbroj mezi šlechtou španělského království, protože její většina vyhlásila svou volbou králova bratra za krále. Právě proto tenkrát král jednoho z nich, oblečeného do zlatohlavového roucha, dal zatknouti a odvésti na popraviště. Tam ho pak kázal přivázati na připravený sloup a házeti na něho, oblečeného v týchž šatech, oštěpy. Když jsem se ptal, proč je takto trestán, odpověděli mi, takový že v té zemi mají zvyk, aby ten, kdo je odsouzen na smrt, byl zabit takovým způsobem, protože jiný způsob popravky neznají. Cíl, který má býti zasažen, se vyznačí na jeho pravém prsu. Kdo trefí nejbliž toho místa, dostane čtyřiaadvacet měděných maravedinů. Kdo však netrefí, zaplatí španělský zlatý. Ty peníze potom prohodují a propijí. A kdokoli chce, má možnost házeti ty oštěpy, a nikomu to není k necti, nýbrž spíše za čest se to počítá. Sám jsem byl přítomen této popravě a viděl jsem, jak mnozí netrefili do cíle a musili zaplatiti každý jeden zlatý.

Naproti tomu v Biscaji jsem viděl jiný druh popravky. Odsouzenec na smrt, byv přiveden na popraviště, je v pase stažen řetězem a připoután ke sloupu nebo k železnému kůlu. Kolem sloupu se pak postaví čtyři hranice, vyšší než onen sloup,

a zapálí. Dříve než z ohně zůstane jenom popel, celý člověk se spálí, takže jenom kosti z něho zůstanou. Také všelijaké jiné druhy poprav jsem viděl, jakých se v našich zemích neuzívá. V Biscaji mají v každém trochu větším městě šibenici vedle sloupů, staví ji uprostřed náměstí.¹⁵⁾ A když je někdo oběšen, zůstane na šibenici až do třetího dne. Potom je sňat a pochován na hřbitově. Krádeže tam trestají tak přísně, že je oběšen každý, kdo ukradne třeba i jenom věc v ceně nejmenšího penízku.

Potom jsme chtěli jeti dále, a to k mladému králi. Byl vzdálen dvacet mil od starého krále. Pan Lev poslal k němu herolda se žádostí o glejt, a my ostatní jsme jeli za ním. Ale herold se vrátil k panu Lvovi a řekl, že mladý král se na něho velmi zlobil a že nechce pana Lva přijmouti, ani do žádného svého města vpustiti, ani glejt mu dáti, protože jsme navštívili na před starého krále a považovali ho za krále. Máme prý hledět, abychom se brzy dostali z jeho země, protože jinak prý nebudeme jisti životem. Ale slyšeli jsme, kdyby prý pan Lev byl přijel napřed k mladému králi, že byla by mu bývala prokazována veliká čest. Pro větší jistotu jsme tedy musili zamířiti k Portugalsku. Byla to nejednou krušná cesta, a noclehy jsme mívali bídné a ubohé.

Cesta z Olmeda do Mediny del Campo je dlouhá tři míle. Jsou to dvě města, jedno na hoře, druhé pod horou. První je dosti veliké, druhé menší. V tom, které leží pod horou, je veliký dům, skvostně a úpravně postavený, v kterém se narodili dva králové, aragonský a navarský. Říkali nám tam, že ten, který byl králem navarským, byl otcem onoho knížete, kterého jsme viděli na dvoře krále francouzského.¹⁶⁾ Ten si právě tenkrát, když jsme tam byli, chtěl bráti za manželku sestru francouzského krále Magdalenu, bývalou snoubenku krále Ladislava slavné paměti. A jest kníže ten zákonným dědicem království navarského, ale toho času, když jsme byli ve Francii, je ještě neměl ve své moci, protože je držel král aragonský. Ale právě toho roku je měl Aragonský, jak vyjednal francouzský král,

vrátit Navarskému, který měl teprve potom býti korunován a pomazán. Abych se však vrátil k oněm králům, narozeným v městě Medině: měli ještě třetího bratra, jež všechny navarský král přežil.

Když jsme odjeli z tohoto města, nespátřili jsme v délce patnácti mil žádné louky ani lesy. Na topení tam berou dobytčí trus a užívají ho také na vaření pokrmů. Slouží jim k tomu také místo dřeva drny, letního času vykopané a naskládané na hromady, aby uschly, nebo také révové klestí.

Z Mediny del Campo je šest mil do Canty la Piedry. Toto město náleží nějakému biskupovi. Čtyři míle od něho je vzdálena vesnice a za ní stojí chatrč, v níž žije nějaký poustevník. Myslí se, že je to polský král, o němž se povídalo, že byl zabit od pohanů, ale já sám to netvrdím. Také panu Lvovi vypravovali, že je to král, který, když byl v bitvě od pohanů poražen, zaslíbil prý se věčné samotě, aby odpykal, že nesplnil slovo, které jim byl dal.⁴⁸) Když jsme přišli do nějaké tvrze, řekli nám, že ten poustevník je odtud vzdálen tři míle. Pana Lva se proto zmocnila touha ho uvidět. Odbočivše tedy přes čtyři míle od své cesty, šli jsme k němu, ale byli jsme již napřed upozorněni, že místo kolem jeho chatrče je lesnaté a že poustevník, uvidí-li nás z dálky, ihned se schová do skrýše.

Pan Lev přesto s sebou vzal Jana Žehrovského, herolda, Frodnara a Šaška, kdežto ostatní družinu poslal napřed obvyklou cestou. A tu ten, jenž nám dělal průvodce, varoval pana Lva řka:

„Pane, ten z poustevny by nás mohl zdaleka uvidět a schovat se.“

A tu ho pán, ponechav u sebe jiného, kdo by nám ukázal cestu, poslal napřed a přikázal mu, aby poustevníka vyhledal a zadržel, aby se nikam neukryl, dokud tam nepřijdeme. Když jsme potom na pustině přicházeli k jeho chatrči, poustevník z ní vyšel k panu Lvovi, a když ho pán skrze herolda oslovil a ptal se ho, z které země pochází, odpověděl, řka:

104 „Co záleží tomu pánovi nebo knížeti tak velice na mé vlasti,

že se tak horlivě vyptává, odkud pocházím, zdali z této nebo z jiné země? Neznám toho muže urozeného, on však jistě vidí, že jsem chudý poustevník, žijící tu na poušti.“

Byl tam při tom nějaký poutník, původem Polák, který nás předtím provázel již padesát mil, jda pěšky vedle soumarů. Ten požádal pana Lva, aby poustevníkovi kázal vyzouti se. Řekl totiž, že, má-li na jedné noze šest prstů, jistě je to onen král polský, kterého pohané porazili. Když pan Lev poustevníka požádal, aby to udělal, dlouho odmítal, ale potom přece podlehl pánovým prosbám a vyzul si obuv. A tu onen Polák, když na jeho noze spatřil šest prstů, přistoupil k němu, padl na kolena a objímaje tu nohu, řekl: „Ty jsi náš dědic a král, jenž byl ve válce od pohanů poražen.“

Poustevník však odpovídaje, řekl:

„Divím se ti, že přede mnou padáš na kolena a objímáš mi nohy, když přece víš, že nejsem hoden takové pocty, neboť jsem člověk obtížený mnohými hříchy, jež jsem si umínil odpykati v této pustině, jestliže mi Bůh dobrotivý a všemohoucí dopřeje vytrvati v tomto úmyslu.“

Po těchto slovech vstal a se slzami v očích odešel do chatrče. Když jsme potom odtud odcházeli, Polák řekl panu Lvovi:

„Věz, vznešený pane, že ta postava i to znamení, jež jsem viděl na noze, bezpečně prokazují, že je to polský král, protože si na ty věci dobře vzpomínám z dob svého dětství.“

Tenkrát měl poustevník ovšem již vysoký věk, let asi sedmdesát, postavu štíhlou, tvář podlouhlou, pleť tmavou, nos vyčnílý, vlasy černé a vousy dlouhé a šedivé. Šaty na sobě měl dlouhé, popelavě zbarvené, a pod šaty žíněnou košili, ale skrýval ji, aby ji nebylo vidět.

Ve vzdálenosti devíti mil od oné vsi je Salamanka, město veliké, v údolí položené, s přilehlým hradem. Žije tam velmi mnoho studentů vysokých škol, neboť v žádné křesťanské zemi prý vědy nekvetou tak, jak tam. Uprostřed města na náměstí je vidět šibenici. Když někdo z domácích lidí něco ukradne, jest tam pověšen, zůstane viset až do třetího dne a teprve

potom je pochován do země. Ale cizince všelijak na jiné šibenici za městem. Kolem tohoto města teče řeka Tormes s nepřilíš dlouhým kamenným mostem. Bydlí tam biskup, který nás přijal pohostině a vlídně.¹⁹⁾

Šlechta tohoto města zachovává ten obyčej, že v den sv. Jakuba štvou na náměstí divoké býky. Také my jsme se na to dívali, protože jsme tam byli právě v den sv. Jakuba. Jeden z těch býků, který byl vypuštěn třetí, dva lidi zabil a osm lidí a jednoho koně ranil.

Salamanca patří starému králi. V městě jsou sami křesťané, nejzbožnější lidé, jaké lze v celém Španělsku najít. Uznávají sice starého krále za svého pána, ale kdyby chtěl na nich věci neslušné, v tom ho neuposlechnou, neboť jsou velmi mocní.

Zdejší mocný biskup, muž bohabojný, nádherně slavil svátek sv. Jakuba [25. července] a sám sloužil mši. Prokazoval mému pánovi velikou čest a poslal mu do hospody dostatek všeho, čeho jsme potřebovali.

Jeho hrabata, rytíři a služebníci a také nejmocnější lidé z města uspořádali pro pana Lva takovou hru. Vyhnali divoké býky na náměstí, vyjeli na gamretech, velmi rychlých koních, a házeli na býky oštěpy, jež měli u sebe. Kdo házel přesně a zabodl jich nejvíce, ten byl nejlepší. Býci se tím rozzuřili tak, že za nimi běhali a prudce lidi napadali. Když potom byla tato honba skončena, bili se mezi sebou, házeli po sobě lehkými oštěpy, kryjíce se štíty, jak to v boji dělávají pohané. Ještě nikdy v životě jsem neviděl hbitějších koní a lidí. Na koních jezdí proti nepříteli klusem, tak, že mají kolena vysoko u sedla, jako pohané. Pan Lev a my všichni jsme byli v domě jistých měšťanů a dívali jsme se na to. Měli jsme u sebe krásné paní, jedli jsme, pili jsme a dobře jsme se měli.

Do La Bobedy je ze Salamanky osm mil. Na žádném místě předtím jsem neviděl tolik čápů, jako v této vesnici. Myslím, že jich tam bylo přes tisíc. Ani kobylek jsem větší množství dosud neviděl, neboť byla jich tam taková síla, že by mohly pokrýt celou nějakou krajinku.

Z La Bobedy jsme přišli do Ciudad Rodriga, cestou dlouhou devět mil. Je to město spojené s hradem, nepřilíš veliké a sídlo biskupské.²⁰⁾ Leží na hranicích Portugalska, má kolem sebe čtrnáct kostelů a klášterů a leží na rovině pod horami. Pan Lev byl v tomto městě přijat s takovou poctou jako v žádném jiném kastilském městě a nikde na své cestě. Předměstí tam kolem města není, jenom před městskou branou je viděti tři domky.

Z Ciudad Rodriga je pět mil do San Felice de Gallego, vesnice rozlehlé a oběhnané zčásti kolovou, zčásti zděnou hradbou. Ve vsi je hrad neobyčejně krásný a veliký. Pro tuto vesnici vznikl právě tenkrát, když jsme byli v těch místech, spor mezi kastilským králem a jeho bratrem, protože král daroval ves i s hradem rodrizskému biskupovi. Část pánů i šlechticů stála při králi, část byla nakloněna jeho bratrovi, a to tak, že většina stála při vévodovi, královu bratrovi.

Ze San Felice do La Hinojosa jsou tři míle. Je to ves veliká, ozdobená kamennými domy, krytými cihlovými taškami, a poddaná témuž biskupovi.

Z La Hinojosa je míle cesty k řece Dueru, která má takové množství vody, že nad ni není větší řeky v celé Kastilii. Odděluje Kastilii od Portugalska, a to tak, že jeden její břeh je počítán ke Kastilii a druhý k Portugalsku.

HLAVA ŠESTÁ: DO COMPOSTELLY A NA KONEC SVĚTA

V Portugalsku je země i lid zprvu velmi ubohý. Ani pro lidi, ani pro dobytek se tam nenajde nic k jídlu ani k pití. Je to zavíněno tím, že si v té zemi nepostavili žádné silnice. Často i čtyři nebo pět let se tam neukáže cestující z cizích zemí. Lid si tam staví příbytky v horských jeskyních nebo pod zemí a pro veliké horko ve dne, zvláště v poledne, jenom zřídka vychází ven. Pracují a všechno potřebné si vyřizují většinou v noci. Většina lidí se tam živi ovocem, a víno nepijí. Trpěli jsme tam mnoho hladem a nouzí, až jsme přišli do města Bragy.

Cestujícím po toku řeky Duera se naskytují vysokánské hory s neschůdnými cestami. Když jsme k ní dorazili, převáželi jsme po každé dva koně a dva lidi, neboť více nemohla pramice pojmouti. Ve vzdálenosti tří mil od této řeky leží Frexo da Espada cinta, vesnice a hezký, veliký hrad, v hornatém kraji položený, první hrad v království portugalském, který uvidí cestující od kastilských hranic. Kolem vesnice a hradu jsou rozloženy krásné a četné vinice.

Z Frexa do Torre de Mon corvo je vzdálenost pěti a půl míle. Přístup k tomuto městu, položenému v horách, je cestou strmou a neschůdnou. V horách rostou rozmanité stromy, jaké jsem ani já, ani nikdo z našich nikdy neviděl.

Z Torre de Mon corvo je šest mil do Alebry, vesnice na hoře tak vysoké, že jezdec se do ní nedostane, protože i pěší stěží překonává tu strmost. Pode vsí teče řeka jménem Tua. Cesty

108 k této vesnici jsou neschůdné a obtížné.

V okolních horách je mnoho hadů, štírů a ještěrek. Hadi jsou kratcí, ale tlustí, mají křídla, podobná netopýřím, a hlavy, ozbrojené hákovitými ostny. Když uvidí člověka nebo dobytek, letí za ním a pronásledují ho a zachycují se těmi zahnutými hroty, kousají. Uletí prý dvě stě padesát kroků nebo i více. Štíři jsou velcí jako prostřední lovecký pes a mají všelijak skvrnitý hřbet. Nikdo z našich je nikdy jindy neviděl. Ještěrky jsou o málo menší než kočka, také hlavu mají kočičí ne nepodobnou, a barvu zelenou.

Viděl jsem jednoho z těch hadů mrtvého. Je zelený, plný černých skvrn a celou podobou jako drak; veliký je jako kočka, a koho do krve kousne, musí umřítí.

Ten, kdo chce přejít ty hory, musí cestovati v největším horku a musí s sebou mítí dryák proti uštknutí, neboť jinak by nemohl přejít pro tato jedovatá zvířata. Ten totiž, kdo by po takovém jedovatém kousnutí neutil dryáku, ihned by umřel, leda že by si celé to místo, otrávené jedovatým kousnutím, vyřízl. Cesta přes ty hory je dlouhá deset mil nebo i více, a musí se tam, jak jsem již řekl, putovati za největšího vedra. Neboť v ten čas odpočívají ta zvířata, jsouce ukryta mezi kamením a ve skalních skulinách. Jakmile však horko povolí, vylézají a číhají na skalách nebo na zemi. Byli bychom těmi horami projeli rychleji, ale ze strachu před těmi zvířaty musili jsme se hned, jakmile ubývalo horka, uchylovati do hospod. Také mnoho divoké zvěře by bylo v těch horách, kdyby nebyla hubena od těchto zvířat. Hory jsou však tak vysoké a skalnaté, že jí zde ta jedovatá zvířata nemohou ublížit. V městech nebo ve vesnicích, které leží v těchto horách, nemohou chovati žádný dobytek právě pro nebezpečí těch jedovatých hadů a štírů, neboť létají velmi vysoko a vymrštují se příliš daleko.

Stromy rostou v těch horách takové, jakých v našich zemích není. Lístý mají podobné rmenu a také nějaké ovoce přinášejí, které, když je rozlomeno, vydává silnou vůni. Také jiné stromy, nepřilíš vysoké, jsme tam viděli, jejichž listý příjemně

voní. Dubů jsou v oněch horách tři druhy. První má listy podobné bodláku, na druhém rostou listy bělavé a potažené vespod jakoby nějakým chmýřím, třetí pak je listy podoben dubům, které rostou u nás, jenže má listy na okrajích roztrpěnější nebo cípatější. Také jiné stromy a velmi mnohé rostliny je vidět v oněch horách, jaké v jiných krajích nerostou.

Když jsme překonali tyto hory, vstoupili jsme po prvé na portugalskou půdu. Hned pod horami roste velmi mnoho stromů, přinášejících jakési bobule, kterým tam říkají mořské jahody. Toho léta, když jsme tam byli, se jich mnoho urodilo. A kdokoli má možnost načesati si jich, protože nikdo v tom nebrání. Ten kraj tam převelice oplývá fíky, mandlemi a sušeným vínem, kterému se u nás říká víno řecké. A třebaže nemá žádné doly na zlato ani na stříbro, je velmi bohatý jinými věcmi, za něž se tam přiváží sdostatek zlata a stříbra z ciziny.

Sedm mil za Alebrou je ves Pauca, položená v horách, k níž vede cesta velikými horami a lesy, kde rostou vedle kaštanů také jiné vzácné stromy. Z Paucy je šest mil do Villa da Ponte, rovněž vesnice, s domky, vzdálenými na hon od sebe. Cesta do této vsi vede horami tak velice velikými a vysokými, že s nimi sotva lze srovnávat v této věci které jiné, jež jsme dosud přešli. Mezi těmi horami teče řeka jménem Tamega s velmi vysokým kamenným mostem. Pod ním se do Tamega vlévá jiná řeka, beze jména, také s mostem. Když jsme pluli šest mil po proudu, napočítali jsme dvaadesát potoků, vtékajících do této řeky, majících krásně čistou vodu a oplývajících pstruhy.

Z Villy da Ponte je šest mil do Lanhosa, vesnice, ležící pod zpustlým hradem. V těch horách je ještě vidět několik opuštěných hradů, obydlených jenom venkovany, kteří kolem nich udržují život, pěstující polní plodiny. Neboť v okruhu několika mil tam nikde není polí, a lidé tam v těch horách mají krušný a lopotný život. Za vesnicí stojí stranou v horách kostel, kde je pochován sv. Dominik a kde jsme viděli jeho svaté tělo. Lanhosa, obtékaná řekou Ave, leží čtyři míle odtud.

Z Lanhosa do Bragy jsou dvě míle. Je to město s hradem, v horách, a Sv. Jakub je prý od něho vzdálen nedlouhých třicet mil. V Braze má své sídlo portugalský arcibiskup.¹⁾ Stromy, které nesou rajske ovoce, pomeranče, citrony a granátová jablka, a také rozmanité jiné druhy a rostliny, předtím nikdy v takovém množství ode mne neviděné, jsme spatřili u tohoto města. Hradby jsou tu porostlé břechtanem.

Je to město veliké a v něm mocný biskup, přítel krále portugalského. Ten prokazoval panu Lvovi velikou čest, poslal mu do hospody dostatek všeho, čeho nám bylo třeba, dal panu Lvovi člověka, aby nás zavedl k Sv. Jakubu, a půjčil mu dva mezky. V tomto městě ztratil pan Lev svého kuchaře; vrátil se k nám teprve ve Sv. Jakubu.

Tři míle za Bragou leží dosti veliké městečko jménem Guimaraens. Přichází se k němu, stejně jako k Braze, cestou hornatou a obtížnou a všude kolem cest tam roste šalvěj drobná a polejka. V Braze jsme zastihli portugalského krále.²⁾ Přijal pana Lva a celou jeho družinu s poctami. Náš pán totiž přinesl králi listy od jeho sestry, císařovy manželky, psané její vlastní rukou.³⁾ Zůstali jsme tam osm dní.

Když jsme se před odchodem loučili, král mluvil s panem Lvem velmi laskavě, a to napřed sám a potom skrze tlumočnicka. Řekl mu tato slova:

„Vidím, že pocházíš z rodu velmi vznešeného, a proto tě prosím, abys našemu království a nám prokázal čest a požádal o cokoli, co by se ti zalíbilo. Bude ti to dáno.“

Když to náš pán slyšel, uctivě mu poděkoval za poctu a laskavost jemu prokázanou a poprosil krále, aby mu dal dva mouřeniny. Této žádosti byl přítomen králův bratr, a když ji slyšel, dal se do smíchu a řekl:

„To, co žádáš, příteli, nemá žádnou cenu. Požádej o něco většího a čestnějšího, než jsou tito mouřeniní! Ale když po nich tak toužíš, přijmi ode mne, prosím, tento třetí dar, totiž opici, a vrať se do vlasti, takto znamenitě obdarován! Patrně,“ zeptal

se, „ve vaší zemi nemáte mouřenínů ani opic, že si jich žádáš přede všemi jinými věcmi?“

A když pan Lev odpověděl, že jest je u nás viděti zřídka, vévoda řekl:

„Zato však u nás je takových věcí hojnost. Zde král, můj bratr, má v Africe tři města a posílá do té země každý rok vojsko. A z žádné takové výpravy, ani sebe menší, se nevracejí s prázdnou, nýbrž přivádějí s sebou na sto tisíc nebo i více mouřenínů všeho věku a pohlaví. A všechno, co bylo přivezeno, se potom prodává jako dobytek. Neboť takový je zde zvyk, že na trh s černochoy přicházejí lidé z jiných zemí a skupují je. Král pak má z tržby za ně větší užitek než z daní celého království. Neboť i malý černoch stojí dvanáct nebo třináct zlatých portugalských peněz; větší však je ovšem mnohem dražší.“

Mají pak takový obyčej, že, získá-li někdo mouřenína silného a práce schopného, dá ho pokřtiti a neprodá ho ani nezciží, leda že by ho dal příteli darem. Dokud však není pokřtěn, má možnost prodati ho, zač chce.⁴⁾

Když jsme odešli z královského paláce, král poslal panu Lvovi do hospody dva krásné koně, jimž tam říkají janetty a jimž v rychlosti a v křepkosti rovné sotva plodí která křesťanská země, a všechno v hospodě za nás zaplatil.

Po odchodu z Bragy jsme dojeli do Ponte de Lima. Od Bragy je toto město vzdáleno pět mil a leží v horách. Cestou k němu se jede přes řeku Cavado, která teče nedaleko od Bragy a má nepřilíš dlouhý kamenný most. Řeka však, která teče u Ponte de Lima, má jméno Lima a také má most kamenný, ale hodně dlouhý. Město je obeháno hradbou, postavenou z kvádrů, a všechny věže, čtverhranného tvaru, má z téhož kamene.

Ve vzdálenosti pěti mil od Ponte de Lima je Valenca de Minho, město nepřilíš veliké, čnící na návrší mezi horami a zavlažované řekou Minhem.

Tato řeka odděluje Portugalsko od Gallicie, kde je pochován sv. Jakub, a vlévá se dále odtud do moře. Přešli jsme ji, když

jsme jeli k Sv. Jakubu, jak cestou tam, tak cestou nazpět.⁵⁾ Na protějším břehu leží hrad a město jménem Tuy, poddané nějakému rytíři, od něhož si ti, kdož chtějí navštívit compos-telský chrám, musí vyžádati povolení neboli průvodní list. Cestujícím do Valency jest přejíti velmi vysokou, skalnatou horu, jezdcům nesjízdnou, protože i pěšky jsou její srázy sotva schůdné. Byli jsme proto nuceni obvésti koně v délce dvou mil kolem hory, ale také tam je cesta tak nesnadná a strmá, že horší už ani nemůže býti. V Tuy je pochován sv. Petr Saleský, který se kdysi proslavil přemnohými zázraky a mnohou pomoc přinesl lidem, kteří se vydali na pout, aby zhlédli jeho hrob.

Redondella je od Tuy vzdálena pět mil. Je to městečko neveliké, v horách u moře položené. Cestou z Redondelly nám ukázali vpravo království skotské, ležící při moři naproti Anglii. Skotové neustále, již mnoho let, válčí s Angličany. Země nemá krále, ale vévodu, kterého jest poslušna a kterého jsme také my viděli.⁶⁾ V Redondelle mají klášter, zasvěcený sv. Šimonovi a položený na místě, oblévaném mořem.

Cestujícím do Pontevedre, městečka u compostelské cesty, se naskytuje most přes mořskou zátoku, nepřilíš dlouhý, z kamene postavený. Vzdálenost mezi Redondellou a Pontevedre činí tři míle. Městečko to je pevné a veliké, na jedné straně široko zavlažované mořským močalem, překlenutým dlouhým kamenným mostem.

Trpěli jsme tam nesmírnou nouzi a musili jsme si sami vařit. Často se nám tím stávalo, že jsme musili zůstati hospodou někde v poli pod stromem a koním jsme musili svazovat nohy jako cikáni. To potom někdo běžel a přinesl ovci, jiný ji musil stáhnout, někteří dělali oheň a vařili a jiní kosili pro koně, pan Lev stejně, jako kdokoli jiný. Byl to život náramně krušný a ubohý, až jsme projeli tři dni cesty k Sv. Jakubu.

Z Pontevedre k Sv. Jakubovi je deset mil. Odtud se nás dvanáct vydalo do Sv. Jakuba pěšky, kdežto pan Lev konal tu cestu s námi dílem na koni, dílem pěšky.

¹¹ Ve službách

Na této cestě, když jsme přišli do kaštanových hájů, páže pana Lva házelo, upravivši si prut, kameny po lese, jak to vidělo dělali tamní lidi, kteří dovedou vrhati drobné kameny velmi daleko i vysoko. Chtějíc se jim v tom vyrovnati, páže házelo kaménky sem tam, až tu najednou z neopatrnosti do krve zranilo nějakého člověka, který tam náhodou bez nejmenšího našeho vědomí ležel za křovím. Ten potom s námi skrže herolda mluvil náramně hněvivě a vyhrožoval, že to odpykáme smrtí. Herold mu řekl:

„Milý človče, nerozhořčuj se tak, když přece vidíš, že ten chlapec, poněvadž tě neviděl, udělal to nevědomky!“

Potom jsme jeli dále. U cesty tam byla krčma, kde se obyčejně cestující zastavovali, aby se napili nebo najedli, protože v okruhu pěti mil tam není žádná tvrz ani vesnice.

A tu tedy na zpáteční již cestě od Sv. Jakuba, když jsme, někteří na koních, někteří pěšky, přišli k této krčmě, našli jsme tam asi sto lidí, ozbrojených meči, kopími, samostříly i luky, kteří se sešli, aby pomstili toho od hochů raněného, a chtěli na nás udeřiti. Tehdy na ně náš herold zavolal gallicijským jazykem a řekl:

„Proč na pomstu tak lehké rány strojíte smrt nám všem? Zřejmě nevíte, že tento pán pochází z rodu velmi vznešeného a slavného a že cestuje těmito zeměmi, aby viděl dvory jasných knížat a králů, jak se takovému muži sluší. Vězte proto, že vám neprojde, jak si myslíte, bez trestu, jestliže nás zabijete!“

Když to uslyšeli, asi padesát jich odstoupilo stranou a radili se o té věci, kdežto ostatní stáli kolem nás. A tu pan Lev, svolav své lidi, řekl:

„Nejmilejší přátelé, vidíte, že se tu sešli, aby nás připravili o život. Proto tedy, dojde-li k tomu, statně se jim postavme na odpor a braňme se, neboť prosbami se od nich ničeho nedosáhne! Na mne tedy hleďte, a půjdu-li, když toho potřeba bude vyžadovat, proti nim, následujte mne! Budeme-li od

nich pobiti, jméno naše a sláva naší statečnosti, do posledka zachované, zůstanou na věky.“

Zatím oni, poradivše se, pravili našemu tlumočnickovi:

„Řekni tomu vznešenému pánovi, že ani jemu, ani jeho družině nechceme učiniti žádné násilí! Všechno, co se stalo, chceme pustiti z mysli, a přeje-li si pán, abychom ho doprovodili do hospody, jsme k tomu ochotni.“

Tak jsme se s nimi rozešli, neutrpěvše žádnou škodu.

Z Pontevedre do El Padrone je šest mil. Toto město je se dvou stran obléváno dvěma řekami, z nichž jedna má kamenný most a jmenuje se Ulla, kdežto druhá nemá ani most, ani jméno. Plouti se po ní dá z El Padrone až k Sv. Jakubu.

Nad městem se vypíná hrad Rotya Planta, kde prý toho času, když svatý Jakub hlásal v Gallicii učení Kristovo, žila pohanská královna jménem Lupa. Byla velmi zuřivá, takže již z její ukrutnosti bys snadno poznal pohanku. Sv. Jakub kázal v tom městě celý rok a přece nemohl nikoho vyjma dva lidi obrátiti na víru Kristovu. Nad městem stojí kostel na hoře, kde kázával, a u něho veliká skála s jeskyní, která má úzké vchody. Říká se jí skála sv. Jakuba, protože v tom kostele i na té skále obyčejně kázával.

Každý, kdo do té jeskyně vejde s nábožnou myslí, dosahuje odpuštění mnohých hříchů. Také já jsem v ní byl a stejně Burian, Kmesek [!] s bratrem, Pětipeský a Miroš. Když se tam spouštěl Jan Žehrovský, úplně zbledl a zmodral, takže jsme ho stěží vytáhli, protože otvor byl velmi úzký. Pan Lev tam také chtěl vejít, ale, když to viděl, upustil od toho úmyslu. Papež povoluje těm, kteří vejdou do jeskyně, veliké odpustky proto, že sv. Jakub, když byl při kázání kamenován od pohanů, uchyloval se do té sluje.

Na hoře, kde kázával, je postaven kostel, zasvěcený sv. Maří Magdaleně. Sv. Jakub, když ho jednou pohané kamenovali a kyji bili a když byl mořen palčivou žízní, modlil se k Bohu, řka:

„Milý Bože, dobře víš, že toto všechno trpělivě snáším pro 115

tebe. Shlédni tedy na mne a sešli mi nějakou vláhu, abych si svlažil jazyk!" Když to řekl, vzal hůl, udeřil jí o zem, a z toho místa, na něž udeřil, ihned vytryskl pramen nejčistší vody tak hojně, že by se jím mohlo poháněti mlýnské kolo. Teď je na tom místě postavena velmi krásná studna, z níž se napájejí poutníci, navštěvující ta místa.

Avšak sv. Jakub, když pro mnohá protiventství nemohl již vydržeti v Gallicii, odešel do jiných zemí, totiž do Jerusalema. Hlásaje tam Krista a usiluje přivésti židy k víře křesťanské, byl jat od Heroda, a hlava mu byla štata srpem. Tento srp lze vidět zavěšený na oltáři u sv. Jakuba, kde je pochováno jeho svatě tělo. Neboť toto tělo učedníci jeho tajně odnesli a uložili na loď, stojící u břehu. Anděl, sestoupiv k nim, řídil její směr, a ihned se nad nimi rozsvítila hvězda a záříc ukazovala jim cestu až do města El Padrone, kde předtím kázával a které je vzdáleno čtyři míle od místa, kde je teď pochován. Když tedy připluli k tomu městu po řece, která se jmenuje Sar, vložili jeho svatě tělo na břehu na skálu, kterou jsme všichni viděli a kde jest dodnes vtištěn otisk těla tak zřetelný, jako by se to bylo dnes stalo.⁸⁾

Když papež doslechl, že poutníci ten kámen se všech stran olamují, dal jej svrhnouti do vody a kázal postaviti kamenné schody, aby lidé mohli přistoupiti a dívati se naň. Leží sice dosti hluboko ve vodě, ale je s těch schodů pod čistou vodou dobře vidět.

Dvořané královny Lupy byli při tom, když loď připlula. Odešli do hradu a oznámili královně, že byl přivezen Jakub, který dříve v tom kraji kázával a lid sváděl. Potom přišli za královnou na hrad učedníci Jakubovi a prosili ji, aby jim dala voly nebo mezky, aby jimi tělo sv. Jakuba odvezli na místo, jež jim hvězda ukáže. Královna, která nelidskostí a krutostí, zvláště ke křesťanům, předstihovala všechny smrtelníky, chovala jakéhosi draka, zuřivého a hrozného, kterému předhazovala ty, jež chtěla sprovoditi se světa, a drak je všechny ihned rozsápal. Měla také dva býky náramně divoké, kterým rovněž

předhazovala ty, jimž zkázu strojila. Ti zabíjeli okamžitě každého, na koho přišli, takže se nikdo neodvažoval k nim přiblížiti. Kázala tedy vésti Jakubovy žáky napřed k drakovi, aby je roztrhal:

„Jděte tam, řekla, a vezměte si potah, kterým ho odvezete!" Když byli spuštěni k drakovi, který je měl zahubit, nejen od něho neutrpěli nic zlého, nýbrž dokonce, což je zázrak, od něho byli ctěni, neboť se sklonil před nimi a vzdal jim poctu, což vzbudilo veliký podiv v těch, kteří stáli nahoře. Královna, když to slyšela, také se nadmíru podivila, jak je to možné, protože předtím drak vždycky ihned pozřel každého, kdo mu byl předhozen. Když se to tedy nestalo, kázala je vésti k těm býkům, k nimž se nikdo neodvažoval přiblížiti. Ale býci, jakmile uviděli učedníky, se polekali. Ti však, kdož to viděli, spatřivše ten zázrak, opět oznámili královně, jak se to stalo. Královna pak, zděšená a vzrušená těmi zázraky, přijala se všemi svými víru Kristovu. Potom rozkázala, aby ti býci byli dáni učedníkům sv. Jakuba. Když je dostali, odvezli jimi ono svatě tělo, kam je vedla hvězda, kráčející před nimi. Když pak došli tam, kde se hvězda nehybně zastavila a kde také býci sami od sebe zůstali státi, složili svatě tělo na místě, kde leží pochováno až do dnešního dne. Tam, u Sv. Jakuba, pohané, vidouce přemnohé a převeliké zázraky, obraceli se ve jménu svatého Jakuba ke křesťanské víře a založili tam kostel stejného jména, který se proslavil tak, že také město pod onou horou se místo svého starého pojmenování Compostella jmenuje Sv. Jakub.¹⁰⁾

Z El Padrone k Sv. Jakubu jsou čtyři míle. Cesta je tam hornatá, a prýští podle ní, pod krásnou a vysokou lipou, pramen, z něhož sám světec často pil, když odpočíval pod stromem. Vzdálen je míli od města. Také my jsme pod tím stromem odpočinuli a pili z onoho pramene. Říká se, že každý, kdo se napije z toho pramene, je s pomocí boží a sv. Jakuba celý ten rok chráněn před nebezpečím horečky.¹⁴⁾

Odtud jsme potom dále jeli k Sv. Jakubu. Město to leží 117

mezi velikými horami a je velmi rozlehlé, ale je obehnáno toliko jedinou zdí. Po jedné straně hradeb tam roste velké množství žlutých fial, takže je lze vidět již zdaleka, kdežto druhá strana je porostlá břečtanem tak hustě, že je pokryta jakoby lesem. Kolem města běží příkop nadmíru chatrný a na všech stranách stojí na hradební zdi čtverhranné věže, postavené po starém způsobu v malých vzdálenostech jedna od druhé. Dorazili jsme do města v úterý před slavným svátkem Nanebevzetí Panny Marie [12. srpna].

Sv. Jakub je pěkné městečko, prostřední, ne příliš velké, a jsou tam zbožní lidé, třebaš tehdy byli proti biskupovi a církvi.

Toho času bylo města dobyto a kostel, v němž je pochován sv. Jakub, byl obléhán. Arcibiskup toho kostela¹²⁾ byl před tím zajat spolu s některými kněžími v počtu dvaceti tří. Ale jeho matka a bratr¹³⁾ zavřeli brány a vzdorovali v kostele obležení. Na toho však, jenž dobyl města, a na všechny ty, kteří obléhali kostel, jakož i na všechny gallicijské kněze byl od papeže vyhlášen interdikt, protože drželi arcibiskupa a jeho kanovníky ve vězení. Nebyly proto v celé zemi slouženy mše, děti nebyly křtěny a těla nebožtíků ležela nepochována. Neboť celý kraj stál na straně toho pána, jenž chrám obléhal.

Když jsme tam přijeli, nemohli jsme právě pro onu válku a pro ty rozbroje navštívit kostel dříve, než třetího dne, když jsme si vymohli svolení k tomu od pána, který kostel obléhal. Pan Lev totiž sám se s ním sešel a domlouval mu a prosil ho, aby nám nebránil, jestliže se nám od těch, kteří měli kostel v moci, podaří vymoci povolení, aby byl puštěn k tomu místu, kde je pochován sv. Jakub. Dodal, že navštěvuje dvory křesťanských králů a knížat a cestuje po mnohých zemích, i pohanických, a že sem zajel se zbožným přáním, spatřit posvátné místo, kde jsou pochovány kosti sv. Jakuba. A že on sám i všichni jeho druhové již dávno zahořeli velikou touhou, viděti to místo na vlastní oči. Ten pán mu odpověděl:

a kníže nějaké země, neboť dostal jsem o tobě zprávy ještě dříve, než jsi sem přijel. O tom však, čeho si žádáš, zdali lze vymoci, abys byl vpuštěn do toho kostela, věz, že tam vpuštěn budeš: ale je nejisto, zdali budeš mít možnost opět z kostela vyjít. Mají jej totiž v moci ona matka, žena zločinná, a její o nic lepší syn, a ti u sebe nemají žádného muže urozeného a statečného, pamětlivého svého dobrého jména a své dobré pověsti. Z té příčiny bych ti neradil, abys k nim šel."

Ve skutečnosti však od toho pana Lva zrazoval proto, že tušil, bude-li pan Lev vpuštěn, že ho arcibiskupova matka a bratr obžalují, jak zločinně a proti právu zajal arcibiskupa, pána svého, jemuž byl povinen poslušností, a jak se zmocnil jeho města a mnoha jiných hradů.

Tento pán útočil předtím na kostel právě o svátku sv. Jakuba [25. července]. Šel při útoku v nejpřednější řadě a byl z kostela střelen šípem do krku. Krk mu z toho otekl tak, že potom jen krátce byl živ. Nikdo jiný nebyl raněn než sám pán, ačkoli útočilo tenkrát přes čtyři tisíce lidí, takže se říkalo, že je to trest boží a sv. Jakuba, když byl poraněn jenom on jediný. A nikdo mu nedovedl to železo vyjmouti ani najíti. Tehdy přijel Frodner a řekl, že mu udělá náplast, která mu ten šíp vytáhne. A když si to byl rozmyslil a udělal to a protože jsme měli vymoci a zjednati glejt pro našeho pána, ti ze Sv. Jakuba i ten raněný pán nám glejt rádi dali. Ale ti v kostele, arcibiskupova matka, jeho bratr a kardinál, nechtěli panu Lvovi glejt dáti, ani ho pustiti do kostela. Říkali totiž, že jsme jejich nepříteli, který je proti církvi a proti svatému Jakobovi, poskytl pomoc a chtěli mu střelu vytáhnouti, ačkoli sám Bůh a sv. Jakub ho tak potrestali a dopustili, že byl střelen. A řekli také, že jsme v nejtěžší klatbě. Měli jsme proto velikou starost, že pan Lev bude musit odjeti a že nás do kostela nevpustí. Starali jsme se proto horlivě a mluvili jsme s jedním rytířem. Ten nám na arcibiskupově matce, na jeho bratrovi a také na kardinálovi vyprosil, že pana Lva a jeho druhy pustí do kostela, nikoli však Frodnera, protože chtěl tomu postře-

lenému pánovi šíp vytáhnouti.¹⁴⁾ Smluvili tedy na obou stranách příměří na ten den panu Lvovi ke cti a také proto, že si řekli, že pan Lev jistě nechá v kostele nějakou vzácnou ofěru. Když jsme tam byli vpuštěni, vyšlo nám naproti nejprve několik rytířů, kteří pana Lva a celou jeho družinu vlídně uvítali. Potom přišla také matka se synem, blahopřála našemu pánovi a jeho druhým k příchodu ve zdraví a stěžovala si na toho, jenž zajal arcibiskupa, obléhá to slavné místo a chce zničit ty svaté ostatky. Potom řekla panu Lvovi:

„Zdali pak víš, že jsi vyobcován z církve, příteli? Neboť kdokoli s těmi lidmi obcuje, s nimi jí a pije, proviňuje se stejným hříchem jako ti, kdož jim napomáhají.“ Ale to jsme již věděli.

Potom nás vedli k nějakému opevnění naproti vchodu do kostela, pod něž dolů tékávala z trub voda; teď však tam vody nebylo, protože nepřátelé přerušili přítok. Když nám tam bylo přikázáno, abychom se zuli a podle něho pořadem poklekli, vyšel z kostela papežský legát se sborem kněží a žáků. Před nimi byl nesen černý kříž. Zastavivše se před kostelem na výstupku, jenž tam byl u chrámového vchodu postaven z kamene a k němuž byl přístup po kamenných stupních, zpívali. Když byly skončeny zpěvy, v nichž dlouho prosili, aby nám bylo odpuštěno a abychom byli zbaveni klatby,¹⁵⁾ legát sestoupil dolů a vzav opasek, šlehl jím jednou napřed pana Lva a potom každého z nás.

Potom, když byl pana Lva sám zdvihl a nás vyzval, abychom povstali, přikázal nám, abychom do kostela vešli bosýma nohama. A tam potom pánovi a nám všem ukazovali kněží s projevů úcty všechny ostatky, jež se v tom kostele chovají. Nejprve nám ukázali hrob, v němž je pochován sv. Jakub a jenž je postaven přímo na oltáři. Na tomto oltáři je vidět také srp, kterým byla sv. Jakubovi štata hlava, pověšený na železném řetízku. Nad hrobem je každoročně sloužena slavná mše. Kněží zde jsou z řádu kanovníků [sv. Augustina], jmenují se tak, stejně jako v kostele sv. Václava na hradě pražském. Potom

nám byla ukázána hůl, o kterou se světec opírával na svých cestách světem a která je olita olovem a připevněna k oltáři. Poutníci si z ní totiž uřezávali tříštičky, takže by ji celou byli rozebrali, kdyby se papež nebyl včas postaral, aby byla olovem olita. Je z ní vidět toliko železný hřeb, vražený do jejího konce, a je možné se ho rukou dotknouti.

Potom nás uvedli nahoru po schodech do menší kaple. Zde visely většinou znaky pánů a poutníků. I pověsil tam také můj pán se svými šlechtickými druhy svůj znak.

Potom nám byla ukázána hlava Jakuba Menšího, příjímím Alfea, a trn z Kristovy koruny, jakož i tříška ze sv. kříže. Viděli jsme tam také přemnohé jiné ostatky svatých, které zde nejsou vyjmenovány a ukazují se jenom v milostivém létě.

Dále jsme viděli korouhev sv. Jakuba, které používali křesťané, když s pohany bojovali. Jest barvy rudé, a na ní je vymalována postava, sedící na bílém koni a oblečená do bílých šatů. Na koni a na jezdcově klobouku je vidět namalované lastury nebo šupiny, jak je na kloboucích nosívají poutníci. Ale korouhev je stářím téměř již úplně zničena. Kněží vyprávěli, že, když se s tou korouhví bojovalo po prvé, křesťanů bylo ve zbrani toliko třináct tisíc, vesměs obrácených ke křesťanství po smrti sv. Jakuba, pohanů však sto tisíc, a přece byli s pomocí Boží a sv. Jakuba poraženi a obráceni na útěk. A v té bitvě se prý sv. Jakub objevil, oděn bílým šatem a sedě na bílém koni, jak je to zobrazeno na té korouhvi, a stalo se to prý po smrti sv. Jakuba.¹⁶⁾

Potom vedli nás ven.

Tam nám byl ukázán řetěz, kterým byl světec spoután. Je připevněn k sloupu, který je vidět při vstupu na kamenný kůr.

Člověk posedlý, když se opáše tímto řetězem, uzdraví se.

Chrám jest sice veliký, ale uvnitř tmavý a chmurný, protože kolem něho stojí šest věží, čtyři kulaté a dvě hranaté. Jedna z nich je vztyčena v koutě nedaleko vchodu do kostela, u zmíněného kamenného výstupku.

V krásném, prostraném a velikém kostele se skvělými kamenými sloupy byla tehdy spousta. Stáli tu koně i krávy. Lidé tu přebývali, vařili i leželi.¹⁷⁾

Za městem je na návrší vidět kostel, zasvěcený sv. Dominkovi. Ještě jiný kostel je za městem, u samých hradeb, kde bývají pochováváni poutníci, když tam některý skončí život, nebo chudí lidé z nemocnice. V okruhu půl míle kolem města je osm klášterů.

Od Sv. Jakuba k Stelle obscuře je čtrnáct mil, ale krátkých, takže je lze urazit za půl dne. Domácí lidé nazývají to místo jinak Finis terrae.

Sedláci mu říkají Temná hvězda.

Lidé, cestující do tohoto místa, vidí asi v polovici cesty loď v kámen proměněnou s vesly, s veslaři a s jinou lodní výstrojí. Vypravuje se o tom, že na té lodi tam připlul Kristus s Matkou svou. Když potom z lodi vystoupili, šli na onu horu, zvanou Stella obscura, a založili tam kostel panenské Rodičce Boží.

Pod tím kostelem je rozsáhlá ves, které říkají Finis terrae, t. j. konec světa, protože za ní není již nic jiného než vody a širé moře, jehož hranic nezná nikdo vyjma samého Boha.

Nic jiného tam člověk před sebou nevidí než oblohu a vodu, a moře je prý tam tak bouřlivé, že nikdo přes ně nemůže plouti, takže se ani neví, co tam za ním je. Řekli nám také, že někteří chtěli zvědět, co je tam na druhé straně, a vypluli na galejích a na návách. Ale nikdo se z nich prý už nevrátil.

Toto pak vypravují jejich letopisy:

Kterýsi portugalský král dal postavit tři lodi, naplnit je vším potřebným a vsadit do nich do každé dvanáct písařů a přikázal jim, opatřeným potravinami na čtyři léta, aby od toho místa pluli, jak nejdále je to možné během čtyř let, a aby na každé lodi spisovali, co uvidí, k jakým pustým krajinám připlují a cokoli kde nepříznivého na moři zakusí.

A tu oni, jak nám bylo vypravováno, když byli celá dvě léta brázdili mořské vody, octli se v jakýchsi temnotách, a když

z nich potom, ztrávilše tam dvě neděle, vypluli, dostali se k nějakému ostrovu. Když tam s loďmi přistali k břehům a vyšli z nich, našli domy, postavené pod zemí a plné zlata a stříbra, ale neodvážili se nic odnésti z těch věcí. Na domech byly zřízeny zahrady a vinice, jak to bývá viděti také ve Francii, že mají na domech zahrady a vinice. Když z těch domů vyšli, zůstali na ostrově asi tři hodiny, radíce se spolu, co by měli učiniti, mají-li co odnésti čili nic. Jeden z nich řekl:

„Můj názor je, abychom neodnášeli z těch věcí nic, protože je nejisto, co se potom může státi.“

Vstoupivše tedy opět na lodi, když byli znovu ne krátký čas pluli, již z dálky viděli, jak se moře zdvíhá hrozným vlnobitím, jako skály nebo hory, vystupujíc — zdálo se — až do oblak. Všech se jich z toho zmocnil hrozný strach, jako kdyby přicházel den Posledního soudu. Zastavili proto plavbu všech tří lodí a radíce se, řekli:

„Již vidíme, kam bychom se dostali, a moc Boží je zjevná. Poradme se tedy, co jest lépe učiniti, zdali vplouti do toho jekotu vln, nebo plouti nazpět!“

Tehdy řekli někteří z nich:

„Jaký by to byl návrat? Co a jaké divy budeme vypravovati svému králi, jenž nás vyslal na výzkumy? Raději prozkoumejme, co je to, ten jekot vln!“

Rozhodli se tedy, že dvě lodi se o to pokusí, třetí však přikázali zůstat na tom místě, řkouce:

„My se pustíme do těch vlnobití a vy čekejte zde! Nevrátíme-li se k vám čtvrtého nebo pátého dne, řekněte si, že jsme jistě zahynuli!“

Po těchto slovech vpluli na dvou lodích do bouřlivých vln. Ti však na třetí lodi čekali na jejich návrat až do šestnáctého dne, a když se nevraceli, nevědouce, co se jim přihodilo, s velikým strachem se za dvě léta vrátili nazpět do Lisabonu, což jest hlavní a největší město království portugalského. Když vpluli do přístavu, vyšli jim z města naproti lidé a ptali se jich, odkud a z kterých jsou zemí.

Odpověděli, že jsou ti, jež král vyslal prozkoumati konce širého moře, aby zaznamenali, jaké divy tam uvidí. Oni však odpověděli:

„Přátelé milí, my sami jsme byli při tom, když král ty lodi vyslal, ale takové lidi a tak urostlé, jako jste vy, šedivé jako starci, neposlal, nýbrž mladíky ve věku dvaceti šesti let.“

A byl to veliký zázrak Boží, neboť měli příbuzné v městě i kolem města, ale od nikoho z nich nebyli poznáni, neboť byli šediví jako stromy, pokryté v zimě jinovatkou. Když to bylo oznámeno králi portugalskému, velmi se podivil, že tak zestárlí, když přece nebyli na moři déle než dvě léta, a řekl:

„Všechno, co říkají, jest sice možné a podobné pravdě, o tom, že jsem je poslal, a také o jiných věcech, ale možná, že se zmocnili lodí a ubili naše lidi. Zeptejte se jich, zdali jednali podle toho, co jsme oněm přikázali! Nařídili jsme jim totiž, aby, až vyplují od Stelly obscury, všechno zapsali a zaznamenali, ke kterým ostrovům nebo pustinám připlují nebo jaké nehody na moři zažijí. Vždyť právě proto jsme jim přidělili šestatřicet písarů, po dvanácti na každou loď.“

Když, byvše předvoláni před krále, přišli, král se jich zeptal: „Jak se, přátelé milí, stalo, že se vrátila toliko jedna loď, když přece jsme vyslali lodi tři?“

Tu oni odpověděli:

„Nejmilostivější králi, povíme to Tvému Veličenstvu všechno. Když jsme od Tvého Veličenstva přijali na každou loď dvanáct písarů, kteří měli sepsati všechno, co na moři uvidíme, odrazili jsme od břehu a plavili jsme se celých pět měsíců po moři. V tom čase jsme, jak myslíme, urazili šest tisíc námořních mil, protože jsme nebyli zdržováni žádnými překážkami a nesnáze a větry jsme měli velmi příznivé. Potom jsme asi půl druhého roku po svém odjezdu odtud dopluli na moři k místu chmurnému a temnému, a když jsme jím po dvou nedělích propluli, dostali jsme se k nějakému ostrovu, tři míle dlouhému a širokému. Vystoupili jsme tam z lodí a tři hodiny jsme si ostrov prohlíželi. Našli jsme tam krásné domy pod

zemí, velmi bohaté zlatem a stříbrem, ale bez lidí, přece však jsme odtud nic neodnesli. Nad těmi domy je vidět rozkošně vypěstěné zahrady a vinice. Když jsme to viděli, sestoupili jsme se dohromady a řekli jsme si: „Viděli jsme již veliká a neslýchaná bohatství, ale, odnese-li z nich něco, nevíme, co se potom stane.“ Tehdy řekli někteří z nás: „Naše rada je, abychom nevzali nic, nýbrž abychom rychle vstoupili na lodi a odpluli odtud, protože jinak se sotva vyhneme nějakému nebezpečí.“ Vrátivše se tedy na lodi, odjeli jsme od toho ostrova, nezaživše žádnou nehodu.

Odpluvše odtud brázdili jsme znovu dlouhý čas Oceán, až jsme opět připluli k oněm temnotám. Když jsme se tam zastavili, radili jsme se, zdali máme do té tmy vplouti nebo zdali se máme vrátiti. Někteří mínili, že se vraceti nemáme, protože král nás přece proto vyslal, abychom se plavili jak nejdále možno, a abychom zaznamenali, co se nám nahodí uviděti. Bylo tedy rozhodnuto, že směle vplujeme do těch temnot. Vjeli jsme do nich a nějaký čas jsme se jimi zase plavili, než jsme byli zaneseni na otevřenou a světlou moře. Tam však jsme ve vzdálenosti několika mil uviděli ohromné vlny, jejichž víry sahaly až k nebi a jež se válely s takovým jekotem a řevem, že jsme byli všichni zděšeni hrozným strachem, domnívajíce se, že přišel konec světa. Tehdy jsme se opět radili, zdali máme vplouti do těch vlnobití, nebo zdali by bylo lépe vrátiti se nazpět. Za těchto úvah nám ti, kteří byli na druhých dvou lodích, řekli: „Vy zde s třetí lodí stůjte a na nás, kteří poplujeme zjistiti z větší blízkosti, co to je, čekejte až do čtvrtého dne! Nevrátíme-li se do toho času, vězte, že jsme jistě zahynuli!“ To když byli řekli, vpluli do hukotu vln. My však jsme na ně na onom místě, kde nás zanechali, čekali šestnácte dní, a když se nevrátili, ze strachu jsme se neodvažovali plouti dále, nýbrž, obrátivše plachty, pluli jsme nazpět do Lisabonu, odkud jsme vypluli.“

V tento smysl a nejinak vypravovali a popisovali ty věci králi portugalskému, než jak je zde podáno.

HLAVA SEDMÁ: V PORTUGALSKU

Z Finisterre, zvané Stella obscura, jsme se opět vrátili touže cestou do Bragy, kde jsme předtím zastihli krále portugalského. Z Bragy jsou tři míle do Guimaraensu, města položeného v horách, majícího dva hrady a poddaného jednomu hraběti, který jest velmi zámožný a jest považován za prvního z portugalských šlechticů. Pohostil pana Lva a jeho druhy čestně.¹⁾ Tam jsme viděli, jak pohanští Saracéni pořádají tance.

Na cestě od Sv. Jakuba nám bylo v El Padrone řečeno, že onen pán, jenž byl při útoku na kostel sv. Jakuba raněn, zemřel. Jeho bratři a přátelé i Svatojakubští přivedli [zajatého] biskupa před kostel, takže jeho matka i bratr kardinál i všichni, kdo byli v kostele, musili to viděti, a hned mu dali stíti hlavu. Ten hrabě [v Guimaraensu] měl velmi mnoho pohanů u sebe a mnoho jich bylo jeho služebníky. Ti musili panu Lvovi ukázati své pohanské způsoby, a několik chlapců a také jiných mládenců tančilo překrásné pohanské tance.

Odtud jsme potom jeli největší morovou nákazou, o jaké jsem kdy slyšel. Tak jsme třeba projížděli městečkem nebo vesnicí, úplně pustou a vymřelou, takže tam nebylo viděti živé duše. Nikdo ani neuvěří, co bídý jsme tu zažili. Musili jsme od lidí, kteří tam leželi nemocni nebo měli v domech nemocné lidi, kupovat víno a chléb a zůstat u nich na hospodě. Ale většinu toho času, pokud jsme jeli touto zemí, jsem spával i se svými koňmi v poli. Na mnoha místech jeli jsme jakoby posledním soudem světa, takže jsme tam neviděli nic jiného

než nebe, vodu a suchopár. A pan Lev nikterak nelitoval, když jsme si místy zajeli den nebo třeba celý týden, protože chtěl také ty věci viděti a prohlédnouti.

Hlavním z portugalských měst je Lisabon. V okruhu pěti mil kolem něho dostává králův bratr veliký desátek z vína, jež mu, dobré a vykvašené, bývá odevzdáváno v den sv. Jana Křtitele. Kdo nedá víno, zaplatí místo něho mnoho peněz.

Osm mil za Guimaraensem leží Oporto. Biskup tam má dům, postavený na kopci,²⁾ ale město leží mezi horami u moře, a jedna jeho strana je oblévána mořskou zátokou, přes kterou jsme se přeplavili. V žádném jiném městě, položeném u moře, jsme neviděli tolik lodí jako v tomto. Svází se tam totiž odjinud po moři mnoho zboží.

V městě je mnoho pohanů, jež tam prodávají křesťané. Rok co rok jich tam bývá přiváděno mnoho tisíc zajatých na prodej a ke koupí. Již nikdy se nevracejí do svých rodných krajů, ledaže by je tam někdo prodal. Ty, kteří byli pokřtěni, jejich páni neprodávají, vyjma když je svým přátelům dají darem. Jinak si je nechávají až do konce jejich života. Takové otroky lze poznat po vousech, napuštěných barvami, které není možné smýti. Ale jiní pohané, přivádění z Berberska, mají těla pomalovaná, a je jich, stejně jako jiných, v Portugalsku veliký počet.

Král portugalský totiž, když vpadne s vojskem do jejich země, přivede potom odtud mnoho tisíc mužů, žen a dětí. Dělává to každoročně a všechny přivedené ženy a děti rozdělí po městech svým měšťanům, aby je živili na svůj náklad. Teprve když dospěli, prodávají je královi berníci do otroctví. Získává se tím a do státní pokladny odvádí mnoho tisíc zlatých. Děti, které se jim narodí, musejí otroci vychovávat až do dospělého věku, a potom se také ony prodávají.

Cestou pět mil dlouhou jsme z Oporta dorazili do Arisany de Santa Maria, vesnice v horách nedaleko od moře. Jede se tam z Oporta stále podél moře, jež jsme měli po pravici. Od 127

toho místa tam není již žádný křesťanský král nebo kníže, nýbrž žijí tam Saracéni, a to dvojí: černí a bílí.

Šest mil za Arisanou leží Agueda, taktéž ves, oblévaná řekou, která má jméno podle vsi a je přepjata kamenným mostem. O čtyři míle dále je Avelhanas de Caminha, vesnička v horách, neveliká, složená toliko ze čtyř chalup. Do Coimbrы jsou odtud tři míle. Toto město a jeho hrad jsou zavlažovány řekou Mondego s nepřiliš dlouhým kamenným mostem, a leží na příkrém kopci v horách. Není veliké, ale hezké a opevněné. Pod městem podél řeky je velmi půvabná rovina. Cesta do tohoto města vede horami, kde roste anýz. A nedaleko odtud je vidět jiné hory, kde se daří olivy, mezi nimiž jsou vinice, a jiné druhy stromů. U města je na druhé straně řeky velmi krásný klášter. Je tam viděti mnoho cypřišových stromů a překrásných zahrad.

Do města Coimbrы jsme nevešli, protože tam bylo tenkrát morové povětrí, nýbrž obešli jsme je a přenocovali jsme čtyři míle odtud ve vsi jménem Rabacala. Leží v horském kraji a má toliko čtyři domy. Z Rabacaly do vsi Alvaiazera jsou čtyři míle horské cesty a odtud do Thomaru rovněž čtyři míle. Je to městečko neopevněné, ale veliké, v horách položené, nad bezejmennou bystřinou, nad níž se vypíná pevná tvrz.

V tomto místě jsme viděli, jak kněží nově vysvěcení tančí, když slouží svou první mši. Po mši celý den a také příštího dne chodí s trubači městečkem. V čele jde nově vysvěcený kněz, ostatní za ním, a všecko hlučí tancem a zpěvem mužů, žen³⁾ i kněží.

A takový tam mají obyčej při pohřbu nebožtíků: jakmile někdo umře, přinese se do kostela víno, maso, chléb a jiné potraviny, a nebožtíkovi příbuzní jdou za rakví v bílých smutečních šatech, na kterých jsou přišity kápě jako u mnichů. Těmito šaty se všelijak podivně omotávají. Ti však, kteří jsou za mzdu najati, aby nebožtíka oplakávali, kráčejí za rakví v šatech černých a naříkají hlasem podivným, jako u nás rozpustilci nebo pijáci.⁴⁾

*Mik. Froment:
Kráľ René a jeho
choť Johana de
Laval. Diptych
v Louvru.*

Rvou si při tom vlasy a drásají se pod očima, až krvácejí. A když se přijde do kostela, je tam uprostřed připraveno vysoké lože. Na to položí rakev, a ženy stojí kolem podstavce a křičí a rvou si vlasy a drásají se. Potom se v kostele ofěrou dává víno, chléb, ovce a telata. Rozdělají v kostele veliký oheň a spálí v něm trochu vína a chleba a také několik živých telat a ovcí. Potom mrtvého vezmou a uloží do země. Ženy pak přijdou a padají k němu do hrobu. Ale nejbližší přátelé je zase vytáhnou ven a odvedou je pod paži domů.

Tři míle za Thomarem je Punhete, vesnice v horách, a nad ní zpustlý hrad. U vsi tekou dvě řeky, které se pod vesnicí stékají. Ta, která se vlévá do druhé, má jméno Duero[!] a pramení v Portugalsku. Druhá řeka, jež tuto přijímá, se jmenuje Tajo, pramení v Kastilii, teče Portugalskem a u Lisabonu se vlévá do moře.⁶⁾

Z Punhete je sedm mil do Monte Argilu, vesnice na kopci v horách. Cesta do ní vede pustinami a olivovými háji. Celých těch sedm mil mezi Punhete a Monte Argilem není žádná ves.

Kolem Monte Argila je takové množství zajíců a králíků, že tomu, kdo to sám neviděl, se zdá nepravděpodobné, kolik se jich přináší do oné vsi. Vypravovali nám, že je možné, nacytat a přinést jich najednou dvě stě nebo tři sta, a to, kolikrátkoli se líbí. Právo lovit mají nejen obyvatelé této vsi, ale také obyvatelstvo krajiny okolní, protože je tam té zvěře všude převeliké množství.

Ve vzdálenosti sedmi mil od Monte Argila je Reale, pevné městečko na kopci, nad nímž se vypíná hrad. Cesta do této tvrze je obtížná, protože vede pustým krajem.

Třemi mílemi je od Reale oddělena Evora. Je to druhé hlavní město království portugalského, a zastihli jsme tam krále a jeho dvůr. Toto město nemá žádný hrad, nýbrž je tam vidět toliko krásný palác biskupův a jiný vévody, bratra králova. Biskupův dům stojí vedle kostela, k němuž přiléhá pěkně postavené kamenné sloupoví a rozkošná zahrada s všelijakými

rostlinami a stromy. Město samo je položeno na rovině s hojnými vinicemi po vůkolí, kde se rodí víno tak silné a trpké, že se nedá pít jinak než zředěno vodou. V městě žije mnoho Saracénů, a černochoů i černošek z Berberska je tam ke třem tisícům. A stojí zato, dodati ještě tuto úplně pravdivou věc: v těch místech pšenice nebo žito dozrávají a kosí se za tři měsíce po zasetí. Vzdálen je ten kraj čtrnáct mil od Lisabonu, jmenuje se Santarem a je na všechno velmi úrodný.⁶⁾

Král portugalský posílal panu Lvovi do hospody všechno potřebné, brzy ho předpusťil a dal mu říci, že dobře ví, co stojí taková dlouhá cesta: strhá koně, unaví lidi a vyprázdní váček. Kdyby tedy měl v něčem z toho nedostatek, rád prý mu pomůže. Ale v ten čas byl váček našeho pána ještě plný, takže nechtěl o nic požádat. A tu mu král daroval dva koně, dva mouřeníny, dvě opice a bohatě obdaroval hudce a heroldy jeho. Potom ukázal král panu Lvovi dvě zvířata z pohanských zemí z Alkaceru.⁷⁾ Kolik takových zvířat se tam uloví, všechna musejí býti odevzdána králi. Toto zvíře má pod řití díru a z té vychází vůně, vzácná nade všechno pižmo a balšám. A tato vůně je prý velmi dobrá na mor, a král za té náказы denně čichává na lačný žaludek k té vůni. Když se vezme kousíček plátna a podrží se u té dírky nebo se o ni otře, nevyvane vůně ani za půl roku. Veliké je to zvíře jako divoká kočka, barvu má jako levhart a jmenuje se cibetka. Král si ta svá dvě zvířata oceňuje na osm tisíc zlatých. Daroval také panu Lvovi něco, co to zvíře každého roku vyvrhuje z té díry. Vypadá to jako měchýřek pižmový a má to nejkrásnější vůni na světě. Dále mu daroval mnoho levhartích kůží, luků, štítů, kopí a jiných pohanských zbraní.

Krále není možné vidět nebo dostat se k němu. Dokud slunce svítlo, ležel uvnitř, ale jak zapadlo, projížděl se svými hrabaty a pány na hřišti až do půlnoci. V jejich šatech a v chování je leccos ze španělských i z pohanských obyčejů. Král nosí boty až po kolena, meč zavěšený na širokém pásu, kolem

krku a pláště přes ramena, jak je v tom kraji zvykem. On sám jezdil i chodil velmi špatně a časem si nařikal.

Od portugalského krále jsme vyjeli do Kastilie a musili jsme projížděti krajinou, která držela s mladým králem. Válčili tam a olupovali lidi. Musili jsme proto jeti rychle a ustavičně na ně dávat bedlivý pozor. Do měst mladého krále nás nechtěli pustiti. Potom jsme přišli do země starého krále a potom zase do kraje mladého krále. Všude tam byly veliké války, takže jsme nebyli jisti životem, dokud jsme nedojeli do Meridy.

Nebude od místa zmíniti se zde, která města má král portugalský v moci v Africe. Jedno z nich se jmenuje Alkacer, a dobyl ho před osmi lety král, který tenkrát vládl.⁸⁾ Druhé město obsadil jeho děd před čtyřiceti lety.

V Alkaceru jsou pohané. Ženy jsou všechny ozdobeny modrým šátkem přes bradu. Která žena je urozená nebo bohatá, ta je štavou z hezkých rostlin pomalována na těle nad pasem tak, že barvu není možné smýti.

Když je dobrý vítr, jede se z portugalského království do této pohanské země čtyři nebo pět dní. Král s nimi neustále válčí a dobytá dvě města přivedl na víru křesťanskou. A když je v Portugalsku někdo odsouzen na smrt nebo se zadlužil, král ho pošle, aby bojoval s pohaný. Z oněch dvou měst si král podrobil celou zemi Alkacer, takže ho tu mají za svého pána a platí mu desátky, ale jejich víru jim musil nechat.

V sousední zemi mouřenínské je pod ním velmi mnoho králů, kteří nemají žádné jiné příjmy než ze všech dětí, které se v jejich království narodí. Z každých tří dětí musí král dostat jedno. Když jsou rodiče bohatí, mohou si dítě od krále vykoupit, ale chudí je musí dáti. Každý král dává děti po celém svém území ročně sbírat a potom je prodává. Často si je nechává, až dorostou, a potom je prodává kupcům, kteří připlouvají s loďmi a s galejemi. Ti je kupují velmi lacino: přivázejí tam zboží a nabízejí je za mouřeníny. Za sukno v ceně deseti nebo dvanácti zlatých se dostane pět nebo šest mouřenínů, 131

protože o sukno je tam veliká nouze. Prostý lid tam chodí úplně nahý, a ženy mají před ohanbím na píd' široký kousek dřeva, z jakého se dělají dřeváky, pověšený na bavlněném provázku. Jenom bohatší lidé nosí šaty, pletené z bavlny.

V této zemi není žádného manželství. Otec tam žije s dcerou, syn s matkou nebo se sestrou, jeden s druhým jako dobytek. V zemi je tak veliké horko, že lidé musejí míti přibytky pod zemí a ve dne vůbec nevycházejí. Všechna práce i obchod se dějí v noci. A nepijí žádné víno. Vařívají si rákos, který tam u nich roste a který v sobě má cukr, a to potom pijí. Živí se jenom ovocem a obilí pěstují jenom zřídka. Proto také je tam málo chleba. Někdy prý tam v zemi najdou nejlepší zlato, jaké je na tomto světě. Dobytek nemají, a uvidět v té zemi koně je zázrak. Deště a sníh jsou v té zemi zřídka. Prst zúrodňuje jenom silná rosa. Kupci odvázejí z té země mnoho mouřenínů a pohanů přes moře. Na jedné takové cestě při moru v Lisabonu prý pomřelo přes tři tisíce mouřenínů a mouřenínků. V Portugalsku mají takový obyčej: když někdo prodá mouřenínku, kterou přivedl do jiného stavu, a ta slehne a on potom přijde a požádá o to dítě, musí mu je ten, kdo otrokyni koupil, vydat. Nepožádá-li však o dítě do šesti neděl, náleží dítě kupci, a ten je smí prodat.

V portugalské zemi mají mnoho podivných zvyků. Děvčata upravují hned po narození tak, že potom, když rodí děti, jenom zřídka umírají. V některých končinách chlapce obřezávají. Panny nepijí víno, dokud se neprovdají. Kněží mají v některých krajích manželky, neumějí latinsky, evangelium neumějí kázati jinak, než že odřikávají desatero přikázání a oznamují svátky, a v mnohých krajinách se nezpovídají jinak, než že před oltářem říkají Confiteor. A jiné takové podivné věci, že bylo s podivem dívati se na to.

Když jsme odjeli z Evory od krále portugalského,⁹⁾ přenocovali jsme v Evora Monte, městečtě vzdáleném čtyři míle, položeném v horách velmi vysoko a nepřilíš velikém. V městečtě není žádný pramen ani studna, takže obyvatele jsou nuceni choditi

pro vodu za město. Mlýny tam mají takové, že je pohánějí koně.

Dvě míle za Evora Monte je Estremosa, městečko s hradem, položené v horském kraji na vysokém kopci a obklopené velmi hojnými olivovými háji. O šest mil dále leží Elvas, město spojené s velkým hradem, vybudované mezi horami na vysokém místě, s vyhlídkou jednak do roviny, jednak do hor. K hranicím Kastilie jsou z něho malé čtyři míle. Vpuštění jsme do něho byli teprve potom, když jsme složili přísahu.¹⁰⁾

HLAVA OSMÁ: NAPŘÍČ KASTILII

Z Elvasu jsou tři míle do Badajozu. Je to město a hrad, na výšině v horách. Obtéká je řeka jménem Guadiana, dříve zvaná Anas. Toto město leží na hranicích mezi Portugalskem a Kastilií. Pět mil odtud je vzdáleno Lobon, ves na návrší obklopeném všude rovinami. Úpatí kopce je obléváno touž řekou Guadianou.

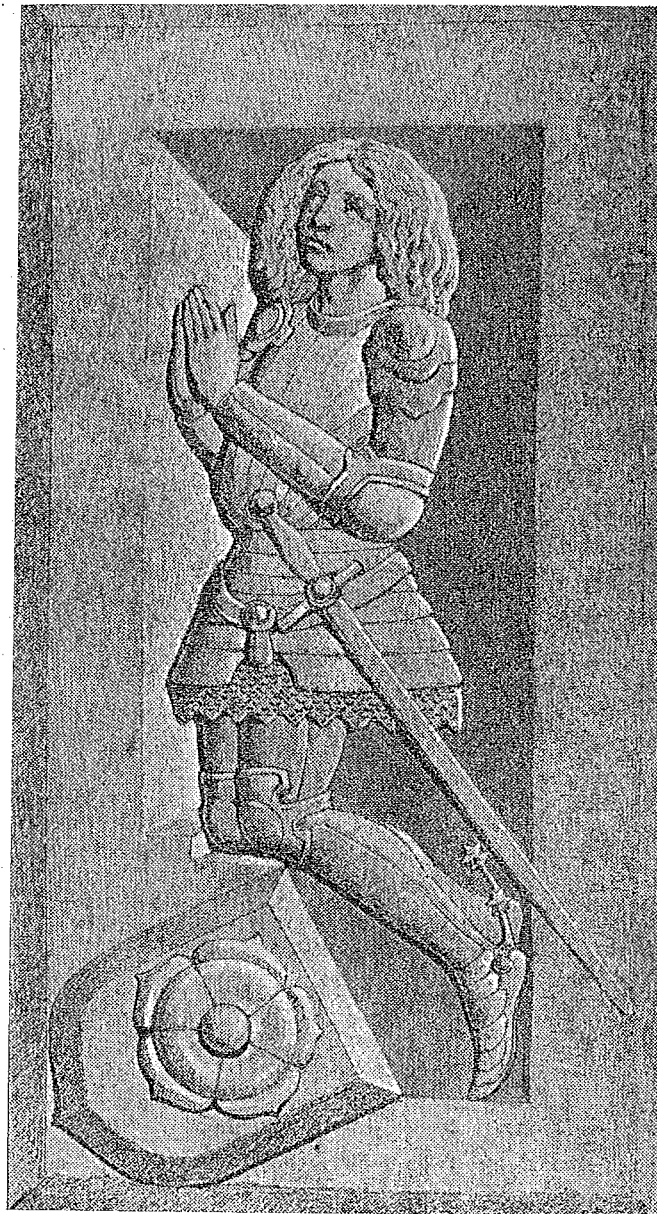
Do Meridy se z Lobona počítají čtyři míle. Merida jsou zříceniny města v úvale mezi horami.

Bývalo to největší město v Kastilii, veliké jako Řím.

Zničili je kdysi Římané, a bývalo zřejmě tak veliké, že se mohlo rovnati kterémukoli z měst, jež nám, až dosud velká, bylo dáno spatřiti. Merida zase rozbořila Řím.

Stalo se to takto: Jednou byl v Římě takový mor, že stačilo, aby člověk zívł nebo kýchl, a byl mrtev. Žil tam tenkrát nějaký Říman z královského rodu a nejmocnější muž z celého Říma. Ten neměl žádné děti vyjma dceru. Utekl se s ní na ochranu před morem do Meridy. Bylo jí tenkrát asi dvanáct let, a otec jí dal veliký majetek a vydržoval ji skvělý dvůr. Když byla tato panna v Meridě rok, oblíbila si město tak, že se již nevrátila do Říma a postavila si v Meridě nádherný palác. Ucházelo se o ni tenkrát mnoho mocných králů. Ona však je všechny odmítala, neboť byla velmi moudrá a měla rozumné rádce.

Potom se o jednom z těch králů dověděla, že prý je to nejmoudřejší a nejhezčí muž z celého křesťanského světa. Do toho se potají zamilovala. Jednou ho viděla jeti na koni mės-

Obměný rytíř. Náhrobek Jindřicha ze Stráže († 1466) v kostele ve Stráži nad Než.

tem, a její láska k němu ještě vzrostla. O všech těch královských nápadnících poslala tajnou zprávu otci domů, do Říma, a také otec jí radil, aby si vzala toho, kterého milovala. Ale ta panna se bála v své moudrosti, že, když si ho vezme, ostatní králové, kteří se o ni ucházeli, budou rozmrzeni, a proto na radu otcovu i svých rádců dala vyhlásiti zápasy.

Sjelo se mnoho mocných pánů a králů a panna jim dala úkol. Tři míle za Meridou byla studna. Kdo bude tak mistrný, že vodu z ní odvede tak, aby vytékala v jejím paláci, toho že si vezme za manžela. To učinila proto, že myslela, že nikdo jiný není tak moudrý, aby uměl studnu odvésti do paláce, než ten, jehož milovala.

Stavěl tedy onen král a kromě toho ještě nějaký pohanský král a každý z nich doufal, že dovede vodu do paláce dříve než jeho sok. A ten křesťanský král daleko předstihl v díle krále pohanského, neboť dovedl vodovod o půl míle dále než pohan. Ale když byla stavba již skoro hotova, ten pohan to chytrým úskokem zařídil tak, že voda z jeho stavby vytékala v paláci dříve než z vedení krále křesťanského. Když to ta panna slyšela a viděla, neboť stála vysoko na cimbuří, ulekla se nelidsky hrozně, protože toho pohana ani za nic nechtěla za manžela, spadla s cimbuří a zabila se.

A tu se jejímu otci a Římanům donesla zpráva, že obyvatelé města Meridy pannu zabili a shodili dolů s cimbuří. I vypravili se Římané rozbořit Meridu, neboť již všechna města byla v jejich moci vyjma toto. Obyvatelům Meridy bylo oznámeno, že Římané táhnou. I povstali též a uradili se, že potáhnou Římanům naproti a utkají se s nimi v boji tam, kde je potkají. Ale Bůh všemohoucí to zařídil tak, že se cestou minuli a nepotkali. Římané táhli tedy dále a rozbořili Meridu a Merid'ané také táhli stále dále a rozbořili Řím. Tak byla obě tato města zničena.

Merida je dnes prostřední město a žijí v něm pohané, židé, „confessi“, Paulikiáni, Řekové a „de la centrura“, takže šestero věr bylo tehdy v tomto městě.

Meridu oblévá řeka Guadiana, vtékající do jeskyně vysoké hory, čnějící nad městem, a ve vzdálenosti sedmi mil opět vytékající. Cesta z Meridy vede pět mil pustinami, kde neroste nic jiného než anýz a polejka.

Pět mil za Meridou leží Medellin, město pod hradem, nepřilíživé veliké, obklopené se všech stran rovinami, vyjma jednu, kde jsou hory.

Madrigallego je od Medellina vzdáleno šest mílních kamenů a je to ves v rovině. Cesta do ní vede rozkošnými háji, které oplývají rozmanitými druhy zvěře, jako jsou jeleni, daňci a jiní. Ve vsi jsou krásné domy, vynikající nad ostatní stavení v té vesnici, majetek jednoho kláštera, o němž budeme dále mluvit. V těch domech obývají šlechtici, ale všechno, co tam opotřebují, musejí zaplatit. Ve stájích tam může býti asi sto koní nebo i více, neboť ten dům je opravdu palác.

Z Madrigallega je osm mil do Guadalupy, vesnice s klášterem, zasvěceným panenské Matce Boží.¹⁾ Leží mezi velmi velikými a velmi vysokými horami, a cesty k němu jsou nadmíru strmé a neschůdné. Povídá se, že do žádné jiné křesťanské země nepřichází více zbožných poutníků než tam. V klášteře je pochován portugalský král se svou manželkou, otec vládnoucího krále, u něhož jsme byli. Onen zesnulý král obdařil klášter mnohými dary a oběťmi v ceně několika tisíc a podobně učinil, napodobiv otce, také syn a daroval klášteru mnoho tisíc. Všechny ty dary, jež věnoval otec a potom syn, nám byly ukázány, jak níže bude pověděno, zároveň s mnohými jinými ostatky a dary zlatými, stříbrnými a drahokamy zdobenými, jakým podobné jsem nikdy neviděl. Klášter je bohat takovým množstvím všech věcí, že jsem to ještě nikdy nespatriil. Kněží toho místa nám vypravovali, jak byl onen klášter založen:

Pastýři, pasoucí stáda, našli na tom místě, kde byl klášter založen, obraz Rodičky Boží, který jest v tom klášteře podnes chován a který jsme také my, kdož jsme byli v družině pana Lva, viděli. Když se králové a knížata dověděli, že obraz dělá v klášteře veliké zázraky, obdařili jej bohatými dary. Tvrdili 137

nám, že roční důchod kláštera činí čtyřicet tisíc tři sta čtyřia-
dvacet dublonů, totiž portugalských zlatých, také v Kastilii
běžných a rovnajících se v ceně uherským dukátům. Klášter
postavili kněží, kteří také vesnici u kláštera vyzdobili tak, že
se výstavností může rovnati leckterému městu. Klášter sám je
veliký i krásný, a je v něm dvaatřicet trubek, metajících vodu:
ještě v žádném klášteře jsem jich neviděl tolik. Od prvního
uvedení mnichů do toho kláštera uplynulo již tisíc tři sta
osmdesát devět let. Neboť předtím tam bydlili poustevníci,
většinou ze vznešeného rodu. Mají pak v tomto klášteře tako-
vý řád: přijde-li k nim nějaký rytíř nebo poutník, toužící
navštívit posvátná místa, a upadne-li u nich do nemoci, kněží
jsou povinni přijmouti ho do kláštera a poskytovat mu vše-
chno potřebné.

*Ať je to král, vévoda, hrabě, pán, rytíř, panoš, chudý nebo
bohatý, má tam podle svého stavu své ošetření a opatření,
svou zvláštní světnici, sluhy a služky, dva přísežné lékaře a
své lékárny, a ke každému podle jeho nemoci, k chudému
i bohatému, chodí každý den lékař a předpisuje mu v lékárně
i kuchyni, co mu slouží v jeho nemoci, takže si myslím, že je
tam lépe ošetřován nežli ve vlastním domě. A uzdraví-li se,
vrátí se mu, co tam přinesl. Nemá-li však peněz, pomůže se mu
i v tom, a nemusí nic platiti. Umře-li, zůstane, co si přinesl,
nemocnicí.*

Když tam umře, musejí mu vypraviti čestný pohřeb, pakliže
však se z nemoci pozdraví, jsou povinni na požádání dovézt
ho na svůj náklad celou zemí až na hranice toho kraje nebo
provincie, kam chce odejít.

Tak to mají ve svých statutech.

V tomto klášteře byl zachvácen nemocí Burian ze Švamberka.
Nechali jsme ho tam nemocného, když jsme potom jeli dále
k aragonskému králi.²⁾ Když se pak uzdravil a vrátil do vlasti,
chválil jejich laskavost, kterak ho ošetřovali a jak se postarali,
aby byl celým Španělskem dopraven až na francouzské hra-
nice.³⁾

Klášter ten leží na hranicích Španělska, Francie, Navarry a
Portugalska.⁴⁾ A bylo nám tam vypravováno:

Na tom místě bydlil nějaký poustevník a postavil tam jakousi
dřevěnou kapličku. Když se rozneslo, že se tam dějí veliké
zázraky, mnozí lidé putovali k tomu místu a dávali peníze na
stavbu krásnějšího kostela. Když potom poustevník umřel,
nastoupil na jeho místo jiný a vystavěl tam kapli nebo kostel
kamenný. A kněží onoho kláštera dodali, že jejich letopisy
vypravují: když se kladly základy toho kláštera, Matka Boží
se dělníkům zjevila v podobě panny a podávala jim kameny.

*A myslí se, že Naše Paní nikde v křesťanstvu milostivěji ne-
spočívá než v tomto klášteře.*

V klášteře jsme viděli toto: především nám ukázali všelijaké
ostatky svatých a potom kalich, ulitý z čistého zlata a ozdo-
bený drahými kameny, který dostali darem od krále portugal-
ského. Větší kalich jsem nikde neviděl. Dále jsme viděli
schránku, v níž bývá uchováváno Tělo Páně a jíž se říká také
monstrance, celou zlatou, rozdělenou prosvítavými drahými
kameny a tak velikou, že jeden člověk ji nepozdvihne. Také
růžový keř jsme viděli, nemálo veliký, s listím a s větvičkami
z čistého zlata. To všechno daroval portugalský král, který
tenkrát stál v čele království a u kterého jsme byli. Jsou tam
totiž pochováni jeho otec a matka a také on sám, až zemře,
tam bude pohřben, neboť hrob tam má již připraven. Jméno
tohoto krále jest Alfons.

Velikostí je ten klášter roven leckterému městu a každodenně
se v něm slouží při nejmenším sto mší vyjma dny Poslední
večeře Páně a Velikého pátku, význačné památkou jeho umu-
čení, a den Bílé soboty. Je to klášter bohatý a všechno potřeb-
né je v něm možná dostat jako v nějakém městě.

*V guadalupském klášteře je řád sv. Jeronyma a musí v něm
býti vždycky určitý počet mnichů: na půl druhého sta mnichů,
padesát bratří laických. V kostele na hlavním oltáři je obraz
Naší Paní s dítětem na ruce, před nímž se vždy sv. Řehoř mod-
líval. Maloval jej sv. Lukáš, a je to líbezný, vážný obraz lidem*

na pohled. Po celý rok se tam konají veliké pouti a visí tu v kostele mnoho pout, kterými byli křesťané u pohanů spoutáni. Kdokoli se zaslíbil tomuto důstojnému chrámu, ihned byl zbaven pout, v něž byl ukován, a vykonal za to pout k obrazu Naší Paní. Myslím, že toho železa, jež tam zajatci nanosili, ani dvě stě vozů by neuvezlo. V tom klášteře jsou nejzbožnější mniši, jaké jsem kdy viděl. Slouží mši s nejkrásnějším zpěvem chrámovým, uměle složeným. Jejich opat je Němec. Mají náramně přísnou řeholi. Na stolicích v kostele, kde sedávají, na stole, kde jídávají, i na posteli mají napsáno: Musíš umřítí. Na to musí každý mnich vždycky, když jí, když zpívá na kůru nebo když uléhá a vstává, pilně mysliti, zachovávali věrně řeholi. Lze viděti leckterého, jak při takovém pomýšlení prolévá hořké slzy. Klášter je nadmíru nádherný a výstavný s nejkrásnějšími křížovými chodbami a studnicí, dvojité za sebou. A stále se v něm staví. Když jsme tu byli, měli na šest set dělníků, většinou samé poutníky, kteří utratili, co měli; dává se jim sdostatek jísti a píti. A v okolí kláštera na tři německé míle zcela nic neroste, ani obilí, ani ovoce, takže potravu musejí z daleka přivážeti. Ale klášter je na důchody i příslušenství velmi bohatý a mocný. Má velmi bohatě zdobený kostel, samé zlaté a stříbrné světce s drahokamy a mnoho skvělých ostatků. V celém světě mu není roveň.

Jednou se tam stal veliký zázrak. Jeden kastilský král přitáhl a oblehl klášter a chtěl na něm výkupné na penězích i statcích. Ale Pán Bůh a Marie Panna dopustili, že onen král a všechna jeho čeleď oslepli. Tu poznal král, že je to trest Boží, prosil Pána Boha a Naší Paní, aby jemu i čeládce jeho opět vrátili zrak, a slíbil, že za to dá klášteru všechno, co je kolem něho v okruhu deseti německých mil. Jakmile to slíbil, ihned on i všichni jeho lidé zase prohlédli. Tu splnil, co byl slíbil, a dal klášteru vše, co bylo na deset mil kolem, a tak došel klášter svého velikého bohatství. Mám za to, že se mu dvě knížata v Němcích nevyrovnej.

140 Mezi Guadalupou a Villarem de Pedroso je vzdálenost sedm

mil. Villar je vesnice ve vysokých horách. Z Villaru do Puente de Arzobispo jsme dojeli cestou dlouhou dvě míle. Je to vesnice veliká, obtékána řekou jménem Tajo. Přes řeku vede kamenný most, na němž jsou postaveny dvě krásné věže. Tam jsme opět přešli hory a dostali jsme se do roviny.

Z Puente do Talavery je šest mil: město je spojeno s hradem a leží na rovném místě, zavlažovaném také Tajem. Cesta k němu vede vinicemi a sady olivovými, jež obklopují město se dvou stran.

Osm mil od Talavery je vzdálen Burigon, ves položená v údolí. Čtyři mílní kameny jej oddělují od Toleda.

Toledo jest město s hradem, ležící na návrší, obklopeném rovinou, které pevností sotva zadá jinému městu kastilskému. Je v něm překrásný chrám, kde jsou chovány mnohé ostatky svatých. Pověst vypravuje, že pohané, když jednou dobyli toho města, ušetřili toho kostela pro jeho krásu. Ale město bylo pohanům opět odňato, když byl arcibiskupem v tom kostele sv. Alfons. Vypravuje se, že jednou, když sv. Alfons sloužil v den Narození Páně svou první mši, zjevila se mu Rodička Boží a přinesla mu mešní roucho, aby ho užíval on jediný a nikdo jiný při bohoslužbě. Kolem Toleda teče řeka Tajo.

V Toledě je biskup, že mocnějšího nenajdeš v celé Kastilii.⁵⁾ Slyšeli jsme, že prý může denně utrácet kolem tisíce korun. V témž městě žil také jeden mocný a bohatý hrabě, biskupův přítel. Biskup i hrabě posílali panu Lvovi do hospody všechny potřeby, zvali ho do svých domů a prokazovali mu velikou čest. V městě jsme viděli hlavu sv. Jana Křtitele, mnoho svatých ostatků a bibli, prý nejkrásnější z celého křesťanského světa. Jsou to tři veliké knihy: text a glosy jsou psány zlatým písmem a na druhé straně jsou namalovány obrazy. Říká se také, že malíř, který to maloval, byl neznameníjší na světě.

Tři míle dále je Cannabas, vesnice v rovině, ale na návrší. Odtud je sedm mil do Getafy, vesnice také v rovině. Z Getafy do Madridu jsou dále dvě míle. Madrid je město neveliké, položené v rovině na návrší.

Šest mil od Madridu je vzdálena Alcala de Henares, město s hradem, mající s jedné strany rovinu a s druhé velmi vysokou horu. Guadalajara je čtyři míle odtud. Je to město, v němž bydlí jeden markrabí, jménem Jakub, nikoli nejmenší ze šlechticů království kastilského. Má tam nádherně postavený dům. Město leží v údolí mezi horami a je vzdáleno čtyři míle od Hity, ležící na úbočí hory a mající nad sebou na výšině hrad. Cesta z Hity do Siguenzy je dlouhá sedm mil. Toto město, spojené s hradem, leží v úvale mezi horami, je poddáno biskupovi siguenzskému, a pevností a velikostí lze je srovnávat s kterýmkoli kastilským městem. Ze Siguenzy do Mediny Celi se počítají čtyři míle.

Medina Celi a její hrad leží velmi vysoko v horách. Bydlil tam nějaký hrabě. Město je vzdáleno čtyři míle od hranic Aragonie.

Tento mocný pán byl prý markrabětem a držel se starým králem. Měl nádherný zámek, silně opevněný hradbami a příkopem. Pozval pana Lva k sobě a poslal mu do hospody všechny potřeby. Při hostině bylo asi čtyřicet jídel. A po každé, když se jídlo vnášelo do síně, musili před ním jít trubači a pištcí, dva mouřenini s velikými bubny po pohanském způsobu a jiných znamenitých muzikantů, a ti všichni musili stát u stolu a vyhrávat.

Na další cestě nás nechtěli vpustiti do jednoho města mladého krále. A všude v městech a hradech starého krále nám jeho páni a šlechtici, kteří stáli na jeho straně, prokazovali velikou čest a úctu, ale v městech mladého krále a od jeho lidí vůbec nic.

Také mocný a bohatý biskup toledský se velmi zlobil, že starý král žije tak nekřesťansky a drží s pohany. Svolal proto jednou mnoho biskupů, prelátů, pánů a rytířů, kteří drželi se starým a s mladým králem. Když se do Toleda sjelo veliké množství, biskup pánům vyložil neřádné chování starého krále a požádal je, aby se o tom poradili. Radili se proto a dali uprostřed města postavit veliké tabernákulum, a v něm seděla fi-

gura, udělaná a utvářená jako starý král ve svém majestátu a oblečený co nejskvostněji. A nad ním bylo napsáno, že je to starý král španělský. I přišel ten biskup a rytíři před tabernákulum, šli nahoru a prokazovali tomu králi ze dřeva a z kovu velikou čest. Potom však čtli z cedule, jaký je to nekřesťanský král vůbec, v celém svém chování, jakých hanebností se dopouští, jak křesťany vyhnal ze země a dal ji pohanům. A po každé, když přečtli jeden článek, biskup se ptal nejmocnějších pánů, co za to král zasluhuje. Oni uznali, že by zasluhoval, aby mu byla koruna sňata s hlavy. K druhému kusu žádali, aby mu bylo z ruky vzato žezlo. K třetímu kusu, aby mu bylo vzato říšské jablko. A po každé, když nějaký kus odsoudili, šel biskup a učinil, jak žádali. Potom uznali k čtvrtému článku, aby mu byl odpásán meč, k pátému, aby mu byly sňaty ostruhy, k šestému, aby byl vysvlečen z královských šatů, a k sedmému, aby byl s tabernákulu shozen a jeho vlastní meč aby mu byl vražen do srdce. Toledský biskup to učinil: vrazil té figuře, ustrojené za krále, meč do srdce. Potom přivedli slavnostně mladého krále, posadili ho na královský trůn, vsadili mu korunu na hlavu, do rukou mu dali žezlo a říšské jablko, oblékli mu královské šaty a všechno, co na sobě měl starý král, a zvolili a dosadili ho za pravého krále španělského. Potom přečtli ceduli, že země starého krále zabila pro jeho nekřesťanské skutky a zvolila si mladého Alfonsa. A všichni padli na kolena a každý mu složil hold. Tak pozdvihli a zvolili ve Španělsku mladého krále, a není pochyby, že, když s ním stavové budou držeti, bude starý král vůbec vyhnán.

Odtud jsme jeli osm dní. Žijí tam samí pohané, poddaní starému králi, neboť je to ten kraj, odkud vyhnal křesťany a povolal místo nich pohany. Pohané nám prokazovali velikou čest a úctu, a byli jsme u nich mnohem jistější než v zemi křesťanů.

Pohané vodili pana Lva všude, aby viděl jejich způsob života.

I do svých kostelů ho vedli. Není v nich nic jiného než mnoho

lamp. Ukazovali našemu pánovi, že mají u vchodu do kostela vodu a tou si potírají tvář, podpaždí, ruce a pohlaví. Potom mají v kostele kulatou klenutou díru, kam vchází jejich vrchní kněz, jakoby náš farář. Stojí v té díře a potom padá na zem, vztahuje ruce a pohansky něco vykřikuje. A totéž, co on, dělají také ostatní. Všechny lampy v kostele musejí hořet, když se tak modlí nebo křičí. A žádné obrazy nenajdeš v jejich kostelích.

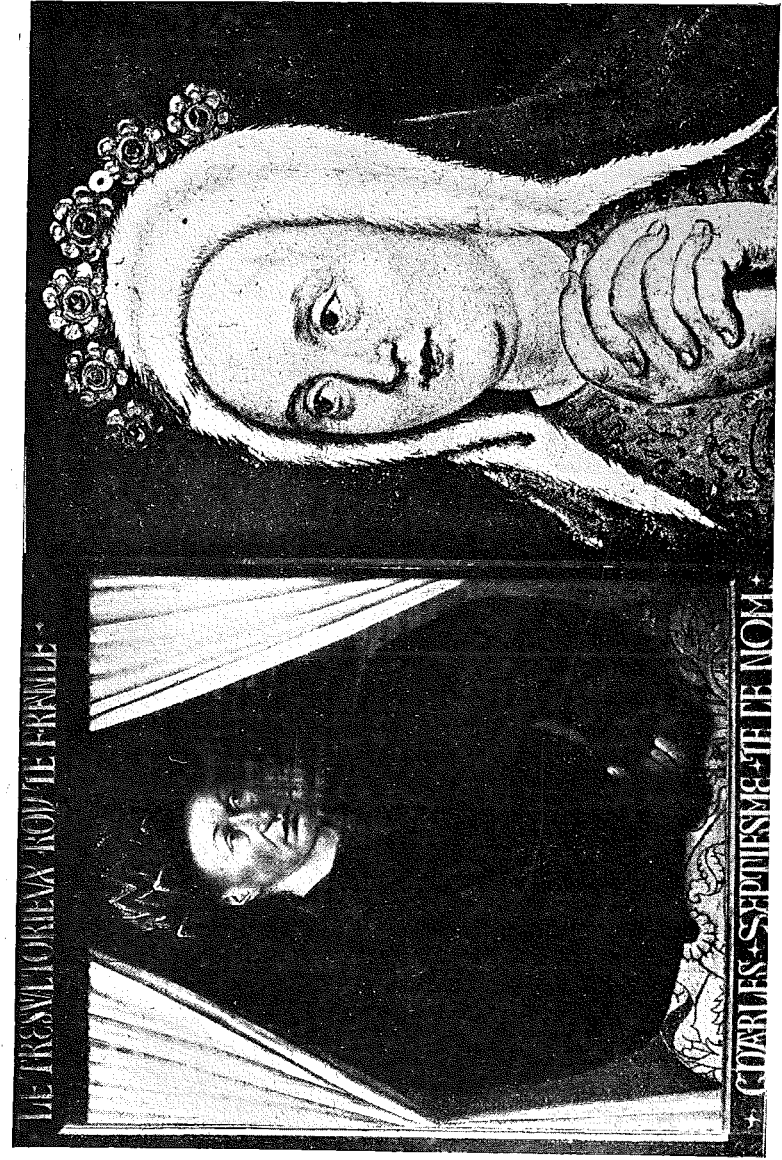
Muži jsou tam pěkně rostlí a dosti pěkné postavy podle pohanského názoru, ale ženy jsou velmi šeredné. Žijí chudě a zřídka pijí víno.

Potom jsme od pohanů přijeli zase do země starého krále, k zlým křesťanům. Mají postavu jako ti cikáni, kteří se potulují v našich zemích. A cikánsky také žili, kradli a jiné takové neplechy tropili.

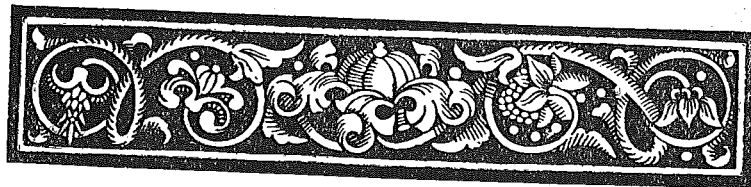
Trpěli jsme tam velikou nouzi a nebyli jsme si jisti životem. Za Medinou Celi jsme jeli zemí pohanů, kteří tam drží veliké území a nedovolují žádnému křesťanovi tam bydleti.

Na této cestě je na hranicích viděti tři hrady. Pět mil za Medinou Celi je tam Monreale, vesnice v horách, již v Aragonii, s hradem nad sebou. Před vesnicí označují veliké kameny hranice mezi Aragonií a Kastilií.

Vešedše do té vsi, vstoupili jsme do země aragonské.

Jean Fouquet:
Karel VII., král
franc. (Louvre).
● Magdalena,
dcera Karla VII.
a nevěsta Ladi-
slava Pohrobka.
Ze sbírky Am-
brasské ve Vídni
(Wien).

HLAVA DEVÁTÁ: V ARAGONII A KATALONII

Z Monrealu jsme po čtyřech mílích dojeli do Huerty, vesnice v týchž horách, pod hradem, obtékané potokem Xalonem, prvním s této strany Aragonie.

Tři míle od Huerty je v horách vzdáleno městečko, zvané kdysi Bilbilis, nyní Calatayud.^{a)} Nad ním stojí dva hrady, a v jeho předměstí je vidět mnoho domů, vytesaných do skály. Po odchodu z tohoto města, když jsme opět přešli hory, po čtyřdenní obtížné cestě sjeli jsme do roviny. Ujevše pět mil, dostali jsme se z Calatayuda do La Almunie, městečka nevelikého, na rovině položeného. O dalších pět mil dále leží Muela, ves na kopci.

Zvyky pak granadských Saracénů jsou takové: muž tam má sedm manželek, a když se mu některá z nich nelíbí, smí ji zapuditi a přivésti si jinou. Bydlí tam mezi nimi mnoho židů a žijí spolu velmi svorně. Svému králi, když se jim nelíbí, odejmou vládu nebo ho zabijí a dosadí si na jeho místo jiného. Taková věc se u nich stává často. Ženy jsou v tom kraji velmi hezké a půvabné, ale muži velmi oškliví. Země je tam dobrá a plodná. Modlitebny podle svého způsobu mají krásné. Než vraťme se k naší věci!

Z Muely jsou čtyři míle do Zaragozy, již Latinci říkají Caesaraugusta. Je to hlavní město Aragonie, leží na rovině a je obklopeno na jedné straně půvabnými vinicemi a na druhé bařinami a močály. U města teče velická řeka jménem Ebro, která

nadělá městu, když se rozvodní, za několik tisíc škody. Přes řeku vede dlouhý kamenný most.

V Zaragoze jsme zastihli aragonského krále se synem.³⁾ Když jsme přijeli do hospody a slezli s koní, král tam ihned poslal své dvořany, pány a šlechtice, aby pana Lva a jeho družinu královým i svým jménem uvítali laskavými a uctivými slovy. Potom povstali a prosili našeho pána, aby si neobtěžoval říci jim, z kterého kraje nebo království je. A také naši čeledi se vyptávali: kdože je pan Lev? Zdali kníže nebo král nějaký, když přijel na aragonský dvůr tak slavně? A tu jim pan Lev ukázal listy, jež před svým příchodem do Aragonie dostal od jiných králů a knížat. Když si je přečetli, prokazovali pánovi velikou úctu, protože měl tak znamenitá doporučení od králů a knížat, a řekli mu: že žádná jeho prosba nebude odmítnuta, požádá-li krále o doporučující listy nebo o zlato či stříbro. Pan Lev jim i králi velmi poděkoval za to, že jsou k němu tak vlídní a laskaví. Když jim to řekl, požádali ho, aby jim svěřil ony průvodní listy, učiniv si napřed jejich opisy, aby je mohli ukázati králi, protože králi to jistě bude náramně milé, a slíbili, že je všechny opět, netknuté a neporušené, nazpět přinesou. Pan Lev odpověděl, že to rád učiní, a ihned jim listiny vydal.

Druhého dne se tíž pánové všichni vrátili k panu Lvovi a nazpět přinesené listiny uctivě položili na stůl, děkující mu, že jim tak vyhověl a listy jim svěřil. Zároveň přinesli našemu pánovi dary, řkouce, že král je posílá, aby mu oznámili, že mu bude dáno všechno, oč by požádal. Pan Lev na to odpověděl: „Nejmilejší přátelé, především veliké díky vzdávám vašemu panu králi a pak také vám za to, že jste mne a mou družinu uznali hodnými takových poct. Jáť zajisté, co se mne týče, žádného zlata ani stříbra od Královského Veličenstva nežádám, avšak jménem svým i své družiny za to toliko pokorně prosím, aby nám Jeho Královské Veličenstvo udělilo svůj řád, jak nám byly uděleny i od jiných králů a knížat. Neboť odešel jsem s těmito svými druhy z vlasti proto, abych přijí-

mal dary, nýbrž proto, abych uviděl a prošel královské a knížecí dvory.”

Třetího dne přišli k panu Lvovi a prosili ho, aby se nezlobil, že přístup ke králi mu tak dlouho není povolován, protože král je teď zaměstnán vážnými pracemi.

Tenkrát totiž, když jsme tam byli, vládly v onom království veliké rozbroje. Šlechta musila přísahati věrnost a poslušnost synu královi, aby ho všichni byli poslušni, kdyby osud králi delší život odepřel. Mnozí se totiž pro jisté příčiny bouřili proti králi.³⁾

V Zaragoze je krásně a nádherně postavený dům, v němž zasedá královský soud. Je to město velmi staré, tak staré, že prý mezi všemi městy křesťanského světa není staršího nad ně. Na pohanech ho dobyl francouzský král, od něhož odvozují svůj původ mnohá knížata a rody šlechtické.⁴⁾

Tam byl zajat a potom popraven pohanský král. Také svatý apoštol Jakub meškal v tomto městě, když hlásal jméno Páně pohanům, ale jeho kázání nebyla nic platna, protože nikoho nemohl obrátiti k víře Kristově. Přece však mu bylo povoleno, aby vystavěl kapli panenské Rodičce Boží. Nakreslil do ní vlastní rukou její obraz, který je i s kostelem do dnešního dne zachován bez poruchy a beze změny. Zaragozané tvrdí, že v žádné křesťanské zemi nemají tak starou kapli, zasvěcenou panenské Rodičce Boží. K topení užívají v tom městě dříví cypřišového, olivového a z rozmarinového keře, neboť na polích tam všude roste rozmarina a šalvěj. Když jsme totiž tou zemí cestovali čtyřicet a dvě míle, neviděli jsme tam nikde růsti nic jiného než rozmarinu a šalvěj.

Právě tenkrát obléhala královna některá města, která se vzbouřila proti králi.

Čtvrtého dne přišli k našemu pánovi někteří z panského a rytířského stavu a odvedli ho i s jeho družinou ke králi. Když se přišlo do zámku královského, vyšel král panu Lvovi naproti do sálu jednoho a čestně ho přivítal s celou jeho družinou. Tehdy pan Lev pozdravil krále, jak je zvykem, skrze hlasatele

jménem všech králů a knížat, jež navštívil. Král mu potom odpověděl:

„Slyšeli jsme a víme, že navštívuješ a prohlížíš si královské dvory, jak se sluší muži urozenému. Proto tedy, milý příteli, cokoli si od nás vyžádáš, bude ti dáno.“

A tu pan Lev uctivě poprosil krále, aby ráčil poctíti jeho i jeho druhý svým řádem královským. Král slíbil, že to rád učiní a že mu velmi ochotně ušetří, požádá-li o nějaký větší dar od zlata nebo od stříbra. Pan Lev na to odpověděl:

„Nejjasnější králi, neopustil jsem vlast svou proto, abych se do ní navrátil, bohat dary, nýbrž proto, abych poznaje dvory králů a knížat, vrátil se domů zkušenější. Toliko o to jsem tvé Veličenstvo žádal a ještě žádám, jménem svým a svých druhů, aby nám bylo dopřáno dostati řád tvého Veličenstva.“

Když to král slyšel, ihned kázal řády, všechny již připravené, přinést.

Vzav je do ruky, zavěsil řád vlastní rukou především panu Lvovi a potom také ostatní druhý, kteří byli s naším pánem, každého zvláště jimi ozdobil řka:

„Tímto řádem, který tobě i tvým druhům od nás byl udělen, dáváme ti plnou moc, zdobiti jím muže dobré a ze vznešené krve zrozené se stejnou platností, jako kdybychom jim jej udělili my sami, sedíce na královském stolci, a to až do konce života tvého.“

Tehdy pan Lev vzdal králi s velikou úctou díky jménem svým i svých druhů, že je uznal hodnými takového vyznamenání. Král potom řekl:

„Ale tento řád musíte zachovávat takto: Především vysílejte časté modlitby k Bohu a potom krotte těla svá postem a chudým štědře dávejte almužny!“

Po tom všem se pan Lev a jiní jeho pánové, když se byli s králem rozloučili, vrátili do hospody. Pátého dne potom jsme odjeli ze Zaragozy, provázeni jsouce vůdci, jež nám král přidělil, až na hranice Katalonie.⁵⁾

148 *Král je velmi starý, malý muž, zcela slepý a chudokrevný. Za-*

ragoza je mocné, veliké město a v něm provozují velkoobchod kupci ze všech zemí. Kdysi tu vládl pohanský král a v městě i všude kolem byli sami pohané. Tehdy povstalo dvanáct rodů z královského rodu i krve francouzské, přitáhlo k městu a pro víru křesťanskou mocí dobylo města a celé země a toho pohanského krále s celou jeho družinou pobili a vyhnali.

Král i zaragozská rada sice věrně zrazovali pana Lva, aby nejezdil Katalonií, ale nedal si říci a jel k Persalaunu [Barceloně]. Jeli jsme tam mezi největšími lupiči a lotry, zemí chudou, vypleněnou, zpuštěnou, ani okamžik jsme si nebyli jisti svými životy a největší naší starostí bylo, že nás v té zemi všechny zmurdují a oberou o náš majetek. Neboť byla tenkrát veliká válka v té zemi, takže jsme stále musili býti na strážích se štíty v rukou. V některých krajích jsme tam, chtěli-li jsme vůbec jísti, musili platit rýnský zlatý za osm liber masa a za dvatřicet chlebů také rýnský. Ale ostatním obyvatelům se neprodávalo tak draho. Pan Lev poslal svého herolda a jednoho sluhu ke Kataloncům se žádostí o glejt, ale poslové byli zajati, obráni o všechno, co měli, a ještě zabít je chtěli. Vedli je již k nějakému chatrnému domku. Tehdy chtěl pan Lev vzít ten domek útokem, a bylo by nás to málem stálo všechny život, než jsme je s velikou námahou a prací osvobodili. Z toho, co jim sebrali, část vrátili, ale část si nechali. Tak jsme tou zemí musili jeti stále se zbraní v ruce. Nebylo by stačilo zajetí: byli by nás též o všechno obrali a potom prodali na galeje. Nebo by z nás byli udělali otroky. Ale Bůh nám pomohl, že jsme dorazili do Parsalony.

Ze Zaragozy je šest mil do Osery, tvrze, jejíž obyvatelé jsou vesměs pohané a Mauři, vyjma tři, kteří uctívají Boha Krista. Pohané tu dovolili panu Lvovi prohlédnouti si dům, v němž se modlívali. V tomto kraji mají pohané mnoho měst, tvrzí a vesnic; Tito pohané a Mauři jsou bílé pleti.

U cest, kterými jsme jeli, rostou jalovce dvojího druhu, obyčejné a červené. Jalovec červený má peň tak silný, že by jej sotva mohli obejmouti dva lidé s rozpraženými rukama, vy-

růstá do takové výšky jako u nás nejvyšší smrky a listí rozkládá do šířky jako hruškové stromy. Cesta tam vede pustinami, kde se nerodí nic jiného než rozmarina, šalvěj a pelyněk. Ale pelyněk tam roste jinak než u nás. Je tam totiž tenký a kvete dvakrát do roka, to jest na jaře kolem čtyřicetidenního postu a na podzim kolem martinského svátku. Neboť je to tam krajina teplá.

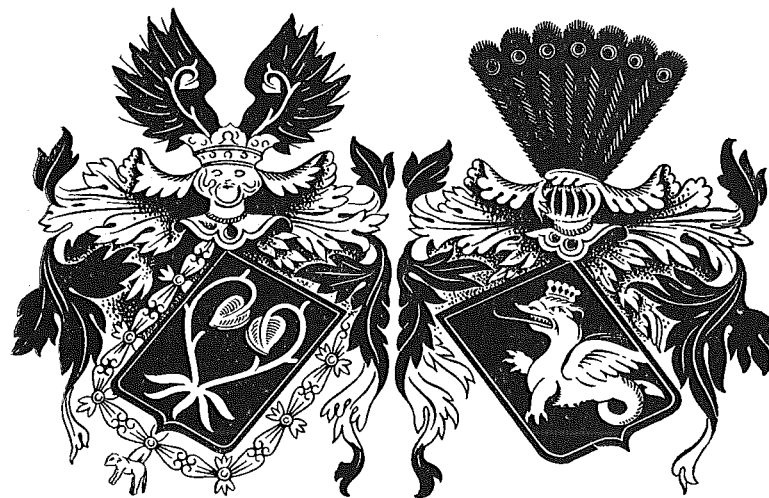
Z Osery do Penalvy se počítá sedm mil. Nad touto vesnicí, položenou v údolí, ční hrad, veliký, ale opuštěný, na vysokém kopci. Čtyři míle za Penalvou leží Fraga, město nad řekou na horském úbočí. Jméno té řeky je Cinga a vede přes ni slabý dřevěný most, ale koryto má hluboké. Ve vzdálenosti dvou mil od Fragy jest Alcaras, město na hranicích mezi Aragonií a Katalonií.

Míli odtud je město jménem Lerida, veliké a pod horou položené, první katalonské město, které se naskytuje lidem, přicházejícím z Aragonie. Jeho hradby jsou s jedné strany obtékány řekou jménem Segre, s druhé však vroubeny širými poli. Okolní kraj je velmi úrodný na granátová jablka.

Z Leridy je šest mil do Tarregy, města v rovině, obklopeného na jedné straně močály a na druhé vinicemi. Jednou mílí je od Tarregy oddělena Cervera, město postavené na kopci a sídlo nějakého významného kardinála.⁶⁾ Ve vzdálenosti tří mílových kamenů za Cerverou leží Marmaneu, vesnice pod hradem. Další tři míle odtud jsme přijeli do Iqualady, města na rovině na úpatí hory, a odtud ve vzdálenosti dvou mil do Piery, města na kopci pod horami. Tři míle od Piery je vzdálen Martorell, městečko, vyhlížející na jedné straně k horám a na druhé do roviny. Nad městem se vypíná hrad, postavený na místě velmi vysokém. Martorell je na různých stranách obléván dvěma řekami, větší a menší. Větší říkají Llobregat, menší není označena žádným jménem. Z Martorellu jsou dvě míle do města Los Molinos del Rey, oblévaného řekou již zmíněnou. Ti, kdož putují do tohoto města, musejí jeti kolem přímořských bařin, po jakési stezce, vzdálené dvě míle od moře a tak úzké,

že je na ní místo toliko pro pěšího nebo pro jezdce. Nad ní se tyčí vysoká hora a příkrá skála.

Když jsme jeli po této stezce, vyskočili z jejích zákrutů dva námořští loupežníci a chytili Šaška, jenž jel o něco pomaleji,

Erb Bořity z Martinic (s řádem zlatého rouna) a jeho choti Anny Dražické z Kunvaldu (1460). V zámecké kapli na Smečně.

kdežto ostatní z družiny byli již za oněmi skalami. A tu Jan Žehrovský, ohlédnuv se, zavolal na ostatní, aby mu přišli ku pomoci a nedovolili ho odvléci. Když však ho chtěli osvoboditi, musili podlézti pod břichy koní, aby se k němu rychleji dostali, protože stezka byla nadmíru úzká. Loupežníci pak, když uviděli, že ho chtějí vyrvati z jejich rukou, chtěli ho svrhnouti do vody, ale, jsouce tísněni rychlým příchodem druhů, nechali ho a rychlým útekem se uchýlili do skal, kde je nikdo nemohl pronásledovat.

Když jsme dorazili do Los Molinos del Rey, přišel za námi do hospody nějaký Kataloňan, silný a statný člověk, a vyzýval nás po rytířském způsobu k zápasu. Pan Jan Žehrovský s ním vešel v zápas a položiv ho na zem, zvítězil. Porazený ho vyzval

k druhému zápasu, aby totiž s ním na ulici závodil v házení železným sochozem. V tomto závodě nechal pana Jana daleko za sebou, protože jsou v závodech takového druhu velmi cvičení. Potom však, kolem třetí hodiny noční, vznikl v městě veliký hluk: odevšad bylo slyšet křik a zvonění zvonů. A tu se k naší hospodě sběhl veliký dav lidí, ozbrojených všelijakými zbraněmi, a hned se jal obléhati náš dům. Nevědouce, co se stalo, myslili jsme, že nás všechny chtějí pobít. Tehdy pan Lev, povzbuzuje své lidi, řekl:

„Přátelé milí, tito lidé nezamýšlejí nic dobrého. Útočí na náš dům a mají v rukou zbraně. Podle mého soudu nestrojí nic jiného než naši záhubu. Vzchopte se tedy, odporujme jim, jak se sluší poctivým a udatným mužům, pokud stačí naše síly! Já sám, ačkoli i mne leká takový konec, stejně jako každého z vás, přece se nezdráhám zůstatí vám, ať živým nebo mrtvým, věrným druhem.“

Povzbuzeni byvše touto řečí a chopivše se zbraní, postavili jsme se ke schodům, kterými se vcházelo do naší světnice, každý na to místo, jež mu pan Lev přikázal hájiti a neopustiti, dokud bude živ. Tu oni volali našeho herolda k rozmluvě, napomínajíce nás, abychom byli klidni.

Pan Lev přikázal heroldovi, aby jim odpověděl, že nemůžeme zůstatí klidni, když vidíme, že se útočí na náš dům a že jsme obleženi takovým ozbrojeným množstvím, takže nic jiného si nemůžeme mysliti, než že se sběhli, aby nás všechny pobili, my však že doufáme, že nepadneme nepomstění, pakliže se pokusí o něco takového. Když jim to bylo vyřízeno, vystoupili z toho davu čtyři vznešení muži vysokého věku a řekli heroldovi:

„Oznam tomu pánovi a ostatním urozeným mužům, aby nás k sobě pustili! Povíme jim příčinu tohoto srocení a slibujeme jim, že budou bezpečni před každým nebezpečím. A kdyby ostatní podnikli něco proti nim, budou jako zástavu míti v rukou nás.“

Když jsme to slyšeli, pan Lev se radil se svými lidmi, co bychom měli učiniti. Usoudili, že ti čtyři mají býti vpuštěni, ni-

koli však více jich. Když byli uvedeni do sednice, promluvili takto:

„Pane, tvou duši nelekej a nevzrušuj tento rozruch, vzniklý z takové příčiny! Onen rytíř, který byl ve dne u vás a s jedním z vašich lidí zápasil a závodil s železným sochozem, byl této noci dopaden při cizoložství s manželkou jednoho člověka, a její muž ho zabil. Hledali jsme proto onoho vraha ve vaší hospodě, domnívajíce se, že se utekl k vám. A když jste nás nechtěli vpustiti, podnikli jsme útok.“

Pan Lev jim odpověděl:

„Vpustiti jsme vás nechtěli proto, že jsme vás viděli přibíhati ozbrojené a připravené pobít nás.“

A tu prosili pana Lva, aby se pro tu věc nehoršil, protože se to stalo jenom z té příčiny, kterou řekli. My však jsme jejich slovům příliš nevěřili.

Katalonci jsou totiž lidé proradní a zločinní, víry sice křesťanské, ale přitom horší než kteříkoli pohané. Bořita byl od nich jat.)

Z Los Molinos del Rey jsme po dvou mílich přijeli do Barcelony. Jest to město veliké a krásné, slavné v celé Katalonii, při moři položené. Mnoho zboží se tam dováží po moři. Ještě v žádné zemi, kterými jsme putovali, neviděl jsem tolik hradů jako v Katalonii a nikde jsem nespátřil větší počet palem než kolem tohoto města.

Toho času, když jsme tam byli, zemřel král té země a zanechal po sobě syna, hezkého hochu. Také my jsme ho viděli, když ho přivedli k našemu pánovi do hospody. Někteří usilovali, aby vládu v zemi dostal vévoda kalabrijský, jiní ji chtěli dáti králi aragonskému, protože onen zesnulý král byl syn krále aragonského.) Někteří však mínili, že vláda má býti zachována synovi nebožtíka krále, který byl jeho zákonným dědicem.

Za pobytu v tomto městě nás náš hostinský varoval, abychom z hospody nevycházeli toliko po dvou nebo po třech, nýbrž abychom, když budeme chtít jíti ven, šli všichni zároveň, protože prý se tam kolem potuluje mnoho námořních lupičů, kteří

tajně chytají lidi, zajímají a prodávají. Když někoho chytí, spoutají a přiváží ho na lodi, aby nemohl utéci, a potom ho prodají do otroctví. Teprve když odrazí s lodí od břehu, zbaví ho pout, protože nikterak nemůže utéci, když je všude v dohledu toliko moře a nebe. Jakmile však přirazí k zemi, opět ho spoutají, aby nemohl uniknouti, a tak prodávají lidi jako dobytek na trhu.

Co jiného bych o této provincii měl vyprávět, nevím, leda že plodí lidi ze všech smrtelníků nejzločinnější a nejzrádnější, jako žádná jiná křesťanská země.

Procestovali jsme tři pohanské provincie, totiž Berberů, Saracénů a Granadanů, ale byli jsme tam mnohem bezpečnější než mezi Kataloňany.⁹⁾

Toho roku, když jsme tam byli, umřel [jak jsem již řekl] jejich král jménem Petr, povýšený od papeže mezi svaté, protože toho času mnoho zázraků učinil. Jeho tělo jsme viděli v onom kostele, kde byl pochován.

Barcelona je město rozlehlé a krásné. Ulice jsou tam tak čisté, že se ani po největším lijavci nohy neumažou blátem, protože všechny ulice jsou kamenem vydlážděny. Deštěm se totiž všechna nečistota splachuje a odnáší do moře, protože město leží na samém jeho břehu. U moře je tam ulice, kde přijíždějící kupci vykládají své zboží.

Je tu mnoho kupců ze všech zemí, a zvláště je tu velký obchod přes moře. Myslíme, že Parsalonští mají tolik lodí jako Benátčané. A jsou v městě mocní a bohatí lidé. Parsalona prý je tak mocná jako celé království aragonské a katalonské. A Parsalonští učinili mému pánovi velkou poctu v městě i na cestě. Byli ten čas proti starému králi, chtěli vévodu kalaberského a smluvili se prý s ním docela.

Proč byli Parsalonští starého krále neposlušni a jím pohrdali, stalo se takto: Starý král měl první ženu z Portugalska a s ní měl syna.¹⁰⁾ Poslal ho do Parsalony, a ti se mu zcela poddali a s celou zemí ho byli poslušni. Potom starému králi žena umřela a vzal si druhou z Kastilie z rodu chatrného.

Proto se syn rozhněval a nechtěl ji míti za matku. I chtěl král synovi dáti ženu z téhož rodu, z něhož byla jeho macecha. Ale syn to nechtěl učiniti a odjel od otce v hněvu do Parsalony. Král vzkázal opět pro něho a velmi ho prosil, aby přišel, a poslal mu glejt se zárukou. O to se pak Parsalonský radil, a radili mu, aby jel, zvláště když má takový glejt. Jel tedy k otci. Ten ho chtěl přiměti, aby si vzal Kastiliánku, avšak on nechtěl. I dal ho otec zajmouti přes to, že měl jeho glejt. Když ho starý král měl u vězení a on svoliti nechtěl, přijela macecha a otrávila ho ve vězení, že umřel. To se proneslo k Parsalonským a ti svého pána obžalovali a od té doby se proto proti němu postavili.¹¹⁾

Kolem města je veliké množství palmových stromů, které rodí datle. Ovoce nepřinášejí dříve než teprve stého roku. Jejich plody se podobají fíkům, ale jsou sladší a lahodnější. Palmy vyrůstají do veliké výšky, kmen mají zdola až nahoru pokryt šupinatou korou a teprve na vrcholku roste listí a ovoce. Jsou to ty stromy, jejichž ratolestmi byly posypány cesty, když Kristus vjížděl do Jerusalema.

Nebude patrně nevhodné připojiti sem také zprávu o jednom muži, z jehož rodu vzešla hrabata jsme viděli ve Francii. Když se kterýsi z dávných francouzských králů vydal na pout k sv. Dominikovi, na cestě Katalonií uviděl nějakého velmi starého člověka, jak sází palmu.

Oslovil ho řka:

„Co to tam sázíš, příteli?“

Když mu stařec odpověděl, že si sází palmu, král dodal:

„Nač to děláš? Vždyť prý nese ovoce teprve stým rokem.“

Nato stařec:

„Nejjasnější králi, mnohé vidíš stromy tohoto druhu, nasázené nikoli mnou, nýbrž někým jiným, a přece užitek z jejich plodů mám já. Z té příčiny také já to teď činím, aby ten, kdo mne přežije, bral po mé smrti ovoce s tohoto stromu.“

Král, když to slyšel, pravil:

„Již rozumím. Staráš se nejen o sebe, nýbrž také o potomstvo.“

Pro tuto tvou chválu hodnou starostlivost tě odvedu s sebou a vyzdvihnu tě na vyšší místo.”

Odtud odvozují svůj původ hrabata, jež jsme, jak jsem již řekl, viděli ve Francii.

Tři míle je od Barcelony vzdáleno Monmelo, vesnice obklopená z části močály a lesy, z části vysokými horami. Šest mil odděluje od Monmela Ostalrik, město na kopci, pod hradem. Kolem města teče řeka Frondera. Do Gerony je dále pět mil. Toto město má hrad a je obklopeno na jedné straně rovinou, na druhé horami, v nichž je vidět jiný hrad. Jeho hradby oblévají dvě řeky, jedna větší a druhá menší: větší se jmenuje Ter a má krátký kamenný most, menší říkají Onhar. Přitékají k městu s různých stran. Z Gerony je pět mil cesty do Figuerasu. Je to město na rovině, mezi příjemnými zahradami a bažinatými lesy. Devět vlášských mil za Figuerasem leží Perpignan, město s hradem, nad řekou Terem, s nedlouhým kamenným mostem.

Je to mocné, krásné město s velikým obchodem. Jeden hrabě má na ně léno. Ten prokázal mému pánovi velkou čest. Cestou jsme viděli v jednom kostele řetěz a tři svaté. Kdo je posedlý a je tím řetězem opásán, uzdraví se.

HLAVA DESÁTÁ: NAPŘÍČ JIŽNÍ FRANCIÍ

Čtyři míle od města Perpignanu se končí Katalonie a začíná se provincie zvaná Roussillon. Poddána je králi francouzskému, ale král anglický ji drží v zástavě ve třech stech tisících korun. Provincie to není veliká a sousedí s Francií, Katalonií a Kastilií.¹⁾

Z Perpignanu je sedm mil do Sigeanu. Toto město není příliš veliké, leží na rovině u moře a král má z něho, ze solné daně, důchod šest tisíc korun ročně. Koruna má stejnou cenu jako uherský zlatý.

Cestou dlouhou tři míle jsme ze Sigeanu dojeli do Narbonny, města na rovinatém místě, u řeky jménem Robine d'Aude. Sedm mil za Narbonnou je Saint Herby[!], město na rovině, v němž jsou pochováni sv. Tiberius, sv. Modestus a bl. Florentia.²⁾ Na narbonské cestě je jezero, na jehož mostě se vybírá clo pro francouzského krále. Jezero odděluje Francii od provincie Roussillonu. U toho města protéká veliká řeka, vlévající se do moře, jménem Herault. Kraj za řekou je bohatý a má hojně hrady a města. Mnoho hradů, měst a krásných klášterů je viděti také na ostrovech, naproti těmto břehům ležících.

Ze Saint Herby jsme jeli dále osm mil do Montpellieru, města na rovině nedaleko od moře. Blízko odtud teče řeka jménem Lez s nedlouhým kamenným mostem. V tomto městě je pochován sv. Urban papež.³⁾

Je to město krásné, ale nechtěli jsme tam zůstatí, protože tehdy tam lidé velmi zmírali.

Z Montpellieru do Nimes se počítá osm mil. Město toto má hrad, leží na rovině a jednu jeho stranu zaujímají hory. Nad městem je zpustlá věž, kterou prý postavil jeden pohanský král jménem Uzes. Ten dal v městě vybudovati také veliký a krásný amfiteatr s nádherně vyzdobeným kostelem, v němž byly postaveny pohanské modly.

Z Nimes je sedm mil do Avignonu, města vynikajícího velikostí a zvláštní krásou a obehnaného na všech stranách hradbami z kvádrů a čtverými příkopy, plnými vody. Hradební zdi jsou věnčeny věžemi, vesměs z kvádrů postavenými. Město leží v rovině, odděluje Francii od krajiny, které se říká Insula Venetiae [Venaissin] a která spolu s celým okolním krajem náleží papeži a má velmi nádherný hrad, překrásně postavený. Toto město je obléváno hlubokou a širokou řekou Rhonou s velmi dlouhým kamenným mostem. Na celé té cestě jsme neviděli mostu nádhernějšího.⁴⁾ Polovina mostu náleží králi francouzskému, polovina papeži, takže na jednom konci vybírá clo papež, na druhém francouzský král. Na protějším břehu leží na kopci nad řekou město Villeneuve, právě naproti Avignonu.

Také v Avignoně tehdy velmi zmráli. Lidé se tuze rozběhli, takže v městě bylo zcela pusto. Měšťané, kteří tam byli, činili mému pánovi velkou čest. Avignon má tři krásné věci: krásný most, krásné hradby kolem města a krásný palác [papežský]. Měšťané tu i páni a správci obdarovali mého pána a vedli ho do paláce. Ten je s nevýslovnou nádherou stavěn. Před městem tekou dvě řeky na lodi bohaté, vlévající se do moře. V městě jsme viděli znamenitý klášter. Tam leží světec, jež nazývají sv. Petrem, a dělá nadmíru veliké zázraky. V klášteře jsme viděli mnoho skvostných ostatků.

O čtyři míle dále je Carpentras, kde bydlí kardinál, vládnoucí papežovým jménem tomu kraji, zvanému Insula Venetiae. Město je položeno v rovině, na úpatí hor. Cestou k němu jsem napočítal šestnáct měst ležících kolem a třináct hradů, neboť celý ten kraj je velmi hustě zastavěn.

Dvě míle od tohoto města jsme vešli do hor, kterými jsme potom jeli pět mil. Jsou to hory veliké a vysoké. Osm mil za Carpentrasem leží Euphémie, tvrz obehnaná zdi, položená v horách a obtékaná řekou Oveuse. Čtyři míle od Euphémie je vzdálen Orpierre, město rozsáhlé, v horách pod hradem ležící a zavlažované horskou bystřinou. Dvě míle za městem se začíná kraj zvaný Dauphiné a končí se Insula Venetiae.

Mezi Orpierrem a Tallardem je vzdálenost šest mil. Město Tallard leží v horách, není příliš veliké, má hrad a v horách nad ním ční jiný hrad. Sedm mil za Tallardem je dále Embrun, město a hrad, sídlo významného dauphinského biskupa,⁵⁾ položené na kopci mezi velmi velikými a vysokými horami, věčně bílými od nikdy neroztávajících sněhů. V těch horách tam jsou četná města, hrady a vesnice. Před městem teče řeka Durance. Po dalších sedmi mílech jsme z Embrunu dojeli do Briançonu, města v horách na kopci, nad nímž se vypíná hrad. Čtyři míle jsou potom z Briançonu do Cesanne, vesnice v horách, obtékané řekou velikou, ale beze jména.

Město a hrad Susa je odtud vzdáleno šest mil a stojí na hoře, obklíčeno jinými horami.

Do Susy jsme jeli přes velmi vysokou horu a zlou cestou. Na cestě onemocněl můj soudruh, pan Achac Frodner, takže jsem se bál, že ho necháme vzadu. Susa je krásné město a leží pod horou. Práví se, že se papež o ně bere. Odtud jsme jeli k Milánu a jeli jsme a jeli Languedocem a Provenčí.⁶⁾ Je to velmi úrodná a dobře vzdělaná země.

Susa leží na hranicích, kde se končí Dauphiné. Mají pak tam takový obyčej: žádný francouzský král nemůže dosáhnouti vlády, nebyl-li od dětství vychováván v Dauphiné. Posílají tam proto vždycky nejstaršího syna, který je dědicem království a má nastoupiti na trůn po smrti svého otce. Jakmile se stane králem, bývá do Dauphiné poslán jeho bratr, věkem mu nejbližší a příští případný nástupce trůnu. Tímto obyčejem, posvěceným dávným a dlouhým zachováváním, se stalo, že francouzské království nikdy nebylo bez krále. Provincie to

není velická, ale velmi opevněná hradbou hor, se všech stran ji uzavírajících, takže je k ní přístup a stejně východ z ní toliko na jediném místě: těm místům, protože jsou to jakoby brány do země, říkají clausae. Tyto průsmyky jsou tak pevné, že se obyvatelé neobávají žádného nebezpečí, ani kdyby všichni křesťanští králové přitáhli dobývat jejich země, protože jsou stále opatřeny nejsilnějšími posádkami. Střelby jsme nikde neviděli větší množství než právě v těchto průsmycích. Myslím, že jí bylo několik set kusů.

Kraj je to úrodný, oplývající vinicemi, štěpnicemi, zahradami a jinými věcmi potřebnými.

Když jsme vyjeli z Dauphiné, ztrávili jsme první noc na hranicích země zvané Piemont, která je poddána vévodům savojským, jejichž sestra je provdána za krále francouzského.⁷⁾

Nuno Gonçalves: Uctívání sv. Vincence od Alfonsa V., krále portugalského i jeho rodiny a dvora (kolem roku 1463). Lisabon, Museum starého umění.

HLAVA JEDENÁCTÁ: DO HORNÍ ITALIE

Susa je první z piemontských měst, do něhož přijde člověk, když přejde hory. Třiačtyřicet mil jsme putovali těmi horami, v nichž neroste skoro žádné jiné dřevo než zimostřáz. Lidé jím tam topí, protože jiného dřeva nemají. V Suse je překrásný klášter, v němž leží pochováni tři svatí: sv. Mauritius, sv. Justus a sv. Hugo, který vykonával v tom klášteře první úřad opata. Dále nám tam byla ukázána holeň sv. Antonína a tříška ze sv. kříže a také mnohé jiné ostatky svatých, jež zde nevyčítávám. Od tohoto města se začínají počítat malé italské míle.¹⁾ Mezi těmi horami je kolem města velmi půvabná rovina.

Ze Susy do Valgione se počítá deset tisíc kroků. Jsou to dvě města, jedno na kopci a druhé pod ním. To pak, které leží výše, má nad sebou hrad. Kolem obou měst jsou roviny. Z Valgione do Rivoli jsme ujeli čtyři tisíce kroků: je to město s hradem nedaleko od hor.

Šest tisíc kroků od Rivoli je vzdálen Turín, město veliké, v rovině položené, u řeky Dory, přes kterou vede dřevěný most, nepřilíš dlouhý. Z Turínu je dále patnáct tisíc kroků do Salugie, vesnice na kopci, taktéž nad zmíněnou řekou Dorou, přes níž jsme přejeli na druhou stranu. Dvacet tisíc kroků dále jest Vercelli, město rozlehlé v rovinách, zavlažované řekou Sesíí, která má dřevěný most, dlouhý dva hony. Tato řeka odděluje Piemont od krajiny zvané Magenta.

Část tohoto kraje náleží vévodovi milánskému, část markraběti montferratskému, kterého jsme potom, když jsme přišli 161

k vévodovi milánskému, viděli. Na straně piemontské leží rovinatý kraj s překrásnými vinicemi. Ve vinicích jsou vysázeny všelijaké druhy stromů, k nimž se réva přivazuje, takže není třeba tyček. Podle velikosti a šířky stromů rozkládá réva své výhonky. Pod révové keře a pod stromy sejí obilí, a daří se mu tam tak dobře, že je to div. Mají tam tak z jednoho místa trojí užitek: víno, ovoce a obilí. Pole jsou v tom kraji úrodná, města krásná, hrady hojné, vesnice nescíslné, a většina z nich je obehnána hradbami. Vedle Piemontu, za horami, jest potom jiná krajina, zvaná Montferrat, poddaná markraběti, který se jmenuje Vilém.

Tento markrabí je proslulý bohatstvím a mocí a je v těch končinách ne poslední. Krajíně však, kterou drží vévoda milánský, se říká Magenta.

Deset mil od Vercelli je vzdálena Novara, veliké město s hradem v rovině uprostřed velmi krásných vinic a zahrad. Dvanáct tisíc kroků za Novarou je Magenta, vesnice, a čtyři tisíce kroků před ní řeka Ticino, kterou jsme přejeli. Teče do moře¹⁾ a je splavná až do Benátek. Cestou do ní vtéká řeka, kterou Čechové přebrodili tenkrát, když válčili u Milána.²⁾

Z vesnice Magenty poslal pan Lev herolda k vévodovi milánskému. Čekali jsme tam na něho, až se vrátí, dva dni.

Také mne poslal napřed k vévodovi³⁾ pro glejt. Vévoda nebyl v Miláně a našli jsme ho pět mil od Milána na jednom letohrádku. Byl potěšen z příjezdu pána a choval se velmi milostivě, jel k vůli pánovi do Milána a učinil jemu velikou počtu.

S heroldem přijeli potom dva heroldi vévody milánského, přijali a pozdravili pana Lva vévodovým jménem, řkouce, že vévoda je nadmíru rád, že pan Lev neprojel kolem něho mlčky, nýbrž pomýšlí návštěviti jeho dvůr. Rovněž laskavost pánova, projevená heroldovými ústy, že je vévodovi milá, a on tudíž prosí, aby pan Lev přijel do jeho města Milána. Neboť vévoda prý velmi touží seznámiti se s pánem a projeviti mu své pohostinství. I slušná hospoda že je pro pána v Miláně již opatřena, zvaná U pramene.

Vyjeli jsme tedy z Magenty a urazili jsme do Milána patnáct set kroků. Asi míli před město nám vyjel naproti vévodův bratr⁴⁾ se šlechtou a s trubači, poslán byv vévodou, a uctivě přivítal pana Lva s celou jeho družinou a doprovodil ho až k hospodě.

Byl to nádherný dům, který dal vévoda zaříditi a kam poslal všechny potřeby pro lidi i koně co nejskvostněji a v největším nadbytku, a čeho můj pán potřeboval k okování, pro správu šatů i obuvi, to vše vévoda opatřil.

Když jsme tam dojeli, vévoda ihned poslal své kuchaře a nakupovače. Ti řekli našemu správci kuchyně, aby se pana Lva zeptal, jaké pokrmy a nápoje chce mít, oni že to všechno připraví, jak mají přikázáno od vévody; my sami však že nepotřebujeme nic kupovat, protože všeho přinesou hojnost ode dvora. To se také stalo. Měli jsme pak všeho potřebného stejného nadbytek, jako kdyby pan Lev byl ve vlastním domě.

Zůstali jsme v tomto městě týden. Třetího dne šel pan Lev do kostela panenské Rodičky Boží, který stojí naproti vévodovu dvoru. Když potom po odchodu z kostela pan Lev i s družinou šel již nazpět do hospody, potkali jsme vévodu, spěchajícího do paláce. S poctami uvítal našeho pána a skrze heroldy, jak svého, tak našeho, s ním vlídně promluvil. Potom chtěl pana Lva doprovodit do hospody, ale pán to nedovolil, žádaje, aby to nečinil, protože toho není třeba, a velice mu děkoval za čest, prokazovanou a projevovanou mu Jeho Výsostí, řka, že ji všude bude vyhlašovati a vychvalovati. Vévoda potom kázal svým rádcům, aby pana Lva doprovodili do hospody.

Šestáho dne poslal vévoda k pánovi do hospody s prosbou, aby k němu přišel. Když jsme přišli ke dvoru, vyšel nám vévoda s matkou a s bratrem naproti do nadmíru krásné síně a velmi vlídně tam uvítal pana Lva, sám i jeho všichni šlechtici. Potom byl náš pán, kráčeje mezi vévodou a jeho matkou, uveden do jakési komnaty, a vévoda, osloviv ho, řekl:

„Nejmilejší příteli, jsi nejuvítanějším hostem nám všem, mně, matce i bratrovi, a co nejupřímněji ti děkujeme, že jsi nás 163

s těmi počestnými muži, svými druhy, navštívil a že jsi, když tak cestuješ po dvorech králů a knížat, jak se sluší muži ze vznešeného rodu, také nás vřadil na nějaké místo mezi ně. Proto tedy, cokoli si od nás vyžádáš, dosáhneš toho. Prosíme tudíž a budeme to považovati za zvláštní čest, prokázanou nám a dvoru našemu, abys od nás něco požadoval."

Pan Lev na to odpověděl:

„Nejjasnější kníže, veliké díky vzdávám za laskavost a ochotu tvé Výsosti ke mně. Abych však nějaký dar požadoval od tvé Výsosti, to nemohu srovnati se svou myslí. Neboť nikoli proto jsem odjel z domu, nýbrž spíše proto, abych cestoval po dvorech králů a knížat a poznal je na vlastní oči, jak se sluší urozenému muži."

Když tak byli nějaký čas rozmlouvali, pan Lev se vrátil do hospody. Vévoda přikázal svému bratrovi, aby ho tam doprovodil.

Tenkrát vládla v celé zemi vévodova matka, žena, jak jsme slyšeli, velmi moudrá.⁵⁾ Má dva syny a starší z nich je vévodou. Pan Lev musil k vévodově matce jíti. Chovala se k němu velmi laskavě a vlídně. Je to paní již letitá, veliká, ale má nadmíru krásné dívky. Vévoda je hezký, pěkně urostlý muž a znamenitý latiník.

Drží skvělý dvůr a má rád Němce. Má nádherný palác, v němž je dvůr vévodský, a naproti je nejkrásnější chrám s mramorovými sochami i sám je zcela z mramoru stavěn, jemuž podobného není v křesťanstvu.

Milán je neobyčejně skvělé a výstavné město. Je tu mnoho obchodů, též mnoho znamenitých řemeslníků a mnoho dobrých platněřů. A ve městě je nade vše skvostný zámek se sklepy pod zemí, takže myslím, že není takového v křesťanstvu. Je velmi dobře opatrován i střežen, neboť kdo by měl zámek, může ovládnouti i celé město. Viděli jsme v Miláně též skvostný dům, jež obývali kupci Kosmy de Medici.⁶⁾ V Miláně je neobyčejné množství lidu.

164 Milán je město velmi veliké, takže právem je možná počítati

je mezi největší města křesťanského světa. Leží v rovině a na řece Ticinu.⁷⁾ Hrad má nádherný a velmi veliký a v něm velikou síň, která měří sto dvacet mých kroků a třiadvacet stop. Je postaven z kvádrů bílého mramoru. Je v něm veliký a krásný kostel, ale tenkrát, když jsme tam byli my, nebyl ještě dostavěn. Ani v něm, ani v jiných milánských kostelech se mše neslouží podle obyčeje církve římské, nýbrž podle předpisů kánonu ambrosiánského.

Potom nás zavedli do svatyně zasvěcené sv. Ambroži. Viděli jsme tam jeho hrob, mistrovsky vyzdobený zlatem, stříbrem a drahými kameny. Kromě sv. Ambrože jsou v tom hrobě pochováni dva rytíři, což se stalo proto: Oněm rytířům bylo v čas, kdy oni i sv. Ambrož byli ještě živi a zdrávi, prorokováno, že sv. Ambrož bude, až umře, pochován mezi nimi. Po jejich smrti pan Ambrož ještě mnoho let žil, ale konečně také on odešel s tohoto světa. Když bylo jeho tělo doneseno k místu, kde byli ti dva pochováni, hrob se ihned sám otevřel a oba rytíři, pohnuvše se, uvolnili mezi sebou místo sv. Ambrožovi. Od smrti sv. Ambrože uplynulo 1085 let.⁸⁾ V tomto kostele byli korunováni císař Sigmund a první král český.⁹⁾ Ukazovali nám tam roucha, v kterých byli oblečeni v čas korunovace. Tamže jsme viděli hrob sv. Marcelliny, která byla sestrou sv. Ambrože. Tam v tom kostele je viděti také pohanskou modlu, protože dříve bydlili v tom městě pohané. Naproti je tam chrám, zasvěcený sv. Františkovi, v němž jsme viděli těla dvou hochů, zabitých Herodem, a překrásně postavenou kapli.

Potom jsme byli zavedeni do hradu, jenž je v městě a jenž se tehdy stavěl, a byly nám ukázány všechny jeho komnaty. Hrad je veliký, leží na rovině, s městem je spojen pěti mosty a opevněn je tak, že se mu v této věci nemůže vyrovnati žádný hrad v křesťanském světě. V tom mi jistě každý, kdo jej viděl, dá za pravdu. Tenkráté však, když jsme tam byli my, nebyl ještě úplně postaven. Obehnán jest devaterými příkopy, plnými vody, jejichž okraje jsou všude zpevněny zdí a jež jsou od 165

sebe odděleny náspy, zřízenými nad klenutými chodbami, takže pak těmi klenbami je možné obejít celý hrad. V těch náspech chovají uschováno veliké množství zbraní. Každý, kdo si ten hrad prohlédne a obejde, jistě se náramně podiví jeho stavbě.

Toho času, když tam byl sv. Ambrož biskupem, žili v městě křesťané i pohané.

Dvacet tisíc kroků od Milána je vzdálena Pavia, kde je pochován sv. Augustin.

Osmého dne posel panu Lvovi jezdecký kůň, kterého mu daroval pan Zdeněk.¹⁰⁾

Když jsme toho dne vyjížděli z Milána,¹¹⁾ vyprovázel nás vévodův bratr celé dvě míle s velikou družinou, s trubači a s jinými takovými lidmi. Cestou vypravoval panu Lvovi, že vévoda má denně jenom z města Milána na daních důchod tisíce zlatých. Když se potom s naším pánem rozloučil a vrátil se do Milána, dal nám průvodce, aby nás dovedl do Verony, města onoho veleudatného muže Dětricha.¹²⁾

Sedm tisíc kroků od Milána je vzdáleno Cassano, vesnice na rovině a pod hradem. Tam jsme přešli přes velikou řeku, nad níž se hrad vypíná a jež má jméno Adda. Dvacet a pět tisíc kroků za Cassanem je Chiari, vesnice v rovinatém kraji, s vysokými, strmými horami na jedné straně. Nad vesnicí jsou klášter, dva kostely a krásné vinice. Za ní se končí země vévody milánského a začíná se kraj benátský, zvaný Bresciano.

V tomto kraji mají půvabné ženy a dívky, že jsem půvabnějších neviděl v žádné z krajin, kterými jsme cestovali. Provincie tato je částí Lombardie, neboť Lombardie je země dlouhá a široká a dělí se v mnohé provincie, jež mají každá své jméno. Cestou do Verony jsme nechali po pravici markrabství montferratské. Tamní markrabí má za manželku sestru knížete monackého. Nedaleko odtud má své panství také kníže ferrarský, který nemá titul vévody, nýbrž markraběte.¹³⁾

Z Chiari je dvanáct tisíc kroků do Brescie. Město to leží v rovině pod horami a nad ním na vysokém kopci strmí hrad. Měs-

to je krásné a veliké, obklopené půvabnými a hojnými vinicemi. Když jsme z Brescie odjížděli, viděli jsme veliké množství lidí tančit na jakési hoře. K takovým tancům se tam ti lidé musejí rok co rok scházeti ze vzdálenosti několika mil a bez přerušení tančiti od východu slunce až do západu. Bývají tím tancem tak znaveni a zesláblí, že je nutné odvézti je druhého dne na nákladních vozech, každého do jeho domu. Když jsme se jich ptali, zdali to oslavují posvícení nebo svatbu, že se tak oddávají veselosti a tanci, odpověděli nám, že jsou nuceni dělati to ze zvláštního trestu božího. Podle paměti předků, když kněz nesl tělo Páně, z velikého shromáždění lidí jedna část, která stála na druhém břehu řeky, padla zbožně na kolena, avšak ostatní, kteří tančili na oné hoře, nepoklekli. Proto tedy všichni, kteří pocházejí z jejich rodu, musejí toho dne přicházeti ze vzdálenosti několika mil na tu horu. Ale kterého dne se to dělává, jsme se nezeptali.¹⁴⁾

Z Brescie je dále patnáct mil do Lonata, města pod hradem na samém úpatí hory. Cestou od Lonata dále k Dětrichově Veroně jsme jeli kolem nějakého jezera, vlevo od nás ležícího a poddaného Benátčanům. Měří dvaatřicet tisíc kroků zděli a několik tisíc zšíři a končí se u jistého městečka, jehož všichni obyvatelé jsou rybáři a poplatek za lovení v tom jezeře platí Benátčanům.^{14a)}

Dvacet a pět tisíc kroků za Lonatem leží Verona, město veliké a pěkné, na rovině, na jedné straně s vyhlídkou na hory. Opevněno jest čtyřmi hrady, z nichž dva stojí na kopcích a dva v rovině. Městem protéká široká řeka jménem Adiže. Byli jsme tam v Dětrichově paláci, jenž byl kdysi krásný a nádherný, ale teď je zpustlý a zhroutený. Bydlí v něm nyní urozené ženy, ale jenom ve dne, protože v noci bývají vyháněny jakýmsi strašidly, takže jsou nuceny uchýlovat se do sousedních domů. Uprostřed paláce, kde dříve bývalo nádvoří, stojí teď šibenice. Když jsme se ptali, proč byla šibenice postavena na tom místě, odpověděli nám, že se to stalo proto, aby tam mohli býti věšeni Veronané, kteří by si pro krádež zasloužili tako-

vého trestu, protože pověšení na obecní šibenici mezi lidmi cizími by byla veliká hanba. A Veroňany potom snímají s šibenice a pochovávají na hřbitově, kdežto cizím lidem se to nedělá.

Pod veronským hradem je u řeky lázeň, v níž se koupával Dětrich. Pověst vypravuje, že Dětrich, když se tam jednou koupal, uviděl nějaké šelmy, ihned vsedl na koně a pronásledoval je, ale od toho času se již nikdy neukázal, takže se do dnes neví, co se s ním stalo. Když jsme se potom vyptávali, co myslí oni, kam přišel, zdali ho pohltila země nebo jak jinak zahynul, náš hospodský, u něhož jsme bydlili, člověk velmi starý, nám řekl, že od svých rodičů, když o tom vyprávěli, slyšel, že Dětricha jistě zahubili jiní rekové, kteří prý mu již častěji předtím strojili úklady. Kolem těch hradů jsou totiž vysoké hory, takže prý není nepodobno pravdě, že při pronásledování šelem vjel do soutěsek, byl tam od nich jat a potom vržen do jezera, které tam leží nedaleko hradu. Neboť je to jezero veliké a nesmírně hluboké. Povídá se, že lidé tam někdy chodí a házejí do jezera psy nebo jiná zvířata, a hluboké tůně prý je ihned pohltí, takže nikdo nemůže zjistiti, kam se zvířata poděla. Toto však, co zde teď bylo zaznamenáno, jsme toliko slyšeli; skutečností to potvrzeno nebylo.

Svrchu psaný Dětrichův palác je vybudován z velikánských balvanů, jejichž zbytky jsou tam až do dnešního dne. Je tam totiž vidět trosky a schody, které vedly do budovy, v níž Dětrich bydlíval nejčastěji. Také okenice je tam ještě vidět nad řekou, protékající městem. A též lavice je v těch oknech vidět, náramně vysoké, na nichž sedával s jinými hrdiny, z čehož je možné souditi, že to byl muž postavy obrovské. Vypravuje se také, že ten palác postavil s jinými reky, a to se nezdá nepravděpodobné, protože zdi jsou postaveny z kamenů znamenité velikosti.

Veroňané jsou pod vládou Benátčanů a musejí jim platiti veliké poplatky ze všeho, co prodávají nebo kupují. Z vína nebo z nápojů jiného druhu, cokoli se prodá, třetina ceny se jim

odvádí. Tak prý jim jenom z města Verony plyne roční důchod dvou set tisíc dukátů. Z toho je možné odhadnout, kolik jiných daní a důchodů Benátčané mají.

Benátčané prý z Verony, Vicenzy a Paduy — ve všech těchto mocných městech prokázali měšťané i hejtmané benátští měmu pánovi velikou čest — mají důchodů přes tři sta tisíc zlatých.

Cesta z Verony do Vicenzy měří třicet vlašských mil. Město je obklopeno vinicemi a má dva hrady, ale na hřebenech hor kolem města ční ještě jiné tři hrady. Kolem města teče řeka Bacchiglione a jiná protéká městem, jménem Retone. Za městem se obě stékají. U Vincenzy se začíná kraj zvaný Forum Julii [Furlandsko] a poddaný Benátčanům.

Ve vzdálenosti osmnácti mil od Vicenzy leží Padua, město velmi veliké na řece Brentě. Po Brentě je možné plaviti se na lodích až do Benátek, vzdálených pětadvacet tisíc kroků.

Z Padovy poslal pan Lev svého herolda k vévodovi benátskému [dožeti], a ten potom, když se od něho dověděl, kterého dne náš pán přijede do Benátek, poslal mu na vévodské lodi naproti svého kancléře.¹⁵⁾ Ten vyjel panu Lvovi naproti dvě míle před město Benátky, pozdravil ho a pravil, že vévoda benátský ho poslal, aby jeho jménem pana Lva uvítal, z kteréžto příčiny že vévodovým i svým jménem blahopřeje pánovi k tomu, že dojel zdráv a bez úhony. Zároveň omlouval vévodu a prosil, aby se pan Lev nezlobil, že vévoda sám mu nevyjel naproti. Je prý totiž zaměstnán velmi vážnými státními pracemi, takže to nemohl učiniti.

Pan Lev potom přijel do Benátek čtyři dni před ostatní družinou, protože ji se soumary poslal po souši do Trevisa, města vzdáleného od Benátek dvanáct tisíc kroků.

Ale v té Padově jest krásně vystavěná radnice se střechou, celou pokrytou olověnými deskami. V radnici je vidět velmi velikou vstupní síň, mistrovsky postavenou a mramorem vydlážděnou. Také mnohé, zde nezaznamenané ostatky svatých se chovají v tomto městě. Též gymnasium [vysoké učení] tam

jest, znamenitě kvetoucí studiem všelikých umění a velmi proslulé množstvím studujících mladíků.

Treviso je od Padovy vzdáleno pět tisíc kroků. Kolem Trevisa teče řeka Sile, na níž je v městě a kolem města asi čtyři sta mlýnů na obilí, které všechny dodávají městu Benátkám chléb, neboť tak to tam mají zajištěno zákonem, že tyto věci nesmějí se vyvážeti do žádného jiného místa než do Benátek. Po té řece je možné plouti až na moře a potom do Benátek. Do Trevisa jsme z Padovy přišli po zemi cestou neschůdnou a obtížnou. Po vodě jest to dvaatřicet malých mil. Když jsme tam dojeli, bydlili jsme v hospodě, kde se říká „U červené věže“. Z Trevisa do Benátek se počítá dvanáct tisíc kroků a po vodě dvaatřicet mil.

Když jsme dojeli do Benátek za panem Lvem, Benátčané ho navštívili, vlídně ho jménem vévodovým i svým přivítali a přinesli čestný dar. To potom den co den dělával vévodův kancléř František, přicházející k panu Lvovi na návštěvu s několika šlechtici.

Benátčané měli radost nad příchodem mého pána, prokázali mu velikou čest a dali mu připravití nádherný dům; vévodská loď s prokurátory¹⁸⁾ měla mu jeti vstříc a opatřili, aby ho podesta v Trevisu přijal a slavně dovedl a doprovodil až do Benátek, vše na jejich náklad, neboť můj pán po svém heroldovi Benátčanům vzkázal, že pojedě přes Treviso. I vsedl můj pán v Padově na loď a jel do Benátek do chatrné hospody. To Benátčany rozmrzelo, takže mu pak nedali nic jiného do hospody nežli cukroví, zelený zázvor, víno a vosk. Jinak byli by za něho platili, pokud tu ležel. Přece však mu učinili poctu, že jej i všechny jeho urozené druhy uvedli do Velké rady.

V Benátkách jsme zůstali osm dní. Třetího dne nám byla ukázána sv. Lucie, neboť toho dne [13. prosince] se slaví její památka a každý, kdo si ji přeje spatřiti, má možnost ji uviděti. Čtvrtého dne nás vedli do překrásně postaveného chrámu sv. Marka. Je v něm pevná a chráněná kaple, kde mají Benátčané uschovány všechny své poklady. Dovolili nám prohlédnouti

si je. Nejprve jsme tam uviděli dvanáct korun, nádherně vyzdobených zlatem a drahými kameny, a tolikéž náprsníků,¹⁷⁾ stejně zářících zlatem a drahým kamením. Těmi korunami a pancíři se zdobívaly manželky senátorů, k tomu vyvolené, v posvátné dni, totiž o Božím těle, ve svátek Narození a Vzkříšení Páně a o významných svátcích Marie Panny, když kráčeji za knězem, který nese Tělo Páně. Ženy, kterým jsou ty šperky půjčovány, mají roucha na přední straně, v místě, kde hrud' vyčnívá, vystřižena a to místo zakrývají oněmi náprsníky.

Ukázány nám byly také přemnohé drahé kameny, zasazené do zlata. Jeden z nich, tyrkys zvaný, je tak veliký, že, když byl vložen panu Lvovi na hlavu, příkrýval ji jako klobouk. Tento kámen náležel dříve panu [sv.] Markovi. Potom nám ukázali mísu, z olivového rubínu udělanou a hodně velikou, která také bývala sv. Marka. Potom jsme tam viděli roh z jednorozce, že jsme tak veliký ještě nikdy nespatriili, a jiné nesčetné poklady. Ale není divu, že mají takové množství vzácných pokladů, neboť jest to město velmi bohaté, které prý má pod svou vládou devět království a nesčetné jiné příjmy.

Vyprávěli nám také ti, kteří poklady ty ukazovali: Nějaký člověk, pocházející z Benátek, prokopával rok a čtrnáct neděl zeď, a když si tak zjednal přístup k pokladům, odnesl je. Tato krádež by dlouho byla zůstala utajena i těm, jejichž péči byly poklady svěřeny, kdyby onen zloděj, který je odnesl, nebyl tu věc důvěrně svěřil svému kmotrovi. Ten, když se to dověděl, se rozhodl, že to oznámí vévodovi, a proto vešel do paláce, kde vévoda zasedal v radě, a zaťukal. Vévoda se podivil, kdo je tak smělý, že přichází do jeho rady, neboť něco takového se předtím ještě nikdy nestalo, a kázal jednomu ze svých lidí, aby šel a zjistil, co to je. Ten vyšel ven a spatřiv toho člověka, zeptal se ho:

„Kde se v tobě vzala taková smělost, že se odvažuješ s takovým hlukem dobývat do vévodovy rady? Což nevíš, že se tam radíme o významných věcech? Tuto svou smělost odpykáš ztrátou hlavy.“

Ale ten člověk odpověděl:

„Takovou-li odměnu dostane ten, kdo se věrně a horlivě stará o blaho státu?“

Tehdy onen, vyrozuměv, že ten člověk přináší něco důležitého, oznámil vévodovi, že ten muž si žádá býti uveden ve věci vážné. Když tedy byl na vévodův příkaz uveden, takto promluvil k vévodovi a k jeho radům:

„Podívejte se, pánové, kde máte své poklady, zdali na místě obvyklém či jinde!“

Když to slyšel, poslal ihned vévoda k těm, kteří měli poklady na péči, aby zjistili, jsou-li poklady netknuty na svém místě. Ti tam šli, a když nenašli po pokladech ani stopy, ihned to oznámili vévodovi. Vévoda kázal v tu chvíli povolati člověka, který mu předtím dal o pokladech výstrahu. Když přišel, zeptal se ho, jak byly poklady odneseny ze světnice, kde byly chovány. A tu mu ten člověk řekl:

„Nejmilostivější pane můj, kmotr můj [řekl také jeho jméno] mi tu věc svěřil. Prozradil mi, že uloupil poklady, chované v komoře u sv. Marka, a ukázal mi je. Známkou a důkazem toho jest tento prsten, který mi dal darem.“

Ihned jej také ukázal a zeptal se:

„Poznáváte jej?“

Vévoda mu spolu s rady svými odpověděl:

„Jak bychom nepoznávali? Je to prsten, který sv. Marek nosíval na palci.“

Byl to prsten nesmírné ceny a také byl chován mezi ostatními poklady v oné komoře. Potom kázal vévoda některým svým lidem, aby s udavačem, který projevil takovou starost, aby tolik pokladů nebylo státu odcizeno, šli, kam je povede. Když byli přivedeni k zlodějovi, našli ho, jak se hrabe v pokladech a prohlíží si je. Z jedné koruny již vyloupal tři drahé kameny v ceně několika tisíc, ale ostatní poklady byly dosud neporušeny: jenom je uložil do jakéhosi pytle a ukryl v plevách, protože s nimi chtěl utéci po moři, kdyby ho kmotrovo udání nebylo předešlo.

Když byl se všemi těmi věcmi jat a vsazen do vězení, konala se rada, jakou smrtí by měl býti potrestán. Někteří mínili, že za krádež tak mnohých a tak vzácných věcí je hoden smrti, do toho času nevidané, aby totiž byl na šibenici, postavené v moři, oběšen zlatým řetězem. S tímto rozsudkem všichni ostatní souhlasili. Tu šibenici jsme za svého pobytu v Benátkách viděli, ale onen zloděj s ní byl sňat a pochován na hřbitově sv. Heleny. Vévoda prý později litoval, že ho dal oběsit, neboť od počátku světa prý nebylo slyšáno o zloději, který by toho byl tolik ukradl, takže prý měl býti spíše zachován a obdarován, aby na věčnou památku žila rodina, jejíž předek uloupil tak veliký lup, a kdyby se byl vyznal v umění skrývati, byl by jej i podržel. Hodnějším trestu byl prý onen kmotr jeho, který ho udal.¹⁸⁾

Když jsme potom vyšli z komory, kde jsou chovány poklady, zavedli nás k hrobu sv. Marka a odtud do vévodova paláce, který je docela blízko u tohoto kostela.

Nad chrámovými vraty je viděti tři zlaté koně, jež Benátčané koupili od pohanů.¹⁹⁾ Před branou, kterou se vchází do vévodského paláce, je postavena kamenná šibenice.

Když jsme se ptali, proč je postavena právě na tom místě naproti paláci, když přece bylo možné dáti ji také jinam, odpověděli: Proto, aby, kdyby se některý vévoda dopustil něčeho proti státu, byl na ní pověšen. Na tom pak místě že byla postavena proto, aby byla napomenutím a výstrahou každému vévodovi. Není však pamětníka, že by kdy jejich vévoda potrestán byl takovým trestem. Benátčané nedovolují, aby jim vládl císař nebo král cizí, nýbrž volí si vévodu ze svého středu. A kdo není Benátčan, ani kdyby byl velmi bohat a z nejvznešenějšího rodu, nesmí míti účast ani v jejich zákonech, ani v jejich radách.

Když jsme vcházeli do vévodského paláce, vévoda nám vyšel naproti a vlídně i uctivě pozdraviv pana Lva a uchopiv jeho pravici, odvedl ho do své komnaty a laskavě s ním rozmlouvaje, vyptával se ho na všechny krále a knížata, jež byl navští-

vil. Od vévody jsme se potom vrátili do hospody v doprovodu několika benátských senátorů, k nimž se přidalo dvanáct rytířů a mnoho jiných.

Šestého dne poslal vévoda k panu Lvovi, aby přišel do paláce, přeje-li si viděti, jaké obyčeje Benátčané zachovávají v soudech, jak volí proveditory a prefekty pro jiné kraje a jaké místo má v senátě vévoda. Pan Lev odpověděl, že by to rád viděl. Když jsme tam přišli, bylo našemu pánovi přikázáno, aby se posadil po vévodově pravici. Vévoda sám seděl na překrásném křesle, všechna ostatní převyšujícím. Ostatní senátoři zasedali pořadem po celé délce síně, po stranách a uprostřed, v nižších lavicích. Myslím, že tam byly dva nebo tři tisíce lidí.

Tu seděl můj pán vedle vévody a jeho druhové byli rozděleni mezi nejmocnějšími senátory a bylo jim dovoleno, aby jejich poradám naslouchali. A zůstali, až se senát zdvihl. Myslím se, že se tak od mnoha let žádnému pánovi nestalo.

V té schůzi tenkrát byl volen nějaký prefekt, a stalo se takto: Naproti vévodskému stolci stojí čtyři dřevěné sloupy a na nich jsou postaveny jakoby nějaké bubínky, uvnitř duté, mající nahoře otvory o nic větší, než aby bylo možné strčit do nich ruku. V těchto nádobách jsou kuličky dílem pozlacené, dílem postříbřené, dílem jen potažené tenoučkým hedvábím. Nejprve tedy povstane čtyřiadvacet mužů. Každý z nich má v ruce pouzdro, z něhož vyndávají ty bobule nebo kuličky a obcházejíce síní rozdávají je těm, kteří je chtějí. Potom zase jiní jdou kolem a opět rozdělují, jimž se zdá, kuličky. Po nich potom jiných čtyřiadvacet chodí kolem síně, vybírají kuličky od těch, kterým byly dány, a dávají je zase jiným, kteří chtějí. Potom kuličky spočítají, zjistí, kolik kdo dostal, a ten, komu bylo dáno nejvíce kuliček zlatých, je zvolen prefektem a poslán do toho kraje, do kterého rozhodne vévoda a senát. Ale nikdy nevykonává svůj úřad déle než rok. Za ten čas zbohatne přírážkou mnoha tisíc, ačkoli stát dostane důchody, které mu náležejí, v míře neztenčené.²⁰⁾

Takto si Benátčané volí své úředníky. Volba je závislá na losování, neboť nikdo, ani sám vévoda, nemůže žádného úřadu dosáhnouti podporou přízně přátelské nebo nějakého příbuzenství, nýbrž jen losem. A děje se to tak, jak zde bylo zaznamenáno.

Odtud nás vedli k tomu místu, kde dělají lodi a vyrábějí jiné věci k tomu náležitější, lana, plachty a ostatní věci. Tato práce se nikdy nepřerušuje, nýbrž pokračuje se v ní nepřetržitě. Dělníků jest při té práci veliké množství.

Budovy, určené k této práci, leží stranou u moře v délce několika honů a jsou rozděleny ve veliký počet místností, v kterých mají plachty a lodní lana. A kolik lodí se kterého roku postaví, všechny je chovají vytažené, aby bylo všechno pohotově připraveno, kdyby toho potřeba žádala. Neboť Benátčané ustavičně vedou války s pohany a jsou každého roku nuceni vydržovati mnoho tisíc vojáků, aby mohli chrániti mořská pobřeží, kdekoli je toho třeba. Potom jsme byli vedeni do zbrojnice, kde jsou opatrována děla a válečné stroje, střelný prach, koule, bombardy a jiné vojenské potřeby. Ještě nikde nám nebylo dáno spatřiti těchto věcí tolik a tak uměle a vhodně udělaných.

Také nás vedli ke krásným paním a ukazovali nám celé Benátky; pečovali, aby každý den přišli do hospody páně centoniové a vodili ho do kostelů, nebo kde by se jinak chtěl procházeti. Můj pán učinil Benátčanům zmínku o penězích, ale marně: já jsem byl tenkrát u vévody tlumočnickem páně.

Sedmého dne navštívil pan Lev vévodu a rozloučil se s ním. Vstoupiv potom do lodice, plavil se s několika benátskými senátory do jednoho kláštera, kde byl papežský legát, udělující ochotně každému, kdo o to požádal, odpuštění hříchů, zvané odpustky.²¹⁾ Odtud jsme byli po lodi zavezeni k domu, který kdysi náležel vévodovi milánskému, ale teď jej měl nějaký kupec, který se do Benátek přistěhoval z Alexandrie. Koupil to místo, ještě nedostavěné, neboť základy vyčnívaly tenkrát z vody teprve na čtyři pídě, za sedmdesát čtyři tisíce

zlatých a vyzdobil tu stavbu potom tak krásně a nádherně, že krásnější budovy jsme nikdy neviděli. Neboť všechna sloupová jsou stavěna z bílého alabastru. V ložnici, kde kupec lehával se svou manželkou, byly ložní přikrývky utkány ze stříbra, podlaha vydlážděna bílým alabastrem a strop z pozlaceného stříbra. Na posteli je vidět dva polštáře, ozdobené velkými perlami, a podušku, vyzdobenou také perlami a drahými kameny. Nad lůžkem tam visel rozestřený čaloun, jehož utkáni prý mimo všechno to, z čeho byl udělán, stálo čtyřicet tisíc dukátů. Z této světnice jsme byli zavedeni do síně, kde je krb na topení, od jehož postavení prý bylo dáno třináct tisíc dukátů. V tomto domě je studna se sladkou vodou, to jest s takovou, jakou máme v našich studnách. Neboť na rozdíl od vody mořské, která je slaná, se této říká sladká.

Když jsme si to všechno obhlédli a všude prošli, pan Lev řekl:

„Snad nevydal ten kupec všechn svůj majetek na stavbu tohoto domu?“

Tu se ho zeptali, co myslí, že bylo vydáno na tu stavbu. A když odpověděl, že přes sto tisíc, dali se do smíchu a řekli:

„Onen kupec se našemu vévodovi zapřisahal, že ho tento dům stál tři sta a tři tisíce zlatých.“

Když jsme již odcházeli, onen kupec přijel i s manželkou svou na lodi, neboť právě v ten čas, když jsme si prohlíželi jeho dům, si byl vyjel pro zábavu s manželkou a s dětmi na moře. Kupec pana Lva velmi prosil, aby se na chvíli vrátil a neodcházel jako z opuštěného domu s prázdnou. Když jsme se vrátili do vstupní síně, dal přinést cukroví na třech stříbrných mísách a víno i jiné nápoje ve třech pohárech zlatých a jiných stříbrných. Hostil nás těmi věcmi stejně jako kterýkoli král nebo kníže, jež jsme navštívili. Manželku měl velmi spanilou, jako kdyby to byla žena nějakého knížete, a měla kolem sebe dvanáct dívek a komorných. Děti měla patero, dva chlapce a tři děvčata. Když jsme odtud již odcházeli, kupec vstoupil do téhož člunu, v němž se vezl pan Lev se senátory,

Leonora, choť
císaře Fridricha III.
Ze sbírky Am-
brasské ve Vídni
(Wien). ● Císař
Fridrich III.
Ze sbírky Am-
brasské ve Vídni
(Wien).

a doprovodil ho do hospody. Když odešel, pan Lev se zeptal vévodova kancléře Františka, kolik myslí, že tomu kupci zbylo majetku, když zaplatil všechno, co ho stál ten dům. Kancléř s úsměvem řekl:

„Snad si, pane, nemyslíš, že na stavbu toho domu vynaložil celý svůj majetek? Ještě dnes má mimo ten dům a onen náklad tři sta tisíc dukátů.“

Osmého dne jsme byli zavedeni do domu, kterému se říká německý a v němž bývají ubytováni cizí kupci.²³⁾ Ze všech předních měst zemí křesťanských tam každý může mít zvláštní stůl a dostati jídlo a nápoj, jaký chce. Mají tam totiž veliké množství všeho potřebného.

Odtud nás zavedli ke tkalcům látek zlatohlavových, damaškových a zcela hedvábných a pak ještě do kupeckých skladů, kde nám ukazovali neocenitelná bohatství.²⁴⁾

HLAVA DVANÁCTÁ: NÁVRAT ZEMĚMI
ALPSKÝMI

Devátého dne, vstoupivše na loď, vypluli jsme z Benátek a dojeli jsme do Mestre, vzdáleného dvě míle od Benátek na břehu nejbližším Benátkám. Tam jsme vystoupili z lodi a všichni, i pan Lev, jsme šli pěšky do Trevisa, kam jsme, jak bylo již řečeno, koně poslali napřed.

Z Trevisa je dvacet pět tisíc kroků do Sacile, městečka v rovině, u řeky Livenzy. Cestou odtud viděli jsme stranou město Spilimbergo, u něhož teče řeka jménem Tagliamento. Ze Sacile do Sv. Heleny je cesta dlouhá pětadvacet tisíc kroků. Městečko je to malé, hradební zdí obehnané a pod horami položené.

Putujícíe odtud dále do Clause [Chiuse], projeli jsme městem Peusedorfem a jiným, pod horami ležícím, Clema zvaným, taktéž ležícím na cestě, kterou jsme jeli. Vzdálenost ze Sv. Heleny do Clause činí dvacet pět tisíc kroků. Clause je malá tvrz ve vysokánských horách, u jakéhosi horského potoka. Náleží Benátčanům a je nadmíru pevná, neboť hory jsou spojeny hradbami, vedenými údolími, takže nikdo nemůže z benátského kraje do císařských držav nebo naopak ze zemí císařových do Benátek projítí přes ty velmi vysoké hory jinak než touto soutěskou. Tvrz je posádkou a děly opevněna tak, že každý, kdo by jí chtěl dobýt, by potřeboval veliké moci a síly. Z Clause je dále sedm tisíc kroků do Pontafelu, vsi v týchž horách, u potoka s kamenným mostem. Pontafel je na hranicích mezi Furlanskem a Kraňskem, které náleží biskupovi bamberské-

mu. Jednu německou míli za Pontafelem leží Malborghetto, kde se končí míle italské a začínají se německé. Ves Malborghetto leží pod horami, a vzdálenost odtud do Běláku měří pět mil. Bělák [Villach] je položen v rovině a po jedné jeho straně teče řeka Dráva, přes kterou je položen dřevěný most. Město toto je u cesty, která vede do Benátek.

V horách, kterými jsme projeli, bydlí většinou lidé volatí a jenom zřídka tam uvidíš lidi bez volete, leda snad cizince. Cestujícím z Běláku do Celovce [Klagenfurt] se naskytuje jezero, dvě míle dlouhé a nemálo široké, majetek několika pánů.¹⁾

Nechali jsme je cestou do Hradce [Graz] vpravo.

Z Běláku do Celovce jsou čtyři míle. Celovec pak je městečko, obehnané zdí, na rovině položené, nepřiliš veliké, u horské bystřiny jménem Glan,^{1a)} opatřené nedlouhým dřevěným mostem. Čtyři míle za Celovcem je dále Völkermarkt, městečko neveliké, na kopci pod horami, poddané panu Jiřímu.²⁾ Pět mil od Völkermarktu je vzdálen Dolní Traberka, vesnice mezi horami, pod hradem strmícím na hoře, u nikoli malé řeky jménem Dráva, podle níž jsme dlouho jeli, dokud jsme nepřešli ony hory. Čtyři míle za Traberkem je potom Ivnic [Eibiswald], ves pod horami, před níž jsou, když se jde do Hradce z Benátek, dva hrady vlevo a tři vpravo. Po dalších čtyřech mílích je Lipnica [Leibnitz], tvrz na rovině, u potoka zvaného Sulm. Nad Lipnicí stojí čtyři hrady, všechny na jedné hoře a všechny obehnané jedinou, společnou hradbou, poddané třem pánům: jeden z nich náleží biskupovi salcpurskému, druhý biskupovi ze Seckau a třetí pánu z Polheima.^{2a)} Toto opevnění s hrady je vzdáleno čtyři míle od Hradce.

Hradec je město rozsáhlé a má hrad chráněný dvěma tvrzemi, postavenými před ním. Město má na jednu stranu výhled na hory a na druhou stranu do roviny a je zavlažováno řekou Murou [Mur], opatřenu dřevěným mostem. Na druhém břehu této řeky se počíná kraj zvaný Štyrsko [Steiermark].

V Hradci jsme zastihli císaře, vévodu Albrechta, knížete mí-

šeňského.³⁾ Zaměstnávali se tam tím, že pořádali rytířské hry, při kterých jich deset zápasilo s desíti.

Také Jan Žehrovský tam zápasil s nějakým Němcem, jménem Rimberger, který byl považován za kolce⁴⁾ silného a znamenitého. Vévoda Albrecht půjčil Janu Žehrovskému k tomuto zápasu svého koně. Klání přihlížel císař, vévoda Albrecht a mnozí jiní pánové a šlechtici. Když se srazili, Němec probodl pod panem Janem koně, ale sám byl při tom sražen s koně ranou tak prudkou, že císař i jiní se tomu velmi podivili, kdežto pan Jan zůstal na svém koni bez hnutí.

Čtvrtého dne poprosil pan Lev spolu s vévodou Albrechtem a s biskupem pasovským [Passau]⁵⁾ císaře, aby Šaška pasoval na rytíře, čehož ihned dosáhli.

Císař neprokázal panu Lvovi jinou čest, než že mu do hospody poslal sud vína [rakouského] a soudek rivioli [vlašského] a že ho třetího dne pozval k sobě. Ve slovech byl sice náramně milostivý, ale skutek utek. Pan Lev se u císaře zmínil také o penězích, ale nebylo z toho nic.

Na hradeckém hradě pobývá císař co nejčastěji. Když tam přijede, brává si s sebou na hrad toliko několik komorníků, kdežto ostatní čeleď nechává v městě. Na hradě jsou prý hlídány nejvzácnější císařovy poklady, ale nebyly nám ukázány jako u jiných králů, vyjma damaškové roucho červené, jehož lem byl zdoben meandry jako dlaň širokými a vyšitými z perel a z drahých kamenů. Císařovi rádci tvrdili o tomto šatě: kdyby císař potřeboval peněz, mohly by ty šaty býti zastaveny za více než pět set tisíc zlatých, neboť ukazovali na nich některé drahé kameny, které prý stojí dvacet nebo třicet tisíc. Nevím, zdali je tomu opravdu tak. Oni to sice tvrdili, ale my jsme tomu přikládali málo víry.

Pátého dne⁶⁾ jsme vyjeli z Hradce a urazivše čtyři míle, přijeli jsme do Frohnleitenu, vesnice ve štyrských horách, u řeky Mury. Cestou z Hradce k Frohnleitenu jsme vpravo viděli hrad Pfannberg, majetek císařův. Tři míle odtud je Most [Bruck], městečko s hradem na kopci. Most leží v horách,

a teče u něho táž řeka Mura. Z Hradce až do Mostu jsme se plavili po této řece. Měli za Mostem jsme dojeli do vsi Kapfenbergu na řece Muřici [Mürz]. Nad touto vesnicí strmí dva spojené hrady, majetek pana ze Starhemberga.⁷⁾ Řeka Muřice má u řečené vsi dva nedlouhé dřevěné mosty. Pět mil za Kapfenbergem leží Mürzzuschlag, tvrz ve štyrských horách, na téže řece jako Kapfenberg. Z Mürzzuschlagu do Schottwienu je potom šest mil a odtud do Nového Města Vídeňského [Wiener Neustadt] čtyři míle.

V Novém Městě je hrad, kde císař často prodlévá. Město leží na hranicích Rakouska [Nieder Oesterreich], Štyrska a Uher. Zastihli jsme tam císařovu manželku, k níž měl pan Lev listy od jejího bratra, krále portugalského. Vlídne přijala pana Lva i celou jeho družinu a laskavě s panem Lvem rozmlouvala, vyptávajíc se na svého bratra, jak se našemu pánovi Portugalsko líbilo a jak vlídne s ním její bratr jednal. Pan Lev jí odpověděl, že se její bratr, portugalský král, k němu choval štědrě a laskavě a daroval mu dva krásné koně, jež mu poslal až do hospody, a nadto dva mouřeniny a opici, jichž jediných si na králi žádal. Kromě toho mu byl povolen bezpečný a volný průchod všemi královskými provinciemi až na hranice španělské. Císařovna slyšela takové řeči příznivé a ráda, protože tenkrát, když jsme se vydávali na tuto cestu, dala panu Lvovi pro svého bratra, portugalského krále, listy psané vlastní rukou.⁸⁾

Když jsme byli v Novém Městě, zavedli nás do nového klášteřa, který si císař dal postavit, aby v něm byl pochován. Hrobka byla tenkrát již připravena. Kámen, kterým měl hrob býti uzavřen, stál prý tisíc a sto zlatých.

Potom jsme vystoupili na věž a prohlédli si onen zvon, který má zlaté kruhy. Kruhy se na zvon dostaly prý tímto způsobem: Někaký bohatý kupec přivezl do toho města zlato, zalité v hroudě mědi, a svěřil je jednomu měšťanovi, aby mu je opatroval. V ten čas slévali v městě zvon a když se pak k dolití nedostávalo něco mědi, onen měšťan, jenž opatroval zlato, ne-

věda však, že je v mědi obsaženo, přišel ke konšelům a řekl: „Mám doma měď, potřebnou na zvon, není však má, nýbrž je toliko svěřena mé péči.“

Prosili ho, aby jim měď dal, aby mohli zvon dodělati, že tu věc potom s kupcem, až přijede, srovnají a slušně mu zaplatí. Stalo se, jak žádali.

Když potom kupec přijel a požadoval měď od člověka, kterému ji byl svěřil do úschovy, ten mu odpověděl, že ji už nemá, protože ji půjčil měšťanům, když ho o ni prosili, neboť chyběla jim na ulití zvonu, že však město mu za ni zaplatí, kolik bude požadovat. Když to kupec slyšel, prosil svého přítele, aby se mohl podívat na ten zvon. A když tam byl přiveden a uviděl ty zlaté kruhy, zeptal se svého druha, řka:

„Jak se na zvon dostalo to zlato. Jak mi obec zaplatí slušnou cenu za mou měď? Neboť jistě vidíš, že do mědi bylo přimíšeno zlato.“

Potom dodal:

„Ale, když už se to stalo, nežádám za měď žádnou cenu vyjma toliko to, aby se na mou památku jak chudým, tak bohatým tímto zvonem zadarmo vyzváněly hrany.“

Z Nového Města, než z něho odjel, poslal pan Lev Šaška napřed ke králi Jiřímu a králové Johaně, sestře své, aby jim oznámil, že je teď, vrací se z cesty, v Novém Městě u císařovy manželky.

Z Nového Města jsou čtyři míle do Badenu a odtud do Vídně [Wien] rovněž čtyři. Vídeň je hlavní město rakouské, leží v rovině a teče jí řeka Dunaj [Donau]. Cesta z Vídně do Blatné je dlouhá dvacet a sedm mil a jest všem dobře známa.⁹⁾

O další cestě pana Lva, tentokrát již bez Šaška, vypravuje Tetzl toto:

V Novém Městě se pan Lev vydal tak, že neměl již žádných peněz. Zastavil tedy u tamního žida za dvanáct set zlatých skvostný rukáv, který měl cenu dobrých deseti tisíc.

182 *Potom jsme vyjeli z Nového Města a chtěli jsme k uherskému*

králi.¹⁰⁾ Pan Lev poslal k němu napřed žádost o glejt. Ale král mu žádný nechtěl dáti. A byli jsme již na uherské půdě. Když pan Lev nedostal glejt, nechtěl jeti ke králi, vrátil se a jeli jsme k hraběti Eikerovi do Trautmannsdorfu, který nás přijal vlídně, a odtud na Korneuburg. Tam nás chtěl přepadnouti pan Šternberk, protože byl tenkrát nepřitelem koruny české.¹¹⁾ Musili nás tedy Baumkircher a Eizingerové¹²⁾ mocí doprovodit na Moravu. Tak jsme přijeli zase do země české, a čeští pánové i města a městečka měli velikou radost z návratu pana Lva, vyjížděli mu daleko naproti a zvali ho na své zámky a do svých měst.

Pan Lev chtěl jeti domů na Blatnou, ale král a královna k němu poslali, že musí dojet rovnou do Prahy. Tam mu vyšli naproti se svátostí všichni studenti, také Rokycana se svým kněžstvem, mnoho pánů a šlechticů, sto trubačů a také mnoho prostého lidu vyjelo daleko naproti a slavně doprovodili pana Lva do města. Královna byla v jednom domě a dívala se na vjezd pana Lva.¹³⁾ A musil také ihned jíti se svými druhy na dvůr ke králi a ke královně. Vyšli mu oba naproti a přivítali ho velmi přátelsky.

A hned v ten čas uvedli dceru markraběcí a vdali za pana Jindřicha.¹⁴⁾

Pan Lev předvedl potom králi všechny své šlechtické druhy a řekl mu, jak jsme mu věrně a dobře sloužili a mnoho u něho vytrpěli a prožili, a prosil ho, aby nás milostivě odměnil a zvláště Němce aby poctivě vybyl a těm pomohl, kteří se jemu k vůli na jeho cestě stali rytíři. Král i králová se k nám potom zachovali velmi štědře.

Mně dal král list, že mně poddaní z Gräfenbergu mají dáti každý třetí rok berní, jež se má na Gräfenbergu prostavěti, vždy z jednoho sta zlatých jeden zlatý, ze sta hřiven hřivnu, ze sta peněz peníz atd. I myslil každý, že mne král vysoce obdaroval, a odhadovali to na více než tisíc zlatých. Ale dal mně to na dobu ne delší nežli patnáct let, tedy pět berní.

Pan Lev zůstal potom několik dní v Praze a královna dala 183

každému z jeho druhů čapku.¹⁵⁾ Pražané a celá městská rada přišli k panu Lvovi, darovali mu soudek malvazí a jeho šlechtickým druhům soudek rýnského a prosili ho, aby nebyl proti království a proti nim.¹⁶⁾ Pan Lev jim na to dal poctivou odpověď, že zatím, i kdyby byl kdy měl takový úmysl, chce v klidu seděti.

Král potom konal veliký sněm a chtěl, aby byl ustanoven nejvyšší hofmistr království českého, úřad, který velmi mnoho vynáší. Zvolili na to místo pana Lva. Ten úřad přijal a musil před sněmem a přede všemi pány přísahat, že nikdy nebude proti králi a koruně české, ani proti zemi, nýbrž že všechno, co budou podnikati a co uznají za obecně prospěšné, bude podporovati a tomu napomáhati.¹⁷⁾

Když se to stalo, nechtěli jsme, můj soudruh Achac Frodner a já, zůstatí déle u něho a žádali jsme, aby nás propustil. Ale nechtěl nás pustit a řekl, že chce jeti domů na Blatnou a že musíme s ním dobrou vůli míti. Tak jsme u něho pobyli celé čtyři neděle. Na Blatné, v Rožmitálu i na Střele nás velmi dobře hostil.

Potom jsem se s ním rozloučil. Daroval mi dva koně a třicet kop. Vyjel jsem z Blatné zase do Prahy a potom z Prahy s kupci dále k domovu. Na velikonoce roku šedesátého osmého jsem přijel do Gräfenbergu.¹⁸⁾ Zůstal jsem tam několik dní a pak jsem odjel do Norimberka.

PŘÍLOHY

PŘEDMLUVA

STANISLAVA PAVLOVSKÉHO K LATINSKÉMU VYDÁNÍ
DENÍKU ŠAŠKOVA R. 1577

Sluch lidský dychtivě naslouchává vypravování o věcech neznámých, zvláště takových, které se staly v dalekých a rozmanitých zemích, jak je lidé obyčejně popisují pro potěšení a osvěžení mysli čtenářovy. Z těchto příčin byla napsána také tato kniha. Pojednává zvláště o tom, kterak se knížata a jiní mužové ze vznešeného a urozeného rodu, cestující po všelikých místech na souši i na moři, dostali do mnohých strážní a smrtelných nebezpečí, známých každému, kdo něco takového zkusil. Vydávají se pak lidé do takových nebezpečí z těchto příčin: jedni zajisté z touhy po slávě, aby tímto způsobem rozhojnili slávu dobrého jména svého a dosáhli bezpečnější znalosti rytířských způsobů, jiní zase ze zbožnosti, aby spatřili posvátná místa, ostatky a hroby svatých, a jiní z obou těchto příčin. Bůh Všemohoucí však ochraňuje své věrné v takových nebezpečích a podle vůle své je uchovává a vrací ve zdraví a bez poruchy do vlasti.

Tak se stalo v oněch časech v království českém roku 1465 slavnému a urozenému pánu, panu Lvovi z Rožmitálu a z Blatné, toho času nejvyššímu sudímu království českého, vlastnímu bratrovi nejjasnější královny české Johany, manželky krále Jiřího. Vydat se na cestu s obojím oním úmyslem, šťastně ji dokonat a potom se zdráv a obohacen mnohými zkušenostmi navrátil do vlasti.

PRŮVODNÍ LIST CÍSAŘE FRIDRICH A III.

Fridrich, z přízně a milosti boží císař římský, povždy rozmnožitel říše, král uherský, dalmatský, chorvatský atd., vévoda rakouský, štyrský, korutanský a kraňský, hrabě tyrolský atd., společně i jednotlivě všem králům, bratřím našim nejmilějším, pozdrav a nepřetržitý vzrůst lásky bratrské! Taktéž knížatům církevním i světským, vévodům, markrabím, hrabatům, pánům, šlechticům, panošům a úředníkům jakýmkoli, hejtmanům, purkrabím, generálním vikářům, vrchnostem, správcům, představeným, soudcům, všem celníkům, výběřcům a cechníkům,¹⁾ strážcům horských přechodů, obcím i radám měst, městeček, vesnic a míst, jakož i ostatním svým milým kterékoli hodnosti, důstojenství, stavu, stupně nebo zaměstnání, ustanoveným jak ve svatém císařství, tak kdekoli jinde, kterým se tyto listy dostanou do rukou, milost naši císařskou a všechno dobré! Nejjasnější, ctihodní, slavní, vznešení, urození, opatrní, věrní naši milí:

Protože pan Lev z Rožmitálu a z Blatné, přítel náš a milovaný věrný svatého císařství našeho, z touhy po větších zkušenostech, a aby si z mravů jiných království mohl zjednat lepší způsob života a osvědčenější vzor rytířský, zamýšlí se vydati na cestu po rozmanitých místech a královstvích svaté říše, protože pak my tento jeho rytířský záměr úplně schvalujeme a přejeme si, aby svrchu psaný Lev byl po celé své cestě plně bezpečen, upřímně vám ho doporučujeme, vybízíme vás, našim však a svaté říše římské i zemí našich poddaným přísně přikazujeme, abyste, až by řečený Lev dospěl k vám, do vašich zemí a končin, z úcty k přání našemu měli jej doporučena, vlídně se k němu chovali a stejně ve všem, co se týká bezpečnosti a rychlosti jeho cesty, pomocnou a odměny nežádající vůli abyste ukazovali a projevovali a abyste jemu i družině jeho s koňmi, věcmi všemi a statky jeho všemi horskými přechody, přístavy, mosty, zeměmi, královstvími, panstvími, pro-

vinciemi, městy, městečky, hrady, tvrzemi, vesnicemi a kterýmkoli jinými místy naší i vaší pravomoci, jak po zemi, tak po vodě, a to bez placení všech cel, poplatků převozních, mostních a mýtních i zvykových, jakož i všech jiných dávek, chránice ho všech překážek a obtíží, procházeti nebo tam zůstávati a bezpečně a svobodně pobývati i vraceti se dovolili a dovoleni vymáhali, a to jemu, družině jeho, koním a všem jeho věcem, kdykoli a kdekoli by bylo třeba, a abyste, budete-li o to vyzváni a požádáni, pečovali o jejich bezpečný doprovod k libosti, ke cti a k obzvláštní úctě naší císařské výsosti. Dáno v Novém Městě sedmého dne měsíce září léta Páně tisícího čtyřístého šedesátého pátého, vlády naší římské královské roku dvacátého a šestého, říšské roku čtrnáctého a uherské sedmého.

*Na rozkaz císaře pána Oldřicha,
biskup pasovský, kancléř.²⁾*

PRŮVODNÍ LIST KRÁLOVNY JOHANY

Johana, z milosti boží královna česká, markraběnka moravská, vévodkyně lucemburská a slezská, markraběnka lužická atd., společně i jednotlivě všem nejjasnějším králům, bratřím našim, pozdrav a vzrůst všeho dobra, a nejctihodnějším i ctihodným církevním i světským knížatům, vévodům, markrabím, landkrabím, hrabatům, pánům, šlechticům, rytířům, panošům, hejtmanům, vrchnostem, správcům, představeným, celníkům, výběřcům a soudcům kteréhokoli stavu, hodnosti nebo postavení, obcím i radám měst, tvrzí, městeček, vesnic a míst, kterým se tyto naše listy dostanou do rukou nebo kteří by s nimi byli vyhledáni, přátelům nám upřímně milým, pozdrav a všechno dobré! Poddaným však našim milost královskou a všechno dobré!

Nejjasnější, nejctihodnější, ctihodní, jasní, velmožní, urození, věrní, vážení, horliví, stateční, opatrní, prozíraví, bratří, přátele-

lé a věrní naši milí! Protože velmožný a urozený Lev z Rožmitálu a z Blatné, bratr náš co nejpřímněji milovaný, ukazatel tohoto listu, hodlá rozmanité světa končiny, království, knížetství, země, panství, soudní pravomoci a provincie navštívit, aby tak, poznaje s mnoha stran lidské obyčeje a mravy, mohl lépe zařídit svůj život a nabýti osvědčených zkušeností rytířských, ačkoli jsme tento jeho chvály hodný záměr přijali z části radostně, protože doufáme, že Všemohoucí, jenž celý svět má v ruce a jehož slovem mocným se vše upevňuje, bez pohromy a ve zdraví ho k nám přivede nazpět a šťastně bude řídit jeho kroky, přece však se strany druhé neustáváme vzlykavě vzdychati, jako bychom rozhodnutí svého pokrevného bratra litovali. Ale co se dá dělati? Nic jiného, než Bohu poručiti a neustále vzývati šťastný osud, aby tento svůj úmysl, hodný chvály, dobře započal, lépe v něm pokračoval a nejlépe jej skončil. Přejíce si tedy, aby s ním na kterémkoli místě přátelsky a vlídně bylo jednáno jako s nejmilejším bratrem naším, kterého neméně než samy sebe milujeme, aby tak požíval plné bezpečnosti, všem vám ho, jak nejsnažněji můžeme, doporučujeme a těmito listy svými vás a každého z vás prosíme, poddaným však zemí našich vážně přikazujeme: svrchu psaného bratra našeho nejmilejšího, až k vám přijde, laskavě přijměte, vlídně se k němu chovejte a ve věcech, které se týkají rychlosti a bezpečnosti jeho cesty, jemu jak po zemi, tak po vodě pomocnou a odměny nepožadující vůli projevujte! Jemu pak i družině jeho a služebnictvu, koním se zbraněmi a tlumoky a všem jiným jeho věcem všechny přechody, přístavy, mosty, země, provincie, pravomoci, města, městečka, hrady, vsi a kterákoli jiná svá místa beze všech dávek, převozného, cel, mostného, mýtného i všech jiných platů a všelikých překážek dovolte přecházeti, na nich zůstávati a svobodně se vraceti! Jemu také a všem jeho, kdyby toho byla potřeba, se postarejte o bezpečný doprovod, čímž se nám nejpříjemněji zavděčíte! Každý pak projev pomoci nebo přízně, který jakýmkoli způsobem učiníte tomuto bratrovi našemu, z celého

srdce milovanému, považovati budeme, jako by nám samým byl učiněn. Za všechny ty věci také každého z vás toužíme s pomocí Boží co nejlépe a nejvíce odměniti. Dáno v Praze desátého dne měsíce listopadu léta Páně MCCCCLXV, kralování našeho roku pátého.

Z osobního příkazu paní královny.

LIST O PROHLÁŠENÍ

KRÁLE LUDVÍKA XI. 15. ČERVENCE 1464.

U přítomnosti níže psaných král Ludvík, „pozoruje, že je nutno se zdržeti nejen zla, nýbrž i všeho zdání zla... dobře se uradiv i z uváženého přesvědčení, jak pravil, z úcty k Bohu všemohoucímu, jehož milostí králové vládnu i království vzrůstají a se uchovávají, v jehož oddané a čisté víře si přeje a žádá žíti po způsobu svých předchůdců, a aby na čistotu i ryzost jeho víry nebylo možno uvrhnouti těžkou skvrnu nebo hanu, jasně prohlásil“, že přece, třebaš měl a ještě chce míti jednání s „nejvznešenějším a nejjasnějším knížetem a katolickým králem českým Jiřím“ o starých smlouvách mezi králi francouzskými a českými i míní je věrně zachovávat, při této příležitosti „nechce a nezamýšlí přilnouti ani přátii žádnému z bludů, z nichž byla česká země nebo některá její část podezřívána nebo jakkoli rozhlašována, ani že se nechce proviníti neposlušností proti svaté církvi, jíž se krajina ona nebo někteří její obyvatelé prohřešili nebo v době budoucí prohřeší. Neboť ve všech těch věcech projev il svůj úmysl královský i ryzost katolickou a zjevně prohlašuje, že byla a jsou stará přátelství a že smlouvy o mír, odedávna mezi dotčenými králi i královstvími neochvějně zachovávané, drží, v nich pokračuje, je obnovuje i jim přeje, jako činili a potvrzovali v starých dobách jeho předchůdci katolické paměti, pro mír i pokoj, pro

ochranu i obranu pravé víry a pro dobro i bezpečnost všeho křesťanstva i svatosvaté církve.

A toto prohlášení, přiznání i oznámení vůle královské jsme přijali a připustili.

Všem těmto věcem, když se o ně jednalo, byli s Milostí královskou přítomni preláti, knížata a páni, totiž nejctihodnější v Kristu otec pan patriarcha jerusalemský a biskup z Bayeux,³⁾ ctihodný otec pan biskup z Evreux,⁴⁾ pan rytíř z Montaubanu, admirál Francie,⁵⁾ pan rytíř senešál aquitanský a pan de Landis, bailly ze Sens."

List byl vydán v Neuville blíže vsi Arque a ověřili jej dva notáři, celému jednání přítomní: Jan Balue⁶⁾ a Hector de Coquerel.

POZNÁMKY A DODATKY

Deník Jaroslavův

HLAVA PRVNÍ: CESTA DO FRANCIE

- 1) Byl to jeden z křižáckých houfů, na něž čekal papež Pius II. v Anconě, kam se 19. června 1464 vypravil z Říma, chtěje se osobně zúčastniti velikého tažení proti Turkům. — Ze byli Češi dobře přijati ve Valdsasích, je pochopitelné, ježto bohatý ten klášter náležel ke království českému.
- 2) Tato nepřízeň se vysvětluje nedávnými událostmi z r. 1462, kdy v květnu byl Wunsiedel obležen od českého vojska pod panem Lvem z Rožmitálu. — Kyrchov je hřbitov.
- 3) „Dvorně“ zde i jinde dále značí „divně“.
- 4) R. 1408 drželi Gräfenberg lénem norimberští Hallerové. R. 1465 byl tu lenníkem [sám neb s nějakým ještě příbuzným?] Gabriel Tetzl, průvodce páně Lvův na jeho cestě r. 1465—67.
- 5) Beheimstein byl ještě r. 1416 také lénem koruny české. V únoru 1430 zde jednali husité na své veliké, slavné rejze s Fridrichem Braniborským: byla to již významná předzvěst pozdější kapitulace církve římské v Chebu v květnu 1432, jejímž důsledkem byla pak kompaktáta. To si však zde čeští poslové z r. 1464 nepřipomněli.
- 6) „Frank“ značí víno z franského Pomohání. Z Virtemberska byla vína „švábská“, z Alsas „slašská“. Rivoli [Rayfal] bylo z Veltlina. Z r. 1465 se též dováželo víno pod jménem „romany“. Malvázi bylo z řecké Monemvasie.
- 7) Podobných výročních průvodů s rozličnými zvyky, jako v Norimberce na sv. Urbana, bývalo i v předhusitských Čechách hojně, ale vlivem husitství vymizely i v městech katolických.
- 8) Ani tu si již Češi nevzpomněli, že jsou to slavné svátosti říšské, které r. 1350 byly za Karla IV. do Prahy přivezeny a byly potom vždy ve zvláštní den, v pátek po první neděli velikonoční, ukazovány na rynku novoměstském [nyn. Karlově náměstí], nejprve v dřevěné věži, pak, od posledního desetiletí 14. století, ve zvláštní výstavné kapli Božího těla. Bylo to, ježto s tím byly spojeny veliké odpustky,

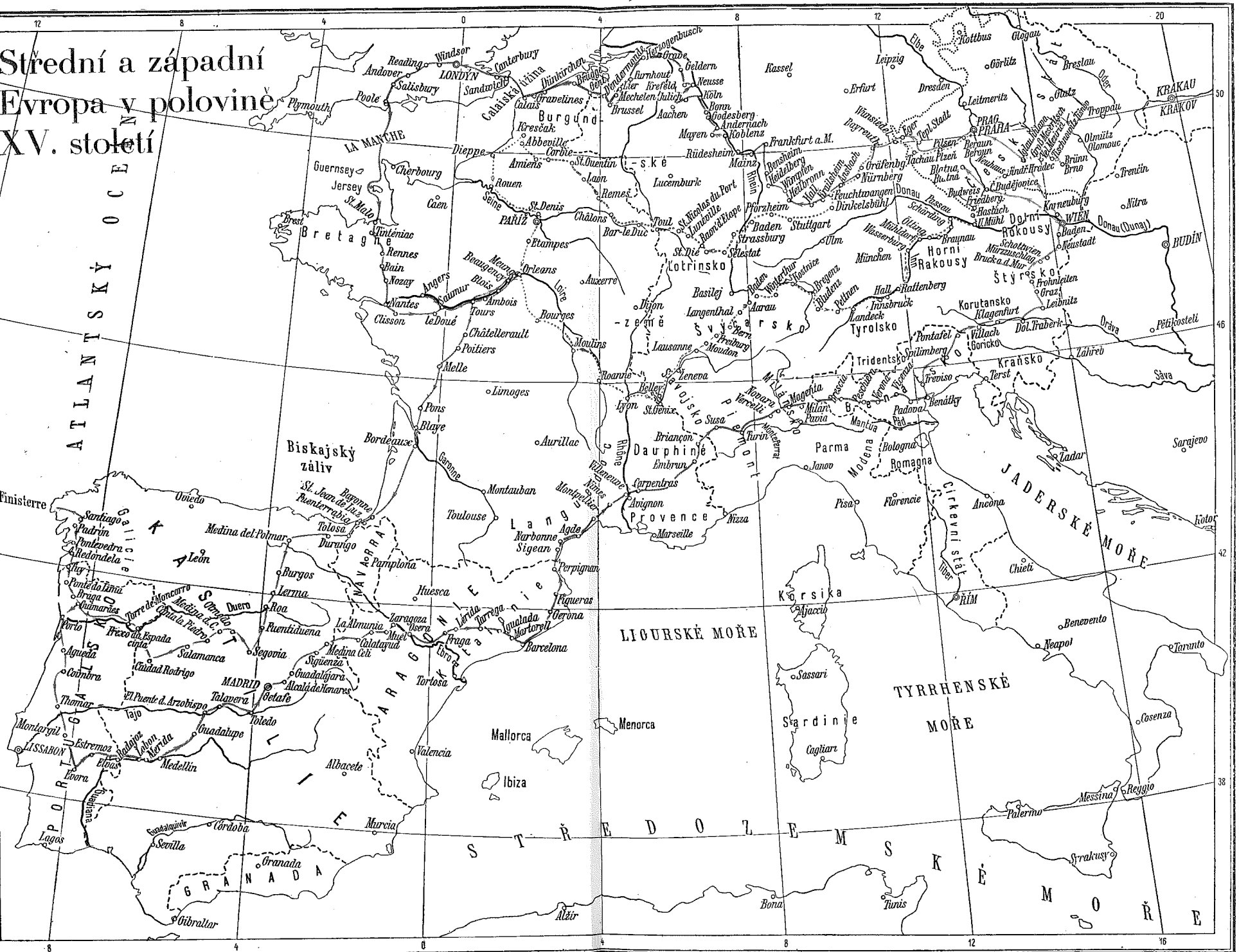
podnětem ohromných shonů lidu. Za válek husitských byly svátosti ty odvezeny do Norimberka. Za krátké restaurace Zikmundovy se r. 1437 stal v Praze pokus o obnovu starých těch poutí, ale marně.

- 9) Myšky byly části železného odění, chráničů loket; plechovice byly rukavice.
- 10) Antonín Marini.
- 11) Poměr krále Jiřího v prvních letech vlády k Albrechtovi Braniborskému z rodu hohenzollerského, jenž měl příjmi Achilles, byl měnlivý. Třebas již 25/XI 1460 byl ujednán sňatek mezi královým synem Jindřichem a Albrechtovou dcerou Voršilou, přece došlo r. 1461 i ještě 1462 [sr. pozn. 2] k přímým vojenským zakročením Jiříkovým proti Albrechtovi. Ale vyřízení sporu o Dolní Lužici s Albrechtovým bratrem, braniborským kurfiřtem Fridrichem, i Jiříkova pomoc r. 1462 císaři Fridrichovi, obleženému na hradě vídeňském [Wien], vedly k tomu, že Jiříkův únorový smír r. 1463 s Albrechtem byl již trvalý, takže odtud mohl Jiřík spoléhati na přátelství Albrechtovo. Albrecht se pak nedal ohrozit ani sebe důtklivějšími hrozbami papeže Pavla II., aby dotčenou svatební smlouvu své dcerky zrušil. — Chotí Albrechtovou byla Anna Saská, dcera kurfiřta Fridricha Mírného.
- 12) „Převezení“ roz. přepadení.
- 13) Kromě hraběte Oldřicha, o něhož tu šlo především, byli tehdy ještě dva Eberhardové Virtemberští, E. starší z Mömpelgardu a E. mladší z Urachu.
- 14) Karel Badenský.
- 15) Kateřina.
- 16) „Páteř“ byl růženec, ale též nešpory.
- 17) Soutěsky.
- 18) Čiperných.
- 19) Králem sicilským byl René z Anjou; jeho syn byl vévoda Jan Kalaberský.
- 20) Od r. 1461 byl tu biskupem Antonín de Neufchâtel.
- 21) Králem cyperským se nazýval Ludvík Savojský.

HLAVA DRUHÁ: NA FRANCOUZSKÉM DVOŘE KRÁLOVSKÉM

- 1) Filip Dobrý.
- 2) Karolina Savojská, sestra Ludvíka Savojského.
- 3) František Sforza [† 8/III 1466]; jeho vyslancem u Ludvíka XI. byl r. 1464 A. Malleta.
- 4) Jaroslavovi a snad ani jinému z jeho společníků nepřípadlo, že jsou blíže místa hrdinské smrti krále Jana Lucemburského [1346].

Střední a západní Evropa v polovině XV. století

ATLANTSKÝ OCEÁN

- 5) Podle orloje.
 6) Matyáš Uherský a Kazimír Polský.
 7) Poselstvo „dieti“: konati.
 8) „Ačkoli“ má tu význam spojky odporovací.
 9) Kancléřem se tu nepochybně rozumí Robert Biote [sr. dále: Přílohy, pozn. 5]. Biskupem brojcenským [„Ebroicensis“] byl Jan de Balue, biskup v Evreux; patriarchou jerusalemským biskup v Bayeux Ludvík de Haracourt. Vypravování o tom, jak byl později Balue od krále Ludvíka zavřen v kleci, jež najdeme i ve Scottově „Quentinu Durwardovi“, je ovšem jen legendou.
 10) Tak asi psal z Čech někdo z katolické oposice panské, zvláště roznicené konfliktem Jiříkovým s papežským nunciem Fantinem de Valle r. 1462.
 11) Místo „salva grauita“ má patrně býti „salva conscientia“ [na své svědomí].
 12) Jošt z Rožmberka.
 13) Rozloučil se.
 14) Karel VII. Je však mylné, mluví-li se tu o prodeji Lucemburska Francii od polské královny Alžběty, sestry Ladislava Pohrobka, Suma 60.000 zlatých byla cenou, za niž po delším spletitém jednání manžel druhé, starší sestry Ladislavovy Anny, Vilém Saský, prodal své nároky na Lucembursko Karlovi VII. Karlova smrt [1461] a úplný obrat v politice jeho nástupce, Ludvíka XI., proti Burgundsku měly však za následek, že již v srpnu 1462 ujednal Vilém podobnou smlouvu, jako dříve s Karlem VII., s jeho burgundským soupeřem Filipem Dobrým.

HLAVA TŘETÍ: NÁVRAT

- 1) Zdá se že se tu při městě Pontoise Jaroslav zmýlil a že místo bitvy „Frank ze Švajcary“ má býti bitva s Angličany, na nichž r. 1441 po delším obléhání Francouzové města dobyli. — Zmínku o chrámu sv. Diviše a velmi špatném opatrování zde klenotů korunovačních — Jaroslav při tom asi vzpomínal na lepší českou obdobu na Karlštejně — lze doplniti podrobností z německé poselské zprávy z r. 1457 o cestě pro nevěstu Magdalenu: „U sv. Diviše u Paříže je krásný a mocný klášter. Bývají v něm korunováni [sic!: Remeš!] všichni králové, a umře-li který, musí tam býti dovezen, i kdyby umřel na 400 mil odtud.“ Jako starší obdobu prohlídky ostatků i klenotů v Saint-Denis lze uvéstí návštěvu Karla IV. na počátku r. 1378, popsanou v úryvku souvěké dvorské kroniky francouzské, jež byla v českém překladu nedávno [1937] vydána s pozoruhodným doprovodem miniaturním od Jakuba Pavla pod názvem „Cesta císaře Karla IV. do Francie“.

- ^{1a)} Johana 29/IV 1429 vkročila do Orleansu, a již 8/V Angličané od něho musili odtrhnouti. Je to u Jaroslava ohlas cizích informací, beze vši však stopy, že by Johana byla měla nějaký vztah k Čechám.
- ²⁾ Karel, vévoda z Berry, byl r. 1458 při české volbě královské protikandidátem Jiříkovým.
- ³⁾ Komínem se tu rozumí krb.
- ⁴⁾ Byli patrně opravdu tři, jak se praví v přípisku nad slovem „dva“, neboť jinak by Jaroslav o dvou sotva psal, že „potom se všichni ukradli“ a že v Ženevě tak učinil „poslední Frank“. K tomuto zajímavému pokusu Jiříkovu o obohacení české výroby lze poznamenati podobné snahy Karla IV., o němž Pavel Židek napsal, že „lidnost velmi miloval, z každého národu aby v Praze lid byl, to myslil, i pohané na hůře u svatého Vavřince [na Strahově] aby byli a damašky dělali a hedvábí“.
- ⁵⁾ Jan II. Bourbonský. „Bastardkou“ se tu rozumí jeho choť Johana, dcera krále Karla VII.
- ⁶⁾ Amadeus IX., choť Johanky, sestry Ludvíka XI.
- ⁷⁾ Člověk „dobrý“ je šlechtic.
- ⁸⁾ K tomu je opět pozoruhodná obdoba u Pavla Židka: „Ano, kde Čech vyjede, naň všude kváčí, slůžiti [mše] před nimi nechtie, do domuov přijímatí, nechti kúpí dodávali;“ s tím souvisí i jeho narážka na úzké omezení utrakvistu: „kdo nesmí [s]svů věřú dále než do Žatce nebo do Borku.“ Bylo to v protivě k době karolinské, kdy podle Židka Karel tak zvelebil Čechy, „že, když Čech šel, všady ho za svatého měli a svátek sobě lidé činili, řkouc: Podťe, vizte člověka svatého z svatě země!“
- ⁹⁾ Jan Vodňanský v „Lactiferu“ praví: „volevcí = gurguliones“; bydlí pryč za Burgundií. U Šaška se při cestě Korutanskem pro to najde termín „strumosus“.
- ¹⁰⁾ O Badenu předtím Kastilián Tafur napsal „Zdá se mi, že se zde nepokládá za neslušné, když muži a ženy, zcela svlečení, jdou spolu do lázně, neboť zde pořádají hry a drží hostiny zcela jako na venkově. Za mého pobytu se zde zdržovala paní, jež putovala do blízkého kláštera pro bratra, jenž žil v Turecku v zajetí. Jejím služkám jsem leckdy házel stříbrňáky na dno lázně, a musily se potopiti, aby je vynesly. Dá se mysliti, co držely nahoru, když se hlavou tak hluboko sklonily. Zde obecně zpívá všecken lid, a také prostí lidé cvičí umělý vícehlasý zpěv jako odborní zpěváci.“ — Z českých zemí se toho týká doklad z Kladska: když se tu r. 1456 v augustiniánském klášteře stal Michal z Nisy proboštem a chtěl reformovati život klášterní, musil s oposičními bratry svěsti tuhý zápas o to, aby se nekoupali [patrně v obecné lázni] nazí jako laikové.
- ¹¹⁾ Habsburkovec Zikmund Tyrolský, mladší bratranec a dříve za své nedospělosti poručeneц krále Fridricha; jeho chotí byla Eleonora Skotská.

- ¹²⁾ Mühlendorf Češi minuli bez vzpomínky na slavnou zde účast Jana Lucemburského v bitvě 28/IX 1322, v níž zahynul proslulý český představitel rytířství Plichta ze Žirotína.
- ¹³⁾ Knížaty se tu míní synové království.
- ¹⁴⁾ Patrně to byla Unter Mühl.
- ¹⁵⁾ Jan z Rožmberka, syn pána Oldřicha, tehdy již mrtvého [† 1462]. Opatem v Svaté Koruně tehdy byl Linhart. Hrad Hluboká patřil královně Johaně.
- ¹⁶⁾ „Zavinouti“: zahrnouti.

Deník Šaškův

HLAVA PRVNÍ: PUTOVÁNÍ PO NĚMECKU.*)

- ¹⁾ Podle Tetzla, jenž však při výjezdu z Prahy nebyl ještě sám přítomen, stalo se to — chybně — „před sv. Kateřinou“. — Vyznačení měst i jejich vzdáleností na cestě od Brug do Prahy, a to s alternativami, jednak z Mohuče [Mainz] přes Frankfurt a Kitzingen do Norimberka [Nürnberg] nebo z Mohuče též do Norimberka, ale jižně přes Miltenberg a Bischofsheim, podává též soupis, napsaný na konci 15. století pro opata gentského kláštera St. Bavon Rafaela z Mercatelle: z Prahy pak pokračuje podobné vyznačení cesty do Krakova. Otisk je u Aug. Neumanna, Studie a texty k náboženským dějinám českým III., č. 2—4 [1923], str. 36²⁾; zde se též dovídáme o stopách kacířství v Brugách z r. 1460, když několik podezřelých španělských kupců zde náhle zmizelo: bylo to snad ve spojení s Čechami, jako se již dříve, na počátku let třicátých, tábořské manifesty dostaly až do Španěl nepochybně prostřednictvím kupců, zajíždějících do Flander.
- ²⁾ Tam pan Lev přijel na sv. Barboru [4. prosince] a požádal Tetzla, aby s ním jel do Norimberka [Tetzel].
- ³⁾ „V Norimberce dal mne po mých přátelích velmi žádati, abych s ním jel. I slíbil jsem mu to. Několik dní také ležel v mém domě a činil přípravy . . . Potom jsem pana Lva požádal, aby s sebou vzal Gabriela Muffla s jedním koněm a mne s dvěma. Z Norimberka odejel den přede mnou a jel do Ansbachu. Tam jsem se k němu přidal s Mufflem.“ V rozmluvě s Tetzlem naráží tedy Lev nejen na cestu k sv. Jakubovi do Compostelly, nýbrž i do Jerusalema.
- ⁴⁾ O Albrechtovi Braniborském i jeho choti Anně sr. výše 192.¹¹⁾
- ⁵⁾ „Několik[?] dní. Můj pán, markrabě Albrecht, učinil panu Lvovi velkou počtu i obdarování a dal mu u své paní v pokoji vystrojiti tanec . . . Musili
- *) Jako v textu, i zde značí kursíva místa, přeložená z německého originálu Tetzlova.

jsme též u dvora jísti. Pan markrabě zaplatil za pana Lva i jeho družinu celý řád v hospodě.”

- 6) Seckendorferem [Tetzel]; sr. pozn. 8.
- 7) Glejt Albrechtův byl vydán v Ansbachu 10/XII 1465.
- 8) Z Feuchtwangu jeli přes Crailsheim [Tetzel]: „*Můj pan markrabě přidělil panu Lvovi Viléma z Kersheimu a Šebestiána ze Seckendorfu. Ti s ním jeli a zaplatili za něho v území mého pana markraběte všude v hospodách.*”
- 9) Šašek nesprávně tu praví: Neckar.
- 10) Albrecht, syn Krafta z Hohenlohe.
- 11) „*Na té cestě na nás dvakráte číhali. Můj pán poslal k falckraběti pro glejten nám přišel cestou.*” Byl vydán v Heidelbergu 20/XII 1465.
- 12) Fridrich Vítězný.
- 13) Matyáš Ramung.
- 14) Na kurfiřta Fridricha, zdá se, působila při tom tehdejší politická situace, králi Jiřímu stále nepřiznivější. Fridrich, blíže se již zároveň se svým příbuzným Ludvíkem Bavorským k císaři, s nímž do nedávna byl v tuhém nepřátelství, nechtěl se nijak pro Jiříka exponovat. Přesto však asi ani on neodepřel na podzim r. 1466 svou účast na přímluvné akci za Jiříka v Římě. Proto si pochopitelně nemohl Šašek vysvětliti, proč falckraběcí radové svého pána zapřeli. — Klenot v širším smyslu měl v Čechách význam znaku vůbec; vlastně však to byla ozdoba navrchu přilby. „Honěním“ [něm. „Rennen“] se tehdy rozumělo honění ke kroužku, ježž bylo třeba kopím nabrati, nebo i t. zv. kvintana: tu měl rozjetý rytíř kopím narazit do štítu, ježž držel panák; netrefil-li rytíř, udeřil ho panák pytle, naplněným pískem. „Klání“ nebo „sedání“ [něm. „Stechen“] byl jíздеcký zápas jedné nebo více dvojic rytířských, při němž šlo o to, aby soupeř byl vyhozen kopím ze sedla; při nerozhodnosti boje bylo možno v zápase pokračovati pěšky, mečem nebo i jinou zbraní. Kopí se při klání užívalo ostrých [„klání s ostrým“] nebo tupých; jestliže pak bylo kopí prostě zaměněno holí, byl takový, vlastně již jen napodobený zápas nazýván kolbou. Česká kopí byla těžká, délkou i tloušťkou od jiných rozdílná, takže r. 1310 ve Špýru při svatbě Jana Lucemburského lid při turnaji podle toho Čechy poznával a hned volal: „Ejhle, Čech, ejhle, Čech!“
- 15) Arcibiskup Adolf Nassavský nemohl králi Jiřímu zapomenouti jeho přátelské styky s jeho soupeřem ve sporu o stolec arcibiskupský, Dietherem z Isenburka.
- 16) „*Tu dostal můj pán [Lev] opět výstrahu, že na nás číhají. Ležel tu dva dny a poslal pro glejt k hraběti z Katzenellenbogenu. Glejt dlouho nešel. I vedl nás jeden šlechtic, jménem Premsser Rungavškem [Rheingau], až nám od hraběte z Katzenellenbogenu glejt přišel. A s ním jsme jeli ke Koblenzi.*” Filip z Katzenellenbogenu ve sporu o arcibiskupství mohučské stranil dotčenému již Dietherovi a již tím byl přízniv i králi Jiřímu. Na

jeho hrabství, kdyby Filip zemřel bez dědiců, udělil Jiříkovi již předtím císař Fridrich nárok [listinami z 25/VIII 1461 a 22/IV 1463]. V Hörkopfu byl pan Lev přes noc [Tetzel].

- 17) Arcibiskupem trevírským tehdy byl Jan Badenský.
- 18) Zde se Šašek zmyšlil. Mayen neleží přímo na Rýně a Ingelheim, domnělé rodiště Karla Velkého [o tom se však Šašek nezmiňuje], je již západně od Mohuče: jestliže tam pan Lev byl, projel Ingelheimem již dříve, a Šašek místo to jmenuje v chybné souvislosti. — Krásu Porýní mezi Mohučí a Kolínem o 20 let dříve vychválil dotčený již Španěl Tafur: „Tyto břehy rýnské jsou nejkrásnější pohled jaký si na celém světě mohu mysliti. Na jedné straně jako na druhé nepřetržitě za sebou následují veliké vesnice a tolik věcí vidění hodných i zámky tak četné, že se to stěží dá říci: jeden za druhým s vyčnívajícími kříži a korouhvičkami s pozlacenými knoflíky . . .“
- 19) Arcibiskupem tu byl Ruprecht Falcký, bratr kurfiřta Fridricha Vítězného. Jeho glejt panu Lvovi byl v Kolíně vydán 7/I 1466. — „*Tetzel hlál s biskupovým hofmistrem Burhardem z Pfahlheimu. Také biskup byl na kolbišti. Toto hlání bylo v Kolíně zvláštního způsobu, a velmi se mu divili.*” — Hostina páně Lvova byla patrně na radnici.
- 20) „*Z ostatků jsme viděli i několik trnů z horuny Kristovy, tělo císaře Karla, rámě sv. Šimona, jímž v chrámě objal Krista, olej sv. Kateřiny, jakož i provaz, jímž byl Kristus spoután. Ze všech těch ostatků mají tam velmi veliké odpustky.*”
- 21) Mladý vévoda se jmenoval Adolf, starý Arnold. Podle Tetzla by byli Češi stihli Adolfa až v Grave. Od toho si již napřed vyžádal pan Lev glejt, jenž však zachován není. Zato pojal Šašek ve svůj deník glejt Filipa Dobrého, vydaný 21. ledna 1466 v Bruselu, jenž ho došel asi v Geldernu.

HLAVA DRUHÁ: V ZEMÍCH BURGUNDSKÝCH

- 1) Filip Dobrý.
- 2) „*tři neděle*”.
- 3) Karel Smělý, hrabě ze Charolais.
- 4) „*desátého*”.
- 5) Koho Šašek vedle Jana Klevského míní vévodou gelderským, není jasno.
- 6) „*Byla tu nejskvostnější jídla, jaká jsem kdy jedl . . . Stála tu nádherná kredence . . .*” S podrobností o kredenci, jež v denících průvodců páně Lvových není ojedinělá, lze srovnati líčení hostiny v Praze r. 1509, když král Vladislav hostil na hradě, v soudné světnici, falckraběte Ludvíka: „a kredenc v té světnici královské byl připraven u dveří velmi znamenitý a nákladný, ježto málo tak bohatého a slavného kdo u kterého krále kdy viděl“ [St. letop. čes. 322]. — K srovnání,

s jakou okázalostí byly tehdy v Burgundsku i ve Francii hostiny strojeny, poslouží pak podrobnost z poselské zprávy o jždě pro královnu nevěstu z r. 1457 o hostění posílů v Paříži: „Třetího dne přistrojil hrabě Contrasaffy [Gaston de Foix] velmi skvostnou hostinu, a byli při ní všichni páni a šlechtici, kteří tu byli z venkova, také panny ze dvora královnina, a každý byl tu hostěn. I přinesli jídlo, jež bylo upraveno jako zámek s věžemi. Na věžích byli pávi a všude znaky krále uherského [Ladislava Pohrobka]. Uvnitř sedělo šest chlapců a pělo umělé písně jako andělé. Potom přinesli jídlo jako zřídlo ve skále. Z ní vyskočil jezdec v plné zbroji na šedém koni. Potom jiné jídlo bylo jako peklo: z něho vyskočilo čtrnáct jakoby čertů a tancovali ďábelský tanec.“

7) Tetzl se liší v líčení audience Lvovy: „*Vévoda stál v sále s velikým zástupem knížat a hrabat, rytířů i panošů a šel vsťíc mému pánovi a podal ruku jemu i všem jeho poctivým [šlechtickým] služebníkům. Potom podal můj pán zprávu o své cestě škrze tlumočnicka, badenského markraběte z Ródtelu. Vévoda mu slíbil, že mu pomůže vším, čeho mu bude třeba. I podával víno ve mnoha skvostných velikých číších a cukroví z veliké hředence. Můj pán musil vévodovi připítí stejně, jako všichni jeho poctiví druhové.*“ Markrabským tlumočnickem rozumí se, tuším, při této příležitosti ne hrabě Vilém z Hochbergu, markrabí rötelnský; nýbrž spíše markrabí Rudolf, jenž r. 1471 byl ve službě burgundské jako místodržitel v Lucembursku. Markrabě asi mluvil francouzsky.

8) Tetzl zde praví „opět“: podle toho byl Lev od vévody Filipa přijat dvakrát, před hostinou [sr. pozn. 7] a po ní; po druhé, po hostině, při níž Lev se svými druhy seděl — třeba rozuměti — ne sám v komnatě, nýbrž sám u stolu, bylo přijetí patrně rázu důvěrnějšího.

8a) Kropíř je příkrývka na koně.

9) I toto přijetí u vévody Filipa má u Tetzla svou variantu: „*I vyšel starý vévoda panu Karlosovi vsťíc. Ten, jakmile spatřil otce, poklekl na tak dlouho, až jej otec pozdvihl, toužebně objal a vedl do svého pokoje. Tu se se všemi rozloučil.*“

10) Isabela: byla to však žena Karlova, nikoli sestra.

11) Kráse i délce vlasů u Čechů se též divili, jak uvidíme, v Londýně. Shoduje se to s trochu pozdější charakteristikou humanistického historika Ant. Bonfiniho, jenž se s Čechy stýkal v Uhrách na dvoře Matyášově i Vladislavově: podle něho Češi, „nejkrásnější druh lidí“, věnují mnoho péče svému tělu, zvláště vlasům, a raději prý by ve válce zahynuli nebo ustoupili, nežli by úcesu vlasů zanedbali. Také Balbín tomu věnuje ve svých Miscellaneích poznámku, že staří Češi, jak prý je viděti na obrazech Karla IV., Václava IV. i Zikmunda, pěstovali plnovous, ne sice největší, přece však prostřední, rozhodně však větší než v 17. věku. U Ladislava Pohrobka souvěcí kronikáři nade vše chválili jeho krásný, zlatý vlas; umírající kráľoholec sice si přál, aby mu byly jeho vlasy ustřiženy, ale dvořaně

se k tomu nemohli odhodlati. I na obrazech Jiříkových, stejně jako na známé náhrobní desce Jindřicha ze Stráže [† 1466], vidíme dlouhý, černý vlas splývati na ramena. A kult vlasů nebyl tehdy jen vlastní mužům: o královně Johaně víme, že při své korunovaci r. 1458 jela s hradu do Králova dvora prostovlasá, majíc korunu na svých krásných rozčesaných vlasech. Lze i připojiti dodatek k době starší, k bitvě pod Vyšehradem r. 1420, jak Vavřinec z Březové s hlubokou bolestí líčí svůj dojem z bojiště, jak tu husitští odpůrci, z velké části Moravané, leželi mrtvi vlkům, psům i ptákům na pospas, „muži bojovní i jinoši kadeřaví [crispi] a sliční“. Podle Zik. Wintra byla k nám móda dlouhých, kučeravých vlasů přinesena z Francie již za Jana Lucemburského: naproti tomu na dvoře burgundském již od r. 1430, kdy si Filip Dobrý dal pro nemoc vlasy přistříhnouti, ovládly vlasy krátké. I Němci nosili vlasy krátké; v letech osmdesátých bylo proto Němci Butzbachovi nápadné, když viděl Cechy s vlasy až po pás.

12) Češi tomuto způsobu klání říkali „přes planky“. Jest jej viděti i na známém obrázku turnaje z r. 1559, při němž zahynul francouzský král Jindřich II.

13) Byly to: Isabela Bourbonská, choť Karla Smělého, Anna Klevská, Karlova nemanželská sestra, a Kateřina Gelderská, dcera vévody Arnolda. Choť Filipova Isabella Portugalská nežila tehdy na dvoře bruselském: Čechové ji pak viděli v Gentu.

14) „*Tu [snad za návštěvy u vévodkyně bourbonské] byl můj pán vybidnut . . .*“

15) Proti takovému hazardnímu způsobu klání se tehdy ozývaly hlasy i v Čechách. Tak Pavel Židek píše: „kolby jsů právy světskými při královských dvořích dopuštěné krondlemi [tříhrannými, patrně přítupenými kopími], ale duchovním i ty jsů zabráněny pod neschováním [nepochováním] těla u svatých. Ostrým [roz.: proti ostrým kopím] dobře oděním tarasované dopuštějí se právem světským. Ale v košílkách za terčí papírovými žádným právem nemá dopuštěno býti. To zúfalstvie, neb oba jsů synové zatracenie, jako by sám z nich se každý zabil! Ani toliko v kabátcech!“ — Horký podle Krügerových „Sacri pulveres“ uvádí, že při klání vynikl i Bořita; ale je to nepochybně jen Krügerův domysl, stejně jako nemožné datum klání, 26. květen.

16) Filip byl zde na sjezdu r. 1454 při jednání o válku proti Turkům.

17) Tetzl tu logický pořad Šaškův obrátil, jako by teprve po českém klání následoval turnaj po zvyku burgundském.

18) Tetzl se znovu vrací obdivnou poznámkou k lázním bružským, o nichž by se prý daly psáti divy. Nač tu naráží, vysvětluje o něco starší zmínka Tafurova o společných lázních v Bruggách. „Společné koupele mužů i žen se tu pokládají za nevinné, jako u nás chůze do kostela. Tolik je jisto, že zde neřestný život má bohatou žeň. Jen

nesmí přijíti nikdo, kdo za to nemůže zaplatiti; ten by špatně pochodil. Kdo však má mnoho peněz a rád je vydává, ten najde v tomto městě jediném všecko, co celý svět poskytuje.“ Sr. i výše str. 194.¹⁰⁾

¹⁹⁾ „Domníval se, že ho za to musí lépe obdarovati.“

²⁰⁾ Rozumí se, že jde o brusle.

²¹⁾ Vévoda Filip vydal v Bruselu panu Lvovi nový glejt 9/II 1466, a hrabě Karel přidal k němu svůj glejt 10/II 1466 [Horký sice praví, že v obou glejtech ve starém tisku je omylem uveden rok 1465, ale zapomíná, že se v zemích burgundských rok počínal velikonoce.]. Filip i Karel mluví o 40 průvodcích Lvových. — Z levobočků Filipových se David stal biskupem utrechtským, jako Filipův nemanželský bratr, Jan Burgundský, byl biskupem v Cambrai. Levobočkem [„der pastor von Burgundi“], jenž pak pana Lva tak laskavě přijal v Bruggách, tuším, byl Antonín, hrabě ze St. Menehouldu, později vévoda z Grandpré a Château-Thierry, nazývaný „Velkým bastardem“, jenž r. 1464 měl býti vůdcem burgundské flotily proti Turkům. Horký v této souvislosti připomíná i třetího levobočka Filipova, Filipa, pána ze Someldicku a Blatonu.

²²⁾ Sr. výše pozn. 13.

²³⁾ V Čechách však již tehdy též kamenné uhlí znali: dobývalo se r. 1463 na Berounsku u Přílepu a Železného.

²⁴⁾ „Ten tu za mořem nemá již žádného jiného města než Calais. Proto je dávat velmi sličci.“ V Calais dostal patrně, jak správně Horký míní, pan Lev glejt anglického krále Eduarda IV. z 26/II 1466 [ve Westminsteru], a dlouhý pobyt v Calais se snad vysvětluje i jeho čekáním na glejt.

HLAVA TŘETÍ: NÁVŠTĚVOU V ANGLII

¹⁾ V tvrdém hradě, zbudovaném od zlých duchů, vidí Horký Dover.

²⁾ Tetzl chybne — pamět mu při pozdějším zápise selhala — praví, že se plavili za bouře do „Kanterburga“.

³⁾ Tomáš Becket byl zavražděn od dvořanů krále Jindřicha II. 29/XII 1170. Proti mínění Šaškovi, že Becket byl kanonizován až po 200 letech, uvádí Horký, že byla bulla kanonisační ve Westminsteru čtena hned 6/VII 1175. Z poněkud pochybovačné poznámky Šaškovi o Tomáši Becketovi jako by ještě vyznívalo něco z oné nedůvěřivé nejistoty tehdejšího i pozdějšího veřejného mínění o něm, jež tak hluboce vystihl C. F. Meyer ve svém „Světci“. — Horký též opravuje, že nejde o klášter, jak Šašek praví, nýbrž o katedrálu, jež ovšem byla spojena s velikým klášterem benediktinským. — R. 1466 byl v Canterbury arcibiskupem Tomáš Bourchier, bratr Jindřicha, hraběte z Essexu.

⁴⁾ „taž dlouhá a široká, že v ní může ležeti člověk prostřední postavy.“

⁵⁾ „Mysli se, že není skynosnější rakve v křesťanstvu, a nikdy se nedály větší zázraky nežli zde.“

⁶⁾ Slezák Poppelau o něm praví, že je veliký jako ořech.

⁷⁾ „Je při vchodu po levé straně, a sv. Tomáš vždy z něho pil.“

⁸⁾ „několik trnů v monstrenci.“

⁹⁾ Latinské „subucula“ se česky překládalo „žárek“ [roucho barvy hyacintové].

¹⁰⁾ Tower a Westminster. Králem tehdy byl Eduard IV.

¹¹⁾ Zátokou mořskou se tu rozumí Temže.

¹²⁾ Již Horký se domnívá, že se tu míní sv. Richard.

¹³⁾ Nobel se o něco později od Poppelaua odhaduje na 2 zlaté rýnské.

¹⁴⁾ „Pozval ho i se všemi jeho poctivými druhy a vystrojil jim nádhernou hostinu s padesáti jidly podle jejich [anglického] obyčeje.“

¹⁵⁾ Nechtěli tak asi pro sociální nároky, jež se tehdy kladly na rytíře.

¹⁶⁾ Alžběta Woodvillová, vdova po Janu Greyovi.

¹⁷⁾ Patrně k umytí rukou, když zatím vidliček nebylo.

¹⁸⁾ Tento zvyk vzbudil i zájem Poppelauův, jenž Angličanům věnoval bližší charakteristiky, jak je známe z reprodukce pozdějšího jeho krajana, Vratislavana [Breslau] Klose. U Angličanek chválí slíčnost i věrnost, tuto větší nežli u mužů. To však ne zcela souhlasí s tím, co sám v jiné souvislosti praví o jejich dotíravosti, zatím co jeho zmínka o jejich vášnivosti v lásce je v lepší souladu s jeho míněním, že, mluví-li se o hoře Venušině, sotva prý která země může s Anglii soupeřiti. U Angličanů vytýká kromě cholerické povahy, jež v hněvu je bez smilování, zvláště tři věci: jejich záliba v nádheře i zlodějství je prý blíží k Polákům, kteří jsou však čestnější a ne tak lstiví; hrubostí a krutostí upomínají Angličané na Maďary a lstivostí i lakotou na Lombardy. Mnoho utratí na hostiny a dobrý život, nedosahující však v tom nádherou Poláků; úprava jejich jídel není valná, a snadno se spokojí jidly hrubými, ale lacinými. Nesvědomitý shon za penězi jim získává velké bohatství, a jejich lakota způsobuje obecnou drahotu v zemi. Ta prý je úrodná jako Morava.

¹⁹⁾ Nepochybně se tím myslí Cypr, kde se nemanželský bratr královny Charlotty Lusignanské Jakub zmocnil vlády s pomocí sultána egyptského, zatím co Charlotta se uchýlila na Rhodos a pak [1461] do Říma, hledajíc zde u papeže pomoci: její manžel Ludvík Savojský se tehdy ještě držel v pevnosti Cerině. — Svůj glejt, druhý již, král Eduard panu Lvovi vydal ve Westminsteru 20/III 1465. Podle toho třeba i opravit udání Tetzlova, že pan Lev byl v Londýně „přes čtyřicet dní“. To není možno, uvážíme-li, že byl v Bruggách 18. února [na masopustní úterek] a že v Calais čekal 12 dní a znova 2 dny. Připočítáme-li k tomu ještě několik dní na vlastní cestu z Brugg do Londýna, můžeme souhlasiti s Horkým, že do Londýna

pan Lev přišel kolem poloviny března, nebo spíše o málo dříve. Tím Tetzlovo udání o čtyřicetidenním pobytu v Londýně [Horký ho neznal] se jeví přepsáním: místo čtyřiceti má být „přes čtrnáct dní“.

²⁰⁾ Tento Tetzlův popis vyplývá z jeho nesprávné představy, jako by Anglie na severu nesahala daleko za řeku Temží. S tímto nesprávným míněním též souvisí i další Tetzlova zmínka, jak byli vedeni z Londýna do několika klášterů benediktinských, „jež také leží v Anglii“.

²¹⁾ Šaškova poznámka o žádosti Windsorských, aby pan Lev své jméno „dal zaznamenati“, mohla by vzbuditi pochybnosti, uměl-li pan Lev psáti.

²²⁾ Byl to Jiří z Clarence.

²³⁾ K Salisbury se vztahuje neurčitě lokalizovaná zmínka Tetzlova o dvou krásných kostelích, o dvou skvostných obrazech i oltářích i o veliké zlaté rakvi, „v níž leží milý pán, sv. Zikmund“. „A tu nám ukázali kámen se šlěpěji Krista Pána, jenž přišel z Jerusalema a byl na hoře Olivetské na místě, kde se náš Pán modlival, a mnoho jiných vzácných ostatků, jež jenom nám ukazovali.“ Pohyblivost figur, dále dotčených od Šaška, vykládá Tetzl závažnými, „Bylo to překrásné a hodné viděti.“ Umývání nohou u nás podle Zikm. Wintra, jenž to pokládá za zvyk románský, zavedl Ferdinand I.: dvanácti starcům se při tom dostalo po jednom zlatém rýnském, dále sukna na šaty a kmentu na košili.

²⁴⁾ „po mši“.

²⁵⁾ Pan Lev se k jeskyni té nevydal, a také Poppelau se spokojil jen zprávami jiných lidí, kteří tam byli; ty mu však dostačily k tomu, aby i on tamní praktiky prohlásil za pouhý podvod.

²⁶⁾ Z vypravování Šaškova bylo by možno souditi, že se pan Lev vlivem nepříznivých živitů dostal jak na ostrov Guernesey, tak na Jersey, jak, zdá se, i ukazuje podoba jmen, kterých tu Šašek užívá [„Garinse“ a „Garnisa“]. Tentokrátě však konfrontace s Tetzlem nám umožňuje zjistiti, že se Šašek v pozdějším svém líčení zmýlil [nespadá-li tu ovšem část viny i na překlad Pavlovského, jenž snad nejasnost podání Šaškova ještě zmocnil]. I jinak se při tom Tetzl od Šaška liší, takže bude dobře celé jeho vypravování opakovati:

„Vypluli jsme [z Poolu] ve jménu Páně a měli jsme den a noc dobrý vítr. Potom však vypukla velmi prudká bouře, trvající až do noci, a zahнала nás velmi daleko. Tu připluly k nám dvě veliké lupičské lodi a střelily na nás velmi tuze a způsobily nám velikou nesnáz, takže, ačkoli jsme se postavili k obraně, musili jsme se vzdáti, neboť nám střelbou velmi škodily. A hned vpadli na naši loď a drželi ji půl dne v zajetí, obsadivše ji svými lidmi. Když však viděli mého pána i jeho společníky a když jim pověděl o své cestě i ukázal průvodní listy císaře, králů, vévod i knížat, propustili ho bez výkupného

a nabídli se mu, že ho, potřebuje-li toho, po moři doprovodí. Lodníci [naši] byli v nebezpečí života, neboť, kdyby můj pán nebyl přítomen, byli by přišli o život i jmění.

I musili jsme zahotviti u ostrova, jenž se jmenuje Garnese — a tu jsme musili ležeti dvanáct dní. Nenašli jsme tam nic ke koupí pro lidi ani pro koně. Lidé i zvířata trpěli, až Bůh bránil. Pak jsme vyjeli z Garnese za polovičního větru. I přišla na nás největší, nejmocnější vichřice a zlomila nám stěžeň, a plavci i my jsme byli v nebezpečí života. Veliká byla bída s koni, kteří, pokud bouře trvala, na sebe padali a velmi zemdleli. Nikdo tomu neuvěřil, než kdo to zkusil! Nebyliť jsme, když jsme vypluli z Anglie, opatřeni špiží, pitím i obrokem na více než na čtyři dny. Kdybychom byli měli dobrý vítr, doufali jsme, že ve čtyřech dnech dojedeme z Anglie do Bretoňska. Nyní jsme však musili jeti sedmáct dní, než jsme za veliké bouře přijeli do města, jež se nazývá St. Malo.“

Doba 17 dní zde udaná značí celou dobu jízdy z Anglie do Bretoňska, kdežto podle Šaška dvojí jedenáctidenní zdržení v „Garinse“ i na „Garnise“ samo by si bylo vyžádalo přes dvacet dní. Zaslouží též pozornosti dvojí zmínka Šaškova, že již [po vyplutí z „Garinse“] viděli břehy Normandie i že „Garnisa“ je „nedaleko“ Normandie: obojí i s další zmínkou Šaškovou o čtvercové podobě ostrova „Garnisy“ ukazuje k ostrovu Jersey. I zdá se pravděpodobno, že spíše má tu pravdu Tetzl, třebaže se i on v charakteristice obou cizích galejí zmýlil, vyhlašuje je za lupičské, kdežto je správně tvrzení Šaškovo, že to byly válečné lodi anglické, které se ovšem s loďmi páně Lvovými setkaly jen jednou, ne dvakrát: byla dvojí velká bouře, ale nucené přistání bylo při jízdě z Anglie opět jen jedno, a to u Jerseye, nikoli u Guerneseye, jak myslel též Horký a po něm Jirásek i Slavík; Šašek [nebo spíše Pavlovský?] je omylem, opakováním, zdvojnásobil, a to, jako by se zdrželi u ostrovů dvou [„Garinse“ se ostrovem přímo nejmenuje, nýbrž jen „krajinou“]. S tím se shoduje i odhad doby cesty. Z Poolu vyjeli až po velikonocích [Boží hod 6/IV]; 17 dní trvala cesta přes moře, načež si musili „několik dní“ [podle Tetzla] v St. Malo odpočinouti a několik dní jeli do Nant, kde jim 4/V vydal vévoda František glejt.

HLAVA ČTVRTÁ: V ZEMI FRANCOUZSKÉ

¹⁾ Opatství Mont Saint-Michel, při němž si bezděky nový čtenář Šaškův připomene Maupassantův román „Naše srdce“. R. 1457, když se vracelo z Toursu poselstvo z jízdy pro nevěstu krále Ladislava, nedostalo se sice samo k slavnému opatství, přece však bylo na ně naskytší se nápadnou příležitostí na své cestě upozorněno. V německé zprávě se o tom praví: „Pak jeli páni zemí Champagne, kde se staví z křídla, ježto je tam křída [sr. výše deník Jaroslavův str. 9.]. Tu se potkali s chlapci, kteří táhli k Sv. Michalu za Paříží

k moři. Ti odběhli od otců i matek, a nikdo o tom nemluvil. Přicházejí ze zemí německých, ze Švábska a z Porýní, ve velikých houfech o dvou až třech stech dohromady a mají své korouhve. Lidé jim velmi rádi dávají [almužnu] pro Pána Boha. A kde u domů děti zpívají, zpívají jen: »Krist ist erstanden« a žádnou jinou píseň. Tam u Sv. Michala odtéká moře třikráte za den, ráno, v poledne a večer, a když odteče, pak se vzdouvá tak vysoko, že přes ně nikdo nedohlédne, ač mezi tím je tu pruh země tak suchý, jako suché pole. A když moře odteče, tu běží šest až osm tisíc do Sv. Michala nebo odtud; ale, jak je to u konce, přitéká moře opět zpět, a kdyby se někdo opozdil, jen co by ořech snědl, byl by ztracen.“

2) Tetzl má: asi deset dní. Slezák Poppelau vévodu Františka r. 1485 poznal již jako muže šedesátiletého, slabého na těle i na rozumu, jenž byl zcela ovládnán svým pokladníkem, takže se bez jeho svolení nic nedálo.

3) To byl „dobrý král“ René, vévoda z Anjou a Lotrinska, hrabě provenský; jeho ženou byla Johana de Laval a synem Jan, vévoda kalaberský.

4) „Ten poslal pro mého pána. Jeho klášter je nádherný i palác; v pěkném hostele bylo mnoho vzácných ostatků.“ To byl sesazený od papeže Pavla II. biskup angerský Jan Beauveau, kdysi dobrodinec biskupa Jana Balue, jenž se mu pak tak špatně odvděčil.

5) „i rámě sv. Anežky“.

6) „Angers je nejhvělejší hrad, jak myslím, v křesťanstvu.“

7) „s poloviční kapitulou“.

8) Glejt svůj vydal René 11/V 1466 na letohradě [Cé] u Saumura.

8a) Bylo to r. 1457, kdy ještě vládl otec Ludvíka XI. Karel VII., dobře známý z historie Panny Orleánské.

9) Gaston de Foix, syn Gastona IV. a Eleonory, dcery Jana Aragonského.

10) „Milý pán, svatý Martin, leží tu v rakvi. Viděli jsme ho!“

11) Karel VII. [† 1461].

12) Chotí Ludvíka XI. byla Charlotta Savojská. Ludvíkův glejt byl vydán v Meungu 26/V 1466, ještě nežli k němu pan Lev přišel. Stojí za zmínku, že nesprávně uvedený podpis glejtu „Toustan manu propria“ značí, že psal jej pověstný důvěrník Ludvíkův Tristan Lermite. Charakteristické také je pro stanovisko Ludvíkovo k císaři i k nedávnému poselstvu Kostkovu, že se tu císař Fridrich, jehož je Lev služebníkem [„familiaris“], jen nazývá „náš příbuzný a spojenc, nejjasnější král římský“; Ludvík, přidržuje se formálně toho, že glejt dala Lvovi jen královna Johana, praví, že je Lev její bratr, ale o Jíříkovi se vůbec nezmiňuje.

13) Byla to Bona z Armagnacu, jejíž choť Karel Orleánský zemřel nedávno před tím, r. 1465; pětiletým synem jejím byl Ludvík, od r. 1498 král Ludvík XII.

14) Tetzl zde chybně změnil pořad míst, jako by pan Lev dříve přijel do Chatelleraultu než do Sv. Kateřiny.

15) Šašek tu měl správně položit jiné jméno: Vienne.

16) Karel z Anjou, hrabě z Maine; jeho glejt má datum 1/VI 1466.

17) Bitvou tou se rozumí bitva u Montlhéry [16/VII 1465].

18) Jméno Melusiny, báječné pramáti rodu lusignanského, se ještě neozvalo ani u Šaška, ani u Tetzla.

19) Již Horký vytkl Šaškovi chybu, jako by řeka [Anche], na níž leží město Sanzay, tekla k Paříži.

20) Jaroslav ve svém deníku věděl, že se Panna Orleánská jmenovala Johana. Chatrnost tradice nejen české, nýbrž i francouzské je patrná z omylu, který Šašek o ní měl zajisté od svých francouzských informátorů, že byla upálena nikoli v Rouenu, nýbrž v samém Londýně.

21) „Sestra Rolandova měla výšku dvaceti mých pídí a její bratr — veliký Roland — byl ještě vyšší a větší.“ Sv. Reverin, jež přitom též Tetzl znamená, bude asi koruptela ze jména sv. Severina.

22) „Veliká ta voda“ je tu podle Tetzla sedm německých mil široká.

23) Tetzl je charakterisuje: „krásné a nádherné město“. Hrabětem, k němuž v Gascogni přijeli, nevíme, byl-li jeden z hrabat d'Armagnac nebo d'Albret.

HLAVA PÁTÁ: ZEMÍ ŠPANĚLSKOU

1) Tetzl tuto příhodu vypravuje až v další souvislosti.

2) Název „Španělsko“ je ještě tehdy vlastně předčasným anachronismem a značí Kastilii. V tom smyslu užívá i Jiří z Ehingenu výrazů „Ischpanien“, „Die Spanjoll“ i „Das künigreych Ischpanien“.

3) Byl zajisté v družině svého bratra Alfonse, když tento přišel k Táboru někdy na počátku září 1438 jako zástupce koncilu basilejského a zúčastnil se pak jednání sjezdu ve Vratislavi. Na konci r. 1438 i na počátku 1439 král Albrecht chválil do Basileje Alfonsovu horlivost i moudrost. Horký podává o něm i o jeho otci, učeném Židovi Pavlovi, zv. „z Burgosu“ nebo „z Cartageny“, jenž by před Alfonsem biskupem z Burgosu, bližší podrobnosti, mýlí se však v tom, že by byl dotčený bratr Alfonsův průvodcem Rodriga, biskupa burgoského: je to následek omylu Eneáše Silvia, jenž zástupce koncilu v Čechách chybně nazývá Rodrigem, Šašek se zase ovšem, jak Horký vytýká, zmýlil v tom, že by teprve Alfons pokřtil svého otce i bratry, ježto jeho otec se stal z vlastního podnětu křesťanem i se svými syny. Alfons zemřel 26/VI 1456.

4) „na dosah samostřilu je hostel, kapitula i biskup.“

5) „Viděli jsme veliký zázrak... Krucifix je u velikosti a délce souměrně rostlého člověka... Není ze dřeva ani z kamene, a mrtvola je zcela tak utvá-

řena jako mrtvý člověk. Rostou jí vlasy i vousy, a její údy se při dotyku pohybuji; sáhne-li se na kůži, táhne se, a má to velmi hroznou podobu.

Velcí místři praví, že se Nikodem modlil k Bohu, když jej snal s kříže, aby mu dovolil udělati takový obraz, jak byl ukřižován, podle své podoby. A v noci se mu zjevil křucifix, a měl jej dlouho ve své moci a vždy se před ním modlil.

V den, kdy jsme křucifix viděli, staly se dva[!] veliké zázraky. Jedno dítě, které bylo tři dny mrtvé, a jiné, jež si zlomilo obě nohy, a jeden člověk, který měl oheň [„das wild feuer“], všichni v týž den byli živi a zdraví. Také jinak se tu denně děje nesčíslně velikých zázraků.“

6) O křucifixu je mezi Šaškem a Tetzlem chronologický rozpor. Jeho tajemné příplutí klade Šašek o 500 let zpět a jeho zázraky připomíná z doby před 200 lety. Naopak Tetzl mluví již o r. 412 po Kristu, a jeho podání, nehledíc ani k tomu, jak je jeho chronologie ve sporu s odrazy teprve nedávno vzniklé tradice o rodině Alfonsa Burgosského, je i jinak odlišnou (daleko nepravděpodobnější) varian-tou verse Šaškovy, ač u obou zajisté byl společný pramen, místní tradice, jež však u každého z nich při pozdější reprodukci nabyla jiné formy. Podle Tetzla záhadnou loď, plující s rozpjatými plachtami, „spatřily dvě lodí lupičské a spěchaly k ní s úmyslem ji vyloupiti. Když však přišli k lodí i na loď, nespatri ani človíčka a našli tam jen velikou truhlu. Chtěli ji vylomiti, ale padli k zemi a leželi jako mrtví. I nemohouce truhlu otevřiti, vzali loď s sebou. Potom přišla na ně veliká bouře a zanesla je k Burgosu[!] a nemohli se odtud dostat. Z toho poznali, že je to zázrak a dopuštění Boží. Ale neodvážili se veřejně ukázati, protože se často na Burgosských dopouštěli násilí a je jímali. Přišli k jednomu poustevníkovi a odvedli ho na loď, ukázali mu truhlu a ptali se o radu. Ten jim radil, aby s ním šli, že je v Burgosu milý biskup, pošly z rodu židovského: tomu on příhodu vyloží, a ten jim již dovede poraditi. Právě spal, když k němu přišli. Zdálo se mu, že křucifix leží na lodí v truhle a plove po moři, a to v podobě i vzhledu, jak byl Kristus ukřižován. Když k němu poustevník s plavci přišli a vyprávěli o lodí i truhle, jež na ní byla, i že nikoho na lodí nespatri, vzpomněl si biskup na to, co se mu zdálo, a poručil, aby se všichni [z města], duchovní i světsí, vyzpovídali a přijali tělo Páně a aby se všichni v procesí se všemi svátostmi [ostalky] vydali ven k lodí. Tu vstoupil biskup s několika kněžími na loď, padli na kolena a křekli před truhlou. Ta se pak sama otevřela, a biskup v ní užířel ležeti křucifix. Vzal jej s velikou důstojností, a nesli jej do města, do hostela, kde je nyní. Burgossí však chtěli mít křucifix v městě. I vzali jej mocí a vezli do města, do farního chrámu. Kolikrát však jej tam vnesli s velikým procesím, vždy se opět v noci vrátil zpět do hostela na své místo.

Svatý biskup, jenž vyňal svatý kříž z truhly [nikdo by to byl jinak nemohl vzíti], měl čtyři bratry, kteří byli vesměs Židy v době, kdy se to stalo, ale nežili potom již dlouho po způsobu židovském. Všichni čtyři byli obráceni na víru křesťanskou a stali se potom arcibiskupy ve Španělsku a svým jméním

vykoupili mnoho křesťanů z pohanškého zajetí; zbudovali mnoho nádherných hostelů a vedli svatý život. Nejstarší bratr byl takový svatý člověk, že s ním křucifix hovořil a k němu se klonil. A kam on křucifix dal, tam zůstal. Všechno své jmění rozdal pro Boha, vybavoval čisté panny, jež byly chudé, a pomáhal jim tak do stavu manželského . . . Košil vykoupených od něho zajatců je vidět v jeho chrámu mnoho set viseti v mnohé zvláštní podobě.

V té době ještě bylo v Burgosu i v okolí mnoho pohanů, jak je lze ještě dosud v okolí najíti. Nyní jsou již v Burgosu velmi krásné chrámy.“

7) Tetzl má o býčích zápasech opět několik zajímavých podrobností, připomínajících proslulé líčení Prospera Meriméa:

„Měšťané učinili mému páňovi velikou poctu a dali mu lahodné víno i cukroví. Přistrojili mu pak uprostřed města na tržišti hon na divoké býky. Přihnali jich třináct z divočiny do ohrady a nechávali z ní vždy jednoho vyběhnouti. Měli při tom veliké španělské psy a švali je na býky. Ti strhli pak mocí býka k zemi a drželi jej, až mu řezníci přivázali provazy na rohy a odvěklí jej mocí na jatky i zabil. Žádný řezník nesmí volské maso sekat a prodávati, leč z kusů psy uhoněných. Takové maso je k jídlu nejlepší, nejkřehčí, nad zvěřinu.

V městě je velmi zlý, vražedný lid.“

8) Horký v klášteře tom určil bohaté opatství de las Huelgas.

9) Králem starým byl Jindřich IV. a mladým jeho bratr Alfons. Chotí Jindřichovou byla Johana Portugalská.

10) Byl to Petr Bardo [cisterciák].

11) Byl to starý římský vodovod.

12) „Pan Jan s ním již nechtěl zápasiti, neboť mu byl příliš silný: byl to malý, zavalitý muž.“

13) Nevíme, který dostali z oněch tří řádů, jež nedlouho předtím popisuje Jiří z Ehingenu; snad první, který i Jiří dostal a ježž přímo královým nazývá, širokou stužku na krk, jakoby s velkými rybími šupinami. Druhým řádem byla „la banda de Castilla“, vyznačující se rudým šarlatovým pláštěm se širokým zlatým pruhem, šikmo napříč přes levé rameno; třetí byl řád granátového jablka.

14) „Chtěli k panu Lvovi mocí vniknouti do jeho komory, a tu jsme je vybili. Z toho se strhlo veliké sročení, takže přes čtyři sta lidí přišlo před naši hospodu. Napjali jsme samostřily a mocí jsme dům uhájili; poranili několik našich druhů a naopak my je. Ale svými kulatými štíty byli nám příliš hbití.“

15) Sloupy ty byly asi naším pranýřem.

16) Glejt Jindřicha IV. byl vydán v Olmedě 20/VII 1466.

17) Gaston de Foix. Otcem tohoto Gastona byl Gaston IV. de Foix [† 16/VII 1472], manžel Eleonory, dcery krále aragonského Jana II. [1458—79]. Gaston IV. sice opravdu přežil Karla z Viany [† 1461] a krále aragonského (a neapolského) Alfonsa V. [† 1458], téhož, jemuž Eneáš Silvius věnoval, vlastně věnovati chtěl svou „Českou historii“, avšak to nebyli Gastonovi bratři, nýbrž první byl bratr jeho ženy a druhý její strýc. Horký to vykládá jinak,

ale, myslím, nesprávně, vztahuje zmínku o přežití na krále Alfonsa.

¹⁸⁾ Jde tu o historickou záhadu, již jsem r. 1937 věnoval spis „Vladislav Varmenčík. Skutečnost i legenda“. Pokládám za pravděpodobné, že kajcíník, s nímž se pan Lev setkal, byl nešťastným králem polským, kajcíním se v daleké pustině za porušení přísahy Turkům, jejímž důsledkem pak podle jeho přesvědčení byla porážka u Varny [10/XI 1444].

¹⁹⁾ Gundisalvo di Vivera.

²⁰⁾ Biskupem tu byl Alfons Palenzuela.

HLAVA ŠESTÁ: DO COMPOSTELLY A NA KONEC SVĚTA

¹⁾ Ferdinand Guerra.

²⁾ Zde se asi Šašek zmýlil: co zde vypravuje o styku páně Lvové s králem portugalským, vlastně náleží až k městu Evoře, kde znovu připomíná, že tam zastihli krále se dvorem. Myslím tak nejen proto, že se Tetzl při Braze o přítomnosti králově vůbec nezmiňuje, nýbrž až v Evoře. Padá tu však na váhu i glejt, který panu Lvovi král Alfons V. vydal až v Evoře 13/IX 1466. Byl by se panu Lvovi spíše hodil dříve, ovšem pro ten případ, že by byl po návštěvě Compostelly i Finisterre chtěl projeti Portugalsko, přesto, že se s králem již v Braze setkal. Takový úmysl sotva však by měl, kdyby byl svého cíle v Portugalsku, setkatí se s králem, byl již v Braze dosáhl. Proto také nemyslím, že by snad byl král již v Braze — kdyby se tu s ním Lev opravdu setkal — jemu vydal glejt jiný [jako jsme již výše slyšeli o dvou glejtech u Filipa Dobrého i Eduarda IV.] a ten že by se ztratil. Také udání doby by tomu odpovídalo, že se pan Lev v Braze u krále nezdržel osm dní, jak míní Šašek. V Salamance, kam přibyli 24. července, asi pobyl déle, než jen přes svátek jakubský, kdy tu byly býčí zápasy, a již 12. srpna byl v Sv. Jakubě: dobu 16 dní, jež uplynula mezitím, by osmidenní pobyt v Braze zkrátil na 8 dní, v níž cestu mezi Salamancou a Sv. Jakubem, obnášející hodně přes 400 km a prodlužovanou ještě, jak Šašek přímo podotýká, různými obtížemi, nebylo možno urazit. Správnější se tedy zdá domněnka, že pan Lev po návratu z Compostelly projel Portugalsko, jedá za králem, třebaš potom glejt králův z Evory na hranice kastilské měl již jen platnost poměrně skrovnou. Vypravování Šaškovo se však přesto zde nechává beze změny, aby se nerušila jeho souvislost.

³⁾ Lenora tyto listy panu Lvovi nepochybně poslala hned s glejtem císaře Fridricha III. ze 7/IX 1465. — Několik let předtím, v letech padesátých, Jiří z Ehingenu, jenž se delší dobu zdržel na dvoře v Lisaboně, líčí krále Alfonsa jako „hezkeho, urostlého knížete“, jenž byl „nejkřesťanštější, nejdůstojnější i nejspravedlivější král,

jehož jsem poznal“. Měl skvělý i hojný dvůr a „neobyčejně krásnou choť“. Jeho zvláštní záliba v turnajích však nevyklučovala jiných závodů i zábav všeho druhu, tanců, honeb atd.: „jistě bylo tu dobře býti!“ Bavit se s Ehingenem skrze tlumočnicka „v řeči nizozemské, brabantské“, a Ehingen se i v Ceutě setkal s mnoha Portugalci, kteří „nizozemsky“ [„niederländisch deutsch“] rozuměli i mluvili. Bratr králův, infant Ferdinand, byl podle Ehingena mocný kníže a vydržoval si zvláštní dvůr, stejně jako jejich starý strýc „don Aweikusz“ [?].

⁴⁾ Zdá se, že žádost páně Lvova za dva mouřeniny nebyla na dvoře portugalském zvláštností a že jaksi již souvisela s portugalskými zvyky dvorskými k cizincům. R. 1484 i Poppelau dostal od krále Jana II. dva mouřeniny, jež si vybral asi z padesáti a za něž pokladník královský zaplatil 60 zlatých [crosad; předtím již mu král přímo daroval 100 crosad].

⁵⁾ Je z toho [„cestou tam, tak cestou z pět“] vidět, že se záznamy Šaškovy nedály hned v konečné formě, nýbrž až později, když se naskytla chvíle klidnější, ne-li vůbec až doma.

⁶⁾ Velmi nejasnou touto zmínkou se má patrně myslet Irsko a Irové, o nichž se Šašek též letmo zmínil již dříve při anglickém městě Poolu.

⁷⁾ I zde, ze zmínky již o návratu, je patrně pozdější vznik vlastního vypravování Šaškova.

⁸⁾ „*Na tom kameni jel milý pán, svatý Jakub, po moři. Byla to jeho loď, neboť kámen plul na povrchu... Kde jeho hlava a svaté tělo ležely, vtiskl do kamene prohlubeninu jako do vosku. Někteří myslí, že sv. Jakub na tom kameni umřel, ale podle jiných byl umučen a umřel v Jerusalemě.*“

Horký též uvádí jinou legendu španělskou, podle níž vzniklo jméno „Compostella“ z toho, že bylo ve snu sv. Jakubem slíbeno, že dosáhne koruny mučednické na poli, nad nímž uvidí hvězdu [„quasi campi stella“].

⁹⁾ Tetzl legendu tu vypravuje mnohem stručněji: „*Ve městě Patronu milý pán, svatý Jakub, bydlel a tu zemřel. Za svého života i po smrti učinil tu mnoho zázraků. Pro ně chtěli ho z Patronu odvézt. Naložili ho na vůz, tažený voly, a daleko jej zavezli. Když voly přišli tam, kde je nyní hostel sv. Jakuba, tiše se zastavili, a nikdo je nemohl odtud dostat, ač se o to lidé velmi pokoušeli. Posléze zůstala mrtvola na místě, kde nyní stojí hostel sv. Jakuba a odkud ji nemohl nikdo dostat. Tu postavili nejprve hostel a město sv. Jakuba.*“

¹⁰⁾ „*Odtud poslal můj pán napřed Frodnera a Gabriela Tetzla k Sv. Jakubu pro glejt. Byla tam tehdy velká válka, a před hostelem ležel jeden mocný pán. S ním drželi Svatojakubští a zcela hostel obhlédli a střídali do něho z pušek; z hostela opět střídali na ně.*“

¹¹⁾ „*Před městem je malý hostelíček, který prý sv. Jakub vystavěl, když v Gallicii házal. Přese všechno házání však za svého života nezískal než dva lidi; ale*

po jeho smrti byla obrácena celá Gallicie. Jednou si sv. Jakub vyšel asi na trojnásobný dostřel samostřilu na výšinu, sedl si a žalostně plakal, že nemohl obrátit než dva lidi. I měl palčivou žízeň. Zastrčil svou hůl do země, a tu vyrazil krásný pramen. A je ještě na tom místě. A myslí se, že sv. Jakub vždy k té studánce chodíval, když se chtěl napítí."

²²⁾ Alfons de Fonseca; byl podle Tetzla zajat od onoho pána a Svatojakubských na jednom zámku.

¹³⁾ Tetzl jmenuje při tom i neznámého kardinála, jež Šašek označuje jako legáta papežského. Nelze podle našich pomůcek rozhodnouti, kdo jím byl, zda Jan de Mella, biskup ze Siguenzy, jenž byl již kardinálem od r. 1456, nebo někdo jiný. Tomuto kardinálovi, tuším, spíše nežli samému papeži, lze přičísti vyhlášení interdiktů proti rebelům.

¹⁴⁾ „A řekli nám, že jsme v klatbě a že se napřed musíme dát rozhřešiti.“

¹⁵⁾ „Musili jsme napřed smečnouti. Pak předříkával kardinál mému pánovi i všem jeho druhům formule očistné a dlouho četl nad námi, načez jsme šli s hořícími svícemi do kostela sv. Jakuba. I vyprosil můj pán, aby také Frodnera vpustili; ale musil se též dát rozhřešiti.“

¹⁶⁾ Představa ta přímo vnoukala obdobu se sv. Václavem, ale zde bez účinku.

¹⁷⁾ Podle Tetzla teprve potom byl pan Lev s druhy uveden k matce zajatého arcibiskupa. „Je to vysoká, suchá žena. Stěžovala si mému pánovi na svoji bolest, že byl její syn, biskup, zajat, a pravila, že by raději zemřela, než by chrám vydala. Myslí se, že v hostele bylo nesmírné bohatství. Matka biskupova měla u sebe jeho bratra; je to malý, asi osmiletý chlapec.“

HLAVA SEDMÁ: V PORTUGALSKU

¹⁾ Byl to hrabě Ferdinand, syn vévody z Braganzy, jenž pak dal též panu Lvovi svůj glejt, ku podivu bez bližšího určení místního i časového [„ve vsi — spíše však: letohrádku, neboť Guimaraens bylo městem — naší roku 1466“]. Tetzl, mluvě o tom, jak zde byl pan Lev přijat a obdarován i jak mu byly do hospody poslány všechny potřeby, užívá plurálu: „hrabata“; pravil-li však dále, že to jsou přátelé krále španělského, neboť Gallicie též patří k Španělsku — naráží tím na jejich příslušnost stranicou: Guimaraens samo bylo již v Portugalsku.

²⁾ Jan de Azevedo.

³⁾ „Z jeho nejbližšího přibuzenstva. Tancují celým městem a skvostně hoduji dva nebo tři dny a dobře se mají.“

⁴⁾ „Odnosou ho v jeho nejlepších šatech veřejně na mářách do kostela. Za mrtvolou jdou ženy, choť nebo jeho sestra atd. Ty nařikají. A najímají i jiné ženy, jimž za to platí, a ty s nimi křičí a se drásají...“ Povahy portugalské si blíže všiml Poppelau. Portugalci jsou prý, ať šlechta, měš-

tané nebo sedláci, stejně hrubí a nevědomí, jako jejich sousedé v Gallicii, a přece se pokládají za nejmoudřejší, jako by — jako to míní Angličané — svět byl jen u nich. Jsou však, až na panstvo, svému králi věrnější než Angličané, nejsou také tak krutí a zachovávají v jídle a pití větší střídmost. Nejsou se svou zamodralou pletí tak hezčí jako Angličané. Jsou černovlasí a nosí dlouhé černé pláště s velikými kapucemi na zádech. Je tu málo krásných žen: ženy však vesměs mají krásné černé oči i řasy. Jako Angličanky, jsou vášnivé v lásce. Na hlavě nemají ozdob; šíje pokrývají hedvábným závojem, ale ňadra mají polonahá. Sukně mají husté zřásněny, aby hodně vynikla zadnice. Jsou hrubé i nerozumné, jako muži, a neobyčejně lakotné. Nejsou tak laskavé jako Lombardanky a Francouzky, ani jejich domy nejsou tak dobře stavěny, zdobeny a náradím opatřeny jako u těchto národů.

⁵⁾ Na chybu paměti lze uvésti omyl Šaškův, že se Duero — má býti Zezere — vlévá do Taja.

⁶⁾ „Král portugalský tehdy před morem prchl z Lisabonu, hlavního města portugalského, kde vždy má dvůr, do města, jež slove Evora a leží velmi blízko pohanstva i sousedí s mořem[?]. Leží v pusté, divoké, neobdělané krajině. Tu jsme trpěli, lidé i koně, veliký nedostatek v jídle, pití i v hospodách, až jsme přijeli do Evory... Můj sluha cestou onemocněl, že mu již nikdo života netušil. Zkusil jsem ve velikém, nesmírném horlu s koni i s nemocným sluhou bídu velkou, a není divu, že mně bylo těžko žíti.“

Král poslal mému pánovi vstříc své rady a vrchního herolda, a ti ho přijali. Král by potěšen z jeho příchodu a činil mu veliké počty. I jeho bratr, velmi mocný vévoda, jenž má tolik zemí jako král, prchl před morem do Evory a též činil mému pánovi velkou počtu. Tito dva bratři stále zápasí s pohany a neměli nikdy žádný spor s křesťany. Můj pán měl od naší paní císařovny přímluvné listy na její bratry, krále i vévodu. Leželi jsme na dvoře portugalském čtrnáct[?] dní.“ O setkání s králem jiné podání Šaškovo srv. výše str. 111.

⁷⁾ Šašek má o nich jen větu: „U krále portugalského jsem viděl zvířata sladce vonící, jež se nazývají cibetky.“

⁸⁾ Alkaceru se král Alfons V. zmocnil r. 1459. Jeho otec byl Eduard [1433—38] a děd Jan I. [1385—1433]. Ten dobyl r. 1415 Ceuty, již se patrně míní ono druhé město v Africe. Tetzl mluví o krajině Alkaceru: „Mouřeninská země sousedí s krajinou, jež se jmenuje Alkacer.“ Bylo to království Algarve v nejjihnější části Portugalska, jemuž v Africe jménem odpovídala krajina za úžinou Gibraltarskou s městy Ceutou, Alkacerem a Tangerem: tento padl v moc portugalskou až r. 1471.

⁹⁾ Glejt královský byl panu Lvovi vydán 17/IX a glejt infanta Ferdinanda 16/IV 1466. Alfonse tu nazýval králem Portugalska a Algarbie a pánem Ceuty a Alkaceru v Africe; Ferdinanda správcem království portugalského i algarbského.

¹⁰⁾ Přísaha tu asi byla jako německá „urfehde“, že se, kdo ji skládá, nebude mstítí.

HLAVA OSMÁ: NAPŘÍČ KASTILII

- ¹⁾ „*Několikerým divokým a ohavným pohorím.*”
- ²⁾ „*i jednoho Čecha a německého sluhu.*”
- ³⁾ „*Vypravovali o tom divy.*”
- ⁴⁾ Toto nesprávné udání místní je zase dokladem, že bylo psáno až později, kdy si již pisatel nebyl vždy dobře vědom politických hranic království, o nichž mluví.
- ⁵⁾ Alfons de Acugna Carillo.

HLAVA DEVÁTÁ: V ARAGONII A KATALONII

- ¹⁾ „*Je to veliké město. Král odtud nedávno před námi odejel. Následovali jsme ho a našli ho v Zaragoze, hlavním městě Aragonie.*”
- ²⁾ Jan II. [1458—79]; syn Ferdinand, později proslulý král Ferdinand Katolický.
- ³⁾ „*Tenkrát byli v Aragonii dva králové proti sobě. Od hrále starého se stavové šoro vesměs přidali k mladému, a zvláště celá Katalonie s ním držela. U starého hrále jsme v Zaragoze v klidu pobýli několik dní.*” Spory hlavně budila druhá žena králova Johana Henriquezova svými snahami o zajištění nástupnictví svému synovi Ferdinandovi proti staršímu synovi z první choti královy Blanky Navarské, Karlovi z Viany. Po smrti Karlově [r. 1461, prý otravou] prohlásili Katalonci za krále prince Pedra z Coimbry.
- ⁴⁾ Zaragoza padla r. 1118.
- ⁵⁾ Glejt krále Jana je z 20/X 1466. Horký zjistil, že řád od něho Čechům udělený byl řád P. Marie [„Amprisia stole sive Jarre“].
- ⁶⁾ Snad šlo o Jakuba de Cardona, biskupa urgelského, jenž se r. 1460 stal kardinálem na přimluvu krále Jana.
- ⁷⁾ O Boritovi se pak již Šašek nikde nezmiňuje. Ale Horký z rukopisné genealogie rodu martinického ze 17. století uvádí, že se Jan Borita — tak se zde nazývá — zpět vrátil: ovšem nebyl potom hofmistrem dvora královského, nýbrž, jak již víme z předmluvy, hejtmánem hradu mostského.
- ⁸⁾ Pedro z Coimbry zemřel 29/VI 1466, zanechav po sobě syna Pedra; nebyl však, jak praví Šašek, syn krále aragonského, nýbrž portugalského. Nápadníkem trůnu pak byl Jan z Anjou, vévoda kalaberský, syn krále Reného.
- ⁹⁾ Ani Poppelau později nesoudil o Kataloncích lépe než Šašek i Tetzel: v Aragonii a Katalonii je prý sodomství ještě více než ve Vla-

ších. Pohlavní zvůli vytýkal Poppelau i Kastiliánům, u nichž nacházel i mnoho hrubosti a pošetilosti, spojených však se zpupností a s osobivou pýchou: jejich kněží i biskupové jsou tak nevědomí, že vůbec ani latinsky mluvíti neumějí.

- ¹⁰⁾ Byli to zmínění již Blanka Navarská [ne Portugalská], dcera Karla VII. Šlechtného, a Karel z Viany.
- ¹¹⁾ Stavovský výbor katalonský vydal panu Lvovi glejt v Barceloně 2/XI 1466, a to — což je charakteristické — ne latinsky, jako všechny ostatní glejty, nýbrž katalonsky. Je v něm kromě zmínky o heroldu Karla Smělého i uveden list Jana, „prvorozeného našeho vévody kalaberského“, což zřejmě naznačuje sympatie stavů.

HLAVA DESÁTÁ: NAPŘÍČ JIŽNÍ FRANCII

- ¹⁾ Kastilii tu opět Šašek chybně uvádí. Při tom zároveň vytýká Horký i jiný omyl jeho paměti, jako by král francouzský zastavil Roussilon králi anglickému ve 300.000 korun.
- ²⁾ Zdá se, že tu jde o město Agde, kam podle kroniky Beneše z Veitmile r. 1365 přišel Karel IV. k ostatkům mučedníků thebejských a odkud si do Prahy odvezl „nejdražší poklad“, tělo sv. Zikmunda.
- ³⁾ Šašek by tu byl mohl vzpomenouti na slavnou školu lékařskou, kde v době předhusitské i leckterý Čech studoval, mezi jinými i arcibiskup Jan z Jenštejna, a kde r. 1339 marně hledal léku svým očím i král Jan Lucemburský.
- ⁴⁾ Ani zde v myslí Šaškové neožily tak hojné vzpomínky, spojující Čechy století čtrnáctého s papežským Avignonem: neozvalo se tu ani jméno Karlovo, natož pak jména biskupa Jana z Dražic i Milíčovo! Ale je tu alespoň při slavném mostě avignonském již náznak kouzelných veršů Karla Tomana, v nichž se však s věčným šumem vod spojuje letmá vzpomínka na Karla IV. i na pražský most. Překvapuje u Poppelaua, že o vzhledu francouzských měst soudí tak nepřívětivě: Toulouse je prý tak veliký jako Vratislav [Breslau], ale jeho výstavnost je chatrná, jako prý v celé Francii se jen zřídka najdou pěkně stavěné domy, ježto se tu staví více z lakoty než pro radost. Není to v soulase s tím, co řekl dříve [srv. výše str. 211^a]) o domech portugalských.
- ⁵⁾ Jan Bavili.
- ⁶⁾ To jeli předtím; Susa již leží v Piemontě.
- ⁷⁾ Charlotta, choť Ludvíka XI. a sestra Amadea IX. Savojského, snacha Ludvíkova.

HLAVA JEDENÁCTÁ: DO HORNÍ ITALIE

- 1) Jedna vlašská míle byla ve 14. století jednou pětinou české, jinak čtyři hony.
- 2) Šašek se tu zmyšlil: Ticino neteče do moře, nýbrž do Pádu. Narážka na splavnost Ticina [i Pádu] až do Benátek je asi známkou úmyslu, plouti do Benátek po vodě, od něhož však pan Lev upustil, nemoha se vyhnouti Milánu, kde bylo třeba pokračovati v politických stycích, jež s nedávno zemřelým Františkem Sforzou král Jiřík udržoval.
- 2) Adda. Zde se přece uplatní historické reminiscence na slavnou výpravu českou z r. 1158.
- 3) Galeazzo Maria, syn Františka Sforzy.
- 4) Filip Maria.
- 5) Blanka Maria, nemanželská dcera posledního Viscontiho, Filipa Marie.
- 6) Byl to sklad kupců florentských, jako podobný měli Němci v Miláně [„Fondaco dei Tedeschi“].
- 7) Milán neleží na Ticinu, nýbrž na řece Oloně.
- 8) Při tom se Šašek [i Tetzl] přidržel letopočtu legendy, podle níž Ambrož zemřel r. 381, kdežto skutečně zemřel až r. 397.
- 9) Zikmund byl zde korunován železnou korunou lombardskou 25/XI 1431, načež 31/V 1432 následovala v Římě jeho korunovace císařská. Vladislavova korunovace od císaře Fridricha Barbarossy připadla na 9/IX 1158.
- 10) „Panem Zdeňkem“ lze tu rozuměti buď Zdeňka ze Šternberka nebo Zdeňka Kostku z Postupic. — Předtím je zmínka o Pavii, což však neznamená, že pan Lev tam jel, jak míní Slavík.
- 11) V Miláně 4/XII 1466 vydal panu Lvovi glejt Vilém, markrabě monteferratský, v němž pana Lva srovnává s proslulým poutníkem starého Řecka Odysseem. Žádné však zmínky není o glejtu Sforzově.
- 12) Theodorich Ostrogotský, žijící v německé epice jako „Dietrich von Bern“. Zmínka tato i následující byly asi podněceny nejen místní tradicí veronskou, nýbrž i nějakým českým odrazem německých skladeb o Děťichovi.
- 13) Byl to Borso d'Este, vévoda modenský, jenž vévodského titulu ferrarského nabyl až r. 1471.
- 14) Zájem Šaškův o tuto tradici, kterou Horký nazývá báchorkou, byl rázu čistě českého, vyplývá z českých sporů o svátost oltářní.
- 14a) Míni se nepochybně Peschiera u jezera Gardského.
- 15) To byl patrně onen patricij František, s nímž si, jakož i s Pavlem Morosinim, právě na rozhraní let 1466—67 dopisoval Řehoř Heimburk, známý politik i humanista německý: ten dlel tehdy v Praze ve službě krále Jiřího a usiloval svých osobních známostí v Uhrách

- i Benátkách využití k ujednání spolku česko-benátsko-uherského.
- 16) Prokurátoři byli v Benátkách nejvyšší správní úředníci po dožeti. Dožetem tehdy byl Křištof Moro.
 - 17) Jaké byly ony náprsníky [„pectoralia“], ukazuje doklad Horkého z konce 16. století, kde se mluví o „zwölf Frauenbrüste von lauterem Golde“.
 - 18) Horký příhodu tu klade k r. 1453, v dobu vlády dožete Františka Foscariho.
 - 19) Koně ti — čtyřspreží — pokládání za dílo řeckého sochaře Lysippa, z ostrova Chia byli převezeni do Říma a pak do Cařihradu a odtud se za čtvrté výpravy křížové [1204] jako vzácná kořist dostali k sv. Marku v Benátkách.
 - 20) Senát benátský měl r. 1450 60 členů, ale později počet ten rostl až na 120. Svá sedadla kromě toho trvale tu měla většina aktivních vysokých úředníků.
 - 21) Obyčejní průvodci v Benátkách se jmenovali „tholomagii“. „Centulanové“ však byli rádci dožeci, jak se častěji o nich zmiňuje Jan Hasištejnský z Lobkovic ve svém „Putování k svatému hrobu“ [1493; vydání Strejčkovo z r. 1902]; za upozornění na to děkuji p. prof. K. Titzovi. Hasištejnský z Čech do Benátek i pak zpět jel jinou cestou než pan Lev: přes Bavorsko a Tyrolsko. Benátkám věnoval velkou pozornost.
 - 22) Byl to kardinál Karvajal, dobře známý v Čechách ze své legace z r. 1448, kdy byl v Praze a kdy mu bylo při odjezdu zabráněno odvézti originál kompaktat. R. 1466 až 1467 byl delší dobu v Benátkách, hledě tu urovnati konflikt mezi vládou benátskou i papežem Pavlem II., rodilým Benátčanem, a přitom ze všech sil i tu usiluje zkrřížiti pásma české politiky Jiříkovy a Heimburkovy.
 - 23) Známý „Fondaco dei Tedeschi“ byl zřízen v první polovině 13. století podle benátského vzoru v Alexandrii. Němečtí kupci byli vázáni se zde zdržovati k lepší obchodní i politické kontrole státní. R. 1500 bylo tam 56 pokojů. Německý obrat v Benátkách se r. 1473 páčil na 1 milion dukátů.
 - 24) Glejt dožete Křištofa Mora byl vydán 16/XII 1466.

HLAVA DVANÁCTÁ: NÁVRAT ZEMĚMI ALPSKÝMI

- 1) Vrbské jezero [Wörther-See].
- 1a) Glina.
- 2) Míni se asi hrabata z Pezinku a sv. Jiří [Jan a Zikmund], kteří sice měli své hlavní statky na Slovensku a v přilehlém uherském Podunají, ale kteří byli spřízněni i se šlechtou korutanskou.
- 2a) Arcibiskupem salepurským byl tehdy Bernard z Rohru, biskupem ze Seckau Jiří z Überrackeru; pánem z Polheimu se snad míní p. Ondřej.

- ³⁾ Albrecht Saský byl synovec císaře Fridricha III. a zeť krále Jiřího, máje jeho dceru Zdeňku za manželku; byl i svak Albrechta Braniborského.
- ⁴⁾ Kolec je zápasník v klání. Rimbergem se rozumí Reinprecht z Reichenburga, šlechtic štyrský. „Pan Jan z Kolovrat klál s panem Reinprechtem Rimbergerem a já s jeho bratrem, panem Jiřím Rimbergerem. Pan Reinprecht vrazil kopí koni pana Jana do hlavy a při tom spadl. Pan Jan i já jsme oseděli. Vévoda saský nám k tomu půjčil koně i ostatní potřeby.”
- ⁵⁾ Císařský kancléř Oldřich z Nussdorfa.
- ⁶⁾ Tetzl má chybně: „V Hradci jsme v klidu leželi čtrnáct dní.”
- ⁷⁾ Hanuš ze Stubenberga.
- ⁸⁾ „Zůstali jsme v Novém Městě osm dní a byli jsme denně u císařovny [Lenory] v jejím pokoji a tancovali i jezdili jsme na saních. A zvláště měla radost z toho, že se loutnař mého pána v Portugalsku naučil několika tanním tancům, jimž ho dal král portugalský učit hráti i tancovati. A největší radost měla, když viděla mouřeníny a opice, jež dal její bratr král mému pánovi, a velmi se jí líbilo, když si můj pán chválil, že mu její bratr král učinil velikou poctu.”
- ⁹⁾ Šaška s některými jinými patrně poslal pan Lev přímo na Blatnou, sám však k vyzvání královu i sestry královny jel do Prahy.
- ¹⁰⁾ Matyáš. Ten již byl tehdy skoro na rozchodu s Jiříkem. Nebylo-li to již po dobytí opevněného tábora „bratříků“ Švehlových u Kostolan [30/I 1467], bylo to, jak se spíše zdá, ještě za jeho obležení: Matyáš podezřival Jiříka ze styků s nimi.
- ¹¹⁾ Zdeněk ze Šternberka, jenž držel v Rakousích Vitoraz. Bylo to zatím asi jen podezření, protože přímá válka mezi Jiříkem a jednotou panskou nastala až v dubnu 1467. Kdo byl hrabětem Eikerem, nemohl jsem zatím zjistit. Protože v Dol. Rakousích byly tehdy jen dva rody hraběcí, a to hrabat z Maidburga i Hardeka a hrabat ze Schauenberga, myslil bych, že tu jde o jednoho ze Schauenbergů, snad o Oldřicha, jenž na počátku r. 1463 byl císařským hejtmanem kraňským a r. 1467 hejtmanem celským.
- ¹²⁾ Ondřej Baumkircher, magnát štyrský, dříve věrný přívrženec císařův, se již tehdy klonil k opozici proti Fridrichovi III. a tím ke králi Jiřímu, jehož vyslovenými straníky v Rakousích byli oba Eicingerové, Štěpán i Osvald.
- ¹³⁾ Mohlo to býti z jejího domu, z Králové dvora v Celétné ulici proti dvoru Královu, kam pak k společnému s králem přijetí pana Lva přešla; nebo to též mohlo býti na Staroměstském náměstí z domu Markrabina, jenž byl kdysi majetkem královny Žofie a r. 1466 patřil knížeti Viktorinovi. Zdá se, že se cesta páně Lvova v Praze skončila nikoliv již v druhé polovině ledna 1467, jak bychom podle jeho zdržení ve Štyrském Hradci a v Novém Městě i podle délky zbývajících cesty mohli odhadovati, nýbrž podle poznámek Tetzlových až někdy v první polovině února. Zůstal pak v Praze až do sněmu na

- konci února a pak teprve se vrátil na Blatnou. Sr. i pozn. 17.
- ¹⁴⁾ Míni se svatba Voršily Braniborské se synem Jiříkovým Jindřichem Minsterberským v Chebu o masopustě [10/II 1467]. Pan Lev se asi v tu dobu, kdy již Jiřík a Johanna přijeli zpět z Chebu, vrátil do Prahy.
- ¹⁵⁾ Čapka asi pod přílbou.
- ¹⁶⁾ Aby se nespojoval s opoziční jednotou panskou.
- ¹⁷⁾ Byl to sněm ke konci února 1467. Pan Lev tu ještě radil, aby byl, pokud možná, zachován pokoj jak s papežem, tak s jednotou panskou. Přijetí úřadu hofmistrovského, uprázdněného nedávnou smrtí pana Jindřicha ze Stráže, však již určitě znamenalo, kam se Lev klonil, totiž ke králi, kterého by byl sotva i jinak byl opustil. To pak určilo i poměr Frodnerův a Tetzlův k panu Lvovi, ježto se nechtěli postavit proti papeži a spojené s ním jednotě panské.
- ¹⁸⁾ Časové udání tu je nesprávné, a je to nový doklad pozdějšího vzniku zápisek Tetzlových: nevrátil se na Gräfenberg na velikonoce r. 1468, nýbrž r. 1467 [29/III], ještě dvě neděle před vypuknutím války v Čechách.

Přílohy

- ¹⁾ Cechník [„boletarius“] byl úředník, jenž vydával značky, cechy, z města do města.
- ²⁾ Oldřich z Nussdorfa. Vydání má datum 7/IX; nevím, proč Horký udává, že vlastně tu bylo 7/XII, což opravuje na 7/XI. Správněji vytýká Horký chybu, ať již písařskou nebo tiskovou, v udání roku vlády Johaniny v jejím glejtu: nebylo to roku pátého, nýbrž osmého.
- ³⁾ Ludvík de Haracourt.
- ⁴⁾ Jan Balue.
- ⁵⁾ Jan z Montaubanu [„amiral et grand-maitre des eaux et forêts“]. Kdo byli ostatní zástupci Ludvíkovi, lze v dnešních poměrech těžko zjišťovati. Třeba však k tomu poznamenati, že ve smlouvě česko-francouzské z 18/VII 1464 se s francouzské strany v čele jmenují: rytíř Hugo de Bournasel a de Labadie, senešál v Toulousu a v Albi, a Robert Biote, pán de la Roque a de Monstreul, „magister requestarum“ [představený finanční komory]; oba jsou též na exempláři smlouvy ze Zemského archivu v Praze podepsáni, a Robert je nepochybně onen kancléř, o němž se mluví v deníku Jaroslavově. Kromě toho se ve zmocnění Ludvíkově ze 14/VII 1464 [v Dieppe], jež je po-jato v text smlouvy, se ještě přímo jmenují, kromě patriarchy jerusalemského a biskupa z Evreux ještě jiní dva účastníci: pan de Dulan a de Basoges i mistr Štěpán, chevalier Guilberm de Varye. [!]
- ⁶⁾ Byl to biskup, Balue, jenž se však ve svém notářském ověřujícím přípisku nejmenuje biskupem; máme zde zachovaný jeho autograf.

SEZNAM VYOBRAZENÍ

<i>Jiří z Poděbrad. Z Kuthenovy „Kroniky o založení země české“ 1539</i>	3
<i>Středověký vůz na cestě. Ze Ctibora Tovačovského „Hádání Pravdy a Lži“ 1539</i>	5
<i>Podpisy francouzského krále Ludvíka XI. a Jiřího z Poděbrad</i>	15
<i>Podpisy českých zástupců Albrechta Kostky a Ant. Mariniho na česko-francouzské smlouvě z 18. července 1464. Archives nationales v Paříži</i>	17
<i>Podpisy francouzských zástupců Hugona de Bournasel a Roberta Biota na česko-francouzské smlouvě z 18. července 1464. V korunním archivu v Archivu země české v Praze</i>	19
<i>Hrad v Rouenu (1525). Z „Livre des Fontaine“ od Jak. Lelieura</i>	24
<i>Erb Kostků z Postupic z Grüenbergova „Wappenbuch“ (Coblenz)</i>	30
<i>Alšova obálka Slavíkovy úpravy deníku Šaškova. Telč 1890</i>	33
<i>Titulní list latinského překladu deníku Šaškova od Stan. Pavlovského. Olomouc 1577</i>	37
<i>Turnaj. Freska na hradě v Písku</i>	53
<i>Londýn na konci XV. století. Miniatura v rukopise Britského musea v Londýně</i>	69
<i>Pomník Jana Žehrovského z Kolovrat. V Kolíně v chrámě sv. Bartoloměje</i>	99
<i>Obrněný rytíř. Náhrobek Jindřicha ze Stráže († 1466) v kostele ve Stráži nad Neží</i>	135
<i>Erb Bořity z Martinic (s řádem zlatého rouna) a jeho choti Anny Dražické z Kunvaldu (1460). V zámecké kapli na Smečně</i>	151
<i>Erb pánů z Rožmitálu. Z latinského překladu deníku Šaškova od Stan. Pavlovského r. 1577</i>	184

SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH

Josef Drahoňovský: Jiří z Poděbrad. Skleněná plaketa . . VI—VII
Prohlášení krále Ludvíka XI. o pravověří při jednání s čes-

<i>kými posly 15. července 1464. Archives nationales v Paříži</i>	16—17
<i>Král francouzský Ludvík XI. a jeho choť Karolina Savojská. Sbíрка v Arrasu. — Jan Balue, biskup v Evreux. Podle rytiny v Nár. knihovně v Paříži</i>	48—49
<i>Filip Dobrý, vévoda burgundský. Za školy van Eycka (Louvre). — Roger van der Weyden: Karel Smělý, vévoda burgundský (Berlin)</i>	80—81
<i>Mik. Froment: Král René a jeho choť Johana de Laval. Diptych v Louvru</i>	128—129
<i>Jean Fouquet: Karel VII., král franc. (Louvre). — Magdalena, dcera Karla VII. a nevěsta Ladislava Pohrobka. Ze sbírky Ambrasské ve Vídni (Wien)</i>	144—145
<i>Nuno Gonçalves: Uctívání sv. Vincence od Alfonse V., krále portugalského i jeho rodiny a dvora (kolem r. 1463). Lisabon, Museum starého umění</i>	160—161
<i>Leonora, choť císaře Fridricha III. Ze sbírky Ambrasské ve Vídni (Wien). — Císař Fridrich III. Ze sbírky Ambrasské ve Vídni (Wien)</i>	176—177
<i>Střední a západní Evropa v polovině patnáctého století</i>	192—193

OBSAH

Rudolf Urbánek: České cesty na západ a nejstarší dva české cestopisy IX

I. Deník panoše Jaroslava o poselstvu pana Albrechta Kostky z Postupic k Ludvíkovi XI., králi francouzskému, r. 1464

<i>Hlava první: Cesta do Francie</i>	3
<i>Hlava druhá: Na francouzském dvoře královském</i>	11
<i>Hlava třetí: Návrat</i>	23

II. Deník Václava Šaška z Bířkova o jízdě pana Lva z Rožmitálu po střední a západní Evropě r. 1465—1467, doplněný výňatky ze zápisků Gabriela Tetzla

<i>Hlava první: Putování po Německu</i>	34
<i>Hlava druhá: V zemích burgundských</i>	44
<i>Hlava třetí: Návštěvou v Anglii</i>	58
<i>Hlava čtvrtá: V zemi francouzské</i>	75
<i>Hlava pátá: Zemí španělskou do Salamanky</i>	86
<i>Hlava šestá: Do Compostelly a na konec světa</i>	108
<i>Hlava sedmá: V Portugalsku</i>	126
<i>Hlava osmá: Napříč Kastilií</i>	134
<i>Hlava devátá: V Aragonii a Katalonii</i>	145
<i>Hlava desátá: Napříč jižní Francií</i>	157
<i>Hlava jedenáctá: Do horní Italie</i>	161
<i>Hlava dvanáctá: Návrat zeměmi alpskými</i>	178

Přílohy

<i>Předmluva Stanislava Pavlovského k latinskému vydání deníku Šaškova r. 1577</i>	185
<i>Průvodní list císaře Fridricha III.</i>	186
<i>Průvodní list královně Johaně</i>	187
<i>List o prohlášení Ludvíka XI. 15. července 1464</i>	189

Poznámky a dodatky	191
Seznam vyobrazení a příloh	219

VE SLUŽBÁCH JIŘÍKA KRÁLE

Deníky panoše Jaroslava a Václava Šaška z Bířkova. Úvod, ilustrační doprovod k celému dílu a textovou úpravu Deníku panoše Jaroslava pořídil Rudolf Urbánek. Deník Václava Šaška přeložil Bohumil Mathesius. Typografická úprava, obálka a vazba jsou provedeny podle návrhů Jindřicha Štyrského. Garmondem písma Antikva 1 vytiskli Müller a spol. v Turnově. Pro své členy vydal Evropský literární klub v Praze dne 1. května 1940 jako 5. svazek „Národní klenotnice“ v redakci Mil. Novotného